

Grimstaddialekten i utvikling

En undersøkelse av enkelte talespråklige trekk i grimstaddialekten

HEIDI MARIE GULLHAV

VEILEDER

Elin Gunleifsen

Universitetet i Agder, 2020

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for nordisk og mediefag

Master

FORORD

Etter en seks år lang lektorutdanning, kan jeg med denne masteroppgaven markere en avslutning på det lange løpet. Disse årene har vært en lærerik epoke i livet mitt som har gitt meg mye, både faglig og sosialt. Når masteravhandlingen min nå endelig er ferdig, har jeg flere jeg ønsker å rette en spesiell takk til.

Først og fremst vil jeg takke den dyktige veilederen min, Elin Gunleifsen, som underveis i prosessen har gitt meg gode råd, fornuftige tilbakemeldinger og ikke minst oppmuntrende ord fra begynnelse til slutt. Hun har fra prosjektets start, vist stor interesse for ideen min og bidratt med sin brede kunnskap på dette feltet.

Videre vil jeg takke de ni informantene som har gjort denne undersøkelsen mulig å gjennomføre ved å stille til intervju med stor innsats og interesse.

I tillegg vil jeg rette en stor takk til min kjære mann, Kristoffer Gullhav, for tålmodighet, forståelse, oppmuntring og støtte i prosessen. Vi har dette siste året hatt hvert vårt «hovedprosjekt» i livet: Jeg har hatt masteroppgaven, og han har bygd huset vårt. Det har oppstått utfordringer underveis, spesielt med koronasituasjonen på vårparten av året, men vi har kommet oss gjennom det også. Begge prosjektene våre går nå mot slutten, og jeg syns vi kan være stolte av resultatet.

Jeg ønsker også å takke familie og venner som har vært støttende til arbeidet og sørget for at jeg har fått noen gode, meningsfulle pauser. Dere har bidratt til motivasjon og gjort slik at arbeidet ikke har vært så tungt.

Til slutt vil jeg takke alle som har bidratt på en eller annen måte, og alle som har vist interesse for prosjektet mitt.

Grimstad, mai 2020

Heidi Marie Gullhav

INNHold

FORORD	2
OVERSIKT OVER KART, TABELLER OG FIGURER	6
1 INNLEDNING	7
1.1 BAKGRUNN OG MOTIVASJON	7
1.2 FORSKNINGSSPØRSMÅL	7
1.3 TRANSKRIPSJON I OPPGAVEN	8
1.4 AVGRENSING OG OPPBYGGING AV OPPGAVEN	8
2 GRIMSTAD	10
2.1 INNLEDNING	10
2.2 GEOGRAFI	10
2.3 HISTORISK OVERSIKT	10
2.4 SKOLE OG UTDANNING	11
2.5 NÆRINGSLIV	12
2.6 KULTUR	12
2.7 BEFOLKNINGSVEKST	13
2.8 KART	13
3 TEORI	15
3.1 INNLEDNING	15
3.2 NORSK TALEMÅLSFORSKNING I ET FAGHISTORISK PERSPEKTIV	15
3.2.1 DIALEKTOLOGI	15
3.2.2 STRUKTURALISME	18
3.2.3 SOSIOLINGVISTIKK	18
3.2.4 Plassering av egen studie	21
3.3 SPRÅK OG DIALEKTER	22
3.3.1 HVA ER SPRÅK, OG HVA ER DIALEKT?	22
3.3.2 HVEM SNAKKER DIALEKT?	24
3.3.3 SØRLANDSK	25
3.3.4 TIDLIGERE FORSKNING PÅ GRIMSTADDIALEKTEN	26
3.4 TALEMÅLSENDRING I NORGE	28
3.4.1 HVORDAN SKJER EN SPRÅKENDRING?	28
3.4.2 HVA STYRER SPRÅKUTVIKLINGEN?	30
3.4.2.1 Indre faktorer	30
3.4.2.2 Ytre faktorer	31
3.4.2.3 Samspillet mellom indre og ytre faktorer	34
3.4.3 ALLMENNE TENDENSER I TALEMÅLSUTVIKLINGEN	35
3.5 TALEMÅLSVARIASJON I NORGE	37
3.5.1 INTER-INDIVIDUELL VARIASJON	37
3.5.2 INTRA-INDIVIDUELL VARIASJON	37
3.6 FORHOLDET MELLOM TALEMÅLSVARIASJON OG TALEMÅLSENDRING	38
4 SPRÅKLIGE VARIABLER	40

4.1 INNLEDNING	40
4.2 FONOLOGISKE VARIABLER	40
4.2.1 R-LYD	40
4.2.2 LENISERTE PLOSIVER	41
4.2.3 RETROFLEKSER	43
4.3 MORFOLOGISKE VARIABLER	44
4.3.1 PERSONLIG PRONOMEN 1. PERSON ENTALL	44
4.3.2 ENDELSE AV VERB I PRESENS	45
4.3.3 NEKTINGSADVERB	46
5 METODE	48
5.1 INNLEDNING	48
5.2 KVALITATIV OG KVANTITATIV METODE I SPRÅKVITENSKAPEN	48
5.3 VALIDITET OG RELIABILITET	49
5.4 METODISK FRAMGANGSMÅTE	50
5.4.1 UTVALG AV INFORMANTER	51
5.4.2 INTERVJUSITUASJONEN	52
5.4.3 TRANSKRIPSJON	54
6 PRESENTASJON AV INFORMANTENE	56
6.1 INNLEDNING	56
6.2 ELDRE INFORMANTER	56
6.2.1 ERLING	56
6.2.2 TORVALD	57
6.2.3 HELGA	58
6.3 VOKSNE INFORMANTER	58
6.3.1 PETER	58
6.3.2 LINDA	59
6.3.3 TOVE	60
6.4 UNGE INFORMANTER	61
6.4.1 LARS	61
6.4.2 MIE	62
6.4.3 KINE	64
7 INFORMANTENES BRUK AV VARIABLENE	65
7.1 INNLEDNING	65
7.2 FONOLOGISKE VARIABLER	66
7.2.1 «HVORDAN KLARER DU Å SNAKKE MED R-EN LANGT NEDI HALSEN DIN?»	66
7.2.2 «BØLGENE BRYDÅ PÅ BRÆGEN»	67
7.2.3 «DE Æ SØ SØ ANNETS PÆJE LIKSOM»	69
7.3 MORFOLOGISKE VARIABLER	70
7.3.1 «E TRO' JÆ ALLTI HA' SNAKKA VELDI LITE GRIMSTADDIALEKT»	70
7.3.2 «E MENÅR E HØRÅ STORE FÅSJELLÅ»	72
7.3.3 «E HAR IKKJE GRIMSTADIALEKT»	74
8 DRØFTING AV RESULTATENE	76
8.1 INNLEDNING	76

8.2 INFORMANTENE	76
8.2.1 ERLING	77
8.2.2 TORVALD	78
8.2.3 HELGA	78
8.2.4 PETER	79
8.2.5 LINDA	79
8.2.6 TOVE	80
8.2.7 LARS	81
8.2.8 MIE	82
8.2.9 KINE	83
8.3 VARIABLENE	85
8.3.1 R-LYD	85
8.3.2 LENISERTE PLOSIVER	86
8.3.3 RETROFLEKSER	88
8.3.4 PERSONLIG PRONOMEN 1. PERSON ENTALL	89
8.3.5 ENDELSE AV VERB I PRESENS	90
8.3.6 NEKTINGSADVERB	91
8.4 FORHOLDET MELLOM SKARRE-R, RETROFLEKSER OG R-VOKALISERING	92
9 OPPSUMMERING: HVA SKJER OG HVORFOR?	95
LITTERATURLISTE	101
SAMMENDRAG	107
SUMMARY	108
VEDLEGG	109
VEDLEGG 1: INFORMASJONSSKRIV	109
VEDLEGG 2: INTERVJUSPØRSMÅL	112
VEDLEGG 3: TRANSKRIPSJON AV SAMTALE 1: ERLING	113
VEDLEGG 4: TRANSKRIPSJON AV SAMTALE 2: TORVALD	119
VEDLEGG 5: TRANSKRIPSJON AV SAMTALE 3: HELGA	123
VEDLEGG 6: TRANSKRIPSJON AV SAMTALE 4: PETER	127
VEDLEGG 7: TRANSKRIPSJON AV SAMTALE 5: LINDA	133
VEDLEGG 8: TRANSKRIPSJON AV SAMTALE 6: TOVE	138
VEDLEGG 9: TRANSKRIPSJON AV SAMTALE 7: LARS	149
VEDLEGG 10: TRANSKRIPSJON AV SAMTALE 8: MIE	158
VEDLEGG 11: TRANSKRIPSJON AV SAMTALE 9: KINE	165

OVERSIKT OVER KART, TABELLER OG FIGURER

Kart 1: Grimstad kommune i Aust-Agder fylke

Kart 2: De gamle kommunegrensene i Grimstad

Tabell 1: Oversikt over informantenes bruk av r-lyden

Tabell 2: Oversikt over informantenes belegg på leniserte plosiver av totalt mulige belegg

Tabell 3: Oversikt over informantenes belegg på retrofleksjer

Tabell 4: Oversikt over informantenes belegg på personlige pronomen 1. person entall i subjektsform og objektsform

Tabell 5: Oversikt over informantenes belegg på ulike verbendinger i presens

Tabell 6: Oversikt over informantenes realisering av r-vokalisering

Tabell 7: Oversikt over informantenes bruk av nektingsadverb

Figur 1: Tidsakse

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn og motivasjon

Jeg har alltid hatt en interesse og nysgjerrighet for dialekten i Grimstad. Hele mitt liv har jeg bodd i Grimstad, og jeg elsker den byen. Som mange andre, merker også jeg at grimstaddialekten endrer seg, og at særlig den yngre generasjonen snakker ganske annerledes enn de eldre generasjonene. Når jeg sammenligner talemålet til unge på min alder med foreldregenerasjonen eller kanskje også besteforeldregenerasjonen, kan jeg nesten ikke forstå at vi kommer fra samme sted. Språket er i stadig endring, og dette er noe jeg finner veldig interessant. I tillegg er grimstaddialekten lite beskrevet og forsket på, og dette er også et stort utgangspunkt for min avhandling. Håpet er at mitt arbeid skal føre til at grimstaddialekten ikke lenger er like uutforsket.

1.2 Forskningsspørsmål

Gro Austenå Berg undersøkte i 2007 endring i forholdet mellom bløte og harde konsonanter i grimstaddialekten i sin mastergradsavhandling. Resultatene fra denne undersøkelsen viser at det er tendenser til en tilbakegang i bruken av de bløte konsonantene, men at det ikke er snakk om en gjennomført endring på daværende tidspunkt. Dette er nå 13 år siden, og jeg vil nå se hvordan det står til med de bløte konsonantene i dag. Jeg har også lagt merke til andre talespråklige trekk som mulig kan befinne seg i en potensiell endringsprosess i grimstaddialekten i dag.

Dermed har jeg valgt ut seks språklige variabler jeg ønsker å undersøke nærmere: uttale av r-lyden, leniserte plosiver (bløte konsonanter), retrofleks, personlig pronomen 1. person entall, endelse av verb i presens og nektingsadverb. Jeg ønsker å studere hvordan disse talespråklige trekkene blir brukt av tre ulike generasjoner: unge, voksne og eldre, for på denne måten å se om noen av trekkene er i utvikling. Jeg vil altså undersøke de språklige variablene i forhold til den sosiale variabelen generasjon. I tillegg ønsker jeg også å si noe om *hvorfor* disse trekkene eventuelt utvikler seg i dialekten. Dette gjør jeg ved å sette resultatene fra undersøkelsen min opp mot relevant teori.

For å få de opplysningene jeg trenger, har jeg benyttet meg av en kvalitativ fremgangsmåte. Jeg har gjennomført kvalitative intervjuer med ni informanter i de tre generasjonene, tre i hver generasjon. I denne oppgaven vil jeg analysere og drøfte de transkriberte intervjuene.

I denne avhandlingen ønsker jeg altså å undersøke følgende forskningsspørsmål:

- 1) Hvordan grimstaddialekten brukes av språkbrukere i tre ulike generasjoner fra Grimstad sentrum i dag.
- 2) Hva disse funnene kan si om eventuelle endringer og variasjon i grimstaddialekten.

På grunn av undersøkelsens omfang og ressursene jeg har tilgjengelig, er det umulig å gi et fullstendig bilde av grimstaddialekten i dag. Jeg er også klar over at antall informanter er for lite til å si noe om generelle tendenser. Derimot vil jeg kunne si noe om mulige tendenser, og antyde noe om hva som skjer med disse dialekttrekkene akkurat nå.

1.3 Transkripsjon i oppgaven

I vår digitale tidsalder har vi mange muligheter når det kommer til innsamling av data. At vi nå kan ta opp lyd på bånd, er en stor fordel i talemålsforskningen. Utfordringene melder seg først når man skal overføre talen til skriftlig tekst. Som transkriptør gjør man alltid en tolkning av talen når en skal «oversette» den til skrift. Det er ikke mulig å få et fullstendig samsvar mellom den talte teksten og den skriftlige gjengivelsen.

I denne oppgaven har jeg i hovedsak valgt å bruke vanlig ortografi, men også noen fonetiske tegn. De fonetiske tegnene som er tatt i bruk, er for å klargjøre nøyaktig uttale der det trengs med tanke på de lingvistiske variablene som er valgt ut. Grunnen til at jeg har valgt å gjøre det slik, er for å balansere to ulike hensyn så godt det lar seg gjøre, nemlig 1) at materialet skal være tilgjengelig og lesbart for mange og 2) at uttalen skal komme tydelig fram. Ellers har jeg prøvd å holde meg så nær informantenes talemål som mulig. Jeg skriver mer detaljert om transkripsjonen i kapittel 5.4.3.

1.4 Avgrensing og oppbygging av oppgaven

Temaet «grimstaddialekten» er et stort tema som i en masteroppgave med dette omfanget må avgrenses. For det første har jeg valgt å ta utgangspunkt i generasjonsforskjeller. Jeg har altså valgt generasjon som sosial variabel i undersøkelsen. Jeg kunne for eksempel ha sett på sosial klasse, kjønn eller skoleslag, for dette syns jeg også er spennende, men jeg landet til slutt på tre ulike generasjoner. Dette valget tok jeg fordi jeg syns det er spennende og interessant å se hvordan en dialekt endrer seg.

For det andre har jeg avgrenset oppgaven til å gjelde språkbrukere fra Grimstad sentrum (se nærmere beskrivelse av geografisk område i kapittel 2.2). Med de ressursene jeg har tilgjengelig, har jeg ikke mulighet til å undersøke informanter fra hele kommunen. Det kan også være lettere å se tendenser i utviklingen hvis jeg konsentrerer meg om et avgrenset geografisk område. Ellers er jeg klar over at språkbrukere fra de ulike delene av kommunen kan ha en noe ulik dialekt, og dette hadde også vært interessant å undersøke. Jeg har likevel valgt å konsentrere meg om Grimstad «bymål».

Videre har jeg valgt ut seks språklige variabler jeg ønsker å se nærmere på. Jeg har valgt tre fonologiske variabler, r-lyd, leniserte plosiver og retroflekser, og tre morfologiske variabler, personlig pronomen 1. person entall, endelse av verb i presens og nektingsadverb. Grunnen til at jeg har valgt akkurat disse variablene, er at noen av dem er typiske for den tradisjonelle dialekten og andre tror jeg det kan ha skjedd store endringer rundt. Jeg er klar over at seks språklige variabler ikke kan si noe om hvordan grimstaddialekten i sin helhet brukes, men jeg har valgt ut disse typiske trekkene som brukes ofte og av mange.

Oppgaven vil være organisert i 9 kapitler. Etter innledningen følger et kapittel (2) som tar for seg undersøkelsesområdet mitt, Grimstad kommune. Videre kommer et teorikapittel som gjør rede for forskningstradisjonen denne oppgaven plasserer seg i, samt relevant teori om blant annet talemålsendring og talemålsvariasjon (kapittel 3). I kapittel 4 presenterer jeg de språklige variablene i denne undersøkelsen. Deretter kommer et metodekapittel (kapittel 5) med metodeteori og mine egne metodevalg. Resultatene blir presentert i kapittel 6 (*Presentasjon av informantene*) og 7 (*Informantenes bruk av variablene*), før jeg drøfter dem i kapittel 8. I siste og avsluttende kapittel (9) vil jeg avrunde undersøkelsen og oppsummere resultatene.

Hvert kapittel starter med en innledning som sier noe om innholdet i kapittelet. Kapitlene er også delt inn i underkapitler og noen også videre i punkter (og underpunkter).

2 GRIMSTAD

2.1 Innledning

Grimstad er en kystkommune på Sørlandet som etter den nylige fylkessammenslåingen ligger i Agder fylke (tidligere Aust-Agder fylke). I dette kapittelet vil jeg gi en kort beskrivelse av undersøkelsesområdet i denne avhandlingen, Grimstad kommune. Jeg vil ta for meg geografisk utbredelse, en kort historisk oversikt, noe om skolegang og utdanning, næringsliv, kultur og befolkningsvekst. Dette er forhold ved byen som kan si noe om dialekten og dens utvikling, og dermed legger dette kapittelet et grunnlag for avhandlingen min.

2.2 Geografi

Grimstad kommune har et areal på 304 kvadratkilometer og grenser i dag til Lillesand i vest, Birkenes og Froland i nord og Arendal i øst. Kart 1 (i kapittel 2.8) viser Sørlandet med fylket Aust-Agder og Grimstads plassering. I 1971 ble Grimstad storkommune til ved en sammenslåing av de tidligere kommune Grimstad (dagens sentrum), Fjære og Landvik (som ble sammensluttet med Eide i 1962) (Frøstrup & Stabell, 2007, s. 7). De gamle kommunegrensene fra før 1962 kan sees på kart 2 i kapittel 2.8.

Denne oppgaven vil i stor grad dreie seg om Grimstad sentrum, i og med at det er her informantene er fra. I *Store norske leksikon* presenteres det fire delområder med 50 grunnkretser i Grimstad kommune, og ett av delområdene er «Grimstad». Grunnkretsene innenfor dette delområdet er Bieheia, Levermyr 1, Biodden 1, Grimstad sentrum, Vardeheia/Ruffen, Lauvstø, Grøm, Groos, Groosåsen nord, Tønnevold/Risdal, Morholtskogen, Groosåsen sør, Holvika, Østerhusmoen, Østerskogen, Biestø, Langhaven (Nilsen & Thorsnæs, 2019). Det kan nok diskuteres om Holvika, Østerhus, Morholt og søndre Groosåsen hører til sentrum, så jeg har ikke plukket informanter fra dette området. Ellers er de andre grunnkretsene aktuelle for oppgaven.

2.3 Historisk oversikt

Den første gangen Grimstad er nevnt i skriftlig materiale, er i år 1528 i tollregnskaper. Grimstad ligger nemlig i de beste jordbruksområdene på Agder, så det gikk bra med tømmeromsetningen på denne tiden. Dessuten var Grimstad havn under storgården Bringsvær. Sentrum ble naturligvis der havnen var. Videre på 1600-tallet ble Grimstad en viktig handelsplass for innland og utland. Arendal fikk kjøpstadsrettigheter i 1723, og da fikk

Grimstad lasteplass under denne kommunen. Det var først i 1816 at Grimstad fikk egne kjøpstadsrettigheter (Frøstrup & Stabell, 2007, s. 7; Berg & Dalen, 1998, s. 4).

Utover på 1800-tallet var det stor vekst i Grimstad, og mye av det skyldtes den økende skipsbyggingen. Det gikk bra med både handel og sjøfart for byen på denne tiden. Det hjalp også godt at det i 1826 kom en avtale som skapte en friere skipsfart mellom Norge og Danmark. I 1875 var Grimstad oppe i 193 skip på seilskuteflåta, men etter den tid skulle det skje en tilbakegang i skipsfarten. Når det nå skulle brukes jern og stål, og ikke tre, i skipsbyggingen, måtte Grimstad importere fra utlandet. De valgte derfor å fortsette med treskutene, men det var lite populært (Frøstrup & Stabell, 2007, s. 7–8). Det skjedde lite fra 1900 til 1960, men etter kommunesammenslåingen har byen vært i stor vekst (Berg & Dalen, 1009, s. 4).

En viktig del av byens historie har i tillegg til sjøfart, vært jordbruk og gartnervirksomhet. Grimstads bønder har klart å utnytte det gode jordbruksområdet og de gode klimaforholdene de har hatt opp igjennom. I 1880 åpnet landets første hagebruksskole, etter initiativ fra Fjære Landboforening, men denne er i dag nedlagt. I 1923 ble så Statens gartnerskole, Dømmesmoen, åpnet. Denne er heller ikke lenger i drift (Frøstrup & Stabell, 2007, s. 8).

2.4 Skole og utdanning

I 1918 skulle utgangspunktet for det gode samarbeidet mellom næringsliv, utdanning og forskning i Grimstad lages. Skipsreder og bonde O. T. Tønnevold ga en donasjon på 400 000 kroner til drift av en teknisk skole, Sørlandets Tekniske Fagskole (STF), som skulle utdanne mannskapene på motoriserte fartøyer (Danielsen & Berg, 2002, s. 235). Fra 2020 har Sørlandets fagskole og Fagskolen i Kristiansand blitt slått sammen til Fagskolen i Agder, som i skrivende stund har to campuser, Grimstad og Kristiansand.

I 1967 ble Sørlandets Tekniske Skole (SøTS), senere Agder ingeniør- og distriktshøgskole (AID) etablert med mobilisering fra STF. Den ble etter hvert videreført som Høgskolen i Agder (HiA), som skulle fortsette det gode samarbeidet med næringslivet i byen, blant annet gjennom godt samarbeid med Telenor og Ericsson (Danielsen & Berg, 2002, s. 236). I 2007 fikk HiA universitetsstatus, og i 2010 ble Universitetet i Agder Campus Grimstad åpnet.

I tillegg til universitet og fagskole, har Grimstad også en bibelskole, to videregående skoler, fem ungdomsskoler og syv barneskoler. Grimstad er altså en viktig skolekommune på Sørlandet.

2.5 Næringsliv

I tillegg til å være en skoleby, kan vi også si at Grimstad har blitt en fremgangsrik teknologiby. I 1988 ble Teleskolen og FoU-bygget etablert, og disse dannet det som i dag kalles Sørlandets Teknologipark (Danielsen & Berg, 2002, s. 238). Dette senteret er i dag en stor arena for utdanning og forskning, særlig innen IT, og er i stadig utvikling og utbygging. J. B. Ugland har store planer for området, og i de siste åra har det vært store utvidelser. I 2017 åpnet både Mechatronics Innovation Lab (MIL) og Centre for Artificial Intelligence Research (CAIR), og i 2019 stod I4 Helse ferdig som en del av UiA Campus Grimstad.

Grimstad har som nevnt hatt god nytte av sjøen, det gode klimaet og de gode jordbruksarealene, og dette har alltid vært en viktig del av næringslivet. Ellers ligger kommunen sentralt mellom de to litt større byene, Arendal og Kristiansand, så mange velger å flytte hit på grunn av dette. Det har vært en stabil, høy befolkningsvekst de siste tiåra, og Grimstad har i dag over 23 500 innbyggere (jf. <https://www.grimstad.kommune.no>). Om sommeren trekker byen også mange turister som vil oppleve Grimstads vakre skjærgård.

2.6 Kultur

Grimstad kalles ofte for «Dikternes by», nemlig fordi to verdenskjente diktere, Henrik Ibsen og Knut Hamsun, har bodd store deler av livene sine her (Frøstrup & Stabell, 2007, s. 51). Derfor ser nok Grimstad det som sin oppgave å føre arven etter disse videre, blant annet gjennom driften av museet Ibsenhuset i sentrum. Det er med utspring i Ibsenhuset at steinbruddet i Fjæreheia kom til, hvor det hver sommer settes opp forestillinger på den unike scenen. Fjæreheia ligger 20 minutters gange fra Fjære kirke, som er en gammel steinkirke fra midten av 1100-tallet.

I tillegg til å være «Dikternes by», er Grimstad også den byen med flest soldager i året, og blir år etter år kåret til «Årets sommerby». Byen har som nevnt en jevn strøm av turister, særlig på sommeren. Da kommer de for å oppleve den deilige skjærgården, gå en tur på naturskjønne

Dømmesmoen, ta seg en pølse på den legendariske pølsekiosken Nottos, eller syng med til sangene på Skral-festivalen. Det er ikke uten grunn at Grimstad blir kalt «Sørlandets perle».

2.7 Befolkningsvekst

Utvidelser og utviklinger i både næringsliv og skolesituasjon har gjort at det har vært en kraftig befolkningsvekst i Grimstad de siste 50 åra. Det var spesielt etter SØTS-etableringen (se kapittel 2.4) i 1967 at den årlige veksten økte, fra om lag 0,3 prosent før 1970-tallet til om lag 1,7 prosent etter SØTS-etableringen. I 1963 var altså Grimstad en relativt liten by med 2300 innbyggere (Danielsen & Berg, 2002, s. 237). I dag er tallet kommet opp i over 23 500 (jf. kapittel 2.5). At Grimstad ble en «storkommune» i 1971 hjalp også godt på befolkningsveksten. Boligutbygging og næringsarealbygging har gått i takt med denne utviklingen. Den dag i dag merker innbyggerne i kommunen at det fortsatt er mye utvidelser.

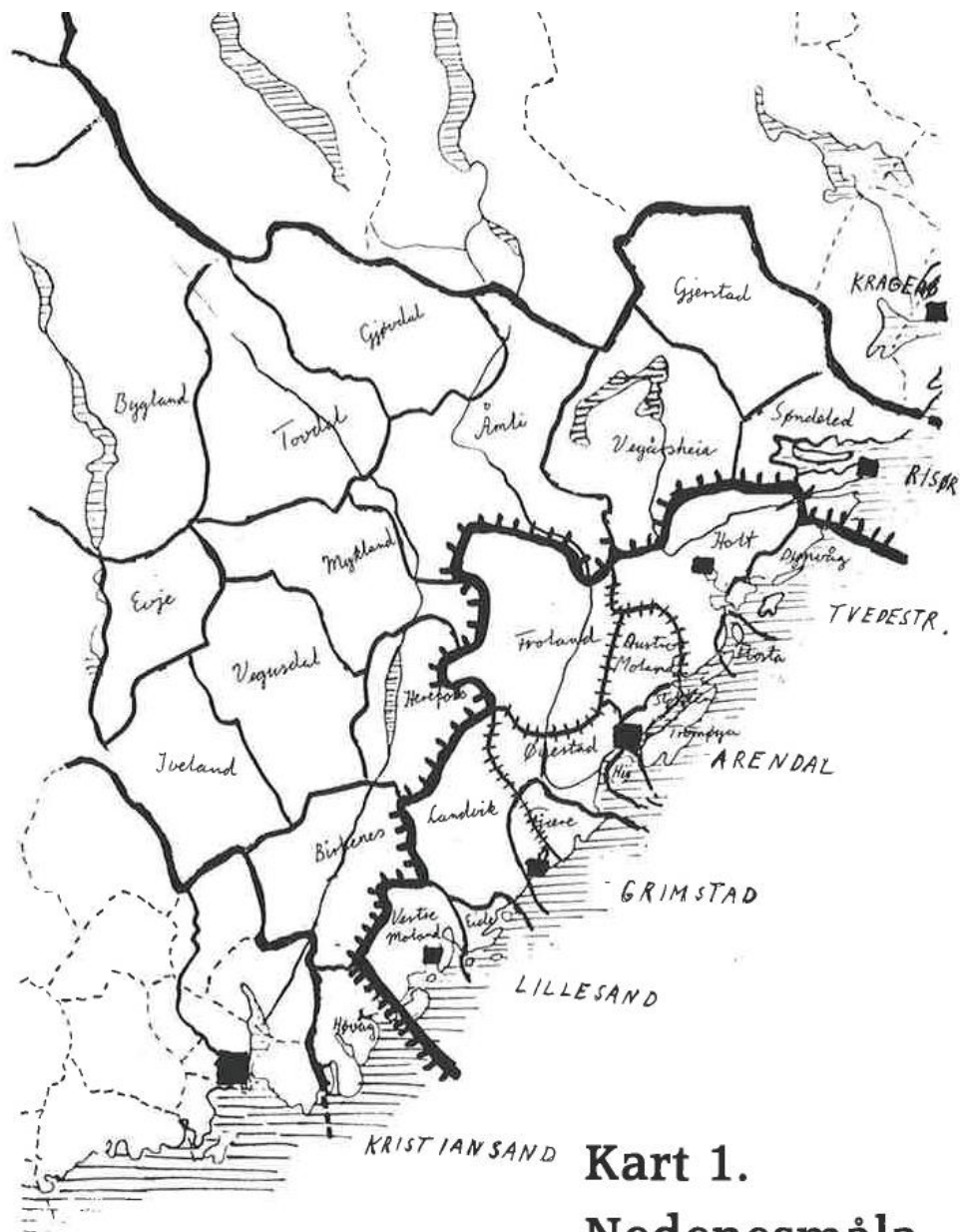
2.8 Kart

Kart 1



Kart over Grimstad kommune i Aust-Agder fylke (som nå er slått sammen med Vest-Agder fylke). (Kart fra Store Norske Leksikon).

Kart 2



Kart 1.
Nedenesmåla

Kart som viser de gamle kommunegrensene. (Kart fra Torp, 1986, s. 33)

3 TEORI

3.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for et viktig teoretisk rammeverk for min videre avhandling. Jeg vil starte med å gi en historisk oversikt over fagtradisjonen fra tradisjonell dialektologi til moderne sosiolingvistik, og plassere min studie i denne tradisjonen (kapittel 3.2). Deretter vil jeg se på sentrale begreper for min oppgave, særlig *språk*, *dialekt* og *sørlandsk* (kapittel 3.3). Videre vil jeg ta for meg det store temaet «talemålsendring i Norge», og i den forbindelse se på *hvordan* og *hvorfor* en språkendring skjer, samt noen allmenne tendenser i dagens talemålsutvikling (kapittel 3.4). Et kapittel omhandler også talemålsvariasjon, med fokus på inter- og intra-individuell variasjon (kapittel 3.5). Til slutt ser jeg på forholdet mellom talemålsvariasjon og talemålsendring (kapittel 3.6).

3.2 Norsk talemålsforskning i et faghistorisk perspektiv

Den norske talemålsforskningen bygger på lange og rike tradisjoner. Allerede fra 1800-tallet vokste det fram en stor interesse for å sammenligne datidens dialekter med det gammelnorske språket, og dermed oppstod en historisk-komparativ lingvistik som skulle legge grunnlaget for den tradisjonelle dialektologien (kapittel 3.2.1) strukturalismen (kapittel 3.2.2) og senere også sosiolingvistikken (kapittel 3.2.3). Disse to forskningstradisjonene har hatt mye å si for norsk talemålsforskning, og det er nyttig å se hvordan det har endret seg fra de første ordsamlingene til dagens sosiolingvistik.

Min avhandling blir et bidrag til denne lange forskningsrekken, og derfor ser jeg det viktig å gi et lite riss av denne rike forskningstradisjonen.

3.2.1 Dialektologi

I første halvdel av 1800-tallet gjorde nasjonalromantikken sitt inntog i Norge, og en var særdeles opptatt av landets historie og å finne det såkalte «gullalderspråket» fra tidligere tider. På denne tiden oppdaget en at dialektene kunne settes i sammenheng med dette språket. Norrønt språk var nemlig opphavsspråket til de norske dialektene, noe som førte til en stor, ny interesse for dialektene her til lands. Det var i denne perioden den tradisjonelle dialektologien som vitenskap utviklet seg.

Marcus Schnabel var en av de som ble spesielt opptatt av sammenhengen mellom norrønt og de norske dialektene, så han skrev i 1774 en ordliste med språkhistoriske drøftinger, *Prøve paa hvorvidt det gamle Norske Sprog andnu er til udi det Hardangerske Bondemaal*, som ble trykt i 1784 (Sandøy, 1996, s. 12). Pioneren Schnabel drev altså med diakrone studier av norske talemål. Enda tidligere, helt tilbake til 1600-tallet, finner vi også viktige arbeider gjort av blant annet Christen Jensøn, Erich Pontoppidan, Knud Leem, Laurents Hallager og W.F.K Christie (Beito, 1973, s. 11–13).

I begynnelsen var det altså snakk om et ordsamlingsprosjekt. Man ønsket å samle inn ord fra ulike dialekter og få laget en oversikt over norske ord og uttrykk. Det ble til ordbøker, ordlister, grammatiske beskrivelser og glosebøker. Dette arbeidet pågikk ganske lenge, og flere ordsamlinger ble gjennomført etter at det ble sendt ut brev til sognene som ba folket om å komme med «ualmindelige Ord og Talemaader» som var særegent for deres sted (Beito, 1973, s. 12). Den tidlige talemålsforskningen var altså et nasjonalt prosjekt.

I nasjonsbyggingen og i den tidlige dialektologiske virksomheten på 1800-tallet ble Ivar Aasen en betydningsfull foregangsmann. Sandøy (2013, s. 82) går så langt som å si at «Opphavet til den vitskaplege dialektforskinga må seiast å vere arbeida hans Ivar Aasen (1813–1896) og innsamlingsferdene hans frå 1842». Aasen fikk nemlig et stipend fra 1842 til 1846 til å reise rundt i landet for å undersøke norske talemål. Målet var fortsatt å vise forbindelsen mellom dialektene og «gullalderspråket», og dermed fortsatte den historisk-komparative talemålsforskningen og nasjonsbyggingen. Aasen fikk samlet inn et stort dialektmateriale, og det skulle han bruke til å skape et nytt landsmål. Arbeidet munnet ut i to hovedverk: *Det norske Folkesprogs Grammatikk* (1848) og *Ordbog over det norske Folkesprog* (1850). Arven hans skulle vise seg å bli dagens nynorske skriftnormal.

En annen viktig innsamler av dialekter her til lands, er Hans Ross, som videreførte Aasens arbeid. Han fikk statsstipend for å samle inn nye dialektord, og ga i 1895 ut et tillegg til Aasens ordbok, og sin egen dialektoversikt, *Norske Bygdemaal*. Det sistnevnte verket bærer preg av at Ross var en fonetiker som la mest vekt på lydlæren. Han brukte lydskriftalfabetet *Norvegia*, som fonetikeren og junggrammatikeren Johan Storm hadde utformet for å beskrive uttalen av dialektene.

Rundt 1880 skjedde det et paradigmeskifte i dialektforskningen. Det ble nå lagt mer vekt på teori og metode, både i innsamlingen, registreringen og analysen av talemålsforskningen (Hanssen, 2010, s. 42). Naturvitenskapene skulle være idealet. Johan Storm og andre språkforskere, blant annet eleven hans, Amund B. Larsen, gikk i bresjen for denne nye perioden, og disse var junggrammatikere. Junggrammatikerne var opptatt av unntaksløse regler for lydutvikling i talemål. De var opptatt av å trekke linjene fra norrønt til datidens talemål, og vektla da særlig hvordan utviklingen hadde skjedd ved hjelp av disse lydlovene. Språklige endringer ble sett på som noe de ikke hadde innflytelse på, og som skjedde etter regler. Videre mente junggrammatikerne at det mest homogene og «genuine» talemålet fant sted på bygda, og nettopp derfor er det mange bygdemålsstudier fra denne tiden. En talemålsforsker var på jakt etter «det eldste og beste». Derfor var det også de eldste og mest «stødige» informantene på bygda som ble oppsøkt i talemålsundersøkelsene. Variasjon ble oppfattet som «avvik», og ble som regel ikke registrert. Vi kan dermed si at dette var idealiserte beskrivelser av talemålene.

Amund B. Larsen var den første i Norge som skrev en ren dialektmonografi, *Lydlæren i den solørskede Dialekt* (1894), og leverte ellers mange viktige bidrag til forskningen. Han fikk en stor betydning i den norske talemålsforskningen, og var på mange måter forut for sin tid, en ekte pioner i arbeidet. Selv om han jobbet innen den junggrammatiske forskningstradisjonen, var det elementer i arbeidet hans som pekte utover den tradisjonen han stod i. Han var den første til å beskrive et bymål i landet, og inkluderte dermed også bymålsstudier, og ikke bare bygdemålsstudier, i tradisjonen. Larsen var med på å stifte Bymålslaget i 1902, og har beskrevet bymålene i Kristiania (1907), Bergen (1912) sammen med Stolz og Stavanger (1925) sammen med Berntsen. I tillegg til å inkludere bymålsstudier, studerte han også variabler som geografi, alder og sosiale forskjeller i talemålsforskningen. Dessuten introduserte han begrepet *naboopposisjon*, som vil si at en «uten at vite av det 'laaner' noget helt fremmet eller man blir utsat for at overdrive det hjemlige sprogs særegenheter av frygt for at henfalde til det fremmede» (Larsen, 1917, s. 98). I dag kjennes dette fenomenet som *hyperdialektalisme*. Larsen var altså en foregangsmann i norsk talemålsforskning, og vi kan på mange måter regne han som en forløper for sosiolingvistikken.

En av Larsens etterfølgere, Anders Steinsholt, gikk også inn på de samme tankene, da han blant annet studerte talemålsutviklingen i Hedrum i Vestfold over en periode på 30 år. Han ble altså den første i Norge som gjorde språkendringer i *real time*, noe som ikke var vanlig på

denne tiden (mer om real time- og apparent time-studier i kapittel 5.4.1). I disse studiene kan vi altså se sosiolingvistiske tendenser allerede ganske tidlig.

3.2.2 Strukturalisme

På begynnelsen av 1900-tallet skjedde det mye nytt i språkforskningen i Europa, og mange av disse tankene ble overført til norsk talemålsforskning på 1930-tallet. Ferdinand de Saussure er den som regnes som grunnleggeren av strukturalismen, den nye retningen innenfor språkvitenskapen. Særlig stor betydning hadde hans *Course de la linguistique générale* fra 1916 som presenterte nye tanker innenfor språkvitenskapen. Blant annet talte Saussure for en synkron synsvinkel til språkstudier. Nå var det altså interessant å studere språket på et bestemt tidspunkt (datidens språk), og ikke bare se bakover i historien som tidligere. Saussure skilte markant mellom språket som system (la langue) og språket i bruk (la parole), hvor det var det førstnevnte som var viktigst. Som navnet på retningen tilsier, dreide det seg mye om strukturen i språket.

Disse nye tankene møtte til å begynne med stor motstand i Norge. Her stod den historisk-komparative tradisjonen sterkt, og den synkrone synsvinkelen var derfor uinteressant så lenge den stod alene. Junggrammatikken stod sterkt, så den strukturalistiske retningen slo ikke helt an i Norge, men på 1950-tallet fikk den en viss betydning. Halfrid Christiansen og Magne Oftedal møtte sterk motstand fra tradisjonelle junggrammatikere da de prøvde å introdusere en strukturalistisk tilnærming til et talemål i forskningen sin. Grunnleggeren av *Norsk Målarkev*, Sigurd Kolsrud, var en av de som ga den sterkeste motstanden.

I og med at de strukturalistiske tankene kom så sent til Norge og ikke slo helt an, anses dette som en kort «mellomperiode» mellom den tradisjonelle dialektologien og den moderne sosiolingvistikken som gjorde seg gjeldende på 1970-tallet.

3.2.3 Sosiolingvistikk

På 1900-tallet oppstod det etter hvert en større interesse for sosial lagdeling i bymåla, så fokuset ble flyttet fra et historisk og nasjonalromantisk perspektiv, til et sosialt perspektiv. Selv om dialektgranskere som Amund B. Larsen og Anders Steinsholt gjorde studier som viste sosiolingvistiske tendenser (se kapittel 3.2.1), kan de ikke regnes som sosiolingvister i sin reneste forstand. Mæhlum (1996, s. 82) kaller disse for *pre-sosiolingvister*, altså aktuelle

språkvitere som inkluderte sosiale og psykologiske betingelser i sine forklaringer på språklig atferd i undersøkelsene sine. Det var først på 1970-tallet at sosiolingvistikken fikk rotfeste i norsk talemålsforskning, men det gikk ikke lang tid fra at disse tankene ble introdusert, før vi fikk en stor oppslutning rundt sosiolingvistikk.

Mæhlum (1996) drøfter spørsmål knyttet til det hun kaller en *periodiseringsproblematikk*. Hun stiller fagkritiske spørsmål til *når* denne vitenskapelige nyorienteringen fant sted, *hva* den bestod i og *om* den representerte noe fundamentalt nytt eller om den kan karakteriseres som «gammel vin på nye flasker» (Mæhlum, 1996, s. 179). Sandøy (2013, s. 94) er inne på den samme problemstillingen når han hevder at «... det ikkje blei eit klårt brott mellom tradisjonell dialektologi og den framstormande sosiolingvistikken». De mener begge at det er store forskjeller på retningene, men at noen forskere arbeidet innenfor begge «paradigmene».

Så kan vi stille oss spørsmålet: Hvorfor fikk sosiolingvistikken så raskt mange tilhengere i Norge? En av årsakene var at den passet inn i samfunnet og den politiske situasjonen på denne tiden. På denne tiden var det mange som gjorde opprør mot etablerte normer, verdier og autoriteter på alle områder, også innen vitenskapen. Folk var i større grad enn tidligere opptatt av samfunnsspørsmål og var politisk engasjerte. Dessuten skjedde det mange endringer i kommunikasjonsmønsteret i siste halvdel av 1900-tallet. Urbanisering, sentralisering og økt mobilitet er tre viktige stikkord, som gjorde at den tradisjonelle talemålsforskningen ikke strakk til lenger. Disse forholdene førte til større endringer i språkbruken, så man oppdaget raskt at nye metoder måtte inkluderes i forskningen. En ville nå studere språket i faktisk bruk og sammenligne den språklige variasjonen med sosiale variabler. Det ble også vanligere å hente intervjuobjekter fra de urbaniserte områdene.

Sosiolingvistikk bygger på flere vitenskaper, og kan med andre ord kalles en tverrvitenskapelig disiplin (Venås, 1991, s. 13). Det er særlig språkvitenskap (lingvistikk) og samfunnsvitenskap (sosiologi) som er sentrale, da en ofte undersøker hvordan språket fungerer i en samfunnssammenheng eller hvordan språk og samfunn virker sammen. Derfor er det også mange som kaller den samme disiplinen for *språksosiologi*. Jeg velger å kalle den for *sosiolingvistikk* videre i denne avhandlingen. Sosiolingvistikk kan defineres slik:

Sociolinguistics is the study of language in relation to society, and it draws on insight from sociology, anthropology, and social psychology as well as insight from other areas of linguistic study. (Malmkjær & Anderson, 1991, s. 415)

I denne definisjonen kommer også den tydelige sammenhengen mellom språk og samfunn fram. I tillegg inkluderes også andre disipliner som antropologi og sosialpsykologi i definisjonen. Dette er en vanlig måte å definere sosiolingvistikk på. Nå så en altså på hvordan språket til mennesker innenfor samme geografiske område kunne variere avhengig av sosiale faktorer som alder, kjønn, yrke, inntekt, sosial status, osv.

Sosiolingvistikken hadde sitt utgangspunkt i USA og England på 1950- og 60-tallet. Det hele startet med at den amerikanske forskeren William Labov gjorde en undersøkelse av talemålet i storbyen New York, *The Social Stratification of English in New York City* fra 1996. Han studerte språkbruken til tilfeldig utvalgte informanter i forhold til sosiale variabler som kjønn, alder, sosial klasse og utdanning. Det viktige stikkordet for Labov var *variasjon* – både mellom mennesker og hos samme enkeltindivid (mer om talemålsvariasjon i kapittel 3.5). Resultatene fra undersøkelsen ble kvantifisert, og dermed var det kvantitative metoder som stod i fokus i begynnelsen av perioden. Med Labov fikk vi et analyseapparat for å forklare språklig og sosial variasjon i språket, og dette ble ofte kalt korrelasjonslingvistikk eller kvantitativ sosiolingvistikk.

Det første norske sosiolingvistiske prosjektet var *Talemålsundersøkelsen i Oslo* (TAUS), og dette lignet mye på den labovske undersøkelsen. Dette prosjektet ble satt i gang i 1971 og avsluttet i 1976. Etter dette kom det flere lignende undersøkelser av andre storbyer i Norge, for eksempel Bergen og Trondheim. Målet med disse undersøkelsene var å studere sosial variasjon når det gjaldt både fonologi, morfologi og syntaks i norske talemål.

Lenge stod labovsk variasjonslingvistikk og kvantitative metoder i sentrum for norsk talemålsforskning. Etter hvert oppstod ønsket om å forklare og forstå språkbruk, og dermed skjedde det en dreining bort fra de klassebaserte sosiolingvistiske undersøkelsene. Metoden ble mer kvalitativ, og fokuset var på enkeltindividet. Brit Mæhlums studie *Dialektal sosialisering. En studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard* fra 1992, tok på alvor et oppgjør med den kvantitative tradisjonen da hun viste hvordan kvalitative forskningsmetoder kunne appliseres på talespråklige forhold. På 1990-tallet kan vi

altså se hvordan den *interaksjonelle tradisjonen* gjør seg gjeldende, og denne gikk en annen vei enn den *labovske tradisjonen*. Jeg skriver mer om metoder i kapittel 5.

Etter tusenårsskiftet kom fokuset på nasjonalt samarbeid. Det startet med prosjektet *Talemålsendring i Noreg* (TEIN), hvor representanter fra universitetene i Oslo, Bergen, Trondheim, Tromsø og Høgskolen i Agder deltok. Dette prosjektet hadde endring i dialektbruk og regionalisering som viktigste studieobjekt. Jeg skriver mer om regionalisering i kapittel 3.4.3. Ellers har forskningen vært preget av monografier, særlig hovedoppgaver, som tar for seg et lokalsamfunn med vekt på språkendring (Sandøy, 2013, s. 94–95). Min oppgave havner også innenfor denne beskrivelsen.

3.2.4 Plassering av egen studie

Min undersøkelse av grimstaddialekten vil jeg plassere i skjæringspunktet mellom den tradisjonelle dialektologien og sosiolingvistikken, fordi den har trekk fra begge forskningstradisjonene. For det første har undersøkelsen min et synkront perspektiv, da den undersøker dagens variasjon i talemålsbruk. Men den har også et diakront perspektiv som antydes gjennom mulige generasjonsforskjeller i talemålsbruken.

For det andre har jeg selv valgt ut informantene mine ut fra to krav, alder og oppvekststed. Videre er det ganske få informanter, ni stykker. Dette er trekk som hører dialektologien til. Derimot har jeg ikke lagt vekt på at jeg skal finne de «beste» og «mest stødige» dialektbrukerne, men at de skal gi et representativt språklig bilde av populasjonen i Grimstad sentrum, noe som er en vanlig tanke i sosiolingvistikken.

For det tredje har jeg vektlagt ett særskilt geografisk område, nemlig Grimstad sentrum, og jeg ønsket at informantene skulle ha bodd hele livet sitt eller store deler av livet sitt i dette området. Dette passer godt inn i den dialektologiske tradisjonen. På den andre siden er målet mitt å beskrive den språklige variasjonen og heterogeniteten innenfor dette området, noe som ofte er sosiolingvistikkens primære intensjon.

Undersøkelsen min har nok likevel flest momenter fra sosiolingvistikken. Blant annet har jeg lagt vekt på å få «naturlige, autentiske og reelle samtalesituasjoner, der språket blir observert i faktisk bruk» (Mæhlum, 1996, s. 195). Videre har jeg lagt fokuset på bymål, da jeg har valgt å studere grimstaddialekten fra sentrumsområdet. Dessuten har jeg et ønske om å dokumentere

det sosiale mangfoldet i språkbruken. Derfor har jeg inkludert informanter fra ulike alders- og sosiale grupper, og ikke bare eldre informanter fra primærnæringene, som det ofte var fokus på i dialektologien.

3.3 Språk og dialekter

3.3.1 Hva er språk, og hva er dialekt?

Til ulike tider har vi hatt ulike kriterier for å skille mellom begrepene *språk* og *dialekt*. Tradisjonelt sett har det vært vanlig å bruke lingvistiske og geografiske kriterier for å bestemme dette: Hvis man innenfor et større geografisk område snakker ulikt, men forstår hverandre, ville det regnes som dialekter av et språk. Likeledes ville det blitt regnet som to ulike språk hvis det *ikke* var gjensidig forståelse mellom disse. I dag vet vi at det kan ligge både politiske, sosiologiske, historiske og kulturelle forhold til grunn for å definere noe som et språk eller en dialekt, ikke bare lingvistiske og geografiske forhold. Et godt brukt eksempel på dette området, er de skandinaviske språkene, norsk, svensk og dansk. Ut fra den tradisjonelle forståelsen av hva dialekter og språk er, ville disse tre språkene kunne defineres som tre ulike dialekter av ett og samme språk, skandinavisk. Når det i dag ikke gjør det, er det fordi det ligger kulturelle, politiske og historiske årsaker til grunn for at de regnes som tre ulike språk.

I fagspråket er det vanlig å bruke lingvisten Heinz Kloss' begreper *utbyggingsspråk* og *avstandsspråk* for å rette opp i slike definisjonsproblemer. Avstandsspråk brukes om et språk som har lingvistisk avstand til andre språk, mens utbyggingsspråk brukes om et språk som er standardisert som skriftspråk. (Omdal & Vikør, 2011, s. 13). Norsk, svensk og dansk regnes altså som tre ulike utbyggingsspråk som mangler den lingvistiske avstanden. Andre språk kan defineres ut fra *begge* kriteriene, i og med at de i tillegg til å være utbyggingsspråk ligger langt unna andre språk lingvistisk sett. Et par eksempler er gresk eller fransk.

Et begrep som dekker både språk og dialekt, er *varietet*. Hvis en ikke vil spesifisere om man snakker om et språk eller dialekt, kan man altså bruke dette begrepet. En språklig varietet er «ideelt sett eit heilt språkssystem som skil seg frå andre språkssystem» (Røyneland, 2014, s. 16). Innenfor ulike varieteter, kan vi også snakke om språklige *variabler*, en slags språklig variasjon hvor en kan velge mellom ulike måter å uttrykke seg på for å si det samme. En kan for eksempel velge om en vil si *ikke* eller *ikkje*. Disse blir altså ulike *varianter* av en språklig

variabel, ulike muligheter innenfor en og samme variabel. I denne oppgaven kommer jeg til å fokusere en del på slike språklige variabler, og da kommer jeg til å benevne de som det eller som *lingvistiske variabler*, som betyr det samme.

Hva er så en *dialekt*? Her finnes det mange definisjoner og flere andre begreper som også er aktuelle å definere i den anledning. En «vanlig» forståelse av begrepet *dialekt*, er at det er et geografisk bestemt språkssystem som blir brukt av en gruppe mennesker. Her legges det altså geografiske føringer til grunn for begrepet. Allerede her melder det første problemet seg: Hva med variasjon innenfor det samme geografiske området? Løsningen på dette problemet vil være å si at denne variasjonen kalles for *sosiolekt*, altså forskjeller i talemålet til sosiale grupper, for eksempel alder, kjønn, yrke, status. Disse kalles ofte *sosiale variabler* i sosiolingvistikken. Begrepet sosiolekt kan også brukes om forskjeller som er avhengig av brukssituasjon.

I fagspråket er det vanlig å benevne det som på folkemunne kalles *dialekt* for *geolekt*. En geolekt er altså den språklige varieteten til geografisk atskilte grupper. Videre brukes begrepet *etnolekt* når varieteten blir brukt av en eller flere etniske grupper, og *multietnolekt* når denne varieteten inneholder elementer fra flere ulike språk (Røyneland, 2014, s. 24). I dag ser vi en mer utbredt bruk av multietnolekter enn tidligere, på grunn av økt innvandring, flytting og språkkontakt. Mange bruker i dag *dialekt* som et paraplybegrep for geolekter, sosiolekter og etnolekter (Røyneland, 2014, s. 24).

Vi kan i hvert fall skille mellom tre ulike typer definisjoner av ordet *dialekt* (Sandøy, 1991; Vikør, 1994; Røyneland, 2014). På bakgrunn av de begrepene jeg har tatt for meg til nå, kan vi se på den første definisjonen, en *lingvistisk* definisjon: «Ein dialekt er ein geografisk, sosial eller etnisk varietet som i seg sjølv utgjer eit komplett språkssystem» (Røyneland, 2014, s. 24). Denne definisjonen inkluderer både geolekt-, sosiolekt- og etnolektbegrepet. Videre kan vi ta for oss den *sosiologiske* definisjonen av begrepet: «Ein dialekt er ein varietet som kunne ha fungert som ‘språk’ i seg sjølv, men som ikkje er formelt standardisert og ikkje har noen skriftspråksvarietet direkte knytt til seg» (Vikør, 1994, s. 56). Denne definisjonen tar altså utgangspunkt i det som skiller de to begrepene *språk* og *dialekt* fra hverandre. En tredje definisjon kan forklares *psykologisk*: En dialekt er den første talemålsvarieteten en person lærer, altså et *førstespråk* i motsetning til *andrespråket* som er standardtalemålet (Sandøy, 1991, s. 269). I denne siste definisjonen blir begrepene *dialekt (normaltalemål)* og

standardtalemål satt opp mot hverandre som motsetninger, og dialekten er det som fastholdes som det naturlige, det som ikke er påvirket utenifra. Ifølge Røyneland (2014, s. 25) er standardtalemål en varietet som ligger nærme skriftspråket som et overregionalt talemål. Det er overordnet regionale, sosiale og etniske skiller. Derfor er det noe helt annet enn geolekter, sosiolekter og etnolekter. I Norge har vi ikke et kodifisert standardtalemål, slik som i andre europeiske land, for eksempel svensk og dansk. Likevel ser vi tendenser til et overregionalt standardtalemål i det «talte bokmålet». Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 3.4.3.

3.3.2 Hvem snakker dialekt?

Dette spørsmålet har mange spurt seg, og det finnes det heller ikke et uproblematisk og enkelt svar på. Fraser som «ekte dialekt», «lite dialekt», «skikkelig dialekt» eller «ikke dialekt» tyder på at folk har meninger om dialektbruk, og at det finnes holdninger om i hvilken *grad* noen snakker dialekt. Hva skal dette bety? Har ikke alle en dialekt? Og hva snakker i alle fall de som *ikke* har det da?

Arne Torp prøver seg på en definisjon av hvem som snakker dialekt i sin bok *Landvikmålet: eit norsk skagerakmål* (1986, s. 19):

Ein person som uttalar alle eller nesten alle ord i samsvar med dei reglane som gjeld for bm. (evt. nyn.), kan me då seie snakkar bm. (evt. nyn.), mens den som uttalar fleire eller færre ord i strid med desse reglane, snakkar dialekt.

Torp skiller altså mellom de som prater dialekt og de som prater bokmål eller nynorsk (og dermed ikke dialekt). Det vil også si at det finnes mennesker som snakker mer eller mindre «dialektfritt», og ifølge Torp (1986, s. 20) er det spesielt i større byene på Østlandet dette forekommer. I Grimstad er det i dagligtalen vanlig å skille mellom de som snakker «breit» og de som snakker «pent» (se for eksempel vedleggene fra intervjuene). Å snakke «breit» vil ut ifra Torps definisjon kunne samsvare med å snakke dialekt, fordi det vil si å uttale ord som avviker fra språknormen. Jo breiere man snakker, jo mer dialekt snakker man. Å snakke «pent» vil dermed være å snakke bokmål og mer eller mindre dialektfritt, hvis vi tar utgangspunkt i Torps definisjon.

I denne oppgaven kommer jeg derimot til å ta utgangspunkt i at *alle snakker dialekt*, slik som Sandøy (1996, s. 11) også gjør i sin bok. Det vil si at jeg er interessert i alles talemål, ikke

bare «de breieste» dialektbrukerne jeg finner. For å få et mest mulig realistisk bilde av dialektbruken i Grimstad, vil jeg inkludere alle. Selv om noen av informantene altså kanskje snakker «pent», og i Torps definisjon kunne gått under kategorien «dialektfritt», vil jeg også inkludere disse hvis det finnes noen av dem i Grimstad.

3.3.3 Sørlandsk

I norsk dialektgransking er det tradisjon for å dele dialektene inn i grupper med felles kjennemerker. Målet med en slik inndeling er å systematisere språklig variasjon og knytte den til geografi (Hanssen, 2010, s. 117). En slik dialektgeografisk inndeling kan gjøres på ulike måter. I mange innføringsbøker blir det brukt en firedeling med gruppering i østlandske, trønderske, vestlandske og nordnorske dialekter. I andre fagbøker skilles det kun mellom to grupper dialekter, østnorske og vestnorske. Uansett hvilken av disse inndelingene en bruker, havner målområdet sørlandsk som regel inn under vestnorsk, men kan ha både østnorske og vestnorske trekk. Det finnes mange innvendinger mot de ulike inndelingene, men dette velger jeg å ikke gå dypere inn på i denne oppgaven. Jeg vil derimot se på hva som kjennetegner sørlandsk (sørlig e-mål) i korte trekk.

Selve begrepet *Sørlandet* var det Vilhelm Krag som lanserte i 1903 i en avisartikkel (Torp, 1990, s. 29). Før dette, ble det vi i dag kaller Sørlandet, regnet som en del av Vestlandet. Selve området omfatter hele gamle Aust-Agder fylke, samt noen sørlige ytre bygder i Telemark og Vest-Agder (Skjekkeland, 2013, s. 171). Området er ikke så stort, men det finnes store dialektskiller her, spesielt mellom kyst og innland. Det er ikke uten grunn at Torp hevder at Agder har norgesrekord i dialektvariasjon (Torp, 2013). Han forklarer variasjonen både i topografiske og historisk-kulturelle forhold. I den videre framstillingen vil jeg ikke legge vekt på innlandsmåla, men heller fokusere på kystmåla, som er mer relevant for oppgaven min.

Grunnen til at sørlandsk også kan kalles for *sørlig e-mål*, er at målet har reduksjon til *-e* i infinitiv og svake hunkjønnsord i ubestemt entall, altså i grammatiske kategorier med opphavlig utlyd på trykklett vokal. Dermed heter det for eksempel *å kaste*, *ei vi:se*, *å ve:re*, *ei ve:ke* osv. (Skjekkeland, 2013, s. 171). Dette er et fellestrekk mellom sørlandsk og nordvestlandsk, som også kan kalles *nordlig e-mål*. Det skiller seg derimot fra sørvestlandsk a-mål som har formene *å kasta*, *å ve:ta*, *ei vi:sa*, *ei ve:ka*, osv.

De mest kjente trekkene ved sørlandsk mål er nok først og fremst skarre-r-en og de bløte konsonantene, selv om ikke hele området har dette. I kapittel 4.2.1 og 4.2.2 beskriver jeg disse to språktrekkene mer detaljert. Selve konsonantsystemet er enkelt, fordi det verken er retroflektning eller palatalisering i sørlandsk (Hanssen, 2010, s. 182). Skjekkeland (2013, s. 172) nevner derimot at det finnes palatalisering av *-g* og *-k* i innlyd i noen innlandsmål, for eksempel i ord som *dagjen* (dagen) og *bakkjen* (bakken). Et lite østlig område har også tjukk *l*.

Når det gjelder vokalsystemet, er også dette ganske enkelt, med de ni vanlige vokalene og de tre opprinnelige diftongene. Det er mest i indre strøk en har diftongering av lange vokaler som *i*, *y*, *o* og *u* (for eksempel *beilen* for *bilen*). Dermed kan vi fastslå at lydverket i de sørlandske kystmåla er svært enkelt i forhold til andre dialekter i landet.

Sandøy (1991, s. 69) hevder at vi lettest legger merke til realisasjon av tonem og setningsintonasjon når vi hører andre snakker, altså det som angår de prosodiske forholdene i talemålet. Det gjelder altså musikken eller tonegangen i språket. I sørlandsk går grensen mellom lavtone- og høytonerealisasjon ved Lillesand i en nord-sør-retning (Skjekkeland, 2013, s. 172). Øst for Lillesand har man lavtone og vest for Lillesand har man høytone. Det vil si at i ord som *boka* (ord med tonem 1), går tonen fra lav til høy øst for Lillesand (*_bo-ka*), og fra høy til lav vest for Lillesand (*-bo_ka*). Det handler altså om hva slags tone en har på den trykksterke stavingen (*bo*) og hvilken en har på den trykklette (*ka*) (Skjekkeland, 2010, s. 38). Dette er altså ett av trekkene i sørlandsk som både har vestnorske og østnorske realisasjoner.

Et annet trekk som veksler nesten ved samme geografiske sted, dreier seg om bøyingsverket. Mens du vest for Høvåg og Birkenes finner «vestlige» former som *hestane*, *jentane*, *fjellane*, *kjøranes*, finner du øst for Høvåg og Birkenes «østlige» former som *hestene*, *jentene*, *fjella*, *kjørenes* (Torp, 1986, s. 28). Ellers er den største forskjellen i bøyingsverket også mellom indre strøk og kystmåla.

3.3.4 Tidligere forskning på grimstaddialekten

Grimstaddialekten har til alle tider vært lite beskrevet og forsket på. En grunn til det kan være at det er en mindre by enn for eksempel Kristiansand, som er mer forsket på når det gjelder dialekt. Den forskningen som allerede foreligger, vil være nyttig i mitt arbeid, og noe jeg

kommer til å bruke til å underbygge min egen forskning. Derfor vil jeg i korte trekk gjøre rede for tre nyere, viktige verk som omhandler grimstaddialekten.

Den første store beskrivelsen av grimstaddialekten, ble gjort av Arne Torp da han i 1978 fikk i oppdrag av Landvik Historielag å skrive en artikkel om landvikmålet til bygdeboka for Landvik (Torp, 1986, s. 9). Dette arbeidet munnet ut i en hel bok om landvikmålet, *Landvikmålet – Eit norsk skagerakmål*, som ble gitt ut i 1986. Før dette, hadde det allerede vært to hovedfagsstudenter som hadde beskrevet landvikmålet og fjæremålet. Eli Pettersen studerte landvikmålet i 1943 og Mathias Moy fjæremålet i 1937, men ingen av disse arbeidene er trykt. Disse verkene dette ble gjort før storkommunen Grimstad ble til. Da var det altså fire mindre kommuner: Grimstad (dagens sentrum), Fjære, Landvik og Eide (se kapittel 2.2). Torps beskrivelse av landvikmålet tar for seg både lydlære, bøyingslære og setningslære i det gamle landvikmålet. Dette er nå godt over 30 år siden, og mye har skjedd siden den gang. Likevel har den vært en god inspirasjonskilde for meg i mitt arbeid.

En litt nyere undersøkelse ble gjort av Gro Austenå Berg i 2007, da hun skrev masteravhandlingen «*Ut i båd*»: *Om endring i forholdet mellom bløte og harde konsonanter i grimstaddialekten*. I denne avhandlingen studerer hun tendenser til tilbakegang i bruken av leniserte plosiver i dialekten. Resultatene viser at mange av informantene veksler i bruken, og hun hevder derfor at det er «tendenser til tilbakegang i bruken av leniserte plosiver, men at denne tendensen ennå ikke kan betraktes som en gjennomført endring» (Berg, 2007, s. 182). Hun setter disse resultatene i sammenheng med en utjevnings- eller «normaliseringsprosess».

Den nyeste undersøkelsen på området, er masteravhandlingen *Grimstaddialekten. En undersøkelse av holdninger til egen dialekt blant unge i Grimstad kommune* av Grete Resvik Kalvehagen fra 2017. Kalvehagen undersøker altså unges holdninger til sin egen dialekt. De viktigste funnene fra denne undersøkelsen viser at informantene «har tydelige negative holdninger til egen dialekt, til tross for at de har positive assosiasjoner til eget hjemsted» (Kalvehagen, 2017, s. 144). Hun forklarer at disse negative holdningene kan være en årsak til at mange også ønsker å snakke et standardisert talemål.

3.4 Talemålsendring i Norge

Talemålsendring er et sentralt begrep i denne avhandlingen, da jeg ønsker å undersøke eventuelle endringer i visse trekk i grimstaddialekten. Når jeg undersøker talemålsendring, er det viktig å presisere at det da er den varige endringen jeg studerer. Jeg registrerer også situasjonelle varianter som avviker fra det «opprinnelige» talemålet, men disse går under definisjonen *variasjon* som jeg kommer nærmere inn på i kapittel 3.5. Det er når jeg ser tendenser til en mulig fast endring at det virkelig blir interessant. Jeg vil alltid sammenligne med den «opprinnelige» eller «tradisjonelle» talemålsnormen.

Det er ingen tvil om at språket er i stadig utvikling, og at språkbrukerne er de som forandrer språket. En skulle nesten trodd at talemålet endret seg mer og raskere enn det faktisk gjør. Når vi ser at språket er en relativt stabil størrelse, er det flere grunner til dette. For det første har samfunnet noen felles språknormer, som gjør at vi får ganske likt språk som de rundt oss og dermed også forstår hverandre godt. For det andre har språket en identifiseringsfunksjon, som vil innebære at vi ønsker å snakke likt som de vi identifiserer oss med. Vi ønsker altså å være konforme og på den måten snakke likt som de som står oss nær. (Skjekkeland, 2010, s. 79). For det tredje kan mange ha en negativ holdning til språklig endring, som gjør at en vil unngå dette. Dette skjer blant annet når eldre mennesker gjør de unge til «syndebukker» for å bruke mange nye ord, snakke «feil» og på den måten «ødelegge» dialektene. Disse vil også da ofte korrigere de unge når de bruker andre former enn de tradisjonelle.

3.4.1 Hvordan skjer en språkendring?

«Det er ein lang prosess frå den første førekomsten av noko nytt til det er tale om ei gjennomført endring i språket» (Sandøy, 2014b, s. 204). Det er vanlig å tenke seg at en talemålsendring gjennomgår tre stadier før den regnes som gjennomført: innovasjon, spredning og etablering. Med utgangspunkt i tidsaksen til Selås (2003, s. 44), setter jeg opp en akse som viser endringsprosessen:

Figur 1: Tidsakse

innovasjon → spredning/variasjon → etablering → gjennomført endring

En språkendring starter alltid med *innovasjonsstadiet*. Her blir den nye varianten uttalt for første gang. Det starter altså som en individuell innovasjon, ved at en person endrer et trekk i

talemålet sitt. I innovasjonsstadiet er det ofte en indre årsak til hvorfor dette skjer, altså noe ved selve språket. Dette med indre og ytre årsaker kommer jeg tilbake til i kapittel 3.4.2.1 og 3.4.2.2. Hvis det ikke kommer noen korreksjon på det nye trekket, kan det utvikle seg til en individuell vane hos personen det oppstod hos.

Videre kan en annen person ta etter den som startet selve prosessen, enten fordi han selv har samme språksystematiske preferanse, fordi han vil vise sympati, for å øke egen status eller for å skape en gruppeidentitet (Sandøy, 2014b, s. 207–208). Nå er *spredningsstadiet* i gang. Innovasjonen har flyttet seg fra det individuelle til det kollektive, og flere og flere tar til seg det nye trekket. I dette stadiet eksisterer det altså flere varianter innenfor samme språksamfunn. Det er snakk om en *talemålsvariasjon*, noe jeg kommer tilbake til i kapittel 3.5.

Når innovasjonen har nådd det kollektive nivået, skjer spredningen raskt. *Eableringsstadiet* er i gang når den nye varianten dominerer i språksamfunnet. Nå er det altså flere som bruker det nye trekket enn det gamle. Det er likevel ikke snakk om en *gjennomført endring* før den nye varianten blir sett på som den kollektive talespråksnormen blant språkbrukerne i språksamfunnet. «Han er blitt den språkvanen ein trur at ein skal bruke for å bli rekna som del av dette språksamfunnet» (Sandøy, 2014b, s. 209). Først da kan vi snakke om en gjennomført språkendring. Det er ikke alltid prosessen går så langt. Den kan stoppe opp på et hvilket som helst stadium i tidsaksen.

Sandøy (2014b, s. 210) skiller mellom *endringsprosessen*, som skjer innenfor samme språksamfunn, og *spredningsprosessen*, som skjer mellom ulike språksamfunn. Dette kan oppfattes noe forvirrende, nettopp fordi *spredning* er et av stadiene i *endringsprosessen* jeg nettopp har redegjort for. Spredningsprosessen er altså hvordan den gjennomførte endringen kan spres til helt andre språksamfunn. Her har forskere kommet med ulike teorier, som jeg kort vil presentere i det følgende.

En måte å se spredningen av nye språktrekk på, er ved hjelp av *bølgeteorien*. Den regner med at en innovasjon oppstår innenfor et avgrenset miljø, og at dette trekket spres til nye områder som ligger rundt dette innovasjonsområdet. En ser altså for seg innovasjonen som en stein som blir kastet i en stille dam. Etter dette, sprer språktrekket seg som ringene i vannet gjør etter steinplasket (Torp, 1998, s. 29). Torp peker på svakhetene ved teorien, og sier blant annet at

innovasjoner ikke forsvinner som bølgene i vannet vil gjøre, men at de utvikles videre av nye generasjoner. Derfor tar han heller til orde for den modifiserte eller videreførte *frømodellen*, som tenker seg innovasjoner som frø som blir sådd ut i en åpen åker. Når disse spirer, vokser det opp ulike planter, som i sin tur setter nye frø som vokser videre. Så lenge disse får næring, vil de ikke plutselig dø ut, og derfor mener Torp (1998) det er en bedre teori.

Et alternativ til bølgeteorien, er å se spredningen av nye språktrekk som et «hoppe»-mønster. Denne teorien kalles *sentrumshopping* eller *urban jumping* (engelsk). Denne teorien tar utgangspunkt i at en innovasjon oppstår i en by, og «hopper» derfra til nye byer og deretter til mindre byer og tettsteder. Som vi skal se, regner en med at spredningen av skarre-r-en har skjedd på denne måten (Skjekkeland, 2005, s. 66).

3.4.2 Hva styrer språkutviklingen?

Hva som er årsakene til at språk endrer seg, er et vanskelig og komplisert spørsmål. Vi kan ikke bevise talemålsendring, men vi kan «tenke oss årsakssammenheng som verkar rimelige ut ifrå den innsikta vi alt har om språk og samfunn» (Sandøy, 1996, s. 129). Det er vanlig å bruke indre og ytre forklaringsmodeller når en skal forklare språklig endring. Det vil si at vi kan finne årsaker som enten ligger i språket selv eller i samfunnsforholdene rundt språket. Vi kan si at både interne og eksterne faktorer kan spille inn i en språkendringsprosess. Vanligst er det at de språklige motivene spiller størst rolle i innovasjonsstadiet og at sosiale motiver tar over lenger ut i endringsprosessen (Sandøy, 2014b, s. 209). Det er altså vanlig at både indre og ytre faktorer spiller inn i språkendringsprosessen.

3.4.2.1 Indre faktorer

I selve språkstrukturen kan det finnes innebygde tendenser eller føringer for hva som er «naturlige» utviklinger i språket. Dette kaller vi *indre faktorer* i språkutviklingen, eller *språkinterne årsaksforklaringer*. Språket overføres fra generasjon til generasjon, og hver enkelt språkbruker må lære seg det ved å etterligne og tolke språket rundt seg. Et barn lærer språkssystemet ved å prøve og feile seg fram. Sandøy (1996, s. 131–135) nevner fem faktorer når det gjelder de indre årsaksforklaringene: *regelinnnevring*, *regelutviding*, *analogi*, *funksjonell tyngde* og *naturlighet*. Hvilke av disse faktorene som er relevante i en språkintern forklaring, avhenger av hvilke variabler og hva slags språkendringer som blir undersøkt.

I flere mastergradsavhandlinger slås de tre første faktorene til Sandøy sammen i én kategori, *analogi* (se for eksempel Berg, 2007; Tvittekkja, 1998). Jeg stiller meg bak disse, da en fellesnevner for disse faktorene er at språklige elementer fra uproduktive klasser går over til produktive klasser. På den måten kan for eksempel sterke verb som *å bære* (*bære – bærer – bar – har båret*) overta bøyningsmønsteret til svake verb (*bære – bærer – bærte – har bært*). Her er det snakk om en analogisk endring, bunnet i en generalisering av en grammatisk regel. Både *regelinnsvring* og *regelutviding* handler således om ulike *analogier*:

Regelinnsvring ved at «kategoriar fell ut or verkeområdet for regelen» og regelutviding ved at «regelen får ei meir generell form» (Sandøy, 1996, s. 131 og 132). Vi ser altså at gruppen med sterke verb minker og at regelen for bøyning av svake verb utvides.

Språket vårt er bygd opp av motsetninger eller opposisjoner som må ha en språklig markering. Noen språkendringer skaper tydeligere markeringer, mens andre fjerner motsetninger. Et eksempel på det sistnevnte er når en får sammenfall mellom sj-lyden [ʃ] og kj-lyden [ç]. Det kan føre til sammenfall mellom minimale par som *føde* (vagina) og *føde* (smykke). Likevel er dette et eksempel på en motsetning som har liten *funksjonell tyngde*, fordi det har få konsekvenser i praktisk bruk. Det er få av disse minimale parene, og vi kan forstå hva det er snakk om ut fra konteksten det sies i.

Når vi snakker om *naturligheten* i språket, mener vi at språket har en iboende tendens til å foretrekke visse trekk. Språkbrukere vil alltid søke etter de enkleste språktrekkene, de som er lettest å uttale. Som vi skal se i kapittel 4.2.1, mener enkelte språkforskere at spredningen av skarre-r-en skyldes at denne bakre varianten er lettere å artikulere enn den fremre varianten (jf. Foldvik, 1988). Det vil si at språket har en innebygd naturlighet for visse utviklinger. Likevel er det vanskelig å definere hva som er lett å uttale, og hva som er vanskelig. Dette emnet er diskutert hos Selås (2003, s. 54), hvor hun blant annet drøfter om vi i det hele tatt kan snakke om én form for naturlig språkutvikling, når det som er naturlig i en dialekt, ikke trenger å være naturlig i en annen dialekt.

3.4.2.2 Ytre faktorer

Som nevnt er det vanlig at en innovasjon har indre årsaksforklaringer. I spredningsprosessen er det mer vanlig at *ytre faktorer* overtar (jf. Sandøy, 2014b, 209). Det er da snakk om alle forhold som ligger utenfor språket, altså *språkeksterne årsaksforklaringer*. Når en skal prøve å forklare språkendringer, er det viktig å studere samfunnsmessige forhold samtidig, fordi

mest sannsynlig har det en sammenheng. Jeg har tidligere vært inne på sammenhengen mellom språk og samfunn. Nå vil jeg kort ta for meg noen av de viktigste samfunnsendringene i senere tid som kan fungere som ytre påvirkningsfaktorer.

Et viktig stikkord i denne forbindelse er *mobilitet* – både *geografisk mobilitet* og *sosial mobilitet*. For det første har det de siste tiåra blitt lettere å flytte på seg, mye på grunn av nye kommunikasjonsmidler som bil, tog, buss og fly. Før vi fikk disse kommunikasjonsmidlene, hadde vi et relativt bofast samfunn. Nå reiser vi mer, og det er vanlig å bytte bosted flere ganger i løpet av livet, gjerne i forbindelse med studier eller arbeid. Det er også mange som pendler på grunn av en jobb- eller studiesituasjon. Denne økte kommunikasjonen i samfunnet vitner om en større *geografisk mobilitet* blant språkbrukerne. Et vanlig mønster er at vi flytter fra bygd til by, og denne prosessen kalles *urbanisering*.

For det andre kan vi også snakke om en *sosial mobilitet* ved at språket har en *identifiseringsfunksjon* som gjør at individene kan velge hvem de vil identifisere seg med. «... eit ønske om ny identifikasjon kan føre til språklige endringar hos enkeltindivid og grupper» (Sandøy, 1996, s. 137). Dermed oppstår det også språkendringer. Det ser altså ut til at det er en nær sammenheng mellom menneskers identitet og deres bruk av språket. Hvordan vi bruker språket, knytter oss til et bestemt geografisk sted og sier noe om hvem vi er. Som Vikør sier det så godt: «Spørsmålet er ikkje berre kor ein kjem frå, men òg kor ein vil hen» (Vikør, 1999, s. 44). Dette sitatet får også fram den sosiale mobiliteten.

I forbindelse med språket som identifiseringsfaktor, vil jeg trekke fram Skjekkellands bruk av begrepene «homo staticus» og «homo dynamicus», to ulike personlighetstyper (Skjekkeland, 2001, s. 33). Individene i «homo staticus»-gruppen beskrives som den «hjemmekjære» typen, individer som gir uttrykk for en sterk tilknytning til hjemmestedet sitt. På den andre siden har vi individene i «homo dynamicus»-gruppa, som karakteriseres som en «utovervendt» type, en som ønsker og ser fram til å komme i et annet miljø. Det handler altså om dialektbrukerens innstillinger og holdninger til eget hjemsted. Skjekkellands begreper tar utgangspunkt i Harald Thuns skille mellom topostatisk og topodynamisk språklig praksis, og utvider dette til å gjelde personlighetstyper (Skjekkeland, 2001, s. 35). Det skal bli interessant å undersøke om disse typene kan identifiseres i min studie av grimstaddialekten.

En annen viktig ytre faktor er *prestisje*. Språktrekk kan nemlig ha ulik prestisje (Sandøy, 1996, s. 138). I norsk talemålsforskning finner vi mange eksempler på at språktrekk med lav prestisje er sterkt utsatt for endring, og på den måten byttes ut med språktrekk som har en høyere prestisje. Likevel finner vi vel så mange eksempler på at språktrekk med lav prestisje er de som utbres. Et kjent eksempel er det såkalte «vikamålet» i Oslo, altså det gamle målet fra østkanten i Oslo, som nå sprer seg til mange nye miljøer. I Danmark finner vi en tilsvarende utvikling, der «gatespråket» i København er det ungdommen velger å bruke. Det er her altså snakk om språktrekk som ikke har høy prestisje, men som sånn sett får det i enkelte miljøer, ofte ungdomsmiljøer, på grunn av solidaritet og identitet. «Det ser altså ut til at ein tendens til å ta opp prestisjedrag har ei motkraft i den funksjonen språket har som gruppekjennermerke, identitetsmarkør» (Sandøy, 1996, s. 139).

I løpet av de siste hundreåra har også forhold i *skriftkulturen* endret seg. Tidligere var det kun «eliten» og «presteskabet» som hadde tilgang til skriftspråket. Siden da har vi gjennomgått en «språklig demokratisering» (Sandøy, 2014a, s. 168), som vil si at flere og flere har fått tilgang på morsmålet som skriftspråk. I samfunnet vårt i dag er de fleste avhengige av å mestre skriftspråket, spesielt med den økende vektleggingen av skole og utdanning. Flere og flere velger å ta høyere utdanning, og dette skaper i sin tur mindre sosiale forskjeller.

Det er en vanlig oppfatning at det er det «korrekte» og «moderate» bokmålet som har høyest prestisje. Sandøy (2014a, s. 172) beskriver Norge som en «korrekthetskultur», og hevder at det er «det korrekte» som har høyest status, på tross av stor valgfrihet i skrift og stor talemålsvariasjon. Det ligger en form for autorisasjon i skriftspråket, og dette er en slags kulturpolitisk holdning (Sandøy, 2014a, s. 173). Med sin overdialektale funksjon er altså skriftspråket med på å standardisere ordforrådet i dialektene.

En viktig og stor samfunnsendring på 1900-tallet var at ulike *massemedier* kom til: først radio, deretter tv og i ettertid internett. Sammen med skriftspråket, blir også disse faktorene fremhevet som påvirkningskilde for språkutviklingen. Fram til 1970 fremmet radioen et normalisert talespråk, et opplest, «korrekt» språk som speilet skriftspråket. I nyere tid er det et mer «naturlig» talespråk som blir formidlet i både radio og tv, med mer bruk av dialekt. Det er interessant å diskutere i hvilken grad språkbrukere blir påvirket av massemedier. Sandøy (1996, s. 141) påpeker at påvirkningen helst skjer på ordforrådnivå, fordi det er snakk om en enveiskommunikasjon, som gjør at seerne ikke markerer identifikasjon gjennom språklig

markering. Omdal stiller seg spørsmålet om det er media som påvirker talespråket eller motsatt, og trekker denne konklusjonen:

Språkbruken i samfunnet endrar seg til liks med talemålet, men det kan vere vanskelig å påvise at det i tilfelle er påverknad frå media som er årsak til endringa. Det kan trulig like gjerne vere tale om påverknad andre vegen og kanskje mest sannsynlig: begge vegar, altså ein gjensidig påverknad mellom etermediespråket og talespråket elles i samfunnet. (Omdal, 1995, s. 76)

En annen faktor som kan være påvirkningskilde for ordforrådet, er *endringer i materiell og åndelig kultur* (Sandøy, 1996, s. 135). En ny tid krever nye ord. I skrivende stund pågår den store koronaepidemien over hele verden, og mange aviser har fanget opp nye ord her til lands. NRK har for eksempel plukket opp ord som *hytteforbud*, *digital kaffekopp* og *sosial distansering*, som har blitt brukt hyppig den siste tiden (Cantero, 2020). Videre har den teknologiske utviklingen skapt mange nye ord, og her har utviklingen skjedd i rekordfart. Tenk bare på de nye ordene *chat*, *emoji* og *app*. Naturligvis skjer også den motsatte prosessen: Når gamle ting blir avleggs, dør også gamle ord fordi vi ikke har behov for dem lenger, for eksempel *høvel* og *kogger* (Sandøy, 1996, s. 135).

Den siste faktoren jeg vil dra frem er *endrede primære sosialiseringssagenter*. Dette handler om hvordan språket blir overført fra den ene generasjonen til den neste. Tidligere var det primære sosialiseringssagenter som mor og far som fungerte som språklige forbilder for barnet sitt og dermed overførte sitt talespråk. I siste halvdel av 1900-tallet begynte flere og flere foreldre å sende barnet sitt til dagmamma eller i barnehage mens de selv var på jobb. Dermed fikk barna flere impulser, og det nye var at de jevnaldrende fikk mer å si. Når de jevnaldrende blir språklige forbilder for hverandre, fører det også til at barna ikke blir like mye korrigeret. For ungdommene sin del, vil det også si at de lager sitt eget «ungdomsspråk» for å markere en tydeligere avstand til generasjonen over. Dette språket blir ofte normen for de som er jevnaldrende eller litt yngre, i stedet for «voksenspråket» eller «det etablerte språket» som var normen tidligere (Omdal, 1995, s. 86).

3.4.2.3 Samspillet mellom indre og ytre faktorer

Som også Sandøy (1996, s. 141) påpeker, er det «nesten umulig» å vite hva som er årsaken til språkendringer, og ofte er det nok et samspill mellom indre og ytre faktorer. Det kan også

være vanskelig å skille mellom de indre og ytre faktorene. Elin Gunleifsen konstaterer at det ikke er et åpenbart motsetningsforhold mellom faktorene, og lager en definisjon etter sine omtolkninger av begrepene:

De indre faktorene har sitt utgangspunkt i selve språket og beskriver årsakene til at en språklig endring oppstår. Forhold i språket som kan lette oppkomsten av et gitt språktrekk, blir vesentlige i denne sammenhengen. De ytre faktorene derimot beskriver hvordan det nye språktrekket får gjennomslag hos språkbrukere i et gitt språksamfunn, hvordan språktrekket kan spres til stadig nye geografiske områder. Enten – eller blir slik til både – og. (Gunleifsen, 2019, s. 234)

Når jeg skal undersøke og analysere de seks språkvariablene, er det dette utgangspunktet jeg vil bruke, et både – og-perspektiv.

3.4.3 Allmenne tendenser i talemålsutviklingen

Mange av de ytre faktorene jeg gjorde rede for i kapittel 3.4.2.2, blant annet økt mobilitet, nye kommunikasjonsmidler, massemedier mm., har ført til at det har skjedd en *utjevning* av dialektforskjeller i Norge. Det vil si at det har skjedd en slags homogenisering, hvor dialektene blir mer like hverandre. Denne utjevningen er en del av en stor prosess vi kan kalle *dialektnivellering*, et paraplybegrep for flere andre prosesser.

I praksis inneber det at språktrekk som har ei meir avgrensa geografisk utbreiing, eller som av ein eller annan grunn blir oppfatta som utprega, avstikkande eller «breie», har ein tendens til å bli erstatta av variantar med eit vidare regionalt eller nasjonalt bruksområde. (Mæhlum & Røynealand, 2012, s. 126)

Det er altså de mer spesielle talemålstrekkene som forsvinner først. Dette skjer også i underkategoriene vi kan kalle for *standardisering* og *regionalisering*, to begreper Røynealand bruker i sin artikkel «Språkleg regionalisering på Røros og Tynset?» (1999). Som et forsøk på å skille disse begrepene fra hverandre, definerer hun *regionalisering* som «reduksjon av variasjon mellom ulike lokale eller meir eller mindre regionale dialektar, dvs. nivellering langs den horisontale aksen», og *standardisering* som «reduksjon av variasjon mellom dialekt og standard, dvs. nivellering langs den vertikale aksen» (Røynealand, 1999, s. 103). Siden disse to prosessene ofte er gjensidig avhengige av hverandre, kan det dermed være vanskelig

å skille dem. Røynealand konkluderer med at de er to «nært relaterte, men ikkje identiske prosessar» (Røynealand, 1999, s. 104).

Hva sier så tidligere forskning om utviklingen på Agder? Kan det for eksempel tenkes at vi kommer til å få et regionalt egdemål om noen år? Ifølge Skjekkeland (1999, s. 94), er ikke det særlig sannsynlig, fordi Agder inneholder såpass store forskjeller i både kultur, kommunikasjoner og næringsliv. Han ser derimot på de største byene, Arendal og Kristiansand, som potensielle hovedutgangspunkter for regionalisering. Om Grimstad skriver han at det skjer en utjevning av eldre talemålstrekk. Ti år senere diskuterer han Kristiansand som «språklig kraftsenter» for resten av regionen:

Dei særdraga i Kristiansands-målet som eventuelt vinn innpass i nabodialektane, vil etter mitt syn vere særdrag som samsvarar nokolunde med skriftmålet (bokmål) og med normalisert talemål med utgangspunkt i bokmål. (Skjekkeland, 2009, s. 107)

Det ser altså ut til at standardiserte former er det som påvirker mest, og at Kristiansand har en relativ liten påvirkning ellers.

Endelig tar Torp (2013) opp et relevant og viktig tema for min undersøkelse, når han spør om det kan finnes en «østlandisering eller bokmålisering» hos enkelte unge språkbrukere på Agder:

Det fins mye såkalt anekdotisk evidens, for å si det akademisk, dvs. at det er mange som mener å ha lagt merke til at en del unge som faktisk aldri har bodd på andre steder enn på Agder, likevel snakker som om de skulle ha vokst opp på Østlandet, nærmere bestemt i eller nær Oslo. (Torp, 2013, s. 167)

Han har fått inntrykk av at dette helst gjelder for de som bor i det gamle Aust-Agder, og trekker videre noen spekulasjoner på hvorfor det er slik. Da peker han på både geografisk og språklig avstand til østlandsk, som er mindre enn for de som bor vest i Agder. Den språklige avstanden er liten på grunn av blant annet tonefall, r-uttale og retrofleksjer (Torp, 2013, s. 169).

3.5 Talemålsvariasjon i Norge

Talemålet varierer på ulike vis. For det første finner vi talevariasjon på alle nivåer i språket, akkurat som talemålsendringer: i lydverket (fonologien), i formverket (morfologien), i setningsstrukturen (syntaksen), i ordtilfanget (leksikonet), i det språklige innholdet (semantikken) og i forhold som gjelder trykk, tonelag og setningsmelodi (prosodien). For det andre finner vi talevariasjon mellom ulike geografiske områder (*geolektisk variasjon*), mellom forskjellige sosiale grupper og enkeltindivider (*sosiolektisk variasjon*) og hos enkeltindividet (*idiolektisk variasjon*).

I min undersøkelse vil jeg undersøke talemålsvariasjon når det gjelder seks ulike variabler (beskrevet i kapittel 4). Jeg vil da se på både eventuelle *inter-individuelle* mellom ulike aldersgrupper og *intra-individuelle* variasjoner hos det enkelte individet.

3.5.1 Inter-individuell variasjon

Inter-individuell variasjon kaller vi det når vi finner talespråklig variasjon mellom ulike medlemmer i samme språksamfunn (Røyneland, 2014, s. 30). Talemålsforskere undersøker ofte sammenhengen mellom språklige variabler og sosiale variabler. Da er det altså den inter-individuelle variasjonen en er interessert i. Disse undersøkelsene viser ofte at folk i samme språksamfunn snakker forskjellig, og at det ofte varierer med sosiale grupper som alder, kjønn, utdanning, yrke og sosial klasse. Det er dette som ofte kalles for det *labovske paradigmet* i sosiolingvistikken (Akselberg, 2014, s. 129).

Hvis det er snakk om variasjon mellom ulike aldersgrupper, kalles det for eksempel *aldersvariasjon* eller *aldersavgrensning*. Det vil si at en språklig innovasjon er knyttet til en spesiell aldersgruppe, og at det er et trekk som forsvinner med alderen. Dersom vi tar innovasjonen med opp i aldersklassene, og det har blitt et karakteristisk trekk ved språket, kalles det *aldersforskyvning*. En annen teori om alder og talemålsvariasjon, vil legge vekt på at språkmønsteret skifter med ulike livsfaser, for eksempel ungdom, karrierealder, etablert og eldre. Dette kalles for *livsfaseendring* (Sandøy, 2014b, s. 218).

3.5.2 Intra-individuell variasjon

Intra-individuell variasjon kaller vi det når vi finner talespråklig variasjon hos det enkelte individet (Røyneland, 2014, s. 30). Det er en type idiolektisk variasjon, i motsetning til den

inter-individuelle variasjonen, som er en sosiolektisk variasjon. I denne avhandlingen står den inter-individuelle variasjonen i hovedfokus, men jeg vil også undersøke den intra-individuelle variasjonen for å se etter tendenser til talemålsendring.

Det er nemlig slik at alle mennesker har flere språklige *registre* til disposisjon i talemålet sitt. Det vil si at hvert enkelt individ har et språklig sett med ulike repertoar som de kan bruke i ulike situasjoner. Noen har mange registre, andre har få, og det finnes også de som kun har ett register. De som har mange, kan skifte register avhengig av hvilken sosial situasjon de er i. Noen situasjoner krever kanskje en litt annen «stil». Tenk bare på stilen i et jobbintervju versus stilen på en fest. Faktorene som påvirker talespråket i slike situasjoner er for eksempel temaet i samtalen, rollerelasjonen til samtalepartneren eller selve situasjonen. Ofte handler det om graden av formaliteten i situasjonen. Det er altså snakk om en *situasjonsvariasjon*. Akselberg (2014, s. 135) kaller det samme for *registervariasjon*.

En type situasjonsvariasjon er når talemålet vårt blir påvirket av talemålet til samtalepartneren vår. Dette kan skje på ulike måter. For det første kan det få utslag i en *akkomodasjon*, altså at vi ønsker å tilpasse oss talemålet til samtalepartneren vår. For det andre kan det motsatte også skje, nemlig at vi skaper avstand til den vi prater med. Dette kaller vi for *divergering*. Det var dette Amund B. Larsen snakket om da han introduserte begrepet *naboopposisjon* (jf. 3.2.1).

Situasjonsvariasjon kan også forekomme i de situasjonene vi overdriver bruken av «pene» og «korrekte» former for å gi uttrykk for ønsket sosial identitet. Dette kaller vi for *hyperkorreksjon* (Akselberg, 2014, s. 138). Som vi så i kapittel 3.4.2.2, er ofte idealet et skriftspråknært talemål, fordi det er dette som anses som «mest korrekt».

3.6 Forholdet mellom talemålsvariasjon og talemålsendring

Den viktigste forskjellen mellom talemålsvariasjon og talemålsendring, er at den talespråklige variasjonen er *synkron*, mens den talespråklige endringen er *diakron*. Det vil si at talemålsvariasjon har fokus på variasjon på ett gitt tidspunkt, mens talemålsendring endrer seg fra et tidspunkt til et annet, altså over tid.

Som jeg har beskrevet i kapittel 3.4.1, endres talespråket ved at det oppstår språklige innovasjoner som spres slik at det blir en talespråklig variasjon. Men prosessen kan stoppe

opp når som helst. Det er for eksempel ikke alle innovasjoner som overlever i et språksamfunn. Noen forsvinner etter en viss tid. En endringsprosess kan ta flere ti- eller hundreår før de er gjennomført. «I mellomtida gjev denne *labile distribusjonen* opphav til talespråklege variasjonar innom eit geografisk eller sosialt område» (Akselberg, 2014, s. 134). Det er dette som har skjedd med spredningen av skarre-r-en (mer om dette i kapittel 4.2.1).

Når jeg i denne undersøkelsen skal studere hvilke endringer som er i frammarsj i grimstaddialekten, må jeg være oppmerksom på hvor jeg finner språklig variasjon. Observasjoner av synkron variasjon er ofte et tegn på at noe er i ferd med å endre seg. Det er nemlig slik at språklig variasjon er en *grunnleggende forutsetning* for endring. Det er derimot ikke all språklig variasjon som fører til varig endring. Noen varianter lever helt stabilt side om side i et talemål over lenger tid. Likevel er det vanligste mønsteret slik at en ny variant vinner over en eldre variant slik at den eldre varianten går helt ut av bruk etter hvert (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 125).

Grunnen til at jeg har valgt å undersøke generasjonsforskjeller i min studie, er fordi språkendring ofte fører til generasjonsforskjeller, og motsatt. Det vil si at dette er en talemålsstudie i *tenkt tid* (mer om dette i kapittel 5.4.1). Papazian og Helleland skriver noe om slike undersøkelser:

Ein kan så å seie «måle» språkutviklinga eller iallfall sjå kva veg ho tek, ved å samanlikne unge og eldre språkbrukarar. Dvs. at ein omtolkar ein synkronisk *skilnad* mellom aldersgruppene til ei diakronisk *endring*, ved at ein føreset at dei som er unge no, vil halde fram med å snakke slik dei gjer no, og at dei som er gamle no, snakka slik dei gjer no då dei var unge òg. (Papazian & Helleland, 2005, s. 137)

Jeg er klar over at det finnes en annen tolkning, nemlig «livsfaseendringen», som jeg var inne på i kapittel 3.5.1. Men som også Papazian og Helleland (2005, s. 138) konkluderer med, så «*kan ein som regel rekne med at dei unge vil dra med seg dei nye formene ettersom dei veks til*». Dermed blir det særlig interessant å studere ungdomsspråket, for det kan være en pekepinn på hvordan språket blir i fremtiden. Det er altså dette som blir grunnlaget for min avhandling. Det blir spennende å se hva jeg finner av talespråklig variasjon i grimstaddialekten, og om noen av trekkene er i en endringsprosess.

4 SPRÅKLIGE VARIABLER

4.1 Innledning

I denne delen av oppgavene vil jeg gi en kort beskrivelse av de seks lingvistiske variablene jeg har valgt ut. Det er tre fonologiske (r-lyd, leniserte plosiver og retrofleksjer) og tre morfologiske (personlig pronomer 1. person entall, endelse av verb i presens og nektingsadverb) språkvariabler. Grunnen til at jeg har valgt akkurat disse variablene, er fordi at jeg anser dem som en viktig del av den tradisjonelle grimstaddialekten, samtidig som jeg tror mange av dem er i en språklig endringsprosess i dag.

Da jeg valgte akkurat disse variablene, var jeg usikker på om alle ville gi nok belegg, så jeg holdt det litt åpent om jeg ville fjerne noen eller legge til noen. Det viser seg i etterkant når jeg sitter med materialet foran meg, at alle variablene jeg plukket ut har gitt gode treff, så jeg har valgt å fortsette med akkurat disse.

4.2 Fonologiske variabler

4.2.1 R-lyd

I norsk har vi mange måter å uttale *r* på, men det går et hovedskille mellom fremre (apikale) og bakre (dorsale) *r*-lyder. Disse blir på folkemunne kalt «rulle-*r*» og «skarre-*r*». Rulle-*r*-en dannes med tungespissen mot gommen, mens skarre-*r*-en dannes med tungeryggen mot drøvelen. Den vanligste varianten i Norge er for øvrig en fremre *r*-lyd, alveolar *r*. Denne vibrasjonslyden (vibranten) kan enten komme av at tungespissen gjør *ett* slag mot gommen (en «tapp») eller av at den slår *flere* slag (ruller). Alveolar *r* er vanlig å høre på Østlandet, i Trøndelag og på mye av Vestlandet. I Nord-Norge har de også alveolar *r*, men denne er da som oftest en frikativ (Skjekkeland, 2005, s. 65–66).

Når det gjelder den bakre *r*-en, skarre-*r*, er det som oftest snakk om enten en uvular eller en velar frikativ. Det er vanlig å anta at skarre-*r* oppsto som en «talefeil» i Paris på 1600-tallet, og at den senere spredte seg til Sentral- og Nord-Europa. Arne Torp har kommet fram til en ny teori om nettopp dette opphavet. Han mener å finne en mer lingvistisk teoretisk forklaring på opprinnelsen til skarre-*r*, nemlig at de to *r*-ene hadde hver sin ulike funksjon i det pariserfranske språket, og at skarre-*r*-en ble *generalisert* på 1600-tallet (Torp, 2000, s. 72).

Det var først rundt 1800 storbyer som Kristiansand og Bergen fikk skarre-r-en, og siden har den spredt seg fra by til by i et «hoppe-mønster» og så til slutt til mindre byer og distriktene (Skjekkeland, 2005, s. 66). Arne Kjell Foldvik har studert dette fenomenets utbredelse, og særlig hvordan dette har spredt seg utover på 1900-tallet. Resultatene hans viser at skarre-r-en har spredt seg mye og raskt mellom 1900 og 1970, blant annet sør, øst og nord for Bergen og sør for Florø, men at det ser ut til at skarregrensa går sørøst ved Risør. Det ser også ut til at fenomenet sprer seg videre oppover Setesdal. Han peker på to årsaker til at skarre-r-en sprer seg: 1) at den er lettere å artikulere og 2) at skarringen sprer seg fra byene som et resultat av den store påvirkningskraften, som han mener er hovedgrunnen (Foldvik, 1988).

Arne Torps svar på hvorfor skarre-r-en ikke sprer seg til Risør, er at der finnes det retroflekse konsonanter (mer om retroflekser i kapittel 4.2.3). Hans teori er faktisk at skarre-r og retroflekser gjensidig utelukker hverandre (Torp, 2000, s. 77). Det betyr likevel ikke at det ikke finnes individer som bruker begge fenomenene. Amund B. Larsen hevder for eksempel at velstående Kristiania-familier skaffet seg barnepiker fra Sørlandet tidlig på 1900-tallet for barnas språks skyld. Foreldrene ville gjerne at barna skulle tilegne seg bløte konsonanter, da dette ble sett på som et prestisjefyllt trekk. Dette ble ingen suksess, men skarre-r-en var det derimot mange som plukket opp. Dermed snakket barn fra Kristiania både med skarre-r og retroflekser (Larsen, 1907, s. 27–28).

Det er gjort få undersøkelser når det gjelder r-lyden i Grimstad, men både Berg (2007), Nyjordet (2006) og Gunleifsen (2019) har vært innom temaet. Disse hevder at skarre-r er det mest vanlige blant den oppvoksende generasjonen i dag, men at om lag 16 prosent fra Grimstads grunnskoler og videregående skoler ruller på r-en. Resultatene viser ikke *hvilke* elever dette gjelder, for eksempel om det dreier seg om tilflyttere eller personer som er vokst opp i Grimstad, men de viser en fordeling på skolene. Prosenten er ganske lik uavhengig hvilken skole det er snakk om (Nyjordet, 2006, s. 110).

4.2.2 Leniserte plosiver

Dette fenomenet blir omtalt på flere forskjellige måter. Noen kaller det leniserte plosiver eller lenisering, andre kaller det bløte eller blaute (og til og med *blaude*) konsonanter. Jeg kommer videre til å kalle det for «leniserte plosiver», som er det vanlige faguttrykket. Det dreier seg om de tre ustemte eller harde plosivene *p*, *t* og *k* som i visse dialekter har blitt til de stemte

eller bløte konsonantene *b*, *d* og *g* etter vokal. De har altså gjennomgått en overgang fra ustemt konsonant (fortis) til stemt konsonant (lenis). Det vil si at der andre dialekter har *tap*, *mat* og *skrik*, har sørlandsk *tab*, *mad* og *skrig*. Dette er et kjent trekk på «den bløde kyststriben», og det er ofte dette som blir fremhevet som typisk for sørlandsk. Hovedområdet for dette dialektale trekket er fra Arendal til og med sørlige deler av Ryfylke, men vi kan også finne lenisering i deler av Sør-Trøndelag (Sandøy, 1991, s. 79).

Det er som oftest etter lang vokal at konsonantene leniseres, men det kan også forekomme i ord med kort vokal, for eksempel i ord som *kjødd* (kjøtt), *sidde* (sitte) og *pebbår* (pepper). Dette forklarer Skjekkeland med at konsonanten har blitt forlenget etter at den ble stemt, og at disse orda opprinnelig hadde kort konsonant i norrønt: *kjot*, *sitja* og *piparr* (Skjekkeland, 2013, s. 77). Videre finnes det også ord som *ikke* har fått stemt konsonant, selv om de lingvistisk sett «burde» hatt det. Dette gjelder særlig nyinnlånte ord som *teit*, adj. og *rute*, subst. (i *rutebil*), som er lånt fra engelsk (*tight*) og fransk (*route*) (Torp, 1986, s. 46). Dette vil si at lenisering ikke lenger er produktiv i dialekten. Å si *rudebilstasjon* blir dermed en form for hyperkorreksjon. Noen former har også gått fra å ha lenisert plosiv til å ikke lenger ha det, for eksempel *abbetek* (apotek), *eble* (eple) og *abbelsin* (appelsin) (Johnsen, 1954, s. 93).

Leniserte plosiver har ikke alltid vært en del av sørlandsdialektene. Ifølge Didrik Arup Seip finner vi det eldste eksempelet på dette trekket i *Gammelnorsk homiliebok* fra omkring 1200-tallet. Det gjaldt ordet *auga* for *auca* (øke). Etter 1300-tallet finner vi mange eksempler i lovhåndskriftene fra denne tiden (Seip, 1961, s. 7–8).

Skjekkeland (2013, s. 78) presenterer to teorier om hvordan dette trekket kom til de sørlandske dialektene. Den første teorien taler for at leniseringen har oppstått som et spredningsfenomen med utgangspunkt i de endringene som skjedde på de danske øynene på 1300-tallet. Man argumenterer da med at området på Sør- og Vestlandet med leniserte plosiver geografisk henger sammen med Danmark og deler av Sør-Sverige, og at den gode kontakten på tvers av landegrensene på 1400- og 1500-tallet har en stor betydning for spredningen. Den andre teorien ser på leniseringsprosessen i de norske dialektene som en selvstendig utvikling med utgangspunkt i språket selv, og dermed uavhengig av dansk påvirkning. Denne teorien støttes av Arnulf Johnsen (1954, s. 14).

I nyere undersøkelser av talemål kan man se tendenser til at de leniserte plosivene er på vikende front i de sørlandske dialektene (Kostøl, 2002; Røsstad, 2005; Berg, 2007; Thomassen, 2013). Flere av disse undersøkelsene viser at det særlig er de yngste som bruker de harde konsonantene, mens de eldre holder på de bløte. Dette vil jeg undersøke videre i min egen undersøkelse, og se hva som har skjedd på de 15 siste åra.

4.2.3 Retrofleksjer

Retrofleksjer, tjukke lyder eller kakuminaler (foreldet betegnelse) kaller vi det når en tjukk *l* eller en *r* blir assimilert med en etterfølgende alveolar konsonant (*n, l, t, d, s*). Disse lydene dannes ved at tungespissen bøyes oppover og bakover, og blir i fagterminologien betegnet som apiko-alveolarer (Hanssen, 2010, s. 70). Resultatet blir da fem nye konsonanter, nemlig *t, d, ŋ, ʃ* og *l* i ord som *væt* (vært), *vođan* (hvordan), *baņehage* (barnehage), *elles* (ellers) og *pæle* (perle). Den tjukke *l*-en eller *r*-en faller altså bort i uttalen.

Et par avgrensninger er nødvendig når det gjelder retrofleksjer i akkurat denne oppgaven. For det første vil det kun bli lagt vekt på retrofleksjer assimilert med *r*-lyden, og ikke med tjukk *l*. Kombinasjoner med tjukk *l* er i denne sammenhengen lite relevant, da ingen av informantene mine har noen som helst belegg på tjukk *l* og det ellers ikke er et vanlig trekk i sørlandsk. For det andre er det kun retrofleksjer dannet av assimilasjon med *r* jeg vil fokusere på. Eskil Hanssen (2010, s. 71) nevner også reflektering av konsonantsambandet *sl* (i ord som *koŕli* (koselig), men dette har jeg valgt å utelate i min undersøkelse på grunn av få belegg også på dette punktet. Dessuten er heller ikke dette trekket vanlig å ha i sørlandske dialekter, selv om jeg er klar over at det finnes enkelte eksempler på det.

Store deler av det norske målområdet har disse retrofleksje lydene. Hovedområdet er det samme som ved tjukk *l*, nemlig i østnorsk, trøndersk og i den sørligste delen av nordnorsk (Hanssen, 2010, s. 67). Likevel ser vi en spredning også utover dette området, for eksempel til Sunnmøre og vestover i Agder-fylkene (Skjekkeland, 2013, s. 68). Som nevnt i kapittel 4.2.1, fungerer skarre-*r* som en slags «motgift» mot retrofleksjer (Torp, 2000, s. 77), og dermed skal man i teorien ikke finne disse to fenomenene i samme målområde. Når det likevel skjer i praksis på Skagerrakkysten, er det ofte i de dialektene som fra før av har *r*-vokalisering. Dette momentet er med i Torps reviderte teori om skarre-*r* og retrofleksjer (Torp, 1997, s. 43). Vokalisering av *r* vil si at endings-*r*-en i ubestemt flertall av substantiv og i presens av verb blir borte, og at endingsvokalen blir å- eller æ-farga, for eksempel i ordet *hestå* (hester). Det

gjelder for øvrig kun før pause eller foran et ord som starter med konsonant, ikke foran et ord som starter med vokal (Skjekkeland, 2013, s 88).

I dialekter uten retrofleksjer, blir konsonantene uttalt distinkt som *r* + alveolar, for eksempel /ba:rn/ eller /væ:rt/. Dette gjelder for det meste i de sørlige og vestlige målområdene i landet, men også noen steder i tjukk *l*-området, spesielt i utkantene. Dessuten er det bestemte ord som vanligvis ikke har retrofleksjer, selv om de lingvistiske forholdene skulle tilsa at de hadde det. Dette gjelder kun enkeltord som for eksempel *jordisk*, *herlig*, *verden*, *sverd*, *ferd*, *garde*, *korde*, *ordre*, *verdig* og *kurder* (Hanssen, 2010, s. 71).

Det finnes få undersøkelser av denne variabelen i grimstaddialekten, og det er ikke så rart når det tradisjonelt ikke har vært retrofleksjer i dialekten. Gunleifsen er en av de få som har undersøkt dette, og hun kommer fram til at unge språkbrukere i Agder både bruker skarre-*r* og retrofleksjer i dag. Hun kommer også fram til at blant de byene hun undersøkte, er bruken er mest gjennomført i Grimstad og Arendal (Gunleifsen, 2019, s. 182). Dette fenomenet vil jeg også se nærmere på i min egen undersøkelse.

4.3 Morfologiske variabler

4.3.1 Personlig pronomen 1. person entall

Personlig pronomen er kanskje det trekket som er enklest å kjenne igjen i en dialekt. Det kommer tydelig og ofte fram i en dagligdags samtale. Det er også den ordklassen som har beholdt kasusformer fra norrønt i størst grad. I 1. person entall skiller vi for eksempel mellom nominativ og akkusativ, (*j*)*eg* – *meg*. Vi skiller altså mellom subjektsform og objektsform. Det er i 1. person vi finner de største dialektvariasjonene, og det er derfor jeg har valgt ut nettopp dette som en variabel i undersøkelsen min. Jeg har konsentrert meg om 1. person *entall*.

I 1. person entall går det et hovedskille mellom former *med* brytning og former *uten* brytning. Former med brytning kan være *je*, *jæ*, *jæi* o.l., altså former med *j* i framlyd. Formene uten brytning ligner sånn sett mer på den urnordiske formen **eka*, for eksempel *eg*, *e*, *æg*, *æ*, *ei*, *æi* eller *eig*. Det vanligste i norske målområder er de sistnevnte uten brytning. Formene med brytning er særlig vanlig på Østlandet og i deler av Sør-Trøndelag, mens formene uten

brytning gjelder for resten av landet. Ofte brukes det en objektsform som rimer på subjektsformen, altså *eg – meg, jei – mei*, osv. (Skjekkeland, 2013, s. 107).

Når det gjelder de sørlandske dialektene, kommer det fram at tradisjonelle former som *æg, mi, døkke* og *okke* har vært sterkt påvirket av standardiseringen og dermed fått former som *vi* og *dere*. Det er likevel ikke registrert noen endring fra former uten brytning (*æ, e, æg*) til former med brytning (*jæi, jæ*) i 1. person entall (Røsstad, 2005; Torp, 1986).

Da Torp gjorde sin beskrivelse av landvikmålet i 1986, skilte han mellom fire former når det gjelder 1. person entall: trykk tung subjektsform, trykklett subjektsform, trykk tung avhengig form og trykklett avhengig form. Med *avhengig form* menes her objektsform. Enkelt sagt kan vi si at subjektsformen var *e*, og objektsformen var *me* (Torp, 1986, s. 106–107). Ellers er det ikke så mange andre som har undersøkt denne språkvariabelen i grimstaddialekten.

4.3.2 Endelse av verb i presens

I denne språkvariabelen har jeg valgt å inkludere både sterke og svake verb som har suffikset *-er* i den finitte bøyingsformen presens, for eksempel *kommer, kaster*. Forskjellen mellom sterke og svake verb i grimstaddialekten er nemlig ganske utydelig i presens i forhold til preteritum, rent lingvistisk sett. Mens de sterke verbene jf. Torp 1986 kan få en enstavet form i fortid, *såv, kåmm, fant, løb*, får de som regel en *r* lagt til i presens, *såver, kåmmer, finner, løber*. Da blir forskjellen til de svake verbene liten når disse også får tillagt en *r* i presens, *låver, kaster, baker, fisker*. For den oppmerksomme leser er det kun forskjell på de to forbokstavene samt tonemforskjeller mellom *såver* (sterkt verb) og *låver* (svakt verb). Hovedregelen er at det er enkelt tonem i sterke verb og dobbelt tonem i svake verb, selv om det finnes unntak (Torp, 1986, s. 98).

Ellers i Agder er det et skille i verbbøyningen mellom målområder *med* omlyd og målområder *uten* omlyd i presensformen av de sterke verbene (Røsstad, 2015, s. 192). Vi kan ta verbet *å få* som eksempel. Vest for Mandal (og innover i landet) sier man tradisjonelt *fær* (dannet ved i-omlyd) og øst for Mandal (på kysten) sier man som regel *får* (uten omlyd), og det samme gjelder som oftest også supinumsformen *he fenge* (med omlyd) og *har fått* (uten omlyd) (Skjekkeland, 2013, s. 219). Spesielt er det for noen kystmål at de har både omlyd og endingen *-er*, for eksempel i Solør, Odalen, Nord-Romerike og Hadeland. Her kan de for eksempel si *søver* (sover) og *græver* (graver). Kystområdet mellom Kristiansand og Mandal

har derimot former uten omlyd og *-r*-ending: *såve*, *grave* i presens (Skjekkeland, 2013, s. 121).

Når det kommer til bøyning av verb i presens, har vi i mange sørlandske dialekter et karakteristisk trekk i verbets suffiks. Fra litt øst for Arendal til og med Kristiansand uttales endingen av ordene *-år* i stedet for *-er* i verb som *kastår* (kaster) og *springår* (springer). Dette fenomenet kan kalles for r-påvirkning eller r-farging, og Arne Torp forklarer det med forekomsten av skarre-r i området (Torp, 1986, s. 28). Eskil Hanssen kaller det samme for å-farging (Hanssen, 2010, s. 182). Skarre-r-en påvirker altså vokalen før eller etter r-en, mens den selv forblir uendret (eller vokalisert, se under). I de ovennevnte tilfellene er det snakk om en *regressiv* r-påvirkning, fordi vokalen blir påvirket av den etterfølgende r-en (Torp, 2007, s. 46). Dette kan for øvrig også gjelde både substantiv i flertall (for eksempel *hestår*) og ellers andre ord i språket med *-er*-ending, for eksempel *ellår* (eller) og *Estår* (kvinnenavnet *Ester*).

Et annet karakteristisk trekk for verb i presens på «den bløde kyststriben» er fenomenet vi kan kalle *r-vokalisering*, nærmere beskrevet i 4.2.3. Dette er et særskilt trekk for kystmål øst i Agder, nærmere bestemt fra Risør til Arendal (Torp, 2007, s. 43). Vokalisering av *r* kan føre til at eksemplene mine blir uttalt *kastå* og *springå*. Ifølge Arne Torp er det ikke r-vokalisering i Grimstad, men det er r-påvirkning (Torp, 2007, s. 56). Ut fra dette skulle en tro at alle mine informanter har former som *kastår* og *springår*, men jeg syns å ha merket en endring i disse formene i dagens grimstaddialekt. Derfor skal det bli spennende å undersøke dette nærmere.

Jeg vil presisere at jeg kommer til å undersøke de verbformene som har *-er*-ending i presens i skriftmålet bokmål. Dermed utelukker jeg en del sterke verb, for eksempel *gir*, *får*, *tar*. Noen svake verb kommer heller ikke med, for eksempel ja-verb som *spør* og kortverb som *tror*, *bor*, *har*.

4.3.3 Nektingsadverb

Denne språkvariabelen kan betegnes som et leksikalsk morfem, fordi det dreier seg om variasjoner av et spesifikt, frekvent enkeltord, nemlig *ikke* (skriftform, bokmål) eller *ikkje* (skriftform nynorsk).

I Norge har vi mange ulike former av nektingsadverbet *ikke*. Ulike målområder har ulike former av nektingsadverbet. De formene som er mest utbredt er *ikkje*, *ikkj* og *ittj*, hvor de to

siste formene er apokoperte former som særlig brukes i Trøndelag. Disse tre formene dekker store deler av landet, både i bygdemål og i noen bymål i vest og nord. I østnorsk finner vi en del variasjon. Her er det som regel formen *ikkje* som blir brukt i fjellbygdene og *itte* på flatbygdene. Vi finner også mer sjeldne former som *inte* og *ente* på Østlandet. I mange bymål og i Finnmark brukes formen *ikke* (Hanssen, 2010, s. 112–113).

En av de få som har undersøkt nektingsadverb på Sørlandet, er Rune Røsstad. I doktorgradsavhandlingen, *Den språklege røynda*, studerte han fire målområder: Søgne, Finsland, Mandal og Øyslebø-Laudal. På variabelen nektingsadverbial ønsket han å finne ut om den tradisjonelle formen (*ikkje*) ble brukt, eller om det var spor av endringer i dialektene. Resultatene fra elevintervjuene viser at i Finsland ble det brukt 232 tradisjonelle former og 135 endringsformer, i Mandal 330 tradisjonelle og 47 endringsformer og i Øyslebø-Laudal 320 tradisjonelle og 4 endringsformer. Røsstad finner at der det er variasjon ved denne variabelen, dreier seg om en slags «enten-eller»-variasjon, og at informantene er rimelig konsekvent i bruk av den ene formen (Røsstad, 2005, s. 208).

I «Landvikmålet» fra 1986 rapporteres det om en utbredt bruk av formen *ikkje* og den trykklette formen *kje* i Grimstad (Torp, 1986, s. 138). Blant unge i dag har jeg hørt stadig flere som bruker «bokmålsformen» *ikke*, så derfor vil jeg undersøke nærmere om mine oppfatninger stemmer.

5 METODE

5.1 Innledning

Metode er «... en betegnelse for hvordan vi kan samle inn, behandle og analysere data», skriver Akselberg og Mæhlum (2014, s. 74) i innføringsboka om sosiolingvistik. I en undersøkelse er det snakk om selve framgangsmåten man bruker for å finne svar på ulike spørsmål. Metode er altså et middel som skal gi oss mer kunnskap om et emne. Et valg en må gjøre før en skal i gang med et undersøkelsesarbeid, er om en vil gå i dybden eller i bredden, altså i kvalitativ eller kvantitativ retning. Det er også mulig å kombinere disse to.

Dette metodekapittelet vil ta for seg forskjellen på kvalitativ og kvantitativ metode i språkvitenskapen, de viktige kravene til all empirisk forskning, validitet og reliabilitet, samt den metodiske framgangsmåten i min undersøkelse. I denne siste delen gjennomgår jeg informantutvelgelsen, intervjusituasjonen og noe om transkripsjon i oppgaven.

5.2 Kvalitativ og kvantitativ metode i språkvitenskapen

Kvantitative og kvalitative metoder er to ulike måter vi kan innhente og analysere data på. De fleste forskere vil i dag være enige om at både kvalitativ og kvantitativ metode egner seg til å forske på talespråk, og at de kan utfylle hverandre og tjene ulike formål. Det er som oftest problemstillingen eller forskningsspørsmålene som avgjør hvilke metoder som egner seg best for å komme frem til et «svar». Vi kan også si det på motsatt vis: Den metoden en velger blir også avgjørende for hva en kan finne ut noe om. Unn Røyneland (1996, s. 295) sier det på denne måten: «Val av metode bør skje i eit dialektisk samspel mellom problemstilling, forskingsobjekt eller -subjekt og forskingsintensjon». Her er det altså ingen av de tre som kommer først og styrer de andre, men de virker sammen i et fellesskap.

Den kvantitative undersøkelsesmetoden kjennetegnes ofte ved at forskeren innhenter data som kan måles og telles (kvantifiseres). I denne metoden i sosiolingvistikken vektlegges det ofte å få en *oversikt* over språksituasjonen i et gitt område. Når dette er målet, stilles det ofte krav til at resultatene bør kunne være representative statistisk sett for hele samfunnet der undersøkelsen finner sted. Videre bør resultatene kunne generaliseres, altså si noe ut over de informantene som deltok i undersøkelsen. For å få til dette bør en som forsker ta med et ganske stort og bredt informantutvalg (Akselberg & Mæhlum, 2014, s. 77).

Den kvalitative undersøkelsesmetoden kjennetegnes ofte ved at forskeren innhenter data som kan analyseres og tolkes. Målet i kvalitative undersøkelser er å få en dypere *innsikt* og forståelse av sammenhengene mellom språk og språkbrukere. Da blir det viktig å innhente kunnskap om hvordan informantene opplever og tolker verden og språkforhold rundt seg (Akselberg & Mæhlum, 2014, s. 77). I disse individorienterte undersøkelsene er det ofte få informanter, og derfor er resultatene ikke generaliserbare statistisk sett. Likevel skal informantene kunne fungere som en slags «typeinformant» eller «prototype», slik at de kan være representanter for typiske språklige praksisformer i det aktuelle språksamfunnet (Akselberg & Mæhlum, 2014, s. 80).

Røyneland (1996, s. 291) beskriver hva som kan være gode kvalitative data: «Gode kvalitative data skal inneholde mange opplysingar om få einingar og vere sensitive overfor variasjon for å gi eit mest mogleg djupt og breitt bilete». Målet er altså å få et stort og dypt bilde av et lite antall informanter. Videre skal resultatene kunne vise variasjon, slik at man får med seg alle aspekter. På den måten får man et dypt og bredt bilde av informantene.

Gjennom tidene har kvalitative og kvantitative metoder stått i et motsetningsforhold til hverandre. Det er i dag en bred enighet om at kvalitativ og kvantitativ metode ikke står i et opposisjonelt og konkurransedyktig forhold til hverandre, men i et komplementært forhold til hverandre (Grønmo, 1982; Holter, 1982; Tschudi, 1982; Mæhlum, 1992). Det er også populært å kombinere metodene i samme undersøkelse, slik at de kan utfylle hverandre og belyse et tema på ulike måter for å få et mer helhetlig resultat. Dette omtales ofte som *metodetriangulering* eller *multimetodetilnærming* (Grønmo, 1982, s. 114).

5.3 Validitet og reliabilitet

Det finnes alltid to generelle vitenskapelige krav en må kunne stille til en empirisk undersøkelse. For det første må dataene være reliable. *Reliabilitet* omhandler nøyaktigheten i måten data er samlet inn på. Det skal altså ikke være tilfeldige eller systematiske feil i innsamlingsprosessen, for da får vi et feilaktig bilde av undersøkelsesproduktet vårt. For det andre må dataene være valide. *Validitet* dreier seg om at opplysningene vi samler inn, må være relevante for undersøkelsens problemstilling eller forskningsspørsmål (Akselberg & Mæhlum, 2014, s. 75). Det er i denne sammenheng viktig at spørsmålene en stiller informantene må være godt formulerte, slik at resultatene kan gi oss noen gode svar.

Hårstad, Lohndal og Mæhlum (2017, s. 133) råder alle som forsker på språk om å gjøre eksplisitte refleksjoner om metodevalg, fordi det vil bidra til større reliabilitet i forskningen og fordi det vil gjøre forskningsarbeidet mer transparent. Av de forskerne som ikke gjør metode til et tema i sitt arbeid, skilles det også mellom metodologiske pessimister og metodologisk optimister. Metodologisk pessimisme er en oppfatning om at metodologisk refleksjon er noe annet enn det egentlige vitenskapelige arbeidet, og at det ikke hører med til selve studien. Metodologisk optimisme er i sin tur en oppfatning om at metodologisk refleksjon ikke trengs, fordi forskeren uansett vil klare å gjøre det rette basert på sitt faglige felt (Hårstad et al., 2017, s. 132).

5.4 Metodisk framgangsmåte

Formålet med dette prosjektet er som nevnt å beskrive hvordan personer fra Grimstad sentrum i ulike generasjoner bruker grimstaddialekten, og ved å sammenligne generasjonenes dialektbruk med hverandre også finne ut om det har skjedd endringer i dialekten. For å oppnå dette målet, har jeg valgt det kvalitative intervjuet. Et kvalitativt intervju kjennetegnes av at informantens uttalelser og fortolkninger av sin egen sosiale og språklige virkelighet blir viktige data i undersøkelsen (Akselberg & Mæhlum, 2014, s. 81). I et personlig dybdeintervju får man god og utfyllende informasjon om språkbrukeren. Ved en kvantitativ framgangsmåte hadde jeg ikke hatt mulighet til å få dette helhetlige og nyanserte bilde av informanten. Likevel vil jeg si at jeg har inkludert noen kvantitative elementer, for eksempel ved å sette opp funnene i tabeller og telle og systematisere antall belegg informantene måtte ha. Grønmo (1982, s. 94) hevder at mange kvalitative forskningsopplegg i praksis ofte har innslag av kvantitative elementer, og motsatt. Det ser vi altså i min undersøkelse.

Jeg mener at det kvalitative intervjuet egner seg best når jeg skal granske det autentiske talemålet til informantene. Grunnen til dette er at ved et intervju, fokuseres det på andre emner enn kun talespråklige anliggender. Hvis informantene skulle fylt ut et enkelt spørreskjema, kunne de blitt usikre på hva de sier eller hvordan de sier det. I et intervju får vi flere og mer korrekte opplysninger som kan danne et bilde av hele informanten. Jeg kunne ha kombinert kvantitative og kvalitative metoder for å se sammenhengen mellom informantens *rapporterte* språkbruk og *reelle* eller *registrerte* språkbruk, men dette hadde blitt for mye å undersøke med hensyn til denne oppgavens omfang og med de ressursene jeg har til rådighet. Ved å benytte meg av det kvalitative intervjuet og på den måten observere informantens

språkbruk i denne situasjonen, får jeg tak i den reelle, faktiske språkbruken, som er det jeg er på jakt etter. Innholdsmessig har jeg også fått tak i informantenes holdninger til egen dialekt og formening om bruk av enkelte trekk, som kan vise en slags rapportering. Likevel vil jeg presisere at det er formene informantene faktisk bruker når de svarer på spørsmålene mine, jeg undersøker.

5.4.1 Utvalg av informanter

Først og fremst vil jeg understreke at dette er en undersøkelse i *apparent time* (målt eller tenkt tid). Det vil si at en studerer og sammenligner talespråket til eldre og yngre informanter og ut ifra det ser tendenser i utviklingen av talespråket. En kritisk tilnærming til denne forskningsmåten er å hevde at man da ikke kan vite om det en undersøger bare er ungdomsspråk eller innovasjoner som vil forsvinne igjen. Derfor er ofte undersøkelser i *real time* (virkelig tid) det beste og det som gir de mest pålitelige resultatene. Elin Gunleifsen gjorde for eksempel en studie i virkelig tid da hun undersøkte talemålet på samme sted og med informanter i samme alder med 15 års mellomrom i Aust-Agder (Gunleifsen, 2019). På denne måten kan man med en større sikkerhet forklare språkendringer. I en masteroppgave som denne har jeg begrensninger, og skal derfor undersøke språket til personer i ulike generasjoner.

Jeg har dermed tatt utgangspunkt i tre generasjoner: tre unge fra 15 til 25 år, tre voksne fra 45 til 55 år og tre eldre fra 65 år og oppover. Totalt blir dette ni personer. Når det gjelder fordeling av kjønn, ønsket jeg omtrent like mange kvinner som menn. I både den yngste og den mellomste generasjonen er det to kvinner og en mann, og i den eldste generasjonen er det to menn og en kvinne. Dermed fordeler disse seg omtrent likt på begge kjønn: fem kvinner og fire menn totalt.

Som nevnt i innledningen, har jeg avgrenset oppgaven til å dreie seg om talemålet i Grimstad sentrum med hensyn til oppgavens omfang. I og med at det er miljøet i oppvekstårene som har mest å si for språket en får som voksen, var jeg ganske nøye på at informantene måtte være født og oppvokst i Grimstad sentrum, og helst ha bodd hele eller store deler av livet sitt her. Noen av informantene har bodd andre steder i kortere perioder, men jeg regnet ikke det som utslagsgivende for å kunne bli med i undersøkelsen.

De eneste kriteriene for å være med i undersøkelsen var dermed alder og oppvekststed. Det ideelle hadde kanskje vært om informantens foreldre også hadde vært fra Grimstad, og for mange av informantene stemmer faktisk det, men ikke for alle. Jeg så at det da hadde vært få aktuelle kandidater. Det var jeg selv og veilederen min som plukket ut alle informantene basert ene og alene på disse to kriteriene. Da de hadde sagt ja til å bli med i prosjektet, fikk de et informasjonsskriv som de leste gjennom og skrev under på. De visste altså på forhånd at intervjuet skulle tas opp på bånd og hva formålet med opptaket var.

En kritisk tilnærming til min egen undersøkelse kan være å påpeke at de eldste informantene jo har bodd hele livet sitt i Grimstad i og med at dette var et kriterium for å være med i prosjektet. Det kan også bety at disse personene har hatt et i overmåte godt forhold til både byen sin og dermed også dialekten sin. De unge informantene er nok kanskje mer utadrettet og har lyst til å reise mer, flytte andre steder og oppleve andre byer enn Grimstad. På tross av disse innvendingene, syns jeg materialet egner seg godt for sammenligning i og med at de aller fleste i undersøkelsen faktisk har et positivt forhold til hjembyen sin, også de yngste.

De fleste informantene visste jeg hvem var. Ifølge sosiolingvistene Lesley Milroy og James Milroy er det viktig at informantene føler seg trygge på intervjueren (Milroy, 1987). På den måten kan de åpne seg mer opp og snakke fritt. Derfor har jeg prøvd å bruke mine egne sosiale nettverk når jeg skulle velge ut informantene. De informantene jeg ikke kjente, som veilederen min plukket ut, opplevde jeg fort å få en god tone med og jeg merket at i alle fall ikke det var til noe hinder at de ikke kjente meg på forhånd. I forkant av alle intervjuene hadde jeg dessuten en god prat med informantene, slik at de kunne føle seg trygge i selve intervjusituasjonen.

5.4.2 Intervjusituasjonen

Intervjuene ble gjennomført hjemme hos informantene, hjemme hos meg, på jobben til informantene, på jobben min eller i et tomt kirkebygg. Jeg anser ikke disse omstendighetene som vesentlige for situasjonen, for i alle tilfellene satt vi, informanten og jeg, alene i et rom uten forstyrrelser. Lengden på intervjuene varte fra 20 til 45 minutter, avhengig av hvor mye informantene ville fortelle. I alle de ni intervjusituasjonene, følte jeg at samtalen gled naturlig og at informantene hadde lyst til og glede i å fortelle.

Temaene i intervjuet var informantens oppvekst og fritid, Grimstad by og grimstaddialekten. For å få fanget opp den autentiske dialekten, det «egentlige» talemålet, ønsket jeg å ha en så naturlig samtalesituasjon som mulig. Denne idealtypen av en samtale har William Labov i sine verk kalt for «the casual speech» (Labov, 2006). Det er denne spontane, hverdagslige samtalen som fungerer best for å kartlegge en språkbruker. Derfor pratet vi en del om informantens hverdag og oppvekst i tillegg til dialektbruk. Det beste hadde kanskje vært å bruke «skjulte mikrofoner» der man tar opp informantenes tale uten at de er klar over det, men dette ville vært etisk uforsvarlig. Hårstad et al. (2017, s. 166) skriver det på denne måten:

En aktiv tilsløring av at informanten faktisk deltar i en lingvistisk studie, vil være forskningsetisk problematisk, men samtidig er det bred enighet om at for sterk vektlegging av informantens egen språklige atferd vil kunne føre til en form for selvkorrigerings.

Det kan se ut til at det her argumenteres for en «gylden middelvei», altså å informere om at informanten skal delta i en språklig undersøkelse, men ikke gjøre det til et hovedtema i intervjuet slik at informanten korrigerer språket sitt for mye. Dette er i tråd med mine egne refleksjoner rundt min metodiske tilnæringsmåte. Derfor har jeg valgt å ha flest spørsmål om informantens oppvekst, fritid og Grimstad by, men også hatt med noen direkte spørsmål om dialekt helt til slutt i intervjuet.

Selv om vi pratet om hverdagsliv, fritid og «vanlige» samtaleemner, kan verken jeg som intervjuer eller informantene komme unna det faktum at det nettopp er et *intervju* som gjennomføres. Alle i situasjonen er kjent med de aktuelle konvensjonene som følger med denne type språkhandling og vil innrette seg etter disse, for eksempel at intervjueren stiller et spørsmål som informanten skal svare på. Likevel opplevde jeg i flere av intervjuene en mer «samtalekonvensjonell» språkhandling, da en av informantene plutselig spurte «Hva har dere gjort i sommer da?» (vedlegg 9) eller da en annen informant styrte mesteparten av samtalen selv uten at jeg fikk stille alle spørsmålene mine (vedlegg 3). Slik uformell språkbruk er ofte idealet i sosiolingvistisk metode.

Det varierte litt hva de ulike informantene fortalte mest om, men til slutt satt jeg med ni unike samtaler tatt opp på bånd. Lydopptakeren jeg brukte heter for øvrig «H1n Handy Recorder Zoom», og den lånte jeg fra biblioteket ved Universitetet i Agder. Jeg hadde kun ett teknisk

problem i løpet av alle intervjuene. Under det ene intervjuet, omtrent midt i samtalen, gikk opptakeren tom for strøm, så jeg kun fikk halve intervjuet på bånd (vedlegg 6). Dette løste jeg ved å intervjuer han om de siste spørsmålene en annen dag, noe han var veldig hjelpelig med.

5.4.3 Transkripsjon

Den vedlagte transkripsjonen er skrevet ordrett ned etter lydbåndopptakene. De ni intervjuene har en total varighet på 3 timer og 36 minutter, noe som har resultert i 53 sider med transkripsjon. Alle de transkriberte intervjuene ligger vedlagt her i nummerert rekkefølge. Opptakene ble gjennomgått flere ganger, slik at jeg ikke skulle overhøre noen belegg. Det ligger mye jobb i både innhenting og bearbeiding av materialet, men det har vært en lærerik, morsom og nyttig prosess.

Som nevnt innledningsvis, tar jeg i bruk vanlig ortografi i transkripsjonen, men jeg har også inkludert visse fonetiske tegn. Jeg har brukt fonetiske tegn der det er nødvendig av hensyn til de språklige variablene jeg har valgt ut, og hvor det ikke er mulig å klargjøre nøyaktig uttalemåte uten IPA-lydskrifttegn. Av de seks variablene jeg har undersøkt, er det kun én av disse som i dette tilfelle *må* skrives med fonetiske tegn, og det er retrofleksjer. Hvis jeg skriver *barn* er det ikke mulig å vite om det ble uttalt /ba:rn/ eller /ba:ŋ/.

Det finnes flere retrofleksjer i norsk. De som er aktuelle å bruke i denne oppgaven er konsonantsambandet *rt* (t) i ord som *væt* (vært), *rd* (d) i ord som *vođan* (hvordan), *rn* (ŋ) i ord som *baŋehage* (barnehage), *rs* (s) i ord som *elles* (ellers) og *rl* (l) i ord som *pæle* (perle). Det er kun disse retrofleksjene som er brukt av noen av informantene i undersøkelsen, og som dermed er aktuelle å skrive på denne måten.

Distinksjonen *kj/sj* er det tidligere skrevet mye om, men jeg har ikke valgt å ta denne variabelen med i undersøkelsen min, fordi jeg ikke fikk så mange treff på dette i intervjuene. Den lyden som med IPA-tegn skrives *ʃ* skriver jeg som *sj* i ord som *kansje* (kanskje) og *sjøen*, og som *g* i ord som *generelt*. Lyden *ç* skrives i denne oppgaven som *kj* i ord som *kjedli* (kjedelig) eller *ikkje* (ikke), som *tj* i ord som *tjue* og *k* i ord som *bekymrå* (bekymrer).

For å få en så uttalenær skrivemåte som mulig, er stumme lyder tatt bort i ord som *veldi* (veldig) eller *ti* (tid). Lengde er markert med enkel og dobbel konsonant, som i vanlig

ortografi. Jeg har også valgt å skrive *han, at, som, kan* osv. med enkel konsonant, selv om det er kort vokal. Dette på grunn av at sannsynligheten for feillesning i disse tilfellene er liten. Trykk og tonelag blir ikke markert, fordi det ikke er relevant for oppgavens formål.

Videre har jeg valgt å gi informantene fiktive navn for å bevare anonymiteten deres. Hvis informanten har snakket om andre personer i intervjuet, har jeg skrevet for eksempel [navn på søster]. De stedsnavna som kan være identifiserende har jeg valgt å utelate ved å skrive [stedsnavn] i de tilfellene det gjelder. Andre stedsnavn som ikke kan være identifiserende, har jeg skrevet på den måten informantene har uttalt disse, for eksempel *Grimsta* (Grimstad) eller *Aṅdal* (Arendal).

Ellers har jeg valgt å bruke tegnet ** ved uttalemåte som må spesifiseres eller andre lyder som har betydning for intervjusituasjonen, for eksempel *med dyp stemme* eller *kremt*. Mine spørsmål og kommentarer står skrevet i skrå skrift (*kursiv*) og med vanlig rettskriving. Der det har vært usikkerhet rundt uttalen på opptaket, har jeg skrevet et lite spørsmålstegn bak. Det er ikke uvanlig at det oppstår noe på opptaket som gjør at det av og til kan være vanskelig å høre det som blir sagt.

6 PRESENTASJON AV INFORMANTENE

6.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg gi et inntrykk av de informantene jeg intervjuet. Jeg vil prøve å skape et helhetlig bilde ut fra de opplysningene som kom fram under intervjusituasjonen. Formålet med dette er å se om det kan være en forbindelse mellom personlige opplysninger og talemål. For eksempel finnes det mange tilfeller hvor en persons forhold til hjemstedet sitt henger sammen med i hvilken grad man prater dialekten (se for eksempel Skjekkeland, 2001). Jeg har prøvd å trekke ut de viktigste opplysningene fra hvert intervju.

Samtidig har jeg prøvd å anonymisere personene så godt som mulig. Jeg har derfor valgt å utelate navn, adresse og andre stedsnavn som kan være identifiserende. I en så liten by som Grimstad, er det mange som kjenner mange, og jeg vil ta så godt vare på informantene mine som mulig. De har derfor også fått fiktive navn som jeg bruker både i oppgaven og i transkripsjonen som ligger vedlagt.

De opplysningene som kommer fram i dette kapittelet, vil jeg bruke videre i kapittel 8, der jeg drøfter resultatene fra undersøkelsen min, samt analyserer språkbruken til de ni informantene hver for seg. Derfor gjengir jeg også informantenes holdninger til grimstaddialekten, sin egen dialekt og endringer i dialekten, i tillegg til de personlige opplysningene.

6.2 Eldre informanter

6.2.1 Erling

Den eldste av informantene er en 81 år gammel mann i sin beste alder. Her snakker vi om en skikkelig kreativ type som har mange hobbyer han liker å holde på med, for eksempel å lage båter og rammer i tre. Denne mannen har bodd hele sitt liv i Grimstad sentrum, og har også foreldre som kommer fra Grimstad. Erling har likt å følge med på Grimstads utvikling gjennom tidene. Han forteller om alt fra Grimstads gamle jernbanestasjon og da guttene og jentene gikk i separate klasser, til nye veier og bygninger.

I takt med at byen har utviklet seg, har også dialekten i byen forandret seg, mener Erling. Det er ikke mange på skolene som snakker den «typiske grimstaddialekten» lenger, sier han. Det er helst de eldre som har bevart dialekten. Han begrunner endringen med større tilflytting i

dag enn tidligere, og sier i likhet med de andre informantene at dette bare er noe man må akseptere. Dialekten hans har likevel vært den samme hele livet, tror han.

Erling mener å høre litt forskjell på dialekten på Fevik, Grimstad sentrum, Eide og Landvik, i alle fall i hans generasjon. De har nemlig andre uttrykk i Landvik enn de har i byen. Han tror likevel ikke det er likt for de unge, fordi de flytter jo mye mer og går på forskjellige skoler.

6.2.2 Torvald

Torvald er 72 år gammel mann som elsker Grimstad. Han har bodd her hele livet og har aldeles ikke tenkt å flytte herfra. Begge foreldrene kommer også fra Grimstad. Det han liker best ved byen, er at den fortsatt har det småbypreget den alltid har hatt og i tillegg at det er mange fine tilbud til både unge og gamle. Det er fint å høre på alle historiene og minnene han har fra oppveksten sin i Grimstad.

Når vi snakker om grimstaddialekten, må han presisere at «den *opprinnelige* grimstaddialekten» liker han godt og det er denne han selv snakker. Han kan fortelle meg at «fine fruer» fra Østlandet som hadde hushjelper fra Grimstad, prøvde å ta etter disse fordi de syns dialekten var så koselig. De prøvde for eksempel å skarre på r-en (jf. kapittel 4.2.1).

Torvald mener at hans egen dialekt har vært den samme gjennom hele livet, og han syns også det er veldig viktig å holde på dialekten. Den snakker han med stor frimodighet, og har aldri fått noen negative kommentarer på den. Likevel skjønner han at de unge i dag har fått en litt annen dialekt på grunn av alle impulsene utenfra.

Torvald mener det nærmest har blitt en «sørlandsdialekt», fordi de unge snakker likt i de fleste sørlandsbyene, med unntak av kristiansandsdialekten. De unge snakker en litt «forfinet» utgave av dialekten, mener han. Dette begrunner han med impulser utenfra, og ikke minst fra media. At grimstaddialekten endrer seg så mye, liker han ikke noe særlig godt. Han prøvde i mange år å få sønnen sin til å snakke ekte grimstaddialekt, men måtte bare gi opp, fordi kameratene pratet «den mer moderne dialekten». På den andre siden skjønner han at det er en del av utviklingen, så han er jo nødt til å respektere at det er sånn.

Videre syns Torvald at det er forskjell på hvordan man snakker i de ulike delene av Grimstad kommune. I Reddal, for eksempel, har de det «heljeli greit», men det er ikke den typiske grimstaddialekten, ifølge informanten. De som har den gamle grimstaddialekten hører veldig

godt når dialekten forandrer seg, mener han. Han drar frem både Homborsund og Fevik som eksempler.

6.2.3 Helga

Helga på 68 år er den yngste informanten i den eldste generasjonen. Hun har bodd hele livet sitt i Grimstad, men flyttet en del innad i kommunen. Grimstad liker hun fordi det er en liten by og at det er mange fine turløyper og generelt en fin omegn. Når hun blir bedt om å nevne det verste med Grimstad, kommer hun ikke på noe – en skikkelig grimstadkvinne, med andre ord. Hun kunne aldri tenke seg til å flytte fra byen sin.

Når vi prater om grimstaddialekten, sier hun at den er ganske brei i hennes aldersgruppe, men at den blir penere med åra. Hun syns ikke den er fin, men det hadde blitt veldig unaturlig å begynne å prate en annen dialekt også, så hun holder på dialekten sin. Den har også vært den samme gjennom hele livet hennes.

At grimstaddialekten har endret seg, er hun enig i, men hun har ikke tenkt så veldig mye over det. Hun tenker at det er naturlig, og peker på tilflytting som en aktuell årsak til hvorfor den endrer seg. I likhet med mange andre, mener hun at dialekten har blitt litt utvannet de siste åra. Barnebarnet hennes snakker mye penere, for eksempel. Hun tenker da at dialekten blir litt tydeligere, selv om hun aldri har hatt problemer med å bli forstått selv.

Helga mener også å høre forskjell på dialekten innad i kommunen, i alle fall før i tiden. Da snakket de breiere i Reddal, på Landvik, i Eide og på Fevik. Hun tenker kanskje at det er litt annerledes nå.

6.3 Voksne informanter

6.3.1 Peter

Peter er en mann på 45 år som elsker Grimstads skjærgård. Han trives spesielt godt her om sommeren når han kan dra ut i båt. Ellers beskriver han Grimstad som en by «med mye hjerte» og han har bodd mesteparten av livet sitt her, bortsett fra ti år da han studerte og jobbet litt i Oslo. Han fant fort ut at han ville tilbake til hjembyen igjen, og nå kan han ikke flytte vekk herfra igjen. For som han sier: «Jeg er litt for glad i denne byen til det».

Når Peter hører grimstaddialekten på tv, kan han le litt av den. Han synes det er « morsomt og gosselig » å høre Dag Otto og Tor Hushovd snakke på tv. I tillegg trekker han frem at han mener dialekten har forandret seg litt, og er klar over at han selv også begynner å bli litt mer « avslipt » enn da han var yngre. To av barna hans ruller på r-en, mens yngstemann skarrer. At den eldste ruller, er ikke så unaturlig siden hun lærte å snakke i Oslo, men den mellomste « skulle jo ikke det i det hele tatt », sier han. Videre mener han at mange av dialektbrukerne i holvikaområdet ruller på r-en og han beskriver dialekten i dette området som en « svadadialekt ».

Peter har aldri blitt mobbet for dialekten sin, og han tror folk oppfatter grimstaddialekten som en « koselig dialekt ». De som prøver å etterligne han, prater alltid arendalsdialekt, mener han. Ellers er det bare positive kommentarer.

Når vi snakker om dialektendringer, sier han at han synes det er naturlig, men kjipt at grimstaddialekten endrer seg. Han synes det er kjedelig at grensene mellom for eksempel Fevik, Grimstad og Arendal viskes ut og at dialektene blir mer like hverandre. Ofte øver han seg på noen av de gamle uttrykkene som « bølgene brydå på brægen » for å holde på grimstaddialekten selv, men han ser jo hvor utviklingen går, nemlig at det vannes ut.

Som de andre informantene, synes også Peter at han hører store forskjeller mellom de ulike bydelene i Grimstad. Han drar frem Reddal som et eksempel, at de har en mye breiere dialekt der enn på Bergemoen. Bymålet er litt penere, og han mener også at folk nesten ikke skarrer en gang på den « pene Vestkanten ». Som en hovedregel synes også denne informanten at jo lenger unna bykjernen man kommer, jo breiere blir dialekten. Likevel mener han at det er mange i byen som holder veldig på dialekten og prater ganske breit. Han synes det er gøy at man hører forskjell bare på noen kilometer.

6.3.2 Linda

Linda er 55 år og har bodd så å si hele sitt liv i Grimstad sentrum, med unntak av tre måneder i Danmark og ett år i England i forbindelse med studier. Hun er veldig fornøyd med å ha vokst opp i Grimstad, men deler nå sine bekymringer for at byen blir større og at den ikke er like trygg som den var før. Hun har blant annet en kompis som ble slått ned på åpen gate. Selv om hun kanskje kan tenke seg å ha noen måneder i varmere strøk når hun blir pensjonist, er hun fast bestemt på at hun aldri kan flytte fra Grimstad.

Linda tenker sjelden over dialektbruk generelt og hvordan hun selv snakker. Likevel understreker hun at dialekt er viktig og at hun syns grimstaddialekten er fin. Hun syns det er veldig gøy å høre Dag Otto på TV. Videre syns hun det er trist at det har blitt «kult» å snakke østlandsk, selv om hun skjønner at det er det som er enklest å lære for de som skal lære norsk. Nei, hun liker rett og slett ikke at det er «mote» å snakke østlandsk. Derfor er hun veldig glad for at i hvert fall hennes egne barn snakker «grimstadsk». For å oppsummere, syns hun det er veldig viktig å holde på dialekten sin, og hun mener selv at hun har snakket likt hele livet.

Når det kommer til variasjon innad i Grimstad og mellom generasjoner, er ikke dette noe Linda tenker så ofte på. Hun tenker at de kanskje snakker litt annerledes i indre bygder i Grimstad, men har ellers ikke satt seg så godt inn i det. Ellers har hun lagt merke til at moren hennes faktisk snakker litt penere enn henne, for eksempel så sier hun «sne» mens Linda sier «snø». Som nevnt, mener hun at barna hennes prater akkurat likt som hun selv.

6.3.3 Tove

Tove på 44 år er en dame med tradisjonelle verdier. Hun lager kompene sine selv, reiser på campingturer om sommeren, liker sjøen og den lille størrelsen på byen, men påpeker også de negative sidene ved å bo i en liten by der ryktet av og til kan gå foran personen selv. Som hun selv sier, så er hun født, oppvokst og hun forblir i Grimstad, og hun har aldri hatt behov for å flytte. Begge foreldrene hennes er også fra Grimstad; en fra sentrum og en fra «landet». Mannen hennes er også grimstadgutt.

Grimstaddialekten syns hun er helt grei. Den er kanskje ikke alltid like lett å forstå for andre som kommer fra andre kanter, og skarre-r-en kan jo folk titt og stadig gjøre litt narr av, men selv syns hun dialekten er ganske nøytral. Hun kommer på andre dialekter som er mye breiere enn sentrumsdialekten i Grimstad, for eksempel arendalsdialekten eller dialekten innover i landet. Tove føler til en viss grad at dialekten hennes har vært den samme gjennom hele livet, men hun merker at hun blir påvirket av andre. Hun kan ta seg selv i å prate penere i jobbsammenhenger for at andre skal forstå lettere hva hun sier. Dessuten snakker hun ofte breiere med personer med en «veldig innbarka dialekt» enn med de uten. Bortsett fra dette, føler hun ikke at hun har endret dialekten sin noe særlig, og hun syns det er viktig å holde på dialekten fordi den er en del av identiteten. Dessuten er det naturlig for henne.

Når det kommer til endring, syns Tove det er litt synd at grimstaddialekten endrer seg, for den har jo mye særegent ved seg. Samtidig påpeker hun at det jo er en naturlig utvikling. Hun hører at de unge prater en litt finere dialekt som høres ut som østlandsk med skarre-r, uten de bløte konsonantene og at de sier «jæi» i stedet for «e» og «ikke» i stedet for «ikkje». Dessuten har de ikke de rene «kj»-lydene, noe som også forstyrrer dialekten, mener hun. Likevel trekker hun frem et eksempel på en fjortenårig jente som snakker helt likt som Toves besteforeldre, noe hun syns er svært fascinerende. Denne jenta har altså en veldig brei dialekt, nesten litt bondsk, som hun er tydelig stolt av.

Tove syns også hun hører forskjell på hvordan man snakker i de ulike delene av Grimstad kommune. Hun tenker på sine egne foreldre, hvor den ene er vokst opp på landet og den andre i sentrum. Moren, som var fra de mer landlige strøk i Grimstad, brukte noen andre uttrykk og snakka litt mer «bondsk» enn faren. Som de andre informantene, mener hun å høre at det blir breiere jo lenger ut av bykjernen du kommer. Hun husker bare fra egen skolegang, at de som kom fra Landvik, var mye breiere i målet enn de som kom fra sentrum.

6.4 Unge informanter

6.4.1 Lars

Lars har med sine 23 år bodd hele sitt liv i Grimstad, og studerer nå også i Grimstad. Selv om han trives godt i denne byen, ser han for seg å måtte flytte med en gang han er ferdig med studiene for å få seg jobb. Likevel tror han at han kommer til å flytte tilbake til Grimstad senere i livet, i hvert fall hvis det er mulig med tanke på jobb.

Når det gjelder grimstaddialekten, mener Lars at den er grusom. Han syns det er grusomt å høre på når «mormor snakker med venninnene sine», fordi hun prater så breitt. Kanskje han kan gå med på at det er en «koselig» dialekt, men fin er den ikke, mener han. Lars syns vi har mange fine dialekter i Norge, men grimstaddialekten er ikke en av dem. Når folk i Grimstad sier *røbedå* 'rødbeter', syns han det er forferdelig å høre på. Videre syns han at folk med grimstaddialekt har mange rare og «bondske» uttrykk og snakker seint.

Selv hevder han å ikke snakke grimstaddialekt, og poengterer dette flere ganger i intervjuet. Han beskriver dialekten sin som «en blandingsdialekt av alt mulig» med mange grimstaduttrykk, arendalsdialekt og rulle-r. Den dialekten har han prøvd å endre mange

ganger, men har ikke lyktes med dette, så han tror han kommer til å beholde den så lenge han lever. Han forteller at da han var liten, pratet han ren østlandsk dialekt. Når jeg spør om hvorfor han tror han gjorde det, har han historien klar. Han begynte nemlig ikke å snakke før han var tre år, og i barnehagen hadde det på dette tidspunktet begynt en jente fra Østlandet som ble mobbet på grunn av rulle-r-en sin. Derfor bestemte Lars seg for å støtte denne jenta ved selv å begynne å rulle på r-en, slik at de kunne mobbe begge to i stedet for. Senere la hun om til grimstaddialekt, mens han ikke klarte det. I ettertid sier han at det var en tabbe å starte med rulle-r-en i utgangspunktet.

Lars er ganske tydelig når det kommer til geografisk variasjon innad i Grimstad. I byen snakker folk penere og mindre dialekt, mens i Landvik snakker de mye breiere. Han kaller dem «et eget folkeslag», fordi alle snakker så bredt der. Videre plasserer han Holvika i en mellomposisjon, fordi der prøver de å prate penere slik som i byen, men får det ikke til og blir «stuck» med den gammeldagse breie dialekten. Ellers blir det bare breiere og breiere og verre og verre jo lenger ut av byen du kommer, mener han. Hvis du kommer helt opp til Skiftenes, er det «helt forferdelig», men samtidig er det jo disse som har dialekten, så han avslutter med å si at han ikke kan mobbe dem.

Han opplever også at unge i Grimstad snakker annerledes enn eldre. Den yngre generasjonen har sluttet å bruke de «uttrykka» som de eldre bruker, for eksempel *pydde* 'pølse' og *kjødd* 'kjøtt'. Dessuten sier han at i skoleklassene er det kun halvparten som er fra Grimstad, så man kan ikke snakke ekte grimstaddialekt, for da blir man ikke forstått. Mens de eldre, derimot, er vokst opp med denne dialekten og gidder ikke eller klarer ikke å bytte. Han poengterer at de yngre fortsatt har dialekten selv om det er noen uttrykk de unngår.

6.4.2 Mie

Mie er 23 år og studerer for tiden i Oslo, men er mye hjemme i Grimstad i helger og ferier. Hun kaller seg selv en skikkelig «grimstadpatriot» og er veldig fornøyd med å ha vokst opp i Grimstad. Hun sier at hun «syns synd på» folk som ikke har det, nettopp fordi den har vært så trygg og god å vokse opp i. Om noen år kan hun gjerne tenke seg å jobbe i en sørlandsby – kanskje Grimstad, Arendal eller Lillesand.

Videre syns hun grimstaddialekten er «veldig spennende». Hun syns den er ganske så ulik Arendal og Lillesand, og at den rett og slett er «noe for seg selv». Blant annet trekker hun

fram at grimstaddialekten heller litt mot østlandsk og at den ikke har de bløte konsonantene. I hennes egen dialekt er det som regel r-ene hennes folk reagerer på og kommenterer. Da hun gikk på folkehøyskole kunne de også si «Snakker du så breit egentlig?» etter en telefonsamtale med faren, som er fra de indre bygder i Grimstad. Dette er fordi hun legger om dialekten litt etter hvem hun prater med. For eksempel snakker hun litt penere når hun nettopp har kommet hjem fra Oslo enn det hun gjør med faren sin, som ofte pleier å rette litt på henne. På folkehøyskolen syns hun ofte det var enklest å snakke «litt mer østlandsk, men med skarre-r-en», siden det var så mange forskjellige dialekter der. Samtidig understreker hun at det er viktig å holde på dialekten sin, fordi den gir identitet. Derfor prøver hun å beholde den og ikke legge så mye om når hun er i Oslo.

At grimstaddialekten endrer seg, tror hun har med flyttemønster å gjøre. Mange finner partnerne sine i andre byer og flytter rundt omkring, og så går det videre derfra ved at barn tar etter foreldrene sine. Da kan dialektene blande seg og bli til «kombinerte dialekter», for eksempel «Grimstad-østlandsk», som hun kaller det. Det at dialekten endrer seg, syns hun er både trist og skummelt. Hun syns det er skummelt å tenke på at dialekten kan dø ut hvis folk ikke opprettholder den. Derfor syns hun det er viktig å ha gode forbilder som for eksempel Dag Otto. Hun satser på at den ikke endrer seg helt.

Mie hører godt forskjell både på hvordan man snakker i de ulike delene av Grimstad og hvordan de unge snakker i forhold til de eldre. Hun nevner faren igjen, som har uttrykk som *potiddå og pibbå* 'poteter og pepper', og konkluderer med at man snakker breiere jo lenger opp i landet man kommer. Dessuten tenker hun at visse miljøer, for eksempel «rånerne», kanskje snakker litt «mer grimstaddialekt» for å tøffe seg. I Reddal, hvor det er veldig «bondekultur» syns hun de holder godt på dialekten og at det henger sammen med identiteten. Hun hører også god forskjell på for eksempel mormora si og ungdommer i fjortenårsalderen, hvor sistnevnte snakker mer «østlandsk». Hun lurer på om dette kan ha noe med at unge i dag vokser opp med sosiale medier som Youtube og Snapchat osv. Lillesøstera, som er fem år yngre enn Mie, snakker mye penere enn det hun gjør, mener Mie. Dette med endringer i dialekt syns hun er både spennende, morsomt og litt trist. Hun konkluderer med at «folk må snakke mer grimstaddialekt».

6.4.3 Kine

Den yngste informanten i undersøkelsen er 19 år og hadde på intervjutidspunktet akkurat startet på folkehøyskole etter å ha fullført 13 års skolegang i Grimstad. Folkehøyskolen ligger på Vestlandet, og er dermed hennes første møte med å bo i en annen by enn Grimstad, som hun forøvrig har bodd i siden hun ble født. Foreldrene hennes er fra Grimstad og nabobyen Lillesand. Hun er veldig fornøyd med å ha vokst opp i Grimstad, og ser derfor for seg å flytte tilbake hit etter hun har sett «litt av resten av Norge» først.

Kine har litt blandede følelser når det gjelder grimstaddialekten. På den ene siden er dialekten «koselig», men på den andre siden er den «gammeldags» og «harry». Hun understreker at hun selv ikke har noen negative assosiasjoner med den dialekten og at hun aldri har vært noe spesielt flau over den. Likevel har hun snakket lite grimstaddialekt helt siden hun var liten. Det er helst skarre-r-en hun har brukt, det er det eneste. Hun tror kanskje at hvis foreldrene hadde vært flinkere til å rette på henne da hun var liten, hadde hun kanskje hatt enda mer utpreget grimstaddialekt. Ellers sier hun at den dialekten ikke er så utbredt blant dagens ungdom, bortsett fra hos de som er «helt ute på landet».

På folkehøyskolen er det mange som sliter med å plassere hvor Kine er fra i landet. Dette syns hun selv er litt kjedelig, spesielt når hun møter så mange andre som har forskjellige dialekter og kan «plasseres på kartet». Hun opplever at mange har hørt Dag Otto snakke på TV, og at det er hans dialekt folk forbinder Grimstad med. Da lurer de på hvorfor ikke 1KJ prater på denne måten. Det er helst slike kommentarer hun får rundt sin dialekt.

Når det kommer til endring, så syns Kine det er litt trist at grimstaddialekten endrer seg, selv om hun ikke har tenkt så mye på dette tidligere. Det er først nå etter hun begynte på folkehøyskolen at hun har dvelt litt over det. Hun opplever at de som bor ut mot Landvik og ut mot Fevik og Arendal har en breiere dialekt enn de som bor i sentrum av Grimstad. Videre mener hun at foreldregenerasjonen og besteforeldregenerasjonen har dialekt, mens hun selv og venninnene hennes ikke har det. Hun syns altså det ikke er like stor forskjell mellom foreldregenerasjonen og besteforeldregenerasjonen, men sier at det er hennes generasjon som ikke har «plukket det opp».

7 INFORMANTENES BRUK AV VARIABLENE

7.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg presentere resultatene fra undersøkelsen min. All informasjon som kommer frem i denne delen av oppgaven, har jeg fremskaffet gjennom de ni intervjuene. Kapitlet er organisert i underkapitler som tar utgangspunkt i de språklige variablene beskrevet i kapittel 4. Denne gangen har jeg valgt å benytte enkelte passende sitater fra intervjusituasjonene som underoverskrifter.

Når det gjelder beleggene på de ulike variablene, har jeg valgt å inkludere noen og eliminere andre av ulike årsaker. Jeg har for eksempel valgt å inkludere varianter som er noe utydelige i opptakene og som i vedleggene er markert med et spørsmålstegn bak eller en parentes. Et unntak er i de tilfellene hvor det er helt umulig å vite hvilken variant som sies. Jeg har også valgt å ta med stedsnavn (som ikke er personidentifiserende). Dette har jeg gjort for å få fram alle mulige belegg, for eksempel leniserte plosiver i stedsnavna *Lanvig* eller *Fevig*. Videre har jeg valgt å eliminere de beleggene informanten måtte ha i sitater. Noen av informantene bruker sitater for å få fram poenger som har med dialekt å gjøre, og i de tilfellene er det så å si ikke informantens egen uttalemåte som kommer fram. Et annet nærliggende eksempel er når en av informantene sier *blaude konsonanter*, og hvor dette er et enkelttilfelle av variabelen leniserte plosiver. Dette blir heller ikke medregnet som et belegg.

Jeg er klar over at både antall informanter og antall belegg på hver informant i denne undersøkelsen er for lavt til å trekke noen konklusjoner på hva som skjer med grimstaddialekten i det store og det hele. Jeg tror likevel resultatene mine kan være med på å skissere noen tendenser i talemålsutviklingen, om ikke annet.

Resultatene blir presentert i tabeller, som en oversikt over alle informantene, og deretter kommer mine fyldigere forklaringer og presiseringer i teksten under. I kapittel 8 vil jeg til slutt drøfte resultatene som blir presentert i dette kapitlet opp mot teoridelen i oppgaven.

7.2 Fonologiske variabler

7.2.1 «Hvordan klarer du å snakke med r-en langt nedi halsen din?»

Tabell 1

Informant	Uvular frikativ (ʁ)	Alveolar vibrant (r)
Erling	x	
Torvald	x	
Helga	x	
Peter	x	
Linda	x	
Tove	x	
Lars		x
Mie	x	
Kine	x	

Tabellen viser en oversikt over informantenes bruk av r-lyden.

Underoverskriften er tatt fra den unge informanten, Mie, sitt intervju, der hun forteller hva folk reagerer på i hennes dialekt. Da trekker de ofte fram skarre-r-en som karakteristisk. Vennene hennes som har kommentert r-uttalen hennes, har altså påpekt at det er en bakre (dorsal) lyd, til forskjell fra den mer «vanlige» fremre (apikale) r-en. De fleste informantene mine har trukket fram dette trekket som et kjennetegn på grimstaddialekten, og ikke overraskende er det altså en overvekt av informantene som har dette trekket selv. 8 av 9 informanter har en uvular frikativ lyd, og ingen av dem varierer uttalen underveis i intervjuet.

Det ene unntaket finner vi hos den mannlige informanten i den yngste generasjonen, Lars. Han bruker gjennomgående en alveolar vibrant, en såkalt «tapp» (se kapittel 4.2.1). I intervjuet forteller han også historien bak hvorfor han tror at han har dette trekket i dialekten sin (gjengitt i kapittel 6.4.1). Han forteller også at han har prøvd å slutte å rulle på r-en, men at han ikke har klart det. Den er «rar, stygg og unaturlig», understreker han. I ettertid sier han at han angret på at han valgte denne uttalemåten da han var liten.

Flere informanter gir uttrykk for at de mener grimstaddialekten beveger seg mot østlandsk, men at mange beholder skarre-r-en (vedlegg 8, 10 og 11). Det er de to kvinnene i den yngste generasjonen pluss Tove i den mellomste generasjonen som har sagt dette, og det kan jo ha

noe å gjøre med at de unge i større grad merker denne tendensen. Den yngste informanten, Kine, sier at hun selv prater lite grimstaddialekt, men påpeker at hun har skarre-r. Mie sier også at hun synes det var enklest å snakke mer østlandsk, men med skarre-r på folkehøyskolen.

7.2.2 «Bølgene brydå på Brægen»

Tabell 2

Informant	Leniserte plosiver		
	B	D	G
Erling	4/5	31/31	25/25
Torvald	0/0	17/17	13/13
Helga	0/0	13/14	17/17
Peter	0/1	0/34	1/29
Linda	1/1	22/22	14/14
Tove	2/2	92/110	18/26
Lars	0/7	0/50	0/33
Mie	0/3	0/25	0/19
Kine	0/1	0/16	0/11

Tabellen viser en oversikt over informantenes belegg på leniserte plosiver av totalt mulige belegg.

I denne tabellen har jeg talt opp alle ord med mulighet for lenisert plosiv og deretter talt opp de som faktisk ble realisert av informantene. Resultatet er til slutt satt opp i denne tabellen.

Underoverskriften for denne variabelen er hentet fra Peters intervju. Det er riktignok et sitat, så derfor har det ikke gitt utslag i tabellen ovenfor, men jeg syntes det var en god overskrift til variabelen «leniserte plosiver». Dette sitatet ble sagt i en sammenheng hvor vi snakket om endringer i grimstaddialekten. Peter sa at han synes det er kjipt at dialekten «vannes ut», men at han prøver å øve seg på å si slike uttrykk for å holde på dialekten sin. Likevel ser vi av tabellen at han så å si ikke har noen leniserte plosiver i talen sin. Jeg har registrert ett belegg, men det er i grenseland for hva jeg vil inkludere. Det ble sagt da vi snakket om at han skulle flytte tilbake til hjemstedet sitt i kommunen. Da sa han «Tebage te ... » i en litt spøkefull tone.

Ellers kan vi lese ut av tabellen at den yngste generasjonen ikke hadde noen treff på denne variabelen, verken kvinnene eller mannen. Kine sier for eksempel *sykeplæien, båten, håpe*,

Mie sier *likår*, *søte*, *skape* og Lars sier *tak*, *gata*, *kjøpe*. De yngste informantene bruker altså bare harde konsonanter.

Videre kan vi notere at den eldste generasjonen har en nesten helt gjennomført bruk av de leniserte plosivene, med noen få enkelte unntak. Torvald har fullt treff på denne variabelen. Helga har ett unntak, *kjøttkagå*, som etter lingvistiske forhold egentlig skulle vært uttalt *kjøddkagå* fordi dette ordet opprinnelig hadde kort konsonant i norrønt (se kapittel 4.2.2). Hun følger altså hovedregelen på dette punktet, at det er etter lang vokal at konsonantene leniseres. Erling, den eldste informanten, uttaler hard konsonant før lang vokal i tre ord. Dette gjelder ordene *bråk*, *rutebilstasjonen* og *vennskapsbyen*. Ordet *bråk* kommer fra nedertysk *brak*, og kan med hensyn til regelen om nyinnlånte ord stå med hard konsonant. Som vi så i kapittel 4.2.2 gjelder dette også for ordet *rutebilstasjonen*, hvor ordet *rute* kommer fra det franske nyinnlånte *route*. Ordet *vennskap*, derimot, kommer av norrønt **vinskapr*, og skal mer sannsynlig ha lenisert plosiv. Derfor har jeg notert ett unntak for denne informanten.

I den mellomste generasjonen, de voksne, er det en del variasjon når det gjelder de leniserte plosivene. Jeg har allerede vært inne på Peter, som så å si ikke bruker leniserte plosiver i det hele tatt. Videre har vi Linda, som i motsetning til Peter har 100 % treff på de leniserte plosivene. Det eneste ordet med lang vokal hun uttaler med hard konsonant, er ordet *skutår* (engelsk *scooter*), som er helt i tråd med den gitte informasjonen om at nyinnlånte ord ikke gjennomgår leniseringsprosessen. Derfor har jeg ikke notert noen unntak på denne informanten. Til slutt har vi Tove, som både har harde og bløte konsonanter om en annen.

Det er særlig orda med $t > d$ og $k > g$ Tove varierer på. Hun får ca. 84 % treff på ord med $t > d$. Grunnen til at hun får såpass mange belegg her, kan være at hun sier frasen *på en måde* hele 60 ganger i løpet av intervjuet. Hvis vi ekskluderer denne frasen, står vi igjen med 32 av 50 mulige belegg, som er ca. 64 %. Hun sier for eksempel *utdanna*, *nytå* og *grillmat*, men *ledåruddanning*, *kjøbår* og *særegenhedår*. Videre sier hun både *ud* og *ut*. I ord med $k > g$ får hun ca. 70 % treff. Hun sier for eksempel *ligår*, *bog* og *tibage*, men *baksia*, *tok* og *pannekakår*. I tillegg sier hun *uke*, men *ugår*.

Når det gjelder de leniserte plosivene, finner vi altså både inter-individuell variasjon og intra-individuell variasjon. Det er en inter-individuell variasjon både mellom generasjonene og

mellom informantene i den mellomste generasjonen. Den intra-individuelle variasjonen finner vi særlig hos den ene informanten i voksegruppa, Tove.

7.2.3 «De æ sø sølannets pæle liksom»

Tabell 3

Informant	Retrofleksjer
Eling	0
Torvald	0
Helga	0
Peter	0
Linda	0
Tove	4
Kine	57
Mie	125
Kine	105

Tabellen viser en oversikt over informantenes belegg på retrofleksjer.

Sitatet fra underoverskriften er tatt fra den yngste informanten, Kine, sitt intervju. Hun har et høyt antall belegg på variabelen retrofleksjer, selv om hun har et av de korteste intervjuene. I intervjuet snakker vi altså om Grimstad by, og hun bruker en retrofleksjering av *r* og *l*, *l*, i ordene *sølanne* (sørlandets) og *pæle* (perle). Hun bruker også de andre retrofleksjene i ord som *vintæn* (vinteren), *elles* (ellers), *stæte* (starte) og *fædi* (ferdig). I tillegg til å bruke retrofleksjene i enkeltord, bruker hun dem også mellom to ord, slik at de blir hengende sammen. For eksempel *elle'na* (eller nå) og *tro'de* (tror det). Kine har altså en ganske utbredt bruk av retrofleksjene i talen sin med hele 105 belegg.

Mie er med sine 125 belegg den informanten som bruker flest retrofleksjer. Hun bruker alle de fem retrofleksjene i ord som *pæson* (person), *tuning* (turning), *jo* (gjort), *vo* (hvordan) og *ba* (barn). I tillegg bruker hun retrofleksjer mellom ord, slik som Kine. Mie har bare noen få unntak hvor hun ikke bruker retrofleksjuttale i ordene *lært* (ikke *læt*), *sørlansby* (ikke *sølan*) eller *jør de* (ikke *jød*).

Den siste informanten i den yngste generasjonen, Lars, varierer en del når det gjelder denne variabelen. På den ene siden kan han ha former *med* retrofleks uttale, som *boʃsett* (bortsett), *såmmæn* (sommeren), *metes* (meters), *lødagen* (lørdagen) og *søʎansby* (sørlandsby). På den andre siden har han også mange former *uten* retrofleks uttale, som for eksempel i ordene *førti* (ikke *føti*), *turn* (ikke *tun*) og *færði* (ikke *fæði*). Han har likevel ingen former uten retrofleks uttale når det kommer til konsonantsambanda *rl* (*ʎ*) eller *rs* (*ʂ*). Lars, som har det lengste intervjuet av de tre yngste informantene, har altså 57 belegg på denne variabelen. Det vil si at han varierer bruken i enda høyere grad enn jentene i den yngste generasjonen.

Ingen av de voksne eller de eldre har retrofleks uttale. Et lite unntak er Tove i den mellomste generasjonen, som har retrofleks uttale av ordet *vært* (*væʃt*) og *hvert fall* (*væʃfall*), 4 ganger til sammen. Dette har jeg notert som noe usikkert, fordi hun på opptaket snakker veldig raskt. Derfor kommer jeg ikke til å vektlegge dette funnet i den videre fremstillingen. Ellers har ingen av de 5 andre resterende informantene noe tegn til retrofleks i intervjuene.

7.3 Morfologiske variabler

7.3.1 «E tro' jæ allti ha' snakka veldi lite grimstaddialekt»

Tabell 4

	Personlig pronomen 1. person entall					
	Subjektsform			Objektsform		
Informant	E	Jæ	Jæi	Me	Mæ	Mæi
Erling	111	0	0	5	2	0
Torvald	82	0	0	0	0	0
Helga	46	0	0	3	2	0
Peter	133	0	0	1	6	0
Linda	92	0	0	3	3	0
Tove	233	0	0	2	6	0
Lars	185	0	0	4	13	0
Mie	154	3	3	0	12	3
Kine	14	59	10	0	2	8

Tabellen viser en oversikt over informantenes belegg på personlige pronomen 1. person entall i subjektsform og objektsform.

Sitatet som er brukt i denne underoverskriften er også hentet fra Kines intervju. Jeg valgte nettopp dette sitatet for å vise at personlig pronomen 1. person entall kan variere ganske mye, til og med i én og samme setning. Likevel ser vi at de fleste informantene har en gjennomført bruk av subjektsformen *e* og den tilhørende objektsformen *me/mæ*. Det er kun 2 av informantene som varierer mellom formen *uten* brytning, *e*, og former *med* brytning, *jæ* eller *jæi*, og dette er de to kvinnelige informantene i den yngste generasjonen. Kine, den yngste informanten, er den eneste som har en overvekt av formene med brytning.

Når det gjelder de to unge kvinnelige informantene, har de begge en intra-individuell variasjon ved at de sier både *e* og *jæ(i)*. Jeg finner ikke noe mønster eller system i når de bruker hvilken form, så det ser ut til å være mer eller mindre vilkårlig. De har ingen belegg på objektsformen *me*, men varierer mellom *mæ* og *mæi*. Den unge mannlige informanten bruker derimot ingen former med brytning, men holder seg til *e* som subjektsform og *me* eller *mæ* som objektsform.

De voksne og de eldre informantene bruker også gjennomgående *e* som subjektsform av 1. person entall, og bytter på å bruke *me* og *mæ* som objektsform. Et hovedmønster synes å være at det er formen *me* som blir brukt i trykktung stilling, mens formen *mæ* brukes i trykklett stilling. Et eksempel fra Torvalds intervju, er følgende: «.. en kamerat å **me** som reisår ud på badestranna...» (trykktung stilling) og «... di jør'**mæ** veldi gått» (trykklett stilling) (vedlegg 4). Dette er likevel ikke et 100 % gjennomført mønster, og jeg finner flere eksempler på unntak fra dette systemet hos så å si alle informantene.

7.3.2 «E menår e hørå store fåsjellå»

Tabell 5

Informant	Endelse av verb i presens					
	-år	-å+ retrofleks	-å	-er	-e+ retrofleks	-e
Erling	1	0	12	0	0	0
Torvald	13	0	27	0	0	0
Helga	5	0	18	0	0	0
Peter	11	0	77	0	0	0
Linda	16	0	30	0	0	0
Tove	81	0	67	0	0	0
Lars	2	0	100	1	0	0
Mie	19	6	53	6	0	0
Kine	0	0	5	7	12	14

Tabellen viser en oversikt over informantenes belegg på ulike verbendinger i presens.

Denne underoverskriften har jeg valgt ut fra Peters intervju. Sitatet kom fram da vi snakket om talemålsvariasjon innad i Grimstad kommune, og viser at han mener å høre store forskjeller på dialektbruk i de ulike delene av kommunen. Et lingvistisk forhold vi kan legge merke til i sitatet, er at det er brukt to ulike presensformer: *menår*, med r-påvirkning, og *hørå*, med r-bortfall. Vi kan også merke oss at denne frasen er i tråd med «reglene» for r-vokalisering. Det skal altså ikke være vokalisering av *r* når den etterfølgende lyden er vokal som i «menår e», men det skal være det når den etterfølgende lyden er en konsonant som i «hørå store». Peter følger dette mønsteret i 76 av hans 88 verb i presens.

Hos alle informantene finner vi belegg på endingen *-å* og *-år* (med unntak av Kine, som ikke har noen belegg på *-år*). De tre yngste informantene har i tillegg treff på endingen *-er*. I tillegg har Mie noen endinger med kombinasjonen *-å+retrofleks*, mens Kine har den enda «penere» varianten med *-e+retrofleks*. Kine bruker dessuten en form som er helt særegen, fordi det kun er hun av informantene som bruker den. Det er en *-e*-ending, som ellers ikke er et karakteristisk trekk i grimstaddialekten. Hun sier for eksempel «Ja, de håpe jæ...» og «...vi som kåmme fra Grimsta...» (vedlegg 11).

Voksengenerasjonen og den eldste generasjonen varierer mellom å bruke *-år* (regressiv r-påvirkning) og *-å* (r-vokalisering). For å finne om informantene har gjennomført r-vokalisering i sitt talemål, må jeg undersøke i hvilken grad informantene har r-vokaliserte belegg foran konsonant, pause og vokal. Dette har jeg prøvd å vise i tabell 6 under.

Tabell 6

Informant	R-vokalisering		
	Foran konsonant	Foran pause	Foran vokal
Erling	11/11 (100 %)	0/0	1/2 (50 %)
Torvald	22/23 (96 %)	3/3 (100 %)	3/15 (20 %)
Helga	17/18 (94 %)	0/0	1/5 (10 %)
Peter	60/60 (100 %)	9/10 (90 %)	8/17 (47 %)
Linda	25/25 (100 %)	4/5 (80 %)	1/16 (6 %)
Tove	64/75 (85 %)	0/9 (0 %)	2/62 (3 %)
Lars	77/77 (100 %)	5/5 (100 %)	16/19 (84 %)
Mie	50/55 (91 %)	0/2 (0 %)	3/17 (18 %)
Kine	19/32 (59 %)	0/0	1/5 (10 %)
Gjennomsnitt	92 %	62 %	28 %

Tabellen viser en oversikt over informantenes realisering av r-vokalisering.

Som vi kan se ut fra tabellen, er det en ganske høy prosentandel på r-bortfall foran konsonant blant informantene. Den eneste informanten som har under 80 % belegg på dette punktet, er Kine, den yngste informanten, som har 59 % treff. En av grunnene til dette kan være at jeg ikke har regnet med endingsformene med *-e*+retrofleks, for eksempel *like'de* (liker det) som et belegg, og disse var det en god del av. Ellers har de andre informantene her så å si gjennomført bruk av r-vokalisering foran konsonant.

Når det gjelder r-bortfall foran pause, er det en litt lavere prosent. Noe av grunnen til dette er at informantene har få belegg på dette punktet. Alle har under 10 stykker, og noen har ingen i det hele tatt, så her er det vanskeligere å stole på gjennomsnittsprosenten. Likevel ser vi at de informantene som faktisk har treff, har en ganske høy prosent. Et unntak er Tove, i voksengenerasjonen, som ikke har noen belegg der hun kunne hatt 9 stykker. I alle tilfellene har hun brukt ending med r-påvirkning, men ikke r-vokalisering (*-år*).

Gjennomsnittsprosenten for r-vokalisering foran vokal kommer på 28 %. De fleste informantene ligger på en ganske lav prosentandel, men vi merker oss noen unntak også her. Lars, Peter og Erling er de informantene som får høyere enn 40 %. Erling, den eldste informanten, har brukt svært få presensformer av verb i intervjuet, og har dermed kun 2 mulige belegg. Derfor velger jeg å se litt bort fra akkurat dette resultatet. Lars, derimot, har brukt 16 av 19 -å-former foran vokal, noe som kan tyde på en hyperkorreksjon. Peter har i 8 av 17 tilfeller fått r-vokalisering foran vokal. Ellers ligger de resterende informantene på under 20 % treff, noe som er ganske sjeldent. Dette stemmer altså med «reglene» eller «mønsteret» for r-vokalisering.

7.3.3 «E har ikkje grimstadialekt»

Tabell 7

Informant	Nektingsadverb	
	Ikkje	Ikke
Erling	44	0
Torvald	21	0
Helga	23	0
Peter	30	4
Linda	37	0
Tove	77	0
Lars	94	2
Mie	0	53
Kine	0	31

Tabellen viser en oversikt over informantenes bruk av nektingsadverb.

Sitatet som er brukt i denne siste underoverskriften er tatt fra den yngste mannlige informanten, Lars, sitt intervju. Det er det siste han sier i intervjuet når jeg spør om han har noe å legge til. Han sier selv at han ikke har grimstaddialekt, men han har i alle fall den tradisjonelle formen av nektingsadverbet, *ikkje*. Det har også alle i voksgenerasjonen og alle i den eldre generasjonen. De to kvinnelige yngre informantene har derimot en gjennomført bruk av nektingsadverbet *ikke*.

Videre kan jeg nevne at alle som har realisert bruk av *ikkje*, varierer mellom å bruke det trykketunge *ikkje* og det trykklette *kje* (for eksempel *ha 'kje* [har ikke]). De som bruker formen *ikke*, varierer mellom å bruke det trykketunge *ikke* og det trykklette *kke* (for eksempel *ha 'kke* [har ikke]).

Lars og Peter er de to eneste informantene som veksler noe på hvilken form de bruker. Lars sier *ikke* i 2 av 96 tilfeller, altså 2 % av beleggene. De to tilfellene er i samme setning: «De dæ va ikke lurt, ikke i de hele tatt», og det er i forbindelse med sagbrukprosjektet (se vedlegg 9). Peter bruker formen *ikke* i 4 av 30 tilfeller, altså 13 % av beleggene. Disse er mer spredt i intervjuet. En fellesnevner er at i 3 av tilfellene dreier seg om frasen «ikke sant». Det siste tilfellet er den trykklette formen *kke* i frasen «De hakke noe å si». Dette ble sagt som en presisering til min (intervjuers) egen kommentar, «Det har ikke så mye å si», så det kan være at det i dette tilfellet er snakk om en slags akkomodasjon her.

8 DRØFTING AV RESULTATENE

8.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg drøfte resultatene fra undersøkelsen min. Det vil jeg gjøre blant annet ved å sette resultatene mine opp mot relevant teori. Antallet informanter i denne undersøkelsen er for lavt til å kunne si noe generelt om grimstaddialekten, men jeg håper at mine resultater kan være med på å skissere noen tendenser til utviklinger i talemålet i Grimstad. Det er det som er hovedformålet med denne avhandlingen.

I underkapittelet 8.2 vil jeg gi en kvalitativ analyse av hver enkelt informant. Her vil jeg også prøve å si noe om hvorfor informantene snakker som de gjør. Det er den intra-individuelle variasjonen som her står sentralt (jr. kapittel 3.5.2). I denne delen vil jeg også bruke informantbeskrivelsene fra kapittel 6 som grunnlag for analysene. Det neste underkapittelet, 8.3, vil drøfte de seks språklige variablene opp mot den sosiale variabelen generasjon. Jeg vil peke på tendenser, og trekke inn relevant teori. I tillegg vil jeg prøve å si noe om *hvorfor* disse endringene skjer. I denne delen av oppgaven er det den inter-individuelle variasjonen som står sentralt (jf. kapittel 3.5.1) Jeg vil i det siste underkapittelet, 8.4, si noe særskilt om forholdet mellom skarre-r, retrofleksjer og r-vokalisering, med utgangspunkt i Torps reviderte teori om skarre-r og retrofleksjer (jf. kapittel 4.2.3).

8.2 Informantene

Elin Gunleifsen (2011) benytter i sin bok en firedeling av sine informanter, etter hvilken språkstrategi de bruker i markering av possessivitet: 1) tradisjonelle språkbrukere, 2) språkbrukere i en brytningsfase, 3) «moderne» språkbrukere og 4) presiserende språkbrukere (Gunleifsen, 2011, s. 201). I min videre framstilling, vil jeg bruke de tre første begrepene når jeg skal karakterisere informantene.

De tradisjonelle språkbrukerne er de språkbrukerne som bruker alle de tradisjonelle variantene av variablene: skarre-r, leniserte plosiver, distinkt uttale av r + alveolar konsonant (uten retrofleks), *e* (uten brytning) som personlig pronomen 1. person entall, *-å-* eller *-år-* ending av verb i presens og nektingsadverbet *ikkje*.

Språkbrukerne som er i en brytningsfase benytter ulike varianter av variablene. Det er altså de informantene som har en stor intra-individuell variasjon. Disse språkbrukerne er i ferd med å

ta i bruk en eller flere språklige innovasjoner, men de har også en tydelig bruk av tradisjonelle former. Gunleifsen beskriver disse som «de mest interessante studieobjektene», fordi de kan si noe om hvilken «vei» språklige innovasjoner tar inn i dialekten (Gunleifsen, 2011, s. 205).

Når det kommer til de «moderne» språkbrukerne, vil min beskrivelse avvike noe fra Gunleifsens beskrivelse. Mens Gunleifsen beskriver dem som «språkbrukere som har tatt i bruk språklige innovasjoner og som *ikke lenger* benytter tradisjonelle ... former» (Gunleifsen, 2011, s. 209, min utheving), velger jeg å definere de som språkbrukere som har tatt i bruk språklige innovasjoner og som har en *overvekt* av slike moderne varianter. Språklige innovasjoner eller moderne varianter i grimstaddialekten blir i denne undersøkelsen å regne som rulle-r, harde konsonanter, retroflekser, *jæi* (med brytning) som personlig pronomen 1. person entall, *-e-* eller *-er-*ending av verb i presens og nektingsadverbet *ikke*.

8.2.1 Erling

Erling, den eldste informanten i undersøkelsen, er en tradisjonell språkbruker. Han har en uvular frikativ r-uttale (skarre-r), utbredt bruk av leniserte plosiver (med kun ett unntak), ingen retroflekser, gjennomført bruk av *e* som personlig pronomen 1. person entall, *-å-* og *-år-*endinger av verb i presens og *ikkje* som nektingsadverbial.

En grunn til at Erling holder så godt på den tradisjonelle grimstaddialekten, kan være at han hele sitt liv har bodd i Grimstad, og også har foreldre som kommer fra Grimstad. Han har hatt en fin barndom og trives godt her også nå i sine eldre dager. Det er ingen tvil om at Erling passer inn i «homo staticus»-personlighetstypen til Skjekkeland (jf. kapittel 3.4.2.2.). Han mener selv dialekten hans har vært den samme gjennom hele livet, men uttrykker seg likevel ikke negativt til endringene som skjer i dialekten.

En annen grunn til at Erling holder såpass godt på dialekten også i intervjuet, kan være at han følte seg komfortabel i situasjonen. Intervjuet ble gjennomført hjemme hos informanten selv, så dette kan også ha vært en påvirkende faktor til det. I den vedlagte transkripsjonen (vedlegg 3), kan man se at jeg som intervjuer, nesten ikke fikk stilt noen spørsmål, men at han ledet samtalen selv. Han hadde mye å fortelle, og var tydelig engasjert. Dette var en av informantene jeg ikke kjente personlig fra tidligere, men det virket ikke som om det var noe hinder for han da det gjaldt å fortelle og åpne seg.

8.2.2 Torvald

Torvald er, i likhet med Erling, en tradisjonell språkbruker. Han har en uvular frikativ r-lyd, en gjennomført bruk av leniserte plosiver, distinkt uttale av r + alveolar konsonant, e som personlig pronomen 1. person entall, -år- og å-ender i presensformen av verb og *ikkje* som nektingsadverb. Vi ser altså alle de tradisjonelle variantene i talemålet til Torvald.

En av årsakene til hvorfor han har bevart mye av den tradisjonelle dialekten, kan være hans gode forhold til hjemstedet sitt og hans positive holdninger til dialekten. Jeg merker en utpreget stolthet over dialekt og hjemby hos Torvald under intervjusituasjonen. Videre tar han avstand fra mye av «det moderne»: Han liker ikke at grimstaddialekten endrer seg, og han synes heller ikke noe om moderne bebyggelse uten sørlandsstil. Da sønnen hans var liten, prøvde han å lære han å snakke grimstaddialekt, men påvirkning fra jevnaldrende gjorde utslaget slik at han fikk «den mer moderne dialekten». Det kan altså se ut til at de endrede primære sosialiseringensagentene hadde betydning for hvordan sønnens talemål ble formet.

Torvald har også foreldre som kommer fra Grimstad, noe som kan underbygge hans tradisjonelle språkbruk. Han har også bodd her i alle sine 72 år, og kommer aldri til å flytte – en klar «homo staticus»-type. Videre rapporterer han om at han har hatt den samme dialekten gjennom hele livet, og at han synes det er viktig å holde på den. For meg virker det som at han ønsker å være en god representant for dialekten sin.

8.2.3 Helga

Også Helga velger jeg å karakterisere som en tradisjonell språkbruker. Hun har de samme tradisjonelle variantene som både Erling og Torvald.

I kapittel 6 beskrev jeg henne som «en skikkelig grimstadkvinne», noe jeg ser som en potensiell årsak til at hun holder så godt på dialekten sin. Hun har bodd i Grimstad hele livet sitt, har foreldre fra Grimstad, liker omgivelsene her og kunne aldri tenkt seg å flytte fra byen. Når jeg spør henne hva det verste med Grimstad er, har hun heller ikke noe godt svar på dette. Hun passer inn i «homo staticus»-beskrivelsen til Skjeggeland (2001).

Selv om Helga har et positivt forhold til hjemstedet sitt, har hun ikke et like positivt forhold til grimstaddialekten. «Den e'kje akkurat fin, næi», sier hun om dialekten sin. Videre sier hun at det hadde blitt unaturlig for henne å snakke en annen dialekt, så hun prater «ekte

grimstaddialekt». Likevel sier hun at også endring er naturlig. Helga poengterer altså grimstaddialektens lave prestisje, samtidig som språket som identifiseringsfaktor ser ut til å holde henne igjen fra å endre på sitt eget talemål.

8.2.4 Peter

Når vi kommer til den voksne generasjonen, og Peter som eneste mannlige informant i denne generasjonen, kan vi se at han representerer det vi kaller en språkbruker i en brytningsfase. Han bruker noen tradisjonelle varianter, som uvular frikativ r-lyd, distinkt uttale av r + alveolar konsonant, *e* som personlig pronomen 1. person entall, *-å-* eller *-år-*ending av verb i presens og en overvekt av nektingsadverbet *ikkje*. Samtidig ser vi bruk av nye innovasjoner, som harde konsonanter og bruk av nektingsadverbet *ikke*.

Når det gjelder variabelen leniserte plosiver, har han en konsekvent realisering av harde konsonanter (med ett unntak, kommentert i 7.2.2). Nektingsadverbet, derimot, er preget av en mer intra-individuell variasjon. Jeg har notert 30 belegg på *ikkje* og fire belegg på *ikke*. Disse er også kommentert i kapittel 7.3.3.

Grunnen til at Peter varierer på disse variablene, kan være sammensatt. For det første har han ikke foreldre fra Grimstad, men en fra Vestlandet og en fra Østlandet. For det andre har han bodd omtrent ti år i Oslo, altså har han vært utsatt for en geografisk mobilitet. Disse to faktorene kan særlig ha noe å si for realiseringen av de harde konsonantene, som er et særkarakteristisk trekk for sørlandsk talemål. Han er selv bevisst på at han begynner å bli «avslipt» når det kommer til dialekt, så her kan vi se at den rapporterte bruken stemmer med den registrerte bruken.

8.2.5 Linda

Linda har skarre-r, leniserte plosiver, ingen retrofleksjer, *e* som personlig pronomen 1. person entall, *-å-* og *år-*endinger på verb i presens og nektingsadverbet, *ikkje*. Dermed regner jeg henne som en tradisjonell språkbruker. Til tross for at hun har bodd noen måneder i Danmark og ett år i England, mener hun at dialekten hennes har vært den samme hele livet.

Noen mulige grunner til at Linda snakker såpass tradisjonelt som hun gjør, kan være fordi hun har foreldre fra Grimstad og fordi hun har positive holdninger både til byen og dialekten.

Også hun kan vi se passer til beskrivelsen av «homo staticus»-typen. Men som mange andre, har hun merket oslomålets høye prestisje, og liker ikke dette med «at det er mote å snakke østlandsk». Under intervjuet merket jeg tydelige holdninger til mitt (intervjuers) mer utjevne talemål, blant annet ved en svak latter da jeg sa at jeg var fra Grimstad og kommentaren «Alle mine snakkå vafall grimstask. Så de e e veldi gla får». Det er mulig at Linda divergerte fra mitt utjevne grimstadmål ved å snakke enda mer tradisjonelt selv.

At Linda fastholder på grimstaddialekten kan også være fordi hun ikke liker utviklingen i verken byen eller dialekten. Hun ga tydelig uttrykk for sin bekymring for at byen blir større og at den ikke er like trygg som før. Likevel har hun aldri tenkt til å flytte fra Grimstad.

8.2.6 Tove

Selv om Tove er en dame med tradisjonelle verdier og mange tradisjonelle varianter språklig sett, velger jeg å plassere henne i gruppa med språkbrukere i en brytningsfase. Det er særlig på grunn av den intra-individuelle variasjonen som kommer til syne i bruken av leniserte plosiver, kommentert i kapittel 7.2.2. Dessuten har hun også fire (noe usikre) belegg på retrofleksjer, kommentert i kapittel 7.2.3.

Det er vanskelig å fastslå hva som skyldes den hyppige vekslingen mellom bløte og harde konsonanter. Det som er interessant å se, er at vekslingen særlig er i starten og slutten av intervjuet. Det er ca. 16 minutter midt i intervjuet hvor hun kun bruker leniserte plosiver. Dette kan tyde på en situasjonsvariasjon, hvor hun for eksempel tilpasser talemålet til meg som intervjuer (med harde konsonanter). Det er i så fall snakk om en akkomodasjon. Da vil en mulig forklaring på tidsrommet uten harde konsonanter være at hun «glemmer» at det er meg hun prater med, fordi hun er så engasjert i det hun forteller om. Dette kan være en interessant teori, blant annet fordi hun selv er bevisst denne strategien. Hun sier blant annet at «e merkå jo at en blir jo på en måte påvirka a andre» og videre «så de e litt ... vem en pratå me».

Ellers virket Tove komfortabel i intervjusituasjonen, og hun er ei dame jeg kjenner fra tidligere. Jeg tror derfor ikke det var det som gjorde at hun varierte. Dessuten kommer begge foreldrene samt mannen hennes fra Grimstad, og dermed ser jeg heller ikke dette som en påvirkningsfaktor. Hun har også bodd hele livet sitt i Grimstad, og har ikke noen planer om å flytte herfra. Det er lett å karakterisere henne som en «homo staticus»-personlighetstype. I tillegg har hun svært positive holdninger til Grimstad som by, og dialekten synes hun er «helt

grei» og «nøytral». Jeg velger derfor ikke å tolke den høye prosenten av harde konsonanter som et ønske om ikke å bli identifisert med den lokale dialekten, men heller om å identifisere seg med meg som samtalepartner i situasjonen. Hun påpeker selv at det nettopp er *viktig* for henne å ta vare på dialekten på grunn av identiteten.

Tove er ellers i høy grad bevisst på egen og andres dialektbruk. Hun poengterer blant annet at de unge i kommunen har begynt å si «jæi» og «ikke» i stedet for «e» og «ikkje» i tillegg til å sammenblande *kj-* og *sj-*lydene. Dette er variabler hun selv ikke veksler på.

8.2.7 Lars

Lars er en interessant språkbruker og en nyttig informant i undersøkelsen. Han er den eneste informanten som har rulle-*r*, en alveolar vibrant. Videre har han ingen leniserte plosiver, men en del retrofleksjer og én *-er*-ending i tillegg til *-å-* og *-år*-endinger i verb i presens. To tradisjonelle trekk han bruker er nektingsadverbet, *ikkje* og pronomenet *e* i 1. person entall. I og med at han fortsatt har en overvekt av de tradisjonelle formene (nektingsadverb, personlig pronomen og presensending), samt at han har en intra-individuell variasjon når det kommer til bruk av retrofleksjer, velger jeg å plassere han i gruppen med språkbrukere som er i en brytningsfase. Samtidig vil jeg presisere at han bruker mange moderne varianter.

Det som er interessant å undersøke når det kommer til talemålet til Lars, er holdninger til eget hjemsted og grimstaddialekten. Han gir sterkt uttrykk for sine negative holdninger til den tradisjonelle grimstaddialekten. Ord som «grusom» og «forferdelig» vitner om dette. Han vil heller ikke identifisere seg med den, og poengterer flere ganger at han ikke snakker grimstaddialekt. I tillegg til å si det i selve intervjuet, må han også presisere det helt til slutt når jeg spør om han vil legge til noe.

Sine holdninger til eget hjemsted får han også fram i intervjuet. Selv om han syns Grimstad er en fin by, er det mange ting han ville endret på, blant annet det religiøse preget på byen (se vedlegg 9). Han syns også det er en liten by, og at det er problematisk at alle kjenner alle. Når han er ferdig med å studere, vil han flytte, gjerne til Danmark. Dette er et emne han på eget initiativ tar opp ganske tidlig i samtalen, når han blant annet sier «Ja. Det er et fint land. Jeg liker meg der». Dermed velger jeg å plassere Lars i «homo dynamicus»-gruppa, som kjennetegnes av å være en «utovervendt» type med ønske om å komme i et annet miljø (Skjekkeland, 2001, s. 33).

Når det gjelder bruken av rulle-r, fortjener det en egen kommentar. I kapittel 6.4.1 gjenga jeg «fortellingen bak» dette trekket i talemålet til Lars. Kort sagt dreide det seg om påvirkning fra en jevnaldrende jente i barnehagen da han var tre år. Ut fra teorien jeg presenterte i kapittel 3.4.2.2, kan dette se ut til å være en helt pålitelig fortelling og videre en mulig grunn for nettopp dette språktrekket.

Ytre faktorer som kan se ut til å påvirke talemålet hans i en moderne retning, blir dermed språkets identifikasjonsfunksjon, grimstaddialektens lave prestisje og endrede primære sosialiseringssagenter. Foreldrene hans kommer begge fra Sørlandet: en fra Grimstad og en fra Arendal. Dermed kan det se ut til at disse har fått mindre påvirkningskraft til fordel for jevnaldrende sosialiseringssagenter.

Likevel vil jeg drøfte det faktum at Lars faktisk bruker mange tradisjonelle varianter, til tross for at han hevder han ikke har grimstaddialekt. I forhold til jentene i samme generasjon, bruker han mange færre retroflekser, har kun én *-er*-ending i verb, holder seg konsekvent til *e* som personlig pronomen og *ikkje* som nektingsadverbial (to unntak). Det kan dermed se ut til at Lars' rapporterte språkbruk ikke stemmer helt overens med den registrerte bruken. Kanskje har han «mer» grimstaddialekt enn han liker å innrømme?

8.2.8 Mie

Mie er en av de to informantene jeg velger å plassere i gruppen «moderne språkbrukere», og det er fordi hun har en overvekt av moderne varianter i talemålet sitt. Selv om jeg karakteriserer Mie som en moderne språkbruker, ser vi at ikke alle språktrekk er helt gjennomført moderne. Noen er også fremdeles i en brytningsfase, som de vil være i en lang periode i en språkendringsprosess. Blant annet har hun fortsatt en overvekt av *-å*- og *-år*-endinger av verb i presens og en overvekt av bruk av *e* (uten brytning) som pronomen 1. person entall. I tillegg har hun en gjennomført bruk av uvular frikativ (skarre-r). Likevel har hun gjennomført bruk av *ikke* som nektingsadverb, ingen leniserte plosiver, en så å si gjennomført bruk av retroflekser, noen pronomenformer med brytning og noen moderne varianter av presensending, for eksempel *-er*-ending. Kort sagt kan vi si at Mie bruker moderne varianter av mange av variablene, og ved de variablene hun fortsatt har en overvekt av tradisjonelle varianter, har hun en intra-individuell variasjon. Det eneste tradisjonelle trekket hun ikke veksler mellom, er r-lyden, hvor hun konsekvent skarrer.

Mie ga tydelig uttrykk for sin positive holdning til sin hjemby og grimstaddialekten i intervjuet. Dermed ser jeg ikke dette som en årsak til den høye bruken av moderne varianter. Hun har også begge sine foreldre fra Grimstad. Én grunn til dette, kan være at hun rett og slett har blitt litt påvirket av å ha bodd fire år i Oslo, altså at den geografiske mobiliteten har spilt en rolle. I tillegg er jeg faktisk litt usikker på om Mie faktisk kjenner den tradisjonelle grimstaddialekten godt nok, når hun blant annet sier at den ligner på østlandsk og at den ikke har bløte konsonanter (jf. 6.4.2). Likevel nevner hun noen «breie» uttrykk fra grimstaddialekten med bløte konsonanter, for eksempel «potiddå og pibbå» (poteter og pepper).

Selv om hun har studert i Oslo, synes jeg hun passer best inn i «homo staticus»-personlighetstypen, fordi hun har i overmåte positive holdninger til hjembyen sin og et ønske om å bli her for resten av livet sitt. Ord hun bruker som kan vise disse holdningene, er blant annet «drømmebyen» og «grimstadpatriot».

Som hos Lars, stemmer ikke den rapporterte språkbruken helt med den registrerte, men kanskje på motsatt vis. Altså at hun kanskje prater litt «mindre» grimstaddialekt enn hun liker å innrømme. Paradokset blir for eksempel stort når hun påpeker hvor viktig det er for henne å holde på dialekten, og hun sier: «Hadde jæi snakka en anna dialekt, så hadde jo ikke jæ væt mæi». Her ser vi altså både former med brytning i 1. person entall subjektsform, og tilsvarende i objektsform (*jæi-mæi*), nektingsadverbet *ikke* og bruk av retrofleksjer (*væt*). Når hun konkluderer med at «folk må snakke mer grimstaddialekt», lurar jeg derfor på om hun også inkluderer seg selv i betegnelsen «folk», i og med at hun har mange moderne varianter.

På den andre siden er hun klar over akkomodasjonsprosessene som skjer når hun bor i Oslo. For eksempel sier hun «E prøve å ikke legge får mye om når e ær i Oslo får eksempel da». Hun sier at det er trist at grimstaddialekten endres, og er redd for at den skal forsvinne, men kanskje er hun selv, bevisst eller ubevisst, en del av denne utviklingsprosessen?

8.2.9 Kine

Den yngste informanten i undersøkelsen, Kine, er den informanten som bruker flest moderne varianter. Jeg plasserer henne derfor i gruppa med moderne språkbrukere. Den eneste tradisjonelle varianten hun bruker, er en uvular frikativ r-lyd. Ellers har hun *ikke* som nektingsadverb, *jæ* eller *jæi* som førsteperson (14 unntak hvor hun sier *e*), harde konsonanter,

retrofleksjer og nye verbformer i presens med *e* (5 unntak hvor hun har *-å*-ending). Hun kan dermed passe inn i beskrivelsen «østlandsk med skarre-r», et uttrykk som kom opp flere ganger i intervjuene, og også i Bergs materiale (2007, s. 174).

Kines bruk av de ulike verbendelsene i presens fortjener en egen kommentar, før jeg vil gå inn på noen mulig grunner til hvorfor hun snakker som hun gjør. Som beskrevet i 7.3.2, har hun belegg på både *-å*, *-er*, *e*+retrofleks og *-e*-ending i sitt intervju. Den sistnevnte er den dominerende varianten i hennes intervju, og det er interessant på flere måter. For det første er det ingen av de andre informantene som har belegg på denne varianten. For det andre, er det ikke et vanlig trekk i grimstaddialekten. Det ser altså ut til at det er en ny form hvor endingen *-er* blir vokalisert til *-e*. Det kan ligne noe på de r-vokaliserte formene i tvedestranddialekten, der de kan få verbformer som *værkæ* (*verker*) i presens (Torp, 2007, s. 54). Det kan kanskje ligne enda mer på presensformene fra vest i Kristiansand til Mandal, for eksempel *såve* (*sover*) og *grave* (*graver*), hvis vi ser bort ifra tonefallet i talemålet (jf. kapittel 4.3.2). Endelig er det verdt å nevne at dette er en form som gir sammenfall mellom infinitiv og presens i bøyingsparadigmet. Det er likevel et tilfelle hvor trekket har *liten funksjonell tyngde*, fordi sammenfallet ikke skaper problemer for forståelsen. Vi forstår ut fra syntaks og kontekst hvilken verbtid hun prater i uten problemer.

En av grunnene til at Kine snakker såpass «pent» eller «moderne» som hun gjør, kan være holdningene hennes til selve dialekten. Hun er den eneste som har beskrevet den som «gammeldags» og «harry», noe som vitner om grimstaddialektens lave prestisje hos Kine. Holdningene hennes til hjemstedet er nokså positive, men hun vil gjerne oppleve andre byer og «se resten av Norge også», som hun sier. På grunn av dette, regner jeg Kine som en «homo dynamicus»-type. Det *kan* være en grunn til at hun snakker som hun gjør. Likevel påpeker hun at hun ikke har noen negative assosiasjoner til dialekten og har aldri vært flau for å snakke den. Hun sier at hun har snakket slik siden hun var liten.

Foreldrene hennes er fra Lillesand og Grimstad, så jeg ser heller ikke dette som en utslagsgivende grunn til at hun snakker som hun gjør. Jeg tror også hun følte seg komfortabel i intervjusituasjonen, da vi kjenner hverandre fra før (mer om utvalg av informanter i kapittel 5.4.1).

Selv spekulerer hun i om hun hadde pratet «mer» grimstaddialekt hvis foreldrene hadde korrigert enda mer da hun var liten. I tillegg trekker hun fram massemedia, som for eksempel dialektbruk på tv. Disse grunnene er nok ikke utslagsgivende som forklaringsfaktorer. Som Skjekkeland (2010, s. 78) hevder, får barn generelt sett lite korrigeringer på språket, og likevel skjer endringer seint. Videre skriver Sandøy (1990, s. 85) at talemålet ikke blir like sterkt påvirket av massemedia som en tenkte tidligere.

En mulig grunn til at hun prater som hun gjør, kan ha med den identifiseringsfunksjonen språket har, på den måten at hun forbinder grimstaddialekten med de som bor «helt ute på landet» (jf. kapittel 6.4.3). Siden hun selv bor i sentrum, har hun ikke lyst til å identifisere seg med de som bor i mer landlige strøk av Grimstad. Hun har heller ikke lyst å identifisere seg med foreldre- eller besteforeldregenerasjonen. Hun har nemlig en opplevelse av at den tradisjonelle dialekten ikke er så utbredt blant dagens ungdom. Som ung i dag, har en lite lyst til å skille seg ut. En ønsker å være konform, og derfor snakke likt som de en identifiserer seg med (jf. kapittel 3.4). Dette kan være en mulig grunn til Kines talemål.

8.3 Variablene

8.3.1 R-lyd

R-lyden er den som varierer minst hos informantgruppa mi. 8 av 9 informanter har en uvular frikativ r-uttale (skarre-r), og ingen veksler mellom denne varianten og andre varianter som for eksempel alveolar vibrant. Som vi skal se, finner vi en mye større inter-individuell variasjon på de andre variablene. Ut fra resultatene fra denne undersøkelsen, mener jeg at dette er et trekk som holder seg ganske stabilt i grimstaddialekten. Flere av informantene påpekte også dette med uttrykket «østlandsk med skarre-r», noe som antyder at på mange områder i dialekten ser vi tendenser til nivellering, men skarre-r-en står fortsatt fast. Jeg vil påpeke at dette uttrykket ofte ble brukt om de unges talemål, noe som også stemmer overens med mine resultater.

Det blir derfor interessant å sammenligne denne studien med andre studier av grimstaddialekten når det gjelder r-lyden. Nyjordet sin studie av skolebarn i grunnskole og videregående skole, for eksempel, viser at det er ca. 16 prosent som ruller og 84 prosent som skarrer på r-en (Nyjordet, 2006, s. 110). Dette prosenttallet stemmer godt overens med mine resultater. Hun ønsker å studere dette fenomenet videre med tiden, og vil da undersøke om

skarre-r-en er på vikende front i Grimstad. Materialet mitt kan ikke se ut til å bekrefte dette. Tvert imot ser det ut til å vise motsatt tendens, nemlig at den holder seg stabil.

Gunleifsens resultater ser ut til å vise noen av de samme tendensene som min egen studie. Her er det nemlig 8 av 10 av informantene som har skarre-r, mens 2 stykker har rulle-r. Også her hevdes det at «skarre-r er fremdeles den vanligste r-en blant unge språkbrukere i Aust-Agder» (Gunleifsen, 2019, s. 183). Det bør likevel nevnes at i Gunleifsens studie var det et krav at informantene skulle være født og oppvokst i Grimstad, at de skulle være forholdsvis bofaste, samt ha en eller to foreldre fra stedet (Gunleifsen, 2019, s. 89). Dermed er disse mer stedbundne, noe som kan ha noe å si for resultatene.

At skarre-r-en står sterkt i grimstaddialekten, kan også sammenlignes med Thomassen sin studie av kristiansandsdialekten. Her kommer hun fram til akkurat den samme konklusjonen, nemlig at skarre-r er et av de tradisjonelle trekkene som holder seg best i de unges kristiansandsdialekt, og at det er forekomster hos samtlige informanter i hennes undersøkelse (Thomassen, 2013, s. 152).

Hvorfor er det slik at denne variabelen holder seg såpass stabilt i sørlandsdialektene? Og hvorfor er det lite intra-individuell variasjon på dette punktet? Dette spørsmålet vil jeg forsøke å svare på ved å bruke Foldvik (1988) sine antatte årsaker, nemlig at skarre-r-en er lettere å artikulere, samt at den sprer seg fra byene som et resultat av stor påvirkningskraft. Her er det snakk om et samspill av indre og ytre faktorer, noe som er vanlig når en skal forklare talespråklig endring.

8.3.2 Leniserte plosiver

I undersøkelsen av leniserte plosiver kom det fram en stor inter-individuell variasjon mellom generasjonene. Resultatene viser at 1) de eldre informantene har en *gjennomført bruk* av de leniserte plosivene, 2) innenfor voksenalderen *varieres* bruken av de leniserte plosivene, og 3) de unge informantene bruker *ikke* de leniserte plosivene. Detaljert variasjon av voksenalderen er beskrevet i kapittel 7.2.2, men kort sagt er mønsteret som følger: 1) Én informant, Linda, har en gjennomført bruk av leniserte plosiver, 2) en annen, Peter, bruker ikke de leniserte plosivene, og 3) den siste, Tove, har en intra-individuell variasjon.

Leniserte plosiver er en språklig variabel som det finnes nyere forskning på, både i grimstaddialekten (Berg, 2007) og generelt i de sørlandske dialektene (for eksempel Kostøl, 2002; Røsstad, 2005; Thomassen, 2013). Disse undersøkelsene viser at de leniserte plosivene er på vikende front, og at de harde konsonantene ser ut til å ta over, særlig hos unge språkbrukere. Dette ser også ut til å stemme med mine resultater, hvor ingen av de tre unge informantene bruker leniserte plosiver.

Et nytt funn i denne studien, er at trekket ser ut til å gå oppover i generasjonene. De harde konsonantene ser altså ut til å spre seg til den voksne generasjonen. Både Peter og (til dels) Tove bruker harde konsonanter. Vi får dermed en aldersforskyvning (jf. kapittel 3.5.1). Dette tolker jeg som et tegn på at endringen har begynt å «sette seg» i språksamfunnet. Likevel har det nok ikke blitt et karakteristisk trekk ved språket for denne generasjonen, i og med at det fortsatt er en informant, Linda, som kun bruker bløte konsonanter og Tove fortsatt bruker mange av dem. Det skal sies at Linda er ti år eldre enn de to andre informantene i denne generasjonen, og dette kan være en utslagsgivende faktor til hvorfor hun har flere tradisjonelle former enn de andre i samme generasjon.

Det kan diskuteres hvor langt dette trekket har kommet i endringsprosessen (jf. figur 1: tidsakse i kapittel 3.4.1). Jeg kan i alle fall fastslå at det har kommet til spredningsstadiet, fordi det eksisterer flere varianter innenfor det samme språksamfunnet. Det er mer interessant å diskutere om dette trekket har kommet til etableringsstadiet, altså hvor den nye varianten dominerer i samfunnet. Antallet informanter i min undersøkelse er for lavt til å gi noe svar på dette. Likevel er det interessant å se at ca. halvparten av informantene bruker harde konsonanter. Av ni informanter, har fire stykker en gjennomført bruk, mens én har noe bruk av dette nye trekket. Ut ifra disse tendensene kan det virke som om dette trekket har kommet til etableringsstadiet.

Et sitat som kan styrke denne påstanden, er Mies utsagn om at grimstaddialekten ikke har bløte konsonanter. I intervjuet sier hun at grimstaddialekten er ulik dialektene i Arendal og Lillesand, og har «en mer tilnærming til østlandsk», fordi «man har ikke på en måte de ordentlige bløte konsonantene». Er dette et tegn på at harde konsonanter er i ferd med å bli normen i språksamfunnet? Det ser i alle fall ut til å være normen for de unge språkbrukerne, da denne varianten får 100 % uttelling hos denne generasjonen.

Det er også et nytt aspekt ved min studie at det er såpass tydelige skiller mellom generasjonene på dette punktet. I min studie får varianten leniserte plosiver 0 % uttelling hos de unge, mot 35 % hos Berg (2006, s. 108) og 38 % hos Kostøl (2002, s. 91). Videre får den 63 % hos de voksne, mot 73 % hos Berg (2006, s. 108), noe som viser mer samsvar. Hos den eldre generasjonen, får informantene mine 98 % treff på leniserte plosiver, mot 70 % hos Berg (2006, s. 108) og 95 % hos Kostøl (2002, s. 91). Det er særlig den yngste generasjonens bruk av variabelen som er interessant å merke seg. At det fra tidlig 2000-tallet til nå, 15-20 år etter, har gått fra å være på en jevn prosentandel på ca. 35 %, til å være et helt fraværende trekk i de unges talemål. En kritisk tilnærming til denne typen sammenligning jeg gjør her, er at det lett kan få store utslag på prosentene når undersøkelsene er kvalitative og har få informanter, slik disse har. Det kan derfor være vanskelig å sammenligne funn på denne måten. Dette er jeg fullt klar over. Jeg vil likevel poengtere at selv om informantutvalget er lite, kan det gi noen antydninger og noen tendenser.

Til slutt vil jeg prøve å si noe om hvorfor dette trekket er blitt endret så sterkt i grimstaddialekten. De «blaude konsonantene» har i mange hundre år vært et trekk med særpreg som kjennetegner sørlandsdialektene. Det er et trekk med en ganske geografisk avgrenset utbredelse, bare et lite område fra Arendal til og med sørlige deler av Ryfylke (jf. Sandøy, 1991, s. 79). Som nevnt i kapittel 3.4.3, er det ofte de mest lokale og «breie» trekkene som forsvinner først i en nivellerings- og utjevningsprosess. De unge (og nå også flere voksne) ser ut til å nærme seg en standard, som har utgangspunkt i bokmål eller de normaliserte østlandsdialektene. Dessuten tror jeg den geografiske mobiliteten også spiller en stor rolle i denne prosessen. Når Grimstad stadig får flere og flere tilflyttere fra hele landet, vil de kanskje bli påvirket av de ulike talemålene. En kan også spekulere om faktorer som prestisje og skriftspråket kan ha noe å si, da de «breie» trekkene i grimstaddialekten (blant annet de leniserte plosivene) ser ut til å ha lavere prestisje, mens de bokmålsnære formene har høyere prestisje.

8.3.3 Retrofleksjer

Det er få som har undersøkt retrofleksjer i grimstaddialekten. Mye av grunnen til det er nok at det ikke regnes som et tradisjonelt trekk i dialekten, men det er et trekk som har «sneket seg inn» i mange unges talemål i Grimstad de senere åra. Den eneste som har undersøkt bruken av retrofleksjer i Grimstad, er Elin Gunleifsen i forbindelse med studie av et annet talespråklige trekk, nemlig bruk av «du» i avhengig form (Gunleifsen, 2019).

Blant Gunleifsens unge informanter er det 8 av 10 som bruker retroflekse lyder i sitt talemål (Gunleifsen, 2019, s. 178). I min studie bruker alle tre informantene fra den yngste generasjonen retroflekser. Disse resultatene ser ut til å samsvare godt og sammen peke på en tendens i utviklingen av grimstaddialekten: Retrofleks uttale ser ut til å være en naturlig del av uttalen til mange unge språkbrukere i Grimstad.

Som vi så i kapittel 7.2.3, har de to yngste jentene en gjennomført bruk av retroflekser, mens den mannlige informanten varierer bruken. Det kan se ut til at talemålstrekket har «satt seg» enda mer i jentenes språk. Dette mener jeg fordi jeg ser at de bruker retroflekse lyder i så å si alle enkeltord, samt også imellom ord, for eksempel *tro 'de* (tror det). Lars, derimot, bruker retroflekse lyder i noen enkeltord, men ikke imellom ord, slik som jentene. Her finner jeg kun ett unntak, i *sje 'de* (skjer det). Den intraindividuelle variasjonen hos Lars er et tegn på at dette er et språktrekk som er i utvikling.

Hvorfor kommer så retroflekse lyder inn i grimstaddialekten? Dette er et interessant og vanskelig spørsmål å svare på, som jeg vil diskutere mer i kapittel 8.4 om forholdet mellom skarre-r, retroflekser og r-vokalisering.

8.3.4 Personlig pronomen 1. person entall

Denne variabelen er også interessant å kommentere. Vi ser at flertallet i undersøkelsen min, 7 av 9 informanter, har en gjennomført bruk av subjektsformen *e* og den tilhørende objektsformen *me* (ofte i trykktung stilling) eller *mæ* (ofte i trykklett stilling). Disse formene uten brytning er de tradisjonelle pronomenformene for 1. person entall. Likevel ser vi at to kvinnelige unge informanter, de jeg ovenfor har kalt «moderne språkbrukere», også inkluderer former med brytning, altså *jæ* eller *jæi*, i sitt talemål. De har også belegg på den tilhørende objektsformen *mæi* og har heller ingen *me*-former i trykktung stilling.

Det er også interessant å legge merke til den intra-individuelle variasjonen hos de moderne språkbrukerne, Mie og Kine. De har altså ikke en gjennomført bruk av *jæ(i)* og *mæ(i)*, men veksler mellom disse og de tradisjonelle formene, *e* og *mæ* (men ikke *me*). Mie har en overvekt av de tradisjonelle variantene (95 %), mens Kine har en overvekt av de moderne variantene (83 %). Dette kan være et tegn på at trekket er i utvikling, og at det er på et tidlig stadium i endringsprosessen.

Tidligere forskning på denne språklige variabelen viser at de tradisjonelle variantene står sterkt, både i Grimstad (Torp, 1986) og i Kristiansand (Røsstad, 2005; Thomassen, 2013). Det er ikke registrert noen former med brytning i 1. person entall. Thomassen (2013, s. 152) melder om at *æ* som 1. person er et av to trekk som holder seg best i kristiansandsdialekten. Derfor er det spesielt interessant å se hva som skjer i grimstaddialekten på dette området.

Det er vanskelig å si hvorfor dette trekket endrer seg hos de unge språkbrukerne, så jeg skal her bare kort presentere noen antakelser. For det første er det en utvikling som samsvarer med skriftspråket bokmål. Som vi så i kapittel 3.4.2.2, er det en vanlig oppfatning at også det «moderate» bokmålet har høyest prestisje, så dette kan være en av grunnene til hvorfor de unge jentene bruker den mer «standardiserte» *jæi*-formen. For det andre kan den økende mobiliteten i samfunnet spille en rolle på dette punktet. Mie, som har flyttet til Oslo for å studere, har kanskje blitt påvirket av språkbrukerne i dette samfunnet. Kine, som bruker flest moderne varianter, har ikke flyttet så mye, men kan ha blitt påvirket av tilflyttere fra Østlandet i Grimstad. Det kan se ut til at det har skjedd en «bokmålisering» eller «østlandisering» hos disse unge språkbrukerne, for å bruke Torp (2013) sine begreper. Jeg tror altså at dette språktrekket er i utvikling først og fremst på grunn av ytre faktorer.

8.3.5 Endelse av verb i presens

Når det gjelder verbending i presens, er det mange av mine informanter som bruker tradisjonelle varianter som *-å-* eller *-år-*ending. 8 av 9 informanter har en overvekt av disse formene. Vi ser likevel at det «sniker seg inn» noen *-e-*endinger i de unges talemål, enten alene (*tenke*), i kombinasjon *-r* (*jåbber*), eller i kombinasjon med retrofleks konsonant i det påfølgende ordet (*like 'de*). Disse nye formene har den yngste informanten, Kine, flest av, mens Mie har 6 belegg på *-er-*ending, og Lars har ett belegg på det samme. Resten av informantene, dvs. alle i den voksne og alle i den eldre gruppa, har en gjennomført bruk av de tradisjonelle formene. Mie har også en variant med en kombinasjon av tradisjonell og moderne markering: *-å-*ending med retrofleks konsonant i det neste ordet (*likå 'dialekta*).

Det er få som har undersøkt denne variabelen tidligere. Den nyeste beskrivelsen av dette talemålstrekket, ble gjort av Torp da han beskrev landvikmålet i 1986. I tekstutvalget skilles det ikke mellom de ulike formene, så forskjellene kommer ikke fram her. Det står for eksempel *slakter, kårmer, henter* (Torp, 1986, s. 152). Jeg mener at Torp på denne måten ikke får fram informantenes realisering av denne variabelen i materialet sitt. Likevel skriver

han noe om regressiv r-påvirkning, at *r*-en påvirker den foregående vokalen, for eksempel i ord som *kjøbår* (Torp, 1986, s. 28).

Torp har også skrevet at Grimstad tradisjonelt ikke har r-vokalisering (se for eksempel Torp, 2007, s. 56). Mine resultater kan vise tendenser til det motsatte, vist i kapittel 7.3.2 og tabell 6. Dette kommer jeg nærmere inn på i kapittel 8.4, da jeg drøfter forholdet mellom skarre-r, retrofleksjer og r-vokalisering.

8.3.6 Nektingsadverb

I denne undersøkelsen av nektingsadverb, kom det fram en stor inter-individuell variasjon mellom generasjonene, men liten intra-individuell variasjon hos informantene. I likhet med Røsstads (2005, s. 208) resultater, dreier det seg altså om «enten-eller»-variasjon, og informantene er holder seg gjerne til én variant, enten *ikkje* (tradisjonell variant) eller *ikke* (moderne variant). Et par unntak er Lars i den yngste generasjonen og Peter i den mellomste generasjonen, som begge har en stor overvekt av de tradisjonelle variantene, men også 2 og 4 moderne varianter. Det er altså 7 av 9 informanter som har en (så å si) gjennomført bruk av den tradisjonelle varianten, *ikkje*. Igjen ser vi at det er de to kvinnelige informantene i den yngste generasjonen, Mie og Kine, som bruker den moderne varianten.

I Torp sin beskrivelse av grimstaddialekten fra 1986, er det ikke engang nevnt andre former enn *ikkje* eller trykklett *kje*. Jeg regner derfor med at formen *ikke* er en ganske ny variant i grimstaddialekten, og at det derfor kun er de unge språkbrukerne som bruker den konsekvent. At *ikkje* og *ikke* lever side om side i grimstaddialekten, ser jeg på som et tegn på at også denne variabelen er i utvikling i dialekten, og at den er kommet til spredningsstadiet.

Studien til Røsstad (2005), viser mer variasjon, men dette er en studie fra området vest for Kristiansand (jf. kapittel 4.3.3). Dette er en nyere studie enn Torp sin, og inkluderer også elevinformanter, så det er mer naturlig å finne variasjon i denne studien. Den samsvarer også derfor bedre med min egen studie.

Jeg vil anta at grunnene til en økende bruk av den moderne varianten, *ikke*, dreier seg om mye av det samme som endringene i pronomenbruken, nemlig en standardiseringsprosess, samt geografisk mobilitet og språkformens prestisje. Det er snakk om en utjevning av de lokale trekkene til fordel for østlandske trekk med basis i skriftspråket bokmål.

8.4 Forholdet mellom skarre-r, retroflekser og r-vokalisering

Forholdet mellom skarre-r, retroflekser og r-vokalisering er et såpass viktig tema i mine resultater, så dette mener jeg trenger en nærmere forklaring og drøfting. Arne Torp er den talemålsforskeren som har skrevet mest forholdet mellom skarre-r og retroflekser (se for eksempel Torp, 1997; Torp, 2000; Torp, 2007).

Tidligere har Torp hevdet at skarre-r og retroflekser gjensidig utelukker hverandre, og at hvis et talemål har skarre-r, vil det ikke få retroflekser. Denne teorien så han seg nødt til å revidere da han fant ut at retrofleksene var på vei østover og inn i skarre-området i Tvedestrand. Med det nye tillegget, lyder den reviderte teorien slik: «Ingen dialekt som har retrofleksar eller skarre-r frå før, vil få det andre fenomenet seinare, *unntatt dersom dialekten også har r-vokalisering*» (Torp, 1997, s. 43). Videre antar Torp at retrofleksene vil stoppe et sted mellom Arendal og Grimstad, fordi Grimstad ikke har r-vokalisering (Torp, 2007, s. 56).

Med dette konstatert, og mine resultater presentert, blir spørsmålet derfor: Hvorfor kommer retrofleksene inn i grimstaddialekten hos unge språkbrukere i dag? Mine resultater ser ikke ut til å være forenlige med hva Torp hevder på dette punktet. Mitt materiale alene er kanskje noe tynt til å generalisere på denne måten, i og med at det kun er to av informantene mine som har skarre-r og retroflekser i talemålet sitt. Men dette blir ytterligere forsterket av Gunleifsens funn fra i fjor, som viste at 6 av 10 av hennes informanter (ungdomsskoleelever) fra Grimstad hadde retroflekser og skarre-r i sitt talemål (Gunleifsen, 2019, s. 178).

Den ene mulige årsaken til at retroflekse lyder kommer inn i grimstaddialekten, er at grimstaddialekten faktisk *har* r-vokalisering likevel. Denne mulige teorien vil jeg prøve å forklare i det følgende. Først vil jeg presisere hva r-vokalisering er.

Selås skriver at «R-vokalisering er eit fenomen som er sett saman av to faktorar: r-farging og r-bortfall» (2003, s. 175). Videre skriver Skjekkeland at r-vokalisering fører til at:

endings-r i ub. flt. av substantiv og i pres. av verb blir borte, og endingsvokalen blir «å-farga» (Arendal) eller «æ-farga» (Risør/Tvedestrand). Dette gjeld der ordet står føre pause eller føre eit ord som tek til med konsonant. Det blir *ikkje* r-bortfall når ordet etter r-en tek til med vokal. (Skjekkeland, 2013, s. 88)

Det vil si at den ene setningen fra Peters intervju (underoverskriften til kapittel 7.3.2) passer inn i dette r-vokaliseringsmønsteret. I setningen «E menår e hørå store fåsjellå» har vi r-påvirkning (*menår*) før vokal, samt r-bortfall før konsonant både i slutten av et ord (*hørå*) og i innlyd av et ord (*fåsjellå*). Dette er helt i tråd med «reglene» for r-vokalisering, jf. Skjekkeland. Jeg har i denne studien ikke undersøkt substantiv, men verb følger det samme mønsteret som substantiv i ubestemt form flertall her.

Kristoffersen (1980) har undersøkt fenomenet «eR-vokalisering» av skolebarn i Arendal, og setter resultatene opp i tabeller, slik jeg også har gjort i tabell 6 i kapittel 7.3.2. Hans resultater viste at bortfall av *r* så å si var obligatorisk foran konsonant, altså 99 %. Mine resultater samsvarer bra med dette, da jeg fikk en gjennomsnittsprøsent på 92 %. Videre viste han at 88 % hadde r-bortfall foran pause, og her viste mine resultater 62 %. Grunnen til at gjennomsnittsprøsenten i mitt materiale er lavere her, kan være fordi informantene hadde få belegg på dette punktet. Endelig viste Kristoffersens resultater at *r* falt bort i 26 % av tilfellene før vokal, mot mine 28 %. Se ellers detaljert beskrivelse av resultatene i kapittel 7.3.2. Vi kan altså merke oss at når vi setter mine resultater opp mot Kristoffersen sine, ligger de ganske jevnt på noenlunde samme prosent. Dette kan tolkes som et tegn på at grimstaddialekten faktisk *har* r-vokalisering, i alle fall i verbendelser, som er det jeg har undersøkt.

Torp (2007, s. 56) skisserer et mønster for verbbøying vest for Arendals-distriktet, altså for eksempel Grimstad. Ifølge dette mønsteret, skulle mine informanter hatt *-år*-formen i alle posisjoner, altså foran vokal («det værår i beinet»), konsonant («det værår veldig») og pause («det værår ...»). Det vil si en r-påvirkning, men ikke r-vokalisering ved trykklett *-e*. Hvis vi studerer mine resultater (kapittel 7.3.2) er det ingen av informantene som følger dette mønsteret. Alle informantene veksler mellom *-å*-ending og *-år*-ending, og det følger ofte «r-vokaliserings-mønsteret» med *-år* (r-farging) foran nytt ord med vokal og *-å* (r-vokalisering) foran nytt ord med konsonant eller pause. Dermed ligner det mer på mønsteret i Arendal, som har «det værker i beinet», «det værår veldig» og «det verår ...» (Torp, 2007, s 55). Den eneste forskjellen er at der de har *-er* («værker i beinet») i Arendal, har de ofte *-år* («værår») i Grimstad. De unge jentene, derimot, har jo ofte *-er*-ending.

Jeg vil gi et par eksempler på hvordan informantene bruker dette fenomenet. Vi har for eksempel Torvald, som har 22 av 23 *-å*-endinger foran konsonant, 3 av 3 *-å*-endinger foran

pause og 3 av 15 *-år*-endinger foran vokal. Han har altså kun tre «avvik» ved at han har sagt *-å* foran vokal). Det samme tilfellet ser vi med Linda, som har 25 av 25 *-å*-endinger foran konsonant, 4 av 5 *-å*-endinger foran pause og 1 av 16 *-år*-endinger foran vokal, altså kun ett avvik fra r-vokaliserings-reglene. Mens Lars hyperkorrigerer ved å konsekvent si *-å* i alle presensendelsene (bortsett fra 3 avvik).

Nyjordet sier det kan være aktuelt å trekke inn bruken av retrofleksjer som forklaring på at rulle-r-en sprer seg i Grimstad (Nyjordet, 2006, s. 115). Jeg ser derimot realiseringen av r-vokalisering som en mulig forklaring på bruken av retrofleksjer, og at det ikke har så mye å si om en ruller eller skarrer. Alle mine tre informanter fra den unge generasjonen har retrofleksjer i sitt talemål, selv om to av de skarrer og en ruller. Mine resultater viser ikke at skarre-r-en er på vikende front i Grimstad. Likevel kan det godt tenkes at dette skjer i fremtiden, blant annet på grunn av Bergs resultater om at skarre-r-en blir sett på som «gammeldags», mens rulle-r-en blir sett på som «moderne» (Berg, 2007).

Årsaken til hvorfor flere i Grimstad har både skarre-r og retrofleksjer i sitt talemål, er vanskelig å fastslå. Det kan være snakk om internlingvistiske forhold som r-vokalisering, slik jeg antyder her, men det kan også være på grunn av stor østlandspåvirkning. Jeg vil anta at det er en kombinasjon – igjen: et samspill av indre og ytre faktorer.

9 OPPSUMMERING: HVA SKJER OG HVORFOR?

Målet med denne oppgaven har vært å beskrive hvordan grimstaddialekten brukes av språkbrukere i tre ulike generasjoner fra Grimstad sentrum i dag, samt å finne ut hva disse funnene kan si om eventuelle endringer og variasjon i dialekten. I tillegg til dette ville jeg også si noe om mulige årsaker til disse endringene, både indre og ytre faktorer.

Grimstaddialekten har vært lite forsket på, og mitt ønske var å bidra til at den ikke lenger skulle være like lite beskrevet.

For å finne noen svar på disse forskningsspørsmålene, har jeg benyttet en kvalitativ metodisk fremgangsmåte med ni intervjuer av informanter i ulike generasjoner. Denne metoden har latt meg gå i dybden av empirien min, samt hjulpet meg med å forstå sammenhengen mellom språk og språkbrukere. I tillegg har jeg inkludert kvantitative elementer, blant annet ved opptelling av belegg på ulike variabler, regne ut prosenter og ved å systematisere funnene i tabeller. Jeg korrelerte den sosiale variabelen generasjon med de språklige variablene r-lyd, leniserte plosiver, retrofleksjer, personlig pronomen 1. person entall, verbendelser i presens og nektingsadverb. Disse språklige variablene kan realiseres som ulike varianter, enten som «tradisjonelle» varianter i grimstaddialekten eller mer utradisjonelle varianter, som kan vitne om at dialekten er i utvikling.

Som nevnt, er dette en talemålsstudie i *tenkt tid* (apparent time). I denne undersøkelsen omtolker jeg en synkron variasjon mellom aldersgruppene til en diakron endring. Med det forutsetter jeg altså at de som er unge nå, fortsetter å snakke slik når de vokser opp, og at de gamle snakker slik de gjorde da de var unge. Dermed har det vært særlig interessant å studere ungdomsspråket, fordi det sånn sett kan gi en pekepinn på hvordan språket blir i fremtiden.

Etter en kvalitativ analyse av hver enkelt informant, har jeg fått tak i individuell variasjon (idiolektisk eller intra-individuell variasjon), som også kan si noe om utviklingen av ulike språktrekk. Ut fra hvordan informantene brukte av de ulike språktrekkene, har jeg plassert dem i ulike «typer» språkbrukere. På den ene siden har vi de tradisjonelle språkbrukerne, som bruker de tradisjonelle variantene av variablene. I denne gruppa finner vi de tre informantene fra den eldste generasjonen, samt Linda, den eldste informanten i voksgenerasjonen. På den andre siden har vi de moderne språkbrukerne, som har en overvekt av moderne varianter i sitt talemål. De to kvinnelige informantene fra den yngste generasjonen kan karakteriseres som moderne språkbrukere. Mellom disse to ytterpunktene, har vi også språkbrukerne som er i en

brytningsfase. Her står vi igjen med de to yngste informantene i voksgenerasjonen, samt Lars fra den yngste generasjonen.

Det er talemålet til disse sistnevnte som er særlig interessant å undersøke i mitt ærend. Gunleifsen skriver blant annet at «Om en vil si noe om hvilken ‘vei’ språklige innovasjoner tar inn i språkssystemet, er informantene som er i brytningsfasen, de mest interessante studieobjektene» (Gunleifsen, 2011, s. 205). Jeg vil også legge til at talemålet til de moderne språkbrukerne er interessante å undersøke, i og med at de har gått ett steg videre i prosessen. Siden jeg ønsker å undersøke utviklingen i grimstaddialekten, er det altså disse informantene jeg bør se nærmere på.

Vi har blant annet sett at språkbrukerne i brytningsfasen har tatt i bruk harde konsonanter, og noen av dem også retrofleksjer, i sitt talemål. De moderne språkbrukerne har gått enda lenger, og har en overvekt av slike språklige innovasjoner. Hos disse finner vi blant annet kun harde konsonanter, en overvekt av retrofleksjer, nektingsadverbet *ikke*, brytningsformer som *jæ(i)* som pronomen 1. person entall og nye former av verbendelser i presens. Den eneste variabelen de har en gjennomført bruk av, er uvular frikativ r-uttale (skarre-r). Det kan altså se ut til at dette er et trekk som står sterkt i dagens grimstaddialekt ut ifra mitt materiale.

Vi kan altså se et klart mønster i generasjonene, selv om vi har to avvik. Den eldste generasjonen passer til beskrivelsen tradisjonelle språkbrukere, den mellomste generasjonen regnes som språkbrukere i en brytningsfase, mens den yngste generasjonen kan kalles moderne språkbrukere. De to avvikene, Lars og Linda, er det også interessant å studere. De velger jeg å kalle «generasjonshoppere», siden de begge hopper opp en generasjon når de plasserer seg i typebeskrivelsene. Jeg har blant annet pekt på at Linda er ti år eldre enn de to andre i hennes generasjon, noe som selvsagt kan være en åpenbar grunn til at hun er mer tradisjonell i språkbruken. Hun viste også tydelige negative holdninger til talemålsendring i Grimstad, og dette kan være en grunn til at hun fastholder på de tradisjonelle formene. Når det gjelder Lars, kan man spørre seg om det er den sosiale variabelen *kjønn* som spiller inn på dialekten, fordi det tidligere er påstått at kvinner har et mindre tradisjonelt mål enn menn. Nyere undersøkelser har derimot vist at det ikke er noen nevneverdig forskjell på kvinners og menns språk (se for eksempel Kostøl, 2002; Berg, 2007; Thomassen, 2013). Det er interessant å se at Lars har et mer tradisjonelt mål enn de andre i samme generasjon, til tross for hans negative holdninger til egen by og dialekt. Videre har jeg også karakterisert han som en

«homo dynamicus»-type (se kapittel 8.2.7). Vi har også sett at han hyperkorrigerer bruken av -å-endinger i presensformer av verb, men hevder selv at han ikke har grimstaddialekt. Jeg har «konkludert» med at hans rapporterte språkbruk ikke helt stemmer overens med den registrerte bruken, og at han snakker «mer» grimstaddialekt enn han selv rapporterer om.

De viktigste resultatene fra denne undersøkelsen viser at det er flere talespråklige trekk som er i en endring- eller utviklingsprosess i grimstaddialekten. Grunnlaget for å påstå dette, er at det finnes flere ulike varianter av de språklige variablene i språksamfunnet i dag, noe som tyder på en talemålsvariasjon, altså en synkron variasjon. For eksempel ser vi både *ikkje* og *ikke* som nektingsadverb, både *e-me* og *jæi-mæi* som personlig pronomen 1. person entall, både retroflekse lyder og distinkt uttale av *r* i samband med alveolar konsonant og ulike verbendelser i presens (både *-å(r)* og *-e(r)*). Likevel er det variabelen leniserte plosiver som har kommet lengst i endringsprosessen. Det kan vi se ved at det her er snakk om en *aldersforskyvning* opp i generasjonene. Det er ikke bare den yngste generasjonen som bruker harde konsonanter i dag, men vi ser også at voksgenerasjonen tar dette trekket i bruk. Dette er et nytt aspekt ved denne studien, og vi kan blant annet sammenligne med tidligere studier som viser at «det er liten forskjell mellom første og andre generasjons bruk av leniserte plosiver» (Berg, 2007, s. 179). Det er mulig at dette trekket har kommet seg fra spredningsstadiet til etableringsstadiet (jf. kapittel 3.4.1). Skarre-r er derimot det trekket som holder seg best i informantenes dialekt.

Som vi så i kapittel 3.3.3, er skarre-r og de leniserte plosivene de trekkene som folk forbinder med sørlandsdialektene. Derfor er det interessant å se at det ene trekket, skarre-r, fortsatt ser ut til å stå sterkt i dialekten, mens de leniserte plosivene ser ut til å være på vikende front. Jeg har prøvd å skissere noen grunner til hvorfor det er slik, og har pekt på både indre og ytre faktorer. Skarre-r-en er lett å artikulere, samt at den sprer seg i et større område som et resultat av den betydelige påvirkningskraften fra de store byene. Her er det altså snakk om språkets innebygde naturlighet og påvirkning gjennom et «hoppe-mønster». De leniserte plosivene er et mer lokalt trekk, og som vi så i kapittel 3.4.3, er det de mest spesielle trekkene med en avgrenset geografisk utbredelse som forsvinner først i en utjevningssprosess.

Ingen av de språklige innovasjonene har kommet til enden av tidsaksen (figur 1). Det vil si at ingen av disse moderne trekkene har nådd det siste stadiet og blitt en gjennomført endring i talemålet. Mange av trekkene står nå i det andre stadiet, spredningsstadiet. Leniserte plosiver

er den lingvistiske variabelen som har kommet lengst i prosessen, og det kan se ut til at denne er i ferd med å nå etableringsstadiet (jf. kapittel 8.3.2).

Når det er snakk om talemålsendring, er det alltid lettere å konstatere *at* det skjer, enn å gi en forklaring på *hvorfor* det skjer. I kapittel 8 har jeg drøftet mulige årsaker til de ulike endringene. Jeg har tatt utgangspunkt i et «både-og»-perspektiv når det gjelder indre og ytre årsaksforklaringer (jf. kapittel 3.4.2.3), og prøvd å forklare endringene med både indre og ytre faktorer.

Som indre årsaker har jeg blant annet pekt på skarre-r-ens naturlige utvikling ved at den er lettere å artikulere, og språkets tendens til å foretrekke visse trekk. Jeg har også pekt på funksjonell tyngde i Kines nye *-e*-endelser i presensformer av verb. I kapittel 8.4 drøftet jeg også interne årsaksforklaringer til at retroflekser kommer inn i grimstaddialekten, ved å trekke inn vokalisering av *r* som mulig grunn.

Likevel har jeg nok hatt en overvekt av eksterne årsaksforklaringer i denne avhandlingen. Dette er fordi det ofte er disse årsakene som ligger til grunn for *spredningen* av en språklig innovasjon, mens de indre årsakene ofte forklarer *oppkomsten* av en ny innovasjon (jf. 3.4.2.3). Jeg har blant annet pekt på *geografisk mobilitet* i befolkningen som en språkekstern forklaring på at nye, mer «moderne» språktrekk spres blant de unge. Både at informantene har flyttet andre steder, og at Grimstad kommune har mange tilflyttere. Fra kapittel 2 kan vi blant annet se faktorer som at Grimstad ble en universitets- og teknologiby som en mulig årsak. Utvidelser og utviklinger i næringsliv og skolesituasjon har ført med seg en kraftig befolkningsvekst, og vi kan tenke at språket utvikler seg i takt med disse samfunnsendringene.

Videre har jeg drøftet om ytre faktorer som språkets *prestisje* kan ha noe å si på endringene vi ser. Grimstaddialektens lave prestisje blir påpekt av Kine og Lars, to av de unge informantene, ved at de karakteriserer den som «grusom», «forferdelig», «harry» og «gammeldags». Det er kun disse to jeg har plassert i en «homo dynamicus»-personlighetstype, fordi de har et ønske og ser fram til å komme i et annet miljø enn Grimstad (jf. Skjekkeland, 2001, s. 33). Det handler også mye om *språket som identifiseringsfaktor*. Disse informantene gir uttrykk for at de ikke vil identifiseres med dialekten eller de som har den breie dialekten. For eksempel tar Kine avstand fra «de helt ute på landet» (kapittel 6.4.3)

og Lars fra mormora si som snakker så breit (kapittel 6.4.1) Disse negative holdningene kan være en faktor som påvirker talemålet til disse unge informantene.

Endrede primære sosialiseringssagenter var en faktor jeg presenterte i kapittel 3.4.2.2, men som ofte er vanskelig å dokumentere. Jeg har likevel forklart Lars sin bruk av rulle-r med denne språkeksterne årsaksforklaringen. Det kan se ut til, ut fra det han forklarer i intervjuet (vedlegg 9), at jevnaldrende i barnehagen har hatt mer å si enn foreldrene når det kommer til forming og påvirkning av dialekten. Dette kan nok være tilfellet for flere av de andre informantene også, men det kommer ikke like tydelig fram som ved dette eksempelet.

Massemedia og endringer i materiell og åndelig kultur viser seg å ha mindre å si for de lingvistiske variablene jeg har plukket ut, men kunne sikkert vært mer aktuelle som årsaksforklaringer på andre variabler, spesielt de som gjelder ordforrådet. Sandøy (1990, s. 85) nevner også at talemålet faktisk ikke blir like mye påvirket av massemedia som en gjerne tenkte tidligere.

Mange av trekkene viser at grimstaddialekten beveger seg i en *standardisert* retning. De mer utradisjonelle trekkene de unge informantene bruker, samsvarer med skriftmålet bokmål. Vi kan dermed anta at grimstaddialekten er i en normaliseringsprosess, slik situasjonen også er med mange andre norske dialekter i dag. De samfunnsendringene jeg har pekt på, har ført til at det har skjedd en *utjevning* av de største dialektforskjellene. Vi kan se at vi nærmer oss et «fellesnorsk» talemål, som Kostøl kaller det (2002, s. 147). At bokmål er utgangspunktet for de talespråklige endringene som skjer i grimstaddialekten, har Torp valgt å kalle for «østlandisering eller bokmålisering» (Torp, 2013, s. 167), og disse tankene passer godt inn i denne avhandlingen. Han begrunner det med liten geografisk og språklig avstand til østlandsk, og dette stiller jeg meg bak. Alt i alt ser vi at dialekten i Grimstad står i en nivelleringsprosess på nåværende tidspunkt.

Til slutt vil jeg nok en gang poengtere at dette er en kvalitativ studie, og at jeg derfor ikke kan uttrykke meg om utviklingen utover de observerte data. Jeg har undersøkt talemålet til ni informanter i tre ulike generasjoner fra Grimstad sentrum. Likevel skal disse informantene fungere som representanter for typiske språklige praksisformer i akkurat dette språksamfunnet (jf. kapittel 5.2). Jeg vil påstå at jeg har lyktes med å ha fått et dypt og bredt bilde av de informantene jeg har plukket ut. Dette har særlig vært viktig for å fram idiolektisk variasjon.

Grimstaddialekten er i stadig utvikling, og det skal bli spennende å følge utviklingen videre. Hvordan grimstaddialekten blir i framtiden, er det ingen som vet, men vi ser en tendens til et mer «fellesnorsk» talemål hvor de største forskjellene mellom dialekter utjevnes. Mange synes nok at dette er et litt trist anliggende, men vi kan nesten ikke vente noe annet når vi ser på de store og raske samfunnsendringene som skjer. Språk og samfunn går hånd i hånd, og det har også denne avhandlingen vist.

LITTERATURLISTE

- Akselberg, G. (2014). Talevariasjon, register og medvit. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy (Red.), *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg.), (s. 127–147). Oslo: Cappelen Damm.
- Akselberg, G. & Mæhlum, B. (2014). Sosiolingvistisk metode. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy (Red.), *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk* (4. utg.), (s. 73–87). Oslo: Cappelen Damm.
- Beito, O. T. (1973). Utsyn over norsk målføregransking. I O. T. Beito & I. Hoff (Red.), *Frå norsk målføregransking: Utvalde utgreiingar 1908–1969* (s. 11–20). Oslo: Universitetsforlaget.
- Berg, Ø. & Dalen, L. (1998). *Grimstad*. Arendal: Friluftsførlaget.
- Berg, G. A. (2007). «Ut i båd»: Om endring i forholdet mellom blande og harde konsonanter i grimstaddialekten. (Mastergradsavhandling). Universitetet i Agder, Kristiansand.
- Cantero, C. (2020, 25. mars). Slik har språket vårt forandret seg den siste uken. *NRK*. Hentet fra https://www.nrk.no/sorlandet/sprakradet_-koronaviruset-forer-til-mange-nye-ord-1.14956778.
- Danielsen, A. & Berg, T. A. (2002). En blå tråd. I J. P. Knudsen & E. Skjeie (red.), *Hvitt stakitt og fiberoptikk. Regionale myter – regional makt*, 233–241. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Foldvik, A. K. (1988). Spredning av skarring i Norge i løpet av om lag 70 år. I *Norsk lingvistisk tidsskrift* 1–2, 55–61.
- Frøstrup, J. C. & Stabell, P. H. B. (2007). *Grimstad*. Arendal: Friluftsførlaget.
- Gunleifsen, E. (2011). *Attributive uttrykk for prototypisk possessivitet: En komparativ studie av talespråklig variasjon og endring i Kristiansand og Arendal*. Oslo: Novus.

Gunleifsen, E. (2019). *Du som avhengig pronomenform i talespråket i Aust-Agder - en undersøkelse i virkelig tid*. Oslo: Novus.

Grimstad kommunes internettsider: <https://www.grimstad.kommune.no>.

Grønmo, S. (1982). Forholdet mellom kvalitative og kvantitative metoder i samfunnsforskningen. I H. Holter, & R. Kalleberg (red.), *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* (s. 94–123). Oslo: Universitetsforlaget.

Hanssen, E. (2010). *Dialekter i Norge*. Bergen: Fagbokforlaget.

Holter, H. (1982). Data, tolkning og sosiale relasjoner i forskning. I H. Holter, & R. Kalleberg (red.), *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* (s. 9–17). Oslo: Universitetsforlaget.

Hårstad, S., Lohndal, T. & Mæhlum, B. (2017). *Innganger til språkvitenskap. Teori, metode og faghistorie*. Oslo: Cappelen Damm.

Johnsen, A. (1954). *Kristiansands bymål*. Oslo: H. Aschehoug & Co.

Kalvehagen, G. R. (2017). *Grimstaddialekten. En undersøkelse av holdninger til egen dialekt blant unge i Grimstad kommune*. (Mastergradsavhandling). Universitetet i Agder, Grimstad.

Kostøl, S. E. (2002). *Å i sava! En undersøkelse av utviklingen i enkelte trekk i kristiansandsdialekten*. (Mastergradsavhandling). Høgskolen i Agder, Kristiansand.

Kristoffersen, G. (1980). *Dialektutvikling hos skolebarn: En undersøkelse av forbindelser av vokal + r i talemålet til skolebarn i Arendal*. Oslo: Novus forlag.

Labov, W. (2006). *The social stratification of English in New York City* (2. utg.). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Larsen, A. B. (1907). *Kristiania bymål: Vulgærsproget med henblik på den utvungne dagligtale*. Kristiania: Cammermeyer.

- Larsen, A. B. (1917). Naboopposition – knot. I E. H. Jahr & O. Lorentz (Red.), *Historisk språkvitenskap* (s. 97–109). Oslo: Novus forlag.
- Malmkjær, K. & Anderson, J. M. (1991). *The Linguistic Encyclopedia*. London: Routledge.
- Milroy, L. (1987). *Language and social networks* (2. utg.). Oxford: Blackwell.
- Mæhlum, B. (1992). *Dialektal sosialisering: En studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. (Tromsø-studier i språkvitenskap 12.) Oslo: Novus forlag.
- Mæhlum, B. (1996). Norsk og nordisk sosiolingvistik: en historisk oversikt. I C. Henriksen, E. Hovdhaugen, F. Karlsson & B. Sigurd (Red.), *Studies in the development of linguistics in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden* (s. 175–224). Oslo: Novus forlag.
- Mæhlum, B. & Røyneland, U. (2012). *Det norske dialektlandskapet: Innføring i studiet av dialekter*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Nilsen, J. E. & Thorsnæs, G. (2019, 28. oktober). Grimstad. I Store norske leksikon. Hentet fra <https://snl.no/Grimstad>
- Nyjordet, B. M. (2006). Grimstad – skarre-r-ens første tilbakeslag? *Målbryting* 8, 105–116. <https://doi.org/10.7557/17.4791>.
- Omdal, H. (1995). Med språket på flyttefot i mediealderen. I Alsnes, R. (Red.), *Kan tale speglast? Kompendium frå ein tverrfagleg konferanse om språket i etermedia, språkhaldningar og språkleg påverknad, arrangert av Kringkastingsringen, Oslo 20. – 21. april 1995* (s. 75–99). Oslo: Kringkastingsringen.
- Omdal, H. & Vikør, L. (2011). *Språknormer i Norge: Normeringsproblematikk i bokmål og nynorsk* (2. utg.). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

- Papazian, E. & Helleland, B. (2005). *Norsk talemål: lokal og sosial variasjon*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Røsstad, R. (2005). *Den språklege røynda. Om oppfatta og realisert talemål i austre Vest-Agder* (Doktorgradsavhandling). Høgskolen i Agder, Kristiansand.
- Røsstad, R. (2015). Egdemåla i variasjon og utvikling dei siste 200 åra. I H. Sandøy (red.), *Talemål etter 1800: Norsk i jamføring med andre nordiske språk* (s. 181–200). Oslo: Novus.
- Røyneland, U. (1996). Innsamling og handsaming av eit (sosio-)lingvistisk materiale. I K. G. Ottósson, R. V. Fjeld & A. Torp: *The Nordic Languages and Modern Linguistics. Proceedings of The Ninth International Conference of Nordic and General Linguistics, University of Oslo, January 11–12, 1995* (s. 281–297). Oslo: Novus.
- Røyneland, U. (1999). Språkleg regionalisering på Røros og Tynset? I *Målbryting 2*, s. 98–119. <https://doi.org/10.7557/17.4716>
- Røyneland, U. (2014). Språk og dialekt. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy (Red.), *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk* (4. utg.), (s. 16–34). Oslo: Cappelen Damm.
- Sandøy, H. (1990). Vestlandet – der fjordane batt folket saman. I E. H. Jahr (Red.), *Den store dialektboka* (s. 63–85). Oslo: Novus forlag.
- Sandøy, H. (1991). *Norsk dialektkunnskap* (2. utg.). Oslo: Novus forlag.
- Sandøy, H. (1996). *Talemål* (2. utg.). Oslo: Novus forlag.
- Sandøy, H. (2013). Perspektiv på norsk talemålsforskning siste 100 åra. I L. Elmevik & E. H. Jahr (Red.), *Talemålsforskning i Norden dei siste 100 åra: Eit symposium i Åseral i 2011 i høve 100-årsjubileet for Didrik Arup Seips hovudfagsavhandling om åsdølsmålet* (s. 79–108). Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur.

- Sandøy, H. (2014a). Skriftvariasjon. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy (Red.), *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistik* (2. utg.), (s. 167–193). Oslo: Cappelen Damm.
- Sandøy, H. (2014b). Språkendring. I B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy (Red.), *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistik* (2. utg.), (s. 195–219). Oslo: Cappelen Damm.
- Seip, D. A. (1961). *Noen sørlandske dialektformer i historisk lys*. Særtrykk av Årsskrift for Agder Historielag. Følgeskrift til *Maal og Minne* 1963.
- Selås, M. (2003). *Dialektal variasjon og endring aust på Agder – beskrive og forklart ved to språklege variablar* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Bergen, Bergen.
- Skjekkeland, M. (1999). Agder – ein region mellom aust og vest. Kva skjer med talemålet i området? *Målbryting* 2, s. 76–97. <https://doi.org/10.7557/17.4713>
- Skjekkeland, M. (2001). ‘Personlegdomen’ som bakgrunnsvariabel i sosiolingvistikken. *Målbryting* 5, 31–48. <https://doi.org/10.7557/17.4743>.
- Skjekkeland, M. (2013). *Dialektar i Noreg: Tradisjon og fornying*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Thomassen, S. (2013). *Kristiansandsdialekten – en dialekt for framtiden? En sosiolingvistisk undersøkelse av ungdommers kristiansandsdialekt* (Mastergradsavhandling). Universitetet i Agder, Kristiansand.
- Tschudi, F. (1982). Om nødvendigheten av syntese mellom kvantitative og kvalitative metoder. I H. Holter, & R. Kalleberg (red.), *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* (s. 78.94). Oslo: Universitetsforlaget.
- Torp, A. (1986). *Landvikmålet: eit norsk skagerakmål*. Grimstad: Landvik historielag.

- Torp, A. (1990). Sørlandet. I E. H. Jahr (Red.), *Den store dialektboka* (s. 29–44). Oslo: Novus.
- Torp, A. (1997). Fonologisk regionalisering – spesielt om skarre-r og retrofleksar. *Nordica Bergensia* 13, 29–45. Hentet fra <https://www.nb.no/items/9c80225faf688a92ced0c90b0696d4bd?page=0&searchText=nordica%20bergensia>
- Torp, A. (1998). *Nordiske språk i nordisk og germansk perspektiv*. Oslo: Novus.
- Torp, A. (2000). Skarre-r – ingen talefeil likevel? Teorier om opphavet til skarring – og hvor langt skarringa vil gå. *Målbryting* 4, 63–88. <https://doi.org/10.7557/17.4734>.
- Torp, A. (2007). *R: ei uokråke i språket*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Torp, A. (2013). Agder – norgesrekord i dialektvariasjon. I: R. Nossum (red.), *Agder vitenskapsakademi. Årbok 2012*, 123–173. Kristiansand: Portal.
- Tvitekkja, S. (1998). *Talemålsendring og sosial variasjon: Ei gransking av sosiolingvistiske tilhøve i Vinje i Vest-Telemark* (Mastergradsavhandling). Universitetet i Oslo, Oslo.
- Venås, K. (1991). *Mål og miljø: Innføring i sosiolingvistikk eller språksosiologi* (3. utg.). Oslo: Novus forlag.
- Vikør, L. S. (1994). *Språkplanlegging: Prinsipp og praksis* (2. utg.). Oslo: Novus forlag.
- Vikør, L. S. (1999). Austlandsmål i endring. I T. Kleiva (Red.), *Austlandsmål i endring: dialektar, nynorsk og språkhaldningar på indre Austlandet*. Oslo: Det Norske Samlaget.

SAMMENDRAG

Heidi Marie Gullhav

Grimstaddialekten i utvikling: En undersøkelse av enkelte talespråklige trekk i grimstaddialekten

Masteroppgave i nordisk språk og litteratur

Institutt for nordisk og mediefag

Universitetet i Agder, våren 2020

I denne oppgaven har jeg undersøkt dialektbruken til ni personer i tre ulike generasjoner fra Grimstad sentrum. Jeg valgte ut seks lingvistiske variabler som jeg ville undersøke nærmere, tre fonologiske variabler (r-lyd, leniserte plosiver og retrofleksjer) og tre morfologiske variabler (personlig pronomen 1. person entall, verbendelse i presens og nektingsadverb). Bakgrunnen for undersøkelsen er at jeg har observert variasjon i bruken av disse trekkene, særlig mellom ulike generasjoner. Jeg har altså korrelert de seks språklige variablene med den sosiale variabelen generasjon. For å kunne gjennomføre undersøkelsen best mulig, valgte jeg det kvalitative intervjuet som metode. Ut ifra resultatene fra intervjuene, håpte jeg også å kunne si noe om utviklingen av dialekten, samt mulige årsaker til mulige endringsprosesser.

Resultatene fra intervjuene ble drøftet i lys av metode og teori. Hovedfunnene fra undersøkelsen viser at grimstaddialekten er i utvikling, og at det finnes en inter-individuell variasjon mellom de ulike generasjonene. De eldste informantene kan sies å være tradisjonelle språkbrukere, de voksne er i en brytningsfase og de yngste bruker mange moderne varianter av de språklige variablene. Ved det kvalitative intervjuet fikk jeg også tak i intra-individuell variasjon hos hver enkelt informant, som også kan si noe om utviklingen av de ulike trekkene. Resultatene viser at samtlige trekk er i en endringsprosess i grimstaddialekten i dag, men noen har kommet lenger i prosessen enn andre. Skarre-r er det trekket som holder seg best, mens de leniserte plosivene er på vikende front. De resterende trekkene står i et sprednings- eller variasjonsstadium. Den utviklingen som skjer kan se ut til å ha utgangspunkt i «det talte bokmålet», og derfor har jeg valgt å se endringene i sammenheng med en standardiserings- og nivelleringsprosess, tendenser vi ser i mange norske dialekter i dag. Det er mulig å se flere ulike årsaker til endringene som skjer, og jeg har pekt på både indre og ytre årsaker, hvor de sistnevnte er de jeg har fokusert mest på. Språk, identitet og samfunn utvikler seg i takt med hverandre, og det har jeg vist i denne avhandlingen.

SUMMARY

Heidi Marie Gullhav

The Grimstad dialect in development: A study of certain spoken language traits in the Grimstad dialect

Master's thesis in Nordic Languages and Literature

Department of Nordic and Media studies

University of Agder, Spring 2020

In this thesis I have examined the use of dialect in nine people of three different generations from Grimstad city centre. I selected six linguistic variables that I wanted to examine more closely; three phonological variables (r-sound, lenis plosives and retroflex) and three morphological variables (personal pronoun 1st person singular, verb ending in present tense and adverbs of negation). The basis for this study is my observation of variations in the use of these traits, especially between different generations. Consequently, I have correlated the six linguistic variables with the social variable generation. In order to complete the study in the best of its ability, I chose the qualitative interview as my method. Based on the results of the interviews, I also hoped to be able to say something about the development of the dialect, as well as potential causes for possible change processes.

The results from the interviews were discussed through method and theory. The main findings from the study show that the Grimstad dialect is evolving and that there is an inter-individual variation between the different generations. It could be argued that the oldest informants are traditional language users, the adults are in a refractive phase and the youngest use several modern variants of the linguistic variables. Through the qualitative interview I also discovered intra-individual variation in each informant, which could also provide information about the development of the different traits. The results indicate that all the traits are in some kind of change process in the Grimstad dialect today, though some are further in the process than others. The uvular r is the trait most withstanding, while the lenis plosives are in retreat. The remaining traits are in a stage of dispersion or variation. This development can be thought to have its basis in «the spoken bokmål», which is why I have chosen to see these changes in connection with a process of standardisation and levelling, both tendencies we see in several Norwegian dialects today. It is possible to see additional causes for the changes happening, and I have suggested both internal and external causes, where the latter is given most emphasis. Language, identity and society are developing in line with each other, which is what I have demonstrated in this dissertation.

VEDLEGG

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Masteroppgave om grimstaddialekten”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å beskrive grimstaddialekten ved å intervju ulike personer i ulike generasjoner. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

De norske dialektene endres hele tiden, og grimstaddialekten er ingen unntak. I denne masteroppgaven er formålet å beskrive grimstaddialekten ved å snakke med personer som er født og oppvokst i Grimstad kommune. Jeg er masterstudent ved Universitetet i Agder, og er svært interessert i grimstaddialekten og dennes utvikling. Det finnes svært lite forskning og/eller beskrivelser av grimstaddialekten, og dette vil jeg gjøre noe med. Resultatet vil være en 70–90 siders lang masteroppgave om grimstaddialekten.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Agder er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker som nevnt å intervju personer i ulike generasjoner, for å studere talemålsvariasjon og endringer i grimstaddialekten. Målet er å få intervju med totalt 9 personer: 3 unge (15–25 år), 3 voksne (45–55 år) og 3 eldre (65–75 år). Alle må være født og oppvokst i Grimstad kommune, og helst ha bodd hele/store deler av livet sitt i Grimstad.

Kontaktopplysninger har jeg hentet selv eller via min veileder Elin Gunleifsen.

Det hadde vært til stor hjelp for meg og for forskningsfeltet hvis du kan tenke deg å delta!

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du stiller opp til intervju. Det vil ta deg ca. 20–40 minutter. I intervjuet kan du få spørsmål om din oppvekst i Grimstad, idrett, fritidsaktiviteter, skolegang, osv. Det viktigste er ikke innholdet i det du svarer, men på hvilken måte du svarer, altså dialekt og uttalemåte. Jeg tar lydopptak og notater fra intervjuet.

Dersom du er under 18 år, kan foreldre/foresatte få se intervjuguide på forhånd ved å ta kontakt med meg på telefon eller e-post.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er kun jeg selv og min veileder Elin Gunleifsen som vil ha tilgang til materialet.
- Ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene. Materialet vil bli oppbevart på en sikker måte.
- Det vil ikke være mulig å spore informasjon om deg ut fra det jeg skriver i oppgaven min. De sitatene jeg kommer til å bruke, vil være anonymisert.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2020. Da slettes også opptakene fra intervjuene. Som nevnt, blir svarene du gir i intervjuet, anonymisert i oppgaven.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Agder har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Agder ved Elin Gunleifsen, på tlf.: 38 14 17 17
- Masterstudent Heidi Marie Gullhav, på tlf.: 45 85 27 75
- Vårt personvernombud: Ina Danielsen, på e-post: (personvernombud@uia.no)
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Heidi Marie Gullhav
Student

Elin Gunleifsen

Prosjektansvarlig (veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Masteroppgave om grimstaddialekten», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuspørsmål

Intervjuguide

Kjønn:

Alder:

Bosted:

Har du bodd andre steder i løpet av livet ditt? Hvis ja: hvor og hvor lenge?

Hvor kommer foreldrene dine fra?

Kan du fortelle litt om familien din?

Hvilken utdanning har du? Evt. Har du lyst til å studere? I så fall hva?

Hva jobber du med? Evt. Hva ser du for deg at du jobber med om 10 år?

Hva liker du å gjøre på fritiden?

Kan du fortelle litt om sommeren din i år?

Hva liker du best å spise?

Kan du fortelle litt om din oppvekst i Grimstad?

Er du fornøyd med å ha vokst opp i Grimstad? Hvorfor/hvorfor ikke?

Hva synes du er det beste og det verste med Grimstad?

Hvordan vil du beskrive Grimstad for folk som ikke har vært her?

Tror du at du noen gang kommer til å flytte fra Grimstad?

Hva synes du om grimstaddialekten?

Har dialekten din vært den samme gjennom hele livet?

Er det viktig for deg å holde på dialekten?

Hvilke kommentarer får du på dialekten din?

Hvorfor tror du at grimstaddialekten endrer seg?

Hva synes du om at grimstaddialekten endrer seg?

Er det forskjell på hvordan man snakker i de ulike delene av Grimstad kommune? Hva går eventuelt disse forskjellene ut på?

Opplever du at unge i Grimstad snakker annerledes enn eldre? Hva er evt. forskjellen?

Vedlegg 3: Transkripsjon av samtale 1: Erling

Kjønn: Mann

Alder: 81

Bosted: Grimstad sentrum

Gjennomgående trekk: skarre-r

Har du bodd andre steder i løpet av livet ditt? Hvis ja: hvor og hvor lenge?

- E ha'jo bodd i [stedsnavn] i åvå femti år. Ja. E budde føst her å bodde i [stedsnavn] i femti år. Så de va litt rart å flytte eu. E ha bodd så lenge. Men de jikk greit. Jada. Du få litt mindre å stelle me, får de va'jo'kje no hageflekk udenfår. Da hadde mi helst litt få mye ettåvært. Ja. Men de va'jo litt rart å flytte aligevel. Ja, de va di. Men så e e jo føtt å oppvåkst her i Grimsta. E e føtt i de huse dær nere, å bodde der te e va femten. Så jikk e på Dråttningbårg å flytta tibage ijen. Å så kām jo militere å sanne ting. Ellås så har e jo, e ha'jo all.. Oppveksten e jo i område her. De va lissom her mi/vi? hålt åss nå mi va små. Ja, de va di. Å her va de så mye aktivitetå i fåbinnelse me Fur me sagbrug å snekkeri, å de likte e gått vettu. Mølle å, e vett ikkje va de ikkje va få'noe. Me blåmstår å frø å .. Åsså va de jo åfte sånn at mi, nå mi va blynt å bli litt større å sånn, så sadd mi jo på me di hæ lastebilene å kjørte varår å.. Så mi/vi? følte me utviklingen her. Så min baggrunn, ongdome da, hæilt ti mi va litt større da, så .. Den dræide se jo mye om her oppe. E va'kje så veldi mye i byen. Næi, de va'kje sånn den gangen. De va'kje så veldi mye i byen, men e .. Noe va'jo.. Mi hadde syklå ettåvært. De va di som va de store: Mi fikk sykkel. Så vi sykla jo en del ront hæ. Blant aent så jikk e jo på.. Ettå baneskolen så ha e jo gått på baneskolen her neri byen. Som nå e barnehage. Åsså va de jo på andre sia jere, der va'jo Dalske skole før den brant. Då jikk mi ud der. Åsså jikk e ett år på frammansskole(?) i Lanvig. Å di va veldi gøy. Da lerte mi mye, både i sånn praktisk arbeie å mye sånt. Å så jikk e på Dråttningbårg ettåpå åsså blynte e i den nåske kredittbank. Va der et halt år å så va e halaent år i militere. Å så kām e tibage ijenn, så fårsatte e der. Å så har e vert der i toåførti år.

Så du har jobbet i bank?

- Ja. Men de ha'jo fårandra sæ veldi de åsså vettu ifra den tia me ræinskab å bog, galleri, masjin å ti data. De va stor åvågang. Men veldi gøy, så de der følte e veldi me på heile tia. E hadde lissom ansvar få di der me datan, at e ha lert fålk opp ettåvært å.. Så ein pæriode så va e då ettå å ha vert her i mange år, så blei de regionår. Då jåbba e innfår regionen å hadde ansvar få å installere nye datamasjinår å lære opp fålk i alle

produktår å græiå som di skulle betjene. Heilt ti e då slutta, då va e jo bae seksti år. Så e ha vært pangsjonist i tjue år nå. Men du kan si at selve byen her ha fårandra sæ veldi på dei åra. Å dialekten ha nåk åsså fårandra sæ ettåvært, få de e vel mye mere innflytting nå enn de va den gangen. De va mer stabilt. De va jo en tretusensekshundre innbyggåre i Grimsta. Å Fjere å Lanvig va'jo få sæ'sjøl. Masse bygningå i byen som e fårandra, som e vekk. De va mye trangåre jennom Storgada, ner'i'jennom enn de e i da. Åsså hadde mi jo jernbane. Ja, den va'jo åsså der, så den .. E ha'jo gått me den. Opp ti Risør å opp ti Neleug, ja. Så de ha vært en enårm utvikling, de ha'di, e må si de asså. Å mye ha'jo fårandra sæ, de e jo'kje alle som syns at fårandringene i byen me bygningå som e reve – de e'kje alle som syns de e lige stas di vettu. Så nå e di veldi fåsikti nå. Såå, e leste nå i ei bog som e fikk ti jul om mange a bygningene, å baggrunnen få di å græiår å.. Så e tror nåk di e mer fåsikti nå me å ta vekk. Men nå e de jo ikkje så mye å ta, men jennomfarten går jo græit jennom byen, den jø'jo di. Men mi va jo på .. Nå mi va på barneskolen så va'de jo.. De va'kje så mye aktivitetå ude. Sell på barneskolen så va'jo også i frikvatere så va jo skoleplassen delt i to: De va jentå på den sia å guttå på den sia. Sånn va de. Ja. Åsså va de å stille opp fåran åsså inn å .. Men så va e jo en pæriode åsså me i når Grimsta skolemusikkårps ble starta, så va e me der i en.. De va en fem-seks år. *Hva var det du spilte da?* E spilte altån ti å bjinne me. Åsså spilte e sånn basun i.. De va'kje trekkbasunå den gangen, de va vanlie ventilå. Så mi va jo på en del sånne stevnå ront fåbi. Mi va blant anna hæilt ude i Jøvig en gang å di va jo .. De va veldi moro di ja. Nå e jo skolemusikken nesten nedlakt vettu. Nå e di gått sammen både Fjere å Lanvig å alt, får å klare å få ett musikkårps. *Men de har vel fortsatt Holvika skolemusikkorps?* Ja, e tror den e dær enda. Ja. E tror den e litt fåstærka, så e håbå jo at di kan bevare di. Ellås så va jo, ja, nå håppå mi veldi frem å tibase, men. Nå mi jikk på sjøytå, mi hadde jo'kje så .. E kan huske tibase ti at de va jo så tjokk is på fjoren. At mi kunne jo gå nesten gå ti Bregen på isen. Men e ha noen bildå, du vet, de va'kje.. Ja, sjøytene va jo sånn at.. De va snabelsjøytå som de hette vettu me ræimår å græiå. Sånn krøllsjøytå. Å me lerræimå. Ja, så mi jikk jo på fjoren her nere. Så av å ti så va de veldi tjokk is der. Å sånn e de jo ikkje nå i seinåre, de e nesten ikkje is i de heile tatt. De e veldi lenge siden de va sånn. Menne.. De va mye is den gang, de va di. E kan aldri huske at mi va no sånn me skolen dær, de va mi aldri. Næi, mi va'kje di. Sæinåre så sprøyta di den gamle (...?)plassen. De va lys å de va musikk å de va stas å gå om kvellene. Ja, de va veldi bra. Så oppveksten her i Grimsta ha'jo vært utroli fin, den ha'jo di.

Hvor kommer foreldrene dine fra?

- Di kámmå fra Grimsta begge to. Min far han kámmå litt ifra [stedsnavn], rætt oppå Friváll. Á mi mor kámmå ifra [stedsnavn]. Så begge to e'jo hær fra byen. Á va'de e tenkte på, de va de me skolen ja. De va jo barneskolen. De va'jo veldi stas me å gå på barneskolen, de va veldi go kustus der. Dær va lide bråk å lide. E tror de kansje slidå litt mer me di i da på skolene, menne.. Men e syns vi hadde de veldi græit, asså. Men de va store klasså. Mi va bae guttå. Ásså va de jentå. Di va delt i klassene eu. Tro mi va noe å tyve guttå. Á di andre va toåtyve jentå. E så akkorat på et bilde hær om daen, dær æ noen a di som æ dø, men mange levå ront fåbi hær. Språg – mi hadde jo'kje så mye, ja, mi lerte jo engelsk. Ja, mi lerte litt engelsk, men ikkje før mi fór opp i fjærdefemte klasse, da bjynte mi vel me engelsk ja. Va først nå du bjynte på Dalske skole, så fikk du tysk. Så de va engelsk å tysk mi hadde. Ásså va de på barneskolen, de va di e tenkte på, ja. Nå mi jikk i femte klasse tro e de va, så hadde vi busstur ti Sværje ti Køping som e vennskapsbyen ti Grimsta. De sto jo akkorat litt om de i avisa så e. Da va mi hæilt ti.. Først så va dæi her, å så va mi .. Á når e ser på et bilde her om daen i Adressa ifra rutebilstasjonen her nere, så sto der en gammel buss, å de va den bussen fra Fevig som vi hadde ti Sværje. De va'kje bagasjerom bag å sånn, de va lide, så kofffærtår å alt sånn sto i mittgangen alt sammen vettu. Á da va'de stas nå mi kám ti Sværje. Da kjørte mi i ventre sie. *I venstre side?* Ja, venstrekjøring i Sværje då. Så Køping liggå nesten .. De va, e tro, elve mil fra Ståkkhålm å di syns e va spennene når de va så nærme Ståkkhålm som va en storby! Joda, så de va en arti tur mi hadde der, de va veldi moro. Á de va ein a fåeldrene te ein a jentene som hadde skreve en sang. Den har e liggene enda. «Køping, hallo, vi kámmå no». Så di va litt gøy. Men så va de som regel at di hadde en sånn tur, å noen va ti Danmark. E syns nåk at skoletia på barneskolen, den ser e tilbake på me glede. De va mye bra der. Ja, mi hadde de mye gøy der me.. Så va de jo en pæriode eu som e va .. spilte mye fotball eu en pæriode. Ja, va på Jærv å spilte der. Som smågutt å guttelag å b-lag å a-lag da, ja, alle sammen har e spilt på litt sånn opp ijennom, en pæriode. Men e blei'kje no proff. *Alle kan ikke bli det.* Alle kan'kje bli de, næi. Á kameratå å sånn, e hadde jo noen her i fåbinnelse me her mi bodde, ásså hadde e jo fra skolen, e hadde jo de. Men de va'kje så mye, som i sa, de va'kje så veldi mye at mi va i byen, men e følte jo me på alt de som sjudde, fårandringene i byen. Mange huså blæi vekk å.. Jærnbanen blæi lakt ner å .. De sjudde veldi mye mange år i fåbinnelse me veiene, måtte bli litt væiå då, så trafikken konne gå. Før mi bygde huse i Laustø så bodde e så nærme innti Levvåmyr stadion der oppe

at e kunne jo bae stege åvå. Mi bodde dær i tri år. Tri-fire år va'de ja. Då va'de veldi lettvind å træne litt. Åsså va dær jo sjibakke åsså dær oppe, Skræddåhæia som de hette. Der håppa mi jo mye. Rætt opp mod de gamle sygehuse der, hadde vi eu noen håppbakkå, skumle græia asså, men de jikk bra. Då hadde mi som bodde ront her, mi hadde lissom en liden klubb då. Mi skulle jør klar då, den håppbakken få vintåren, så mi måtte opp te en nabo her, å høre om mi kunne få låf te å hægge ner noen små buskår å litt sånt så de jikk an å renne. Å de fikk mi låf ti, bare rydde opp ettå åss så jikk de græit di.

Hva syns du er det beste og det verste med Grimstad?

- De beste, de ha væt(?) en sånn passli størrelse på en by. Den ha'jo våkst, å de syns e e litt gøy de eu, at mi ha passert åvå tyve tusen å at mi har univæsitet nå å di tingene som e bygd dær henne, så enårmt mye. Di e jo fantastisk. Ja de e di. Så de e en stor utvikling får byen. Ellås så ha'di jo mange skolår ront her eu. Dråttningbårg e jo en skole som har vært i mange år, så nå e jo den .. Den gang va de handelsskolen, men nå e de jo vidåregåene skole. *Og ungdomsskole.* Å ongdомsskole ha'di fått i tillegg ja. De e mange der eu. Så di har vært flinke der ude, di har di. Mi følte jo veldi me i byen nå mi sykla ront. Mi følte me på utvikling hæile tia, men den ha'jo gått suksessift. Når ett hus fåsvant her, så kåm de opp et nytt et. Så de ha vært veldi mye, men særprege på byen me bygningene, de står dær enda. De gjør di. Sell om de e kåmme noen inni mellom som ikkje va så pent, værken sparebankensbygge ellå DNB sitt bygg, blæi no særli pent når en ser på di i da. Men sånn e de. Ellås så va de jo .. De va jo værfall to store rederiå i tillegg ti Uglan den gangen. Å en del store arbæisplasså e de jo eu blitt ettåvært, ja, de e jo di. I den tia mi våkste opp, mi tenkte jo'kje på .. Mi tenkte ikkje sånn fremåvå hellå vettu, va som ska sje fremåvå. Mi va så fånøyde me di som va. Tårve, ront der, de e jo de samme som de ha vært. Borsett fra at de kåm et hotell å en bygning fåsvant i løb'a natta. Men særpregene ront dær, de e de samme bygningene som står dær oppe i Storgada å ner Storgada. De e jo de. Ellås så va de jo.. I oppveksten så va'de litt sånn .. Asså Biådden hadde en sånn klubb .. De va litt sånn kniving mellom bydelene. Levvåmyr å Biådden å litt sånt. De va jo sånn små slåsskampå av å ti. De va'kje så veldi alvårli, de va'kje di, men de va stas de. Dæi som bodde på Biådden, dæi hørte ti Biådden. Å dæi på Fladen hørte ti der å .. Mi hørte ti et område her. Så de va litt sånn knuffingå av å ti, men de va'kje så alvårli, de va'kje di. Men litt måtte en jo knuffe på værandre. Måtte jo di. Ellås så va jo .. Industri å sånn, så .. Di store va'jo gartnerie å konsærnfabrikken, de va'jo di to store arbæisplassene

som va. Siden ha de jo kåmme Nymo blant aent ha jo vært en stor arbæisplass å.. Så blynte jo all industrien med plastbåd å. I mange mange år. Å de e jo hæilt lissom.. nesten tar alt ner ti null ijenn. Dær bygges noe sikkåt ront om, men de e ikkje så mye som de va. Men så kåmmå dær nytt. Så kåmmå de andre ting. De jør de. Å nå e vi jo spent på den nye veien. De va jo et stort fremskritt når veien mellom Kristiansan å Grimsta kåm. De va'jo et stort fremskritt. Å lige me den ti Arndal, den veien ha jo betydd mye. Men nå vi di ha tunell. Så få mi se åssen di .. om di får de ti. Å ti di kåmmår i gang. De kan'kje vær så lenge ti tror æ. Ellås så har e jo dreve litt me sånn håbbyarbæi eu. E ha laft en del sånn.. lakt en del sånn.. Sånne har e lakt en del a. *Viser fram en båt utskjært i tre*. På Ræsvig bedehus, dær har di sånn håbbyklubb. Der va e non år. Lafte non.. Lakte no fleire a dei der, å sånn. Åsså, de som hette Norkirken der henne, ellå Imi-huse då, der va en sånn garasje. Å der blynte di me skudeklubben. Mi va'kje me i selve den skudeklubben, mi blynte non stykkå ettåpå, sæinåre. Så mi ha lakt en del fåsjellie ting sånn. E ha lakt en del rammå, lakt en stor skude som e har dær inne, åsså har e lakt en rossebærsjib?? Å litt sånt fåsjelli, så står på hylle dær inne. Åsså lafte e en sånn en *viser fram en ramme*. Den har e desaina sjøl. Du kan tenke dæ en pram som e ræist opp sånn. Åsså kan du ha bilde inni. Så den har e laft non stykkår a den herre. Tiliåre så hadde e jo da et værste i kjellåren eu vettu. De va'jo litt greit, de har e'kje her. Men mi ha jo noen.. E ha'jo tilgang ti et par værsteå, så de e'kje no unnsjylning de. E kan jo gå der, men e e'kje kåmmen i gang me no enda. Men e tenkå på de. De e vikti at en har noe å vere opptatt me å stelle me om daene, de e di. Så e har hatt mye glede a alle di her tingene her å.. En gang så dræiv mi eu veldi mye me modellfly. Konne lage fårhållsvis store fly. Åsså jikk mi på Fløyhæia, åsså konne mi senne di udåvå. Noen a di fåsvant jo langt oppi Lanvig vettu. Fikk løfta sæ opp å .. Ja. Så e hadde en kamerat, han va flink på de område der. Åsså fikk mi ettåvært sånn .. Mi fikk motoå eu ti di hær små flya. Den hærre, den hadde e på et fly. *Viser fram en motor*. *Oi, er det motoren?* De e motor ja. Jikk på noe spesielt drivståff. Men de va sånn .. De jikk ront i ring få'den vettu. Di va populært i en pæriode de ja. Tenkte e måtte sette'an på så e konne bevare'an. Jaja. Dialekten i byen har nåk fårandra sæ noe ifra.. E vi tro di at både på barneskolen å på ungdomsskolen så vil de væ.. E de heilt annåledes. De e'kje så veldi mange som har en sånn typisk grimstadialekt kansje, de e'kje di. *Nei, det er helst de eldre kanskje?* Ja, e tror de e helst di eldre. Men de e klart, de bler jo fårandringa når de e så mye .. De e

mange tilflyttåre å nye innvandråre, så bler de heilt fårandra. De jør di. De må en jo bare akseptere di.

Har dialekten din vært den samme gjennom hele livet?

- Ja, de tror e den har. Ja, e tro'kje den har fårandra sæ noe. Ikkje som e kan mærke, men. Kansje andre mærkå de. Næi, så di tror e nåk, sånn e de åvår alt. Men fårsatt så e de litt fårsjell på dialekten på Fevig, Grimsta, Eide å Lanvig. De e jo litt fårsjell enda. Iaffall i min generasjon kan e høre fårsjell. *Hvordan da?* Næi, di snakkå litt fåsjelli. Di har andre uttrykk oppi Lanvig enn mi ha' her i byen. Men e tro'kje de e sånn blant di yngre, e tro'kje di. Fådi nå e .. så innvålvert i skolen, di flyttå jo så.. Di bor jo på Lanvig, å så går di på skole her å di går på skole der, så.. Ellås så har e veldi fint, e trives veldi gått me å bo i Grimsta. E har aldri tenkt åvå at e sko flytte heffra. Åsså har e jo æi lida sjekte eu, en liden båd som mi har om såmmåren. Så den har e eu veldi mye nytte å glede a. *Viser et bilde av båten*. Den e'kje så stor nå, men e har hatt større båd enn di. E har hatt to plastbådå tiliåre, men.. Men de e den som mi har nå, den passå akkorat. Ja, den kan e kåmme inn ti ront fåbi å.. Men e ha aldri hatt .. Mi hadde en liden motorsykkel jemme hos åss da, når e bodde dær nere, men. Men e har aldri hatt motorsykkel. E ha'kje hatt no sånt. E hadde to sætvikatå nå e va atten, men e hadd'ikkje bil. Men så kjørte e litt.. E hadde en onkel som hadde butikk, så kjørte e litt varå få han, å de likte e jo gått. Få då fikk e jo kjøre litt. Sæinåre så har de jo endra sæ. Åsså, de va nåk noe enklåre å ta sætvikate den gangen, de va di alså. De va nesten ikkje spørsmål. Bae du kunne kjøre litt. Så de har gått bra di eu. E kjørte bare en liden tur ront i byen hær åsså va de færdi.

Vedlegg 4: Transkripsjon av samtale 2: Torvald

Kjønn: Mann

Alder: 72

Bosted: Grimstad sentrum

Gjennomgående trekk: skarre-r

Har du bodd andre steder i løpet av livet ditt? Hvis ja: hvor og hvor lenge?

- Ikkje udenom Grimsta. De eineste e atte e hadde jo hybel når e jikk på leråskolen i Kristiansan. Menne, e vadder nesten aldri, e kjørte åfte frem å tilbake.

Hvor kommer foreldrene dine fra?

- Eee, min far e ekte Grimstagutt, å mi mor konna fra Lanvig.

Kan du fortelle litt om familien din?

- Di kan e gått. De va'jo mamma å pappa åsså va'mi fire søsken. Di va [3 navn på søsken] å me, å nå edde bare [navn på ett søsken] å me ijenn, a flåkken. Ellå så kan e jo sei di at min far va typograf i Grimsta adressetidene, å at e har hatt en veldi fin oppvekst, som e unnå alle å ha.

Hvilken utdanning har du og hva har du jobbet med?

- Ja, e har jo læraruddanning, ee, vanli lærarskole toåri, åsså har e ett grunnfag, kristendom. Så e ha(r) jobba som lærå i, ja, de blei vel'kje meir enn tredve år år sirka. *Det er ikke bare-bare det.* Nei, de e noe, men e konne jo ha blitt litt lengå viss helsa hadde hålt då.

Hva liker du å gjøre på fritiden?

- På fritia ligår e veldi gått å ta mæ en tur ner på Ådden å drikke kaffi sammen me kompisene mine. Å om ettårmiddaen så drar e på vertshuse å spiså midda sammen me en jeng. Ellå så e e veldi gla i å gå på mødår i viså(r)guttene. De settår e veldi stor pris på. Ellå så trimmår e, tri gangår i uga, å di jør'mæ veldi gått.

Kan du fortelle litt om hva du liker å gjøre på sommeren?

- Om sammåren, ja, di kan e fåtelle dæ, for då e e veldi gla i å bade. Så då edde jærne en kamerat å me som reisår ud på badestranna, enten på Groos ellå Grefstaviga. Åsså liggå mi å slikkå sol å bler brune å fine, å ud i vanne å avkjøle sæ. Å de e mitt i blinken.

Hva liker du best å spise?

- Ja, di e igrunnen mye fåsjelli. Nå e va guttonge å opp jennom ongdommen å sånn, så likte e best kompe. Ja. Menne nå ligår e igrunnen fåsjellie ting. Å du kan sei akkorat

nå me juletiå så e e jo veldi gla i ribbe. Ellås så, viss e ska ve'rekti fin på de så bler de jo en indrefilé, men ellås så spisår e vanli husmannskåst. Fåde di'di sæverå på Vertshuse.

Kan du fortelle litt om din oppvekst i Grimstad?

- Ja, di kan e gått gjø(r). Min oppvekst i Grimsta har vert heilt fantastisk. Når e va fire år så flytta mi inn i nytt hus på Skar'grømsjore som den gang va Grimstas eineste byggefelt. Å der va mi mange ongå å mi lekte å hadde di kjempegøi. Der, ja, mi lakka parradis, me jent – di va helst jentene som jore di'då. Håppa teu å, takk få' et lide vink å, antiåvår å, masse sånne legå som e vet'kje om di hållå på me den da i da, de e'kje sikkå på. Ellås så kåm e jo veldi tili inn i di kristne miljøe å blei veldi veldi aktiv der. E blei tili – e tro' e blei tili våksen rett å slett. Får e blei satt ti å vere ledår i ganske ong aldå får et sangkor blant a'nt, å hadde de veldi fint i di miljøe. Så de e noe e ser tibage på me stor glede. Ellås va'de jo fotballen som oppto me. Så e ha'jo hatt mange år i Jerv, å de va heilt tåpp di eu. Åsså spilte e i Grimsta skolemusikkå(r)ps i åtte år va'de vel. Å di va eu veldi ålreit. Då kåm mi ront å reiste litt, få då va mi på stevnå ein gang i åre. Å di va veldi veldi arti. Åsså va e jo stjernegutt, di vet'jo'kje di onge å e'ffå'noe. Menne de e altså mi representerå di tri vise menn, å reiså ront me ei stor stjerne å ber om å få kåmme inn å, syngår en sang, å samlår inn pengå til et ellå anna gått formål. Ja. Så di e en tradisjon som de ba(r)e Grimsta som ha(r) hålt på'n. Menne di siste åra tror e ikkje de ha(r) vert stjerneguttå. E kunne jo ha fåtalt i de vie å de bræie, men mi må'jo begrense åss litt.

Er du fornøyd med å ha vokst opp i Grimstad? Hvorfor/hvorfor ikke?

- Ja. Di må e sei at e e kjempefånøyd me å våkse opp i Grimsta. Å di tror e nåk kansji sjylles at di e en lid(e)n by, de va ivertfall di. Då e va guttonge så va'de bare to å et halt tusen menneskå hær. Åå, få'då va'jo Fjere å Lanvig å Eide va egne kommunå, så, åsså de at de va lett å finne se et sosialt nettværk. Å allti, der va allti no tilbud ti åss, ti åss onge. Så... va veldi veldi fint å våkse opp i Grimsta. Å e elskå den byen få(r)satt.

Hva syns du er det beste og det verste med Grimstad?

- Ja, de beste e'jo de at en fårsatt har litt ijenn a di småbyprege kan en sei. Nå'de gjellå de værste, så går di på veldi mye på bebyggelse. E syns der e kåmnen opp mange hus som ikkje har noe me sø(r)lansstil å jør. Å e kunne jo ha nevnt i fleng, fåsjellie bygg, men di behøvår e'kje jør, får de sæiå sæ sjøl vilke bygningå som ikkje har den der spesielle sørlansstil(e)n. Så di syns e e noe a de værste, de e den udbygginga å, som ikkje hållå på sørlansstilen.

Hvordan vil du beskrive Grimstad for folk som ikke har vært her?

- Få falk som ikkje har vært hær, så vil e beskrive Grimsta som en kosli by å.. Ta en tur jennom gågada å ... E'de om sammåren så ha(r) mi jo masse fine stedå langs sjøen blant a'ent. Å i de heile tatt så e dær veldi mange hyggeli(e) menneskå i Grimsta. Å de betyr jo noe. Å nei, de e veldi lett å anbifale Grimsta ti turistår. Å di e'dær jo nåk'a eu om sammåren. Jaja.

Tror du at du noen gang kommer til å flytte fra Grimstad?

- Aldri! De e hundre prosent sikkåt. E ha bodd hær i ovå toåsøtti år, så nå ser e ingen grunn te å flytte. Så de blir'kje aktuelt.

Hva syns du om grimstaddialekten?

- Den opprinnelie Grimstadialekten synst e e ... E syns den e veldi ålreit. De e den e ligå å de e den e snakka. Å e vett jo blant a'ent de atte fine fruå innpå Østlanne, dei hadde husjelpå ifra Sørnanne, å ifra Grimsta eu, fådi at di synst at den dialekten va'så kosli. Å dei ville jerne ta ettå. Så mange fine Oslofruår å sånn, dei snakka ettåvært, prøfte å skarre på ærren å. Åja. Ja, di'va litt spesielt di'dær.

Har dialekten din vært den samme gjennom hele livet?

- Den ha vært den samme heile tia. E ha ikkje forandra på dialekten i de heile tatt. De eineste e, nå, e ha'jo vert litt opptatt me radioarbei å sånn å då hennå de at en ha mått moderere sæ litt, men ellås så har e snakka Grimstadiakt å jør de fårsatt å kammå allti ti å jør de.

Er det viktig for deg å holde på dialekten?

- Di e veldi vikti. Å nå(r) e hørå på dere onge i da, så sjønnår e veldi gått at dere ha(r) fått en litt an dialekt, å di sjønnår e veldi gått, på grunn a alle impulsene som en får udenifra, så de e ba(r)e sånn de har blitt, men e hållå på dialekten. Å di e veldi vikti få'me.

Hvilke kommentarer får du på dialekten din?

- E får, e tror e må sei at e får bare positive kommentarå. E har ennå'kje hørt noen som ha, som ha sakt no negatift om dialekten min. Å sakt at «sånn må du ikkje snakke, får de..». Nei, e snakka Grimstadiakten, å di jør e me stor frimodihed.

Hvorfor tror du at grimstaddialekten endrer seg?

- Nei, de e'som e sa i sta, de e på grunn a impulsår ud(e)nifra. Ifra, ikkje minst ifra media. Så e de klart at de blir sånn å ja, du kan sei, nå e'de vel nærmest blitt en sø(r)lansdialekt, får nå synst e, nå synst e ongdommen snakka likt i di fleste

sørlansbyene. Kristiansan e vel et unntag då, der snakkå di vel – der hållå di vel litt mer på kristiansansdialekten, menne de ha(r)'me impulså ud(e)nifra å jør, ud(e)n tvil.

Hva syns du om at grimstaddialekten endrer seg?

- Eeee, får å vere heilt ærli så li(g)år e de ikkje. Nei, e hadde en sønn, han e dessverre dø, menne e prøfte å innprente han å snakke ekte grimstadialekt, menne de måtte e rett å slett bare ji opp, får kameratene snakka den, den meir moderne dialekten får å sei de sånn.

Er det forskjell på hvordan man snakker i de ulike delene av Grimstad kommune? Hva går eventuelt disse forskjellene ut på?

- Ja, der er fårsjell. Å du skal ikkje reise langt før du finnå(r) fåsjellen hellå. Du kan får eksempel ta en tur ti Ræddal, så hørå du di at *med en dypere stemme og mer stakkato* «di snakkå på en litt ann måte i Reddall». Di jør di altså. Å der har di de heljeli greit. Menne de e'jo'kje den typiske grimstadialekten då. Å du kan jo, du kan ta Hombo(r)sunn å, Fevig å, fleire a distriktene her, så ska ba reise non ganske få kilometå så forandrå dialekten sæ. Menne di e'jo'kje så lett fo(r) udefåståene å høre. Men mi som har den gamle grimstadialekten, mi hørå de jo veldi gått.

Oppfølgingsspørsmål: Så du mener at den opprinnelige grimstaddialekten er fra sentrumsområdet?

- Ja, den e brugå, den e fra sentrumsområde. Å di e'fådi'at e har allti bodd i sentrum, ellå iværtfall veldi nert sentrum. E e føtt i [stedsnavn] å vokst opp på [stedsnavn], å e ha(r) bodd en periode på [stedsnavn] å nå bor e her oppå [stedsnavn]. Så de e'jo stort sett sentralt. Ja.

Opplever du at unge i Grimstad snakker annerledes enn eldre? Hva er evt. forskjellen?

- Eeee, ja. E opplevå jo de at di allå fleste ongdåmmå snakkår ganske mye andåledes enn de e jør. Menne di snakkå jo sånn at de e jo lett fåståeli. Men e vi'vel sei de at dei snakkår en dialekt som e noe fåfina – viss du sjønnå å e meinå. De e'kje den gamle trøuste grimstadialekten, men de e en meir fårfina udgave – synst e. Å e må'jo ba(r)e bøye me å respektere at sånn e de, få(r) de e en del a utviklinga.

Det var de spørsmålene jeg hadde

- Ja, å då vil e bae kåmme me en kommentar på slutten. Fårdi at nå, ellå di siste tredve åra, så har dei onge spesielt å nå ettåvært di eldre au, sakt for eksempel «e ska ji den ti du». Men di e ikkje grimstadialekt. De heidå «e ska ji den ti de» å di me «du», de e noe som e impotert fra Tvedestran. Ja. Di måtte e ha me.

Vedlegg 5: Transkripsjon av samtale 3: Helga

Kjønn: Kvinne

Alder: 68

Bosted: Grimstad sentrum

Gjennomgående trekk: skarre-r

Har du bodd andre steder i løpet av livet ditt? Hvis ja: hvor og hvor lenge?

- Ja, e våkste opp på [stedsnavn], åsså har e bodd på [stedsnavn], åsså har e bodd i [stedsnavn], å [stedsnavn] å [stedsnavn], å nå [stedsnavn]. (Så ganske sentralt i Grimstad hele tiden?) Ja. Ja, unntatt [stedsnavn] e jo på lanne.

Hvor kommer foreldrene dine fra?

- Di kammå fra Grimsta. Ja

Kan du fortelle litt om familien din?

- Asså e våkste jo opp me mamma å pappa, å en bror som va eldre enn mæ, åsså ei søstå som e yngre. Så mi va tri søsken. Å mi våkste jo da opp på Ska(r)egrømsjore. Å di va jo en, di va et sånn nybyggårfelt den gangen. Så der va dær, mi va veldi mange barn, som vokste opp på den plassen å de va et fint miljø å, den gang lekte mi jo i gada, me ballspill å, ja, da va liksom heile Ska(r)egrømsjore samla å, om vintårene hadde mi kjelkå å rattkjelkå å spark, som mi da rant fra tåppen a bakken å ner ti bonnen, å de va'jo et stykke, så der måtte dær sto noen å passe på di'hær sieveiene, at de'ikkje kåm bilå. Dær va jo'kje så mye bilå som nå.

Hvilken utdanning har du og hva har du jobbet med?

- E har handelsskole. Åsså har e jelppeleiåsskole. Så e jåbba i flere år på trygdekontore i Grimsta. Åsså tok e jelppeleiåruddannelsen i Oslo, å jåbba der ett år, å så flytta mi tilbake ti Grimsta, åsså har e jåbba på en institusjon får sykisk utviklingshemma, i Hålvigabolien først, å så i Markveien. Å så jåbba e på Lanvig aldåsjem. Åsså har e jåbba på rehabiliteringen på Bærgen går. Å di siste åra jåbba e på Fevigtun. Da jikk e a når e va treåseksti år. Så di va, ja, de e jo, de va der, de va, sånn de va.

Hva liker du å gjøre på fritiden?

- Da ligår e å strikke, lese bøgår, gå tur, syns de e gått å vere ude i lofta. Ja. Så e de jo de sosiale liv da, me vennår å de e vikti. Åsså har e jo menihed(e)n i [navn på kirke], som e, der e e me på fårmiddastreff. Så de e bra.

Kan du fortelle litt om hva du liker å gjøre på sommeren?

- Ja, de, mi har ei hytte på Reuland, å den brugå mi mye på såmmån fådi mi e veldi gla i å gå på tur på fjelle. Åsså e di klart, her har mi jo Gros i nerhed(e)n, å mi e gla i å bade, å bruke de område der. Å har mi non turå ti udlanne sånn av å te – ti Spania å. Før i tia når mi, ongene va små, da hadde mi kæmpingvångn å da reiste mi næråvå Europa ti Italia å Frankrige å ferierte der. Å, *skikkelig biltur*. Ja, då va de biltur. Mm, di va mange år. Så de.. likte heile familien.

Hva liker du best å spise?

- Ja, e e nåkså gla i mye fåsjelli. Menne, de bli'jo mye gammeldags mad, å de e jo steig, kåtelettå, kjøttkagå, pitsa e gått, lasanj... Ja.. Men åsså e de jo, ja, e ligå de meste. Fisk spiså mi jo – laks å, tåsk, så.. Vanli kåst me mye grønnsagå.

Kan du fortelle litt om din oppvekst i Grimstad?

- Ja, nå fåtalte e jo en del fra barneåra, å de va'jo en fin by å våkse opp i. Den va'jo mye mindre i min oppvekst. Dær va(r)'kje så mange innbyggåre som dær e nå. Så de va trykt å bo her å, mi kjente jo di fleste den gangen. Å dær va'jo, da va'de jo jærnbanestasjon. De jikk tåg fra Grimsta. Ja, å den lå jo der som bibloteke e nå. Å der blei jo busstasjon ettåvært når, e, banen fra Grimsta blei lakt ner. Å, jikk på turnen å, di va, den fritidsaktiviteten e hadde. Åsså jikk e jo på speidåren å, juniorarbei, å da ongdåmsmusikk å ongdåmsarbei da i [navn på kirke], [navn på kirke] hette de den gangen. Så der va'mi jo en fin jeng – reiste på leirår å, turår om såmmåren å, så de va et fint miljø å våkse opp i.

Hva syns du er det beste og det verste med Grimstad?

- Jah, de beste me Grimsta, de e'jo, de e en lid(e)n by. De syns e jo e positift. Å akkurat sånn som mi bor nå, så e dær gåavstan til sentrum, de ligår e gått. Jah. De e fint område sånn som, e, tenkåre e på Dømmesmoen, i fåråll ti, dær e veldi terettelakt får turgåing, både lange turår å kårte turår. Å der e lysløype, så mi ha'jo et fint omein. Å der kjørå di opp løypå på vintån viss dæ(r) e snø. Så da e de fint å gå på sji der. Men de verste me å bo i Grimsta ja... Det.. vet e'kje om e har no svar på. *Ingenting*. Nei, trives i Grimsta. E har de gått her.

Hvordan vil du beskrive Grimstad for folk som ikke har vært her?

- Ja, tenkå du turistå da? *Ja, for eksempel*. De e'jo en fin by å feriere i, i fårhåll te atte du har sjø, å du har innlann, ee, sentrum e'jo kosli å gå i. Å du har Marivåll som e et fint sted. Både ti bading å kæmping. Åsså ha(r)'du jo Ipsen-musee. Så e dæ(r) mange koslie kafear. Biblotek har mi, Oddensentåre e'jo et lide sentår som de kan være kosli får dei som vi sjåppe litt. Å de e'jo sjøen selfølgeli som kansje en del kåmmår får,

iallefall i såmmårhallåre. Å de e'jo da de e turistår hær. Få(r) dær e'jo mange fine plasså. Får dær e'jo mange bådturistår eu, som liggå te bryggene. Ja. Så de e'jo populært. Å flere kæmpingplasså – Måisannen å, Bie kæmping å... Så de.. e'vel i hovedtrekk.

Tror du at du noen gang kommer til å flytte fra Grimstad?

- Nei, de tror e ikkje vi kåmmå ti å jør. E tror mi blir her. De kan e'kje tenke me no ant.

Hva syns du om grimstaddialekten?

- Ja, mi kan jo'kje sei ant enn at den e jo fin da, menne de e jo breit. Så iallefall i min aldåsgruppe, de e'jo blitt noe penåre me åra. Så den e'kje akkorat fin, næi. Men sånn e'de nå. Mi kan jo'kje bynne me no ann dialekt hellå. Nei, de blir unaturli. Såå.. Mi få(r) prate ekta grimstadialekt.

Har dialekten din vært den samme gjennom hele livet?

- Ja, di tror e. Tro'kje den e no særli endra. Følår e sjøl i allfall.

Er det viktig for deg å holde på dialekten?

- Ja, de e naturli få(r)'mæ. E vet'kje åssen e skulle, de ville vært veldi unaturli viss e skulle prøve på å bli, snakke no finåre, de e'kje me. Nei. Rett å slett.

Hvilke kommentarer får du på dialekten din?

- Ja, di e klart, e du i Osslo, så kan du jo få litt kommentarå på atte, på dialekt, men e syns'kje akkorat e får'no sånn spesielle kommentarå, de syns e'kje. Følå'kje de. Får ee, di fleste fåstår de jo. Få(r) e jåbba jo på et sygehus i Osslo å e hadd'ikkje no problem med atte, at di ikkje fåsto grimstadialekten. Nei. Da e'de jo ba sånn, mi, mi har vel noen sånne spesielle udtrykk som di ikkje akkorat brugå vor som helst. Så de e nå de.

Hvorfor tror du at grimstaddialekten endrer seg?

- De e vel fåde atte dær e, kåmmå flere å flere tilflyttåre. Så de må vel ve/ære noe a grunnen. Å fålk reiså jo mer i da – studerå jo andre stedår å da blir den kansje litt udvanna, a den grunn. Få den e'jo blitt endra me åra. De e'jo'kje tvil.

Hva syns du om at grimstaddialekten endrer seg?

- Nei, e tenkå'kje så mye åvå de. Sånn e'de bare. De e'jo naturli faktisk. Ja. Så de e.. en blitt vant ti'de. En ha'jo barnebarn som snakkå mye penåre får eksempel. Å de e jo de at, ikkje sant, vår sønn e'jo jift med ei fra Halden, så da blir de jo litt sånn eu, at de e naturli. Å de e vel sånn litt mer innjifting som jør atte, at dialekten blir vanna ud.

Er det forskjell på hvordan man snakker i de ulike delene av Grimstad kommune? Hva går eventuelt disse forskjellene ut på?

- De e nåk noe fårsjell fra får eksempel reddalsdialekt å grimstadialekt. I alle fall fra tilire tiå, så snakka de jo breiåre i Reddal. Å Lanvig å kanskje eu Eide, å Fevig hellå eu, helte jo litt mer ti Arndalsdialekt den gangen nå(r) e våkste opp. Ja. Så de.. Menne di e jo eu litt annåledes nå. En hørå'kje så mye fårsjell. Da e di eldre enn me i allfall tror e.

Opplever du at unge i Grimstad snakker annerledes enn eldre? Hva er evt. forskjellen?

- E følå di snakkå annåledes, ja, å de e'jo di at di snakkå penåre. Å da bler de jo sikkåt litt tydliåre. E vett ikkje om de e så mye mer å sei om de.

Vedlegg 6: Transkripsjon av samtale 4: Peter

Kjønn: Mann

Alder: 45

Bosted: Østerhus, men flytter til Grimstad sentrum om to uker

Gjennomgående trekk: skarre-r

Har du bodd andre steder i løpet av livet ditt? Hvis ja: hvor og hvor lenge?

- E har.. E e føtt å oppvåkst På [stedsnavn] i Grimsta. Åsså bodde e dær frem te e va nitten. Så flytta e te Oslo å studerte dær åsså jåbba e dær i fem år, så e va dær fra – ska vi se – totusen.. Næi, nittennittire ti totusenåfire, så flytta e tilbake. Så da har e bodd hær i Østårhus siden de åsså flyttår e tilbake ijenn i Grimsta sentrum da. Nesten jem ijenn. Tebage te [stedsnavn] *ler*. Ja, så de e bra. Ja.

Hvor kommer foreldrene dine fra?

- En mamma som e fra Heugesunn på Vestlanne, å så en pappa som e fra Sjeen, i Telemark.

Hvilken utdannelse har du og hva jobber du med?

- E har lærarutdannelse, ellå e gå på univærsetete i Oslo å så ær e adjonkt me opprykk da, sånn som de så pent hetå å jåbbå som lærå på [navn på skole] i Grimsta.

Hva liker du å gjøre på fritiden?

- Ee, veldi mye sammen me ongene mine da, men næi, e likå, fotball æ jo spesielt ellå de som e interessen min. E e gla.. På såmmån e e veldi gla i å være på sjøen, ut i båt. Eee likår å .. Går en del turå faktisk. Svømme jør e. Svømmå inne på, sefølgeli, på vintån å litt ute på såmmån. Men veldi gla i sjøen. Mye på sjøen. Men e vi jo si, viss en reinå håbbyå så e de nåk fotball som e, som allti ha vært håbbyen min å som fårsatt æ de.

Kan du fortelle litt om sommeren din i år?

- Såmmån min i år – båt å båt å båt. Næi, i år ha e bare vært i Grimsta, e ha'jo litt lang såmmåferie, menne såmmån i år så har e vært, e har en båt, en Polar tjue som e e veldi gla i. Som e masse ute på såmmån, engkli uansett om de æ fint vær ellår æi, så fikk den ut veldi tili i år. I fjor fikk e den veldi sæint når vi hadde den fantastiske såmmån, så nå i år va e veldi tili som ikke de va like bra såmmår. Menne, så engkli vært masse, masse på sjøen. Hatt mye besøk fra, fra, spesielt en kamerat a mæ fra Oslo som kammå ne vært år, som va hos mæ i halaen uke. Ee, ellås så har e kost mæ i Grimta i sjærgåren, så de e'jo pæfekt sånn. Men de va jo, e syns jo, viss e tenkå tilbake så va de

ganske bra, de va'jo bra vær, asså ikkje like bra som i fjor, men de tror e'kje vi kan.. De kan vi'kje fåvente. Menne næida, så e følå såmmån i år va båt – båt i Grimsta, definitift.

Hva liker du best å spise?

- Åh, e e ganske altetene asså. Eee, favoritt, ee.. E veldi gla i fisk, de ha æ blitt. E va ikkje de nå e va liten, men nå e e veldi gla i fisk. Ellås så.. Ti ongene så æ'de mye italiensk. E ha'jo en sønn på ti, [navn på sønnen], vi spurte «va likå du best?». «E likå sånn italiensk» sa han. Så da æ de, spiså di mye pasta å sånne ting da, men viss du ska ha favoritt, så æ de, tror e nesten e må si kokt tårsk e asså. De æ dæili. Mm.

Kan du fortelle litt om din oppvekst i Grimstad?

- Ja. Den.. E åppvåkst i [stedsnavn] som sakt. Jikk på skole i byen, gamle barneskolen dær. Ee, å mine fåeldre ble sjilt nå e va veldi liten. Mamma ble sammen me en ny mann som bodde jemme hos åss, som egnkli e ser nesten som en far som e fra [stedsnavn] i Arndal. Men en go, engkli ganske go å trygg oppvekst. De å bo på [stedsnavn] æ ganske fint fåde e jo fem minuttå ne te byen å fem minuttå te [stedsnavn], så e brukte jo masse ti på å spille fotball. Masse kameratå runt. De va fint å våkse åpp på [stedsnavn] i den tia dær, få dær va mange nye hus, de va mye ongå runt omkring, så viss e tenkå tibake så va de en bra åppvekst å en ganske åvåsiktli by å våkse åpp i på åtti å delår a nittitalle. Åsså jikk e på Dalske ettåpå, jikk tre år dær. Ee, å brukte kansje mer å mer ti i fåråll til.. Kansje litt få mye ti på fotball å mindre ti på lekså da, men de va.. Næida *ler*. Næi, men når e tenkå tibake en go å trygg oppvekst me to søstre som å bodde jemme lenge. Så de va fint å våkse åpp i Grimsta på åttitalle asså. Definitift. Så e va .. E hadde en kamerat, ja, de må e jo si, de va å veldi hyggli, en kamerat som va, som dræiv ganske, me fiskå ganske tili. Så e va veldi mye på sjøen me han nå e va liten. Så de va.. E tro'kje mamma helt va klar åvå vor e va hen, men. Næida, så de va en åvåsiktli å fin by å våkse åpp i, i Grimsta på åttitalle. Så de va bra.

Så da er du ganske fornøyd med å vokse opp i Grimstad, regner jeg med?

- Ja, de æ e, som du sjønnå. E kåm jo jem ijenn. Så e bodde som sakt di ti åra i Oslo, men de e veldi vanli de å først være ute å så kåmme tibake, å de va veldi mange a vennene mine å som jore. Som kåmmå tibake ettå di ha studert færdi å får sæ jåbb. Så de va.. Jada, definitift.

Hva syns du er det beste og det verste med Grimstad?

- De beste æ nærhet ti sjø, sånn som e siå, åvåsiktli, man vett de e trykt, man vett, kjennå mange. Væfall nå du æ hæfra, å dette me barna, du kjennå, ikke sant, fåeldre ti

ongene dine å sånne ting, de ær de beste. De som, men å de som æ jåbbrelatert å de e jo økonomien i Grimsta kommune får eksempel. Man ønska jo å jørr ting på jåbb hær som du ikkje få mulighet til, fådeat de æ trangt om de. Ee, men viss du tenka på Grimsta.. Næi, på gått å vont da, så e.. De æ'jo en liten .. Fålk vett jo vem man ær. Så de æ litt me de å jør å. Både på gått å vont. Menne, næi, e tro de va de. Nærhet te sjø å natur å alt muli å at de kan bli litt lite av å til sefølgeli. Men e ska'kje være sånn «åå, jæ ha bodd i Oslo i ti år, så dæffå så vett e at de æ så fint å nå du kåmmå tibake så e de så lite». Dær æ vi'kje helt, e syns de æ .. De sjer mye bra i Grimsta asså, de jør de. Menne kansje litt mere, litt mer tilbud på noen områda, sefølgeli økonomien i kommunen som bekymrå mange få tia. Så, både på jåbb å ellås så.

Hvordan vil du beskrive Grimstad for folk som ikke har vært her?

- Ja, idyllisk. Kåm hit på såmmån. Veldi stille på vintån. De æ de. E har.. På mange så kan de væ(r)e litt sånn lokka. At man æ, må på en måte, de æ litt sånn dær at enten så drivå man me idrett ellå så må man i misjons.. ellå i no kirkesamfunn få'de at dær blir man lissom tatt vare på. Å di som havnå mitt imellom dær tror e kan åpp(?)få de litt som en utfådring. Å sørleningå e jo litt træige. Så de me å ta kontakt, asså, de æ.. De vil e jo tro at å flytte hit uten at du har noen bekjente, de kan være litt slisomt tror æ. Menne når du først kåmmå innafår så tror e vi tar, vi e ganske flinke ti å ta vare på værandre. De jør æ. Menne. Så de æ jo fårsatt, de æ'jo en liten by som kansje ønskar å bli litt større enn de den ær da, menne næida, en by me mye jærte å som sakt, e trives gått hær asså. Men e kjennå jo mange, e ha jo mitt kontaktnett å kjennå di fra di va små å alt muli så da. De e trykt å kåmme tibake ijenn. E tro'kje e svarte på spørsmåle, jore e de? *Jo. De e'kje de som e de viktigste? Nei, det har ikke så mye å si* De hakke noe å si, *ler*.

Tror du at du noen gang kommer til å flytte fra Grimstad?

- Næi, ikkje nå ijenn. Næi. De tro e ikkje. De va.. Få non år siden så vuderte e litt Lillesan, men de va li' sånn pæsonlie grunnå på litt sjilsmissår å sånne ting å græit å kåmme sæ vekk. Menne ikkje nå. Næi. E trives veldi gått. E jør de. Definitift. De æ'jo stort få'mæ å bare sku flytte fra dær e bor nå ti byn, bare de æ'jo vålsåmt. Så de atte.. Men ikkje ut a kommunen, de jør e'kje. Off a me. E e litt få gla i denna byen få de.

Hva syns du om grimstaddialekten?

- Nå du hørå den på teve så le'vi jo litt da. Viss du hørå Dag Åtto å Tor Husåvd på teve så e'de'jo sånn morsomt å litt gosseli. Eee, men den æ'jo litt gøy. Men e vet'kje om du spør mæ om.. E menå jo den ha fårandra sæ litt. Å værfall hær ute på Hålvika som vi

går så e de jo.. De æ jo ingen som pratå Grimstadialekt. Å e vett vel sjøl å at e bjynnår å bli mer avslipt enn e va nå e va yngre. Menne de æ mye tilflyttåre å den fårandra sæ veldi. E ha to barn blant ant sjøl som rullå på ærren. Å så har e en yngstemann som skarrå. Å elstemann æ få'de ho lærte å snakke i Oslo, men han nommå to skulle jo ikkje de i de hele tatt. Men de æ.. Akkurat hær på Hålvika e de veldi, veldi mange som rullår å lissom svadadialekt. Ee, åsså e de klart den æ .. Levå jo sitt liv mellom Kristiansan å Arndal. Såå, menne de æ alikavel .. E hørå jo veldi gått fåsjell på de på, asså bare man kåmmå hær å fra kåmmå på andre sia e-atten får eksempel. Å Fevik, dær, e har en veldi go kamerat fra Fevik. Så e syns jo de e morsåm. Åsså ha'vi elevå fra Æide som åfte kansje enna mer bræiåre enn de vi æ hær inne vafall i Hålvikaområde syns e. De æ'jo morsom dialekt da. De æ de.

Har dialekten din vært den samme gjennom hele livet?

- Næi, e tro'kje de asså. E blæi nåk, ee, åsså tro e nåk e fårandra .. Vi snakka litt om de før du kåm. Menne at når du pratå lissom åffentli sammenheng, unnåvisår, så e de nåk lett får at e dettår åvå i «ikke», ikke sant, prate litt «penere» når du unnåvisår. Å ettå di ti åra i Oslo så va de nåk mange som mente at e hadde mista dialekten min. Men så blir de jo mer å mer tilbake ijenn. Nå har e jo bodd hær ijenn i femten år. Såå.. De kåmmå litt ann på vem e pratå me. Rett å slett. Eee, men e prøvå jo sefølgeli å hålle på dialekt, men de e'jo noen ting, så e va nåk mere Grimsta før enn de e æ nå. Ellå værfall som e vet kåmmå fra Oslo. Så den har fårandra sæ litt ja.

Hvilke kommentarer får du på dialekten din?

- Di, alle som prøvå å ettålingne mæ, ska jo prate Arndalsdialekt. Næi, de æ Tor Hushåvd æ åfte du får. Ellå Dag Åtto. De æ de som æ kommentaren, ikkje sant, å syns de æ veldi gøy. De æ bare positift. E har aldri blitt måbba få dialekt. Næi, e tro fålk oppfatta de som en kosli dialekt, atte man æ litt sånn.. Man æ'kje så sinna nå man pratå Grimstadialekt. Å sånn få disse bleude konsonantene så bli'de .. Så e tro den blir oppfatta som de – litt sånn kosli å hyggli å sol å såmmår. De æ'de åfte. Men e får veldi åfte «Åå, de æ Dag Åtto ja», e får den. Den hørå man ganske åfte. Så de æ'vel di kommentarene, værfall når ikkje du æ i Grimsta, så e de værfall di man får.

Hvorfor tror du at grimstaddialekten endrer seg?

- Veldi stor tilflytting. Å spesielt i de område som e jåbbår i nå, så æ de vel nesten flere som, som pratå, som rullå på ærren enn skarrå. Såå.. Å som e vel sa tilire hær så .. E har tre barn, å to a di rullår å en skarrå. Fåde to a di e føtt andre plasså enn hær. Så de æ jo tilflytting å sefølgeli at fålk se'jo, asså, se på teve, ikke sant, man hørå ting, man

æ'jo mye mer nærmåre ting nå. Menne at Grimsta æ en tilflyttingskommune såå dæffå så fårandra den sæ – tror e da at e en grunn.

Hva syns du om at grimstaddialekten endrer seg?

- Næi, e sjønnå jo at de æ, at de æ naturli, men e syns jo de æ litt kjipt å, at den blir fårandra, at.. De æ litt gøy at nå man kåmmå ti Grimsta så vett man de, sånn e de dær åsså æ de sånn nå nå du kåmmå ti Fevik ellå Arndal, at de viskes ut, de syns e e litt kjipt. Så, men e ska jo'kje væe så gammal å grinebittår atte at alt ska væ' som de va før, men.. De e e'kje, men e syns de æ .. De e litt kjipt at den vannes ut, de æ de. Men e maså stadi vekk å prøvå å øve på «bølgene brydå på brægen» får å hålle på'n, menne næi, e se'jo utviklinga, e jø'de. Så næi.

Er det forskjell på hvordan man snakker i de ulike delene av Grimstad kommune? Hva går eventuelt disse forskjellene ut på?

- Mye.. ellå nå æ e fra, e æ jo egentli fra øst i byen å jåbbå vest i byen, kjennå mange fra nor i byen, så e hørå, menår e hørå store fåsjellå. Ee, nå du kåmmå nor får e-atten, åsså Reddal, så e de jo mye bræiåre dialekt enn, ee, asså e, når e går å handlå på Bærgemoen så hørå du en stor fåsjell. Å en, nå du får litt penåre bymål. Åsså ha'du de hær ute på pene Vestkanten, så e de veldi mange som ikkje skarrå en gang. Åsså får du bræiåre jo lengår, de e jo naturli, asså jo lengå vekk du kåmmå fra bykjærnen. Åsså ha'du di ijenn mitt i byen som hållå veldi på dialekten, som ska prate veldi bræit grimstadialekt ijenn. Så, men de e'jo litt gøy da. At man hørå egentli fåsjell bare non få kilometå egentli. Så e syns de. E syns de e ganske stor fåsjell. Men egentli litt på uttrykk å. Uten at e klarå å ta de akkurat nå viss du skulle ha non eksemplår. Ja, næi, e menå de at man hørå ganske gått fåsjell. *Ja, enig. Kanskje i alle fall fra din generasjon og oppover.* Ja. E e faktisk litt eni me dæ, at di fåsjellene va større før enn de di æ nå. Nå ha'kje e vært, nå ha'kje e jåbba på Lannvik skole får eksempel, å ikkje vært dær så mye. Men e menå jo at de e fåsjell på.. E jikk jo sjøl i byen, å di/vi(?) pratå mye bræiåre i byen faktisk, enn de vi jore, enn de di jore di som jikk hær ute på Hålvika, fåde at de ha vært mye mer tilflytting. Åsså har du, å dær ha'du jo å elevene fra Reddal, ikke sant, å fra Lannvik, åsså di på Fevik å på Fjære, som æ fra Lia-område som e bræit, så de e ganske store fåsjellå innad i kommunen å asså. Men litt mindre nå.

Opplever du at unge i Grimstad snakker annerledes enn eldre? Hva er evt. forskjellen?

- Ja, nå har e jo allerede sakt en i fåråll te flere å flere som rullår. Åsså e de uttrykk som di eldre brukå som ikkje di yngre brukå. Åsså e de nåk mere slæng, at man brukå

slænguttrykk som ikkje æ sånn typisk få Grimsta, men kanskje mere får ungdomsspråk generelt da. Å litt intresant de du sa at de kanskje fåsjellen æ mindre i byen blant deres generasjon enn få min generasjon, får de va de kanskje. Menne, men man brukå nåk andre uttrykk ja. Men om de æ mere sånn aldåsfåsjellå enn de æ dialekttrekk, de e e litt sånn usikkå på. Men e tro påvirkningen e mye større få di yngre enn de de æ får di eldre da. Men de va disse eksemplene da.. Menne næi. De e'kje veldi mange som siå tåga få eksempel blant di onge. Nå siå'kje e hellå de asså, men de kan jo få en del eldre som fårsatt siå de. Så ja.

Vedlegg 7: Transkripsjon av samtale 5: Linda

Kjønn: Kvinne

Alder: 55

Bosted: Grimstad sentrum

Gjennomgående trekk: skarre-r

Har du bodd andre steder i løpet av livet ditt? Hvis ja: hvor og hvor lenge?

- Eee, e har bodd, va de tri å en hal måne, i Danmark, da tok e sånn binnerikurs. Åsså har e bodd ett år i Englan i fåbinnelse me gartnåruddannelse.

Hvor kommer foreldrene dine fra?

- Fra samme sted. Pappa kãm jo fra gåren. Ja. Så di bygde hus rætt oppi heia. Så på en måde, di kãmmå fra Grimsta begge to, de jør di.

Hvilken utdannelse har du?

- Gartnår å blåmståbinnå.

Hva jobber du med?

- Ja, nå jåbbår e ikkje da. Næi, får e va litt uheldi å .. Ja. Har litt helseproblemår, så e æ blitt ufør. Men de går græit.

Hva liker du å gjøre på fritiden?

- Ja, e e jo veldi gla i å træne da. Nå som e har lissom, ja. Veldi gla i å træne, så e e veldi gla får at e ha(r) klart å bygge mæ opp litt sånn træningsmessi ijenn. E ha(r) trænt i hæile mitt liv i masse fåsjellie idrettår. Ja. Turna å rant på slalom å styrkeløft å alt muli. Friidrett å, ja. Så nå trænar æ udi turnhallen da. Få mi ha et sånn træningsrom dær henne, så da får e træne der så mye e vil. Hæilt alæine. *Så greit*. Ja, e e veldi gla fåde atte e fylå me jo så mye bere når e klarår å træne litt vaffal. Så får e bae ta helseproblemene som de æ.

Kan du fortelle litt om sommeren din i år?

- Ja, di kan e jo. Eee, i bjynnelsen a såmmån.. Mi har en båd, så mi e bådfantår å veldi mye ude på sjøen. Så mi har, mi har vel tatt sånne langheljå ude på sjøen da, å litt henne i Blinleia å litt sånn. Så i mitten a juli, så ræiste mi ti Kos, så va mi der tre ugå. Ja. Fikk mi besøg a minstedattår å kjærest, så va' mi på litt øyhåpping, kjørte skutår å, jaja, mi hadde de så gøy at! Så de va veldi nydli. Da fikk mi vaffal go vame da. Ja, de va kjempegøy. Så ellås så ja, de e vel di som.. Å så e mi veldi mye ude i båden når mi e jemme. De e lissom de som mi elskår. Ja, på såmmån. Bade å kose åss. De æ de.

Hva liker du best å spise?

- E ligå veldi gått skalldyr – kjempegått. Ásså ligår e jort á sánn type mad. Ja.. Fisk sefølgeli, de e veldi gått. Spisá mye a di tinga. Fisk á litt sánn gått kjødd. Di jør e.

Kan du fortelle litt om din oppvekst i Grimstad?

- Ja. Eeee, e va jo sá heldi ásså bo på en måte på Grøm, ellå e bodde ikkje på gåren da. Mamma á di hadde jo bygd hus oppe i hæia da. Men de e'jo på Grømjore. Ja, sá e va jo .. Skolevæien va jo bae fantastisk. De va jo kun ein vei mi skulle ává, de va oppe ve Friváll skole. Sá mi jikk jo alæine fra førsteklasse, ellå nå mi bjynte på skolen. Ja, men mi va allti en jeng da, som jikk i sammen. Mi hadde en mødeplass, ásså jikk mi sammen ti skolen. På barneskolen da. Sá nå mi bjynte på ongdoms skolen sá måtte mi jo ti Vig. Mi bodde jo på dn rætte sia a bekken som e sæiá, fá mi va lissom bønná, mi. Ja, sá de va jo .. Nå æ mi jo mitt i byen, menne ja. Sá da tog mi bussen ti Vig. Sá de va engkli.. De va en veldi fin skole á trives veldi gått på skolen. De jore mi, ja. Sá vadde jo den hærre idretten da, en dræiv jo me turn á sykla ti levvåmyr vær da á trænte á ja, hålt på me di tinga da. Sá e ha hatt en veldi go oppvekst. Á e har aldri lissom tenkt på byen som no skummelt fáde'at mi har jo brukt byen ti á gå ijennom til levvåmyr á alt de hærre da. Sá mi har lissom bare, ja. De ha aldri vært no skummelt. Sá á våre ongår ijenn da, di har jo eu fátt lært sánn at byen e'jo'kje sá skummel, men nå i disse tiá sá e'de litt annledes synst e faktisk. Byen e litt anneledes enn den va før. De e litt synn. Til á me i Grimsta. Sá ja. Ellås sá ja, de e lissom di'som en har opplevd da. Sá jikk e jo på Dømmesmoen når e blæi eldre da. Først sá jikk e jo på Dalske, á sá bjynte e på Dømmesmoen ettápá. Sá di va eu en fin ti på den, på Dømmesmoen, kjempetin ti. Kosa áss masse. Alt e'jo sá nærme lissom, du går jo alle veiár á de e'jo sá sentralt alt sammen. Sá mi e veldi heldie da, som slippár á bruge bil á. Når e va ongjente sá sykla e jo alle veiá, ja, ellå jikk ává Keuáli á ává ti Levvåmyr á, ja. Hatt en fin oppvekst. Fåreldre som föllár opp á, ha jort sá gått di ha kunnt. Á vær'me á sett på stevnár á alt e har dreve me. Sá de e veldi gøy.

Er du fornøyd med å ha vokst opp i Grimstad? Hvorfor/hvorfor ikke?

- Jaja, veldi. Ja, e má si de, e har hatt de kjempetin. Ja, de har mi. Ikkje di stresse á mase á jage som andre stedá. Men sefølgeli, Grimsta e jo blitt større nå da sefølgeli, men aligavel sá e den jo en liden kjærne.

Hva syns du er det beste og det verste med Grimstad?

- Jah, de beste má jo vere at .. Du tenká på nå i disse tiá? *Ja.* De beste e jo som e siár at de e en liden by, men á.. Nå e de jo blitt veldi mange tilflyttáre á sánn i byen hær da, sá de e jo'kje alt du.. Før sá kjente mi jo sá mange fler. Nå du jikk ti byen, ikkje vel, á

så va'de jo allti noon som du kjente. Men nå e de jo litt annles, nå e de jo blitt en del, ja, andre ting. Så byen blir jo større. Men sånn e'jo samfunne hålt e på å si. De e jo samfunne æ jo, ja, me alle innvandråne som e kåmmen ti Någe å alt de hærre. De e litt sånn skummelt, synst e da. De blir mye kræsje me kulturår å alt de hærre. Åh, ja. Næi, di e litt sånn ekkelt i fåråll ti Grimsta nå da. Den e'kje så trygg kansje som den va før. De e de eine.. De e di som bekymrå me litt i fåråll ti.. Nå e æ jo blitt mommor, nettopp. Å, *gratulerer!* Jaa, han va føtt attene septembå, mm. Så han æ'jo ti å spise opp. Så e tenkå litt på de åssen han ska våkse opp å åssen de blir da. De e jo, ja... Å min mamma, ho e jo, ho e jo eu bekymra, får ho e jo nå tri-fire å åtti, så ho lissom enna mere bag i generasjonår, sånn som de va lissom. Så de e li'sånn bekymra får den kriminaliteten som æ faktisk. Ja. Menne e'kje noe en kan jør no me engkli. Få bae passe på litt. Ja, så byen e'kje så trygg som den var. Næi. Så de e litt.. Men sånn e samfunne. Ja, de e jo di. Men de e vaffal vikti få Grimsta å, hålt e på å si, eee, engasjere di hærre nye lannsmenn som kåmmår inn. Sånn at di får noe å jørr. Sånn at di har noe å jåbbe me. Å at di lærå nårsk å alt de hærre, de e jo kjempevikti. Å at di blir et, ellå, i samfunne vårt. Ja, di tenkå e e veldi vikti. Så di har andre ting å tenke på å får et gått liv da. Men di fleste vi jo di. Di jø'jo di, menne .. Mi ha'jo faktisk jengår i Grimsta. Aldri hørt, de e jo fåfærdli. E bler jo heilt – hæ! Mm. E har en kompissom blæi slått ner på åben gade i Grimsta. Så de e ikkje bra. Blinn våll, e de ikkje de de hæidå? Ja, næi.. *Nei, det er ikke bra.* Næi, de e'kje bra.

Hvordan vil du beskrive Grimstad for folk som ikke har vært her?

- Eee, de e jo en sørlansby da, viss du tenkå på såmmån å masse turistår å masse bådår å sånn. Åsså e de jo en studentby. Så de e jo di to tinga som e vi fåtelle om i Grimsta da. Så de e jo masse studentår å, ja, de virkå som at di har de veldi bra i Grimsta, alle studentene. Så de æ jo.. Åsså e de jo muliheden å gå turå opp ti Dømmesmoen å de e jo mye man kan jør i Grimsta da. De e de. Så mi har jo mange fasilitetå. Ja, så ja, mange fine tuområdår å sånn. Å så æ'de jo Sørlande da, om såmmån. Spesielt få mange. De e de.

Tror du at du noen gang kommer til å flytte fra Grimstad?

- Næi, e jø nåk ikkje di, næi. Men e kåmmå kansje ti å ha, nå mi blir eldre å kansje pansjonistår å æ spræge å sånn da, så kunne e gått tenke mæ å hatt kansje non månår i varmåre strøg. Bare får å få litt den varmen på vintåren. Men ellås så blir mi nåk boene. Menne ja, mi har jo no, tre barn, så ein a di ska jo åvåta gåren. Så mi få jo bae se vor mi flyttå, men mi flyttå'kje fra Grimsta. Næi. Kan e'kje jørr.

Hva syns du om grimstaddialekten?

- Ja, vett du, e tenk'kje åvå de. Eee, de e jo veldi viktig me dialekt synst e – kjempevikti. E syns jo grimstadialekten sefølgeli e fin. De e jo litt gøy å høre på Dag Åtto nå han e på teve. At han hållå på grimstadialekten æ'jo kjempegøy. Å har mange sånne, ja, ting han siår å sån som æ arti å høre. Så, men de e veldi vikti me dialektår i de hæile tatt tenkår e. Få den e jo blitt veldi .. E vet'kje va e ska si, de e jo så mange som .. De æ lissom kult å snakke østlansk da. Å di syns e e litt trist. Men så har du de ijenn, me at mi æ så mange fåsjiellie kulturår eu nå i skolen å alt de hærre. Å da fåstår e jo de at di som ska lære nårsk, de e'kje allti så lett å lære grimstask. Næi. Å da snakkå di østlansk. Å da må kansje læråne eu kansje jør litt om får at di ska fåstå språge da. Menne aligavel så synst e jo at .. E tro nåk at di ville fåstått de viss læråne hadde bare snakka grimsta. Åsså bare .. Må snakke bare tydiåre hellå bare så kåmmå de jo inn ettåvært. Men e ligå'kje de at de æ mote å snakke østlansk. Næi. Di synst e. Men e du fra Grimsta? (Ja). *Informant ler litt*. *Men det har ikke vært noe bevisst fra min side. Det har bare skjedd automatisk.* Næi, så rart. De va jo som [navn på felles bekjent] sa eu: Ho ha jo tre barn som snakkå østlansk alle sammen. Veldi rart. Næi, alle mine snakkå vafall grimstask. Så de e e veldi gla får.

Har dialekten din vært den samme gjennom hele livet?

- Ja. E har snakka sånne hæile tia. Men e de fårsjell på aldår? *Det er det jeg skal undersøke med dette prosjektet.* Ja, får e tror kansje e å mamma.. Mamma snakkå nåk litt penåre enn de e jør tror æ. Ho har non sånne.. Mi sæiå «snø». Ho sæiå «sne». Så åffå ho jør di, de vett e engkli ikkje. Så ho e jo da tri-fire å åtti, så ho æ'jo en, langt tibage i generasjonår. Så e vett ikkje åffår.. Ho snakkå litt penåre tror e, enn me.

Er det viktig for deg å holde på dialekten?

- Ja. Veldi vikti. De e kjempevikti. Å i heile Nårge syns e de e vikti. Sell om de e mange dialektår som e kjempevanskli å fåstå, men e syns de e veldi arti. Å de e jo i Nårge, næi, de e kjempevikti. Alle kan'kje snakke et språge, ellå, næi de gå'kje. Næi, de e vikti å tenke på får alle tenkår e, at mi må hålle på dialekta vår. Så, de e vikti.

Hvilke kommentarer får du på dialekten din?

- Næi, e få jo'kje non, asså når mi e ude å ræiså da, å snakkå me noen fra østlanne ellå sånne, så syns di jo dialekten æ veldi fin, men de e jo noen gangår atte e må snakke litt sæinåre sånne at di ska fåstå va e sæiå da. Å sånne som mi hadde et eksempel, mi va ti Vietnam i vintå. Å da va mi sammen me danskår å svenske. Å di svenskene fåsto åss kansje litt ber enn danskene. Danskene slo rætt om på engelsk! Ja! Så da blæi de, få de

fåsto ikkje va mi sa. Å di huskå e mi va eu på, i Danmark på en kjøretur å mi skulle lissom innom. Å alle danskene som mi snakka me, di jikk rætt åvå på engelsk nå di hørte språge vårt. Så de e engkli veldi domt da. Men e ha inntrykk a at svenskene fåsto åss litt bere. Men kanskje tilfeldi, e vett ikkje? *Nei, jeg tror spesielt uttalen med svensk og norsk er likere enn dansk og norsk.* Ja, mm, men e syns jo de e mye lettåre å fåstå dansk få min del da. De e ingen, ja.. Men nå ha kanskje e vært mer i Danmark enn i Svæje. Å dansk e jo mye lettåre å lese eu synst e. Enn svensk, de syns ikkje e e så lett å lese. Næida, de e vikti å ta vare på dialekten ja.

Hvorfor tror du at grimstaddialekten endrer seg?

- Ja, næi, men de va di mi snakka om i sta. Atte mi æ jo mange kulturår å mange som ska lære nårsk å de e kanskje lettåre få di, å lære østlansk. Di som kåmmår inn som ska lære nårsk. Men e vet jo ikkje, men e tenkå de æ dærfår. Atte ja, menne ja, e vet'kje engkli.

Er det forskjell på hvordan man snakker i de ulike delene av Grimstad kommune? Hva går eventuelt disse forskjellene ut på?

- Ja.. Di snakkå kanskje litt annåledes i indre bygdår i Grimsta tenkå e kanskje. Men e ha'kje satt mæ så inn i va fårsjellene ær. Men di kan jo gått henne, at di jørr. Men e vett ikkje. E ha engkli ikkje tenkt på de. Menne, men de e jo sikkåt sånne ting som du ska finne ud a da. Men e vi jo kanskje tro de. At de æ litt fårsjell. Ikkje så mye da, men noe kanskje. Di har kanskje en, næi, e vet'kje. E har engkli ikkje tenkt på de.

Opplever du at unge i Grimstad snakker annerledes enn eldre? Hva er evt. forskjellen?

- Nja. De e jo di ijenn, de .. E tro mine ongå snakkå sånn som e jør. Men viss du, som e sa i sta eu me mamma da, ho snakkå litt penåre. Men akkorat de har e faktisk ikkje tenkt på, di du spør om nå, så di vett e lide om. Næi, e ha'kje tenkt på de. Men e tror de at vafall ongene, mi snakkå likt da. Ja, de jør mi.

Vedlegg 8: Transkripsjon av samtale 6: Tove

Kjønn: Kvinne

Alder: 44 år

Bosted: Grimstad sentrum

Gjennomgående trekk: skarre-r

Har du bodd andre steder i løpet av livet ditt? Hvis ja: hvor og hvor lenge?

- Næi, ellå e har bodd andre stedår enn dær, men bare i Grimsta. Får de e'jo'kje dær e våkste opp. E våkste jo opp i [stedsnavn]. Så nå bor e jo på en måte på motsatt sie a byen enn e våkste opp. Men e har allti bare bodd i Grimsta. Studerte tre år i Kristiansan, men da eu bodde e jemme få(r) e jåbba ve siden a blant anna, å da pendla æ ti Kristiansan. Så dee, e har engkli allti hatt bostedsadresse i Grimsta. Allti. Så e e føtt å oppvåkst å fåblir. E de'kje noe me de? *Ler*. Støkk. Næida. Næi, men e ha'kje lissom hatt no behov får å flytte hellå. Så ja.

Hvor kommer foreldrene dine fra?

- E har en pappa som e fra, ellå begge æ'jo på en måde fra Grimsta kommune nå. Mamma æ fra Lia, som før va'jo da Fjære kommune. Så de e'jo på lanne. Mens pappa æ fra byen. Han e sentrumsgutt. Så di e'jo på en måde føtt å oppvåkst i Grimsta, men æin by å en lann. De æ di.

Hvilken utdanning har du og hva jobber du med nå?

- Eee, nå så jobbår e som styrår i en privat barnehage. Så e har pær i'da bare en kontorjåbb, får e jåbbå bare administratift. E e utdanna førskolelærår me et par vidåreuddanningår, ellå sånn ettårutdanningår. Innenfår sosialpedagogikk å, pluss at e har tatt en ledårutdanning som går på barnehagelærår ellå barnehageledår da. Så de e igronn de e har jort mest a.

Hva liker du å gjøre på fritiden?

- Æ de da man ska sæi ingenting, næida. Næi, e ligå(r) på en måte atte, at de på en måte sjer no, men e ligår eu veldi gått å være jemme. Ee, å nytå di dagene å ettårmiddane som mi ikkje skal no. Får de e'jo litt sånn hektisk. Ellårs så ligår e veldi gått å være på sjøen, e trives veldi gått på sjøen. Å så høst å vintår så, mi har hytte på fjelle, å dær trives e veldi gått me å være på hytta, de æ veldi avkåbling. Veldi gla i å lese å de blir de ikkje så veldi mye ti til, ellå man prioriterå de ikkje på en måte, når værdaen æ hektisk så, viss man har et ledi øyeblikk så slengå man sæ kansje fort fåran teve ellår et ellår anna sånn null tenke-aktivitet. Men akkorat når mi æ på sjøen ellå

når e æ på hytta, da kan e synke ner me en go bog á de syns e e veldi dæili. Så e trives gått me de.

Og da er neste spørsmål om du kan fortelle litt om sommeren din, da har det kanskje blitt mye sjøen og sånn?

- Ja, de har vel engkli de. Mi, sånn feriemessi så blynte mi jo på «Liv á vekst» á være dær me mye vennár á, syns de e veldi ákei á være dær i kæmpingvågn. Menne de hållár engkli me æin uke i kæmpingvågn, de æ hæilt græit. Ássá har mi vært mye på sjøen udává de. Resten a ferien va stort sett på sjøen så de.. Trives gått me á være på have. Trengá'kje á være så langt, assá mi ha'kje no válsomme mál at mi ska veldi langt ellár mi skal, ja, ti den ellá den plassen nøvendivis, mi tar de litt som de kámmár. Være har litt, spillár jo inn, spesielt vinn, ee, á så æ'de litt i fárháll ti vor ongene trives. Á så æ en jæne sammen me andre á da æ'de fort at man, finná man en græi plass á ongene trives dær, så blir man kansje en da ekstra dær á så tar mi de litt som vær á vinn, á de syns e e nydli om sámmán eu at en, når en har ferie eu, á kan ta daene engkli litt som di kámmár – ikkje tenke at «áhr, næi, ná má mi vidare, ná skal mi dit á má mi rekke dær før de á de ássá sånn á sånn». Ee, tenká de, de e litt ferie får me da, á bare kunne ta daene litt som di kámmá. Á de e klart at så lenge ongene har de græit, så har jo mi váksne eu de veldi græit. Så dee, de mærkár en jo eu, at en, de blir mye på ongenes premissár når mi e ude fårde, ja, de blir fort masete á kavete, á de e kansje ikkje græit får værken di ellár áss. Så de har vært mye, ferien har jo vært, vært dær da. Ee, á ellás sámmá(r)n så e de jo, de e jo fra skolen sluttá som de roá sæ på en måte i fárháll ti fritidsaktivitetár á alt sånn me ongene á ting en kansje e me på sjøl eu som tar sámmá(r)ferie, á da e de jo, da får man di ettámiddaene da, som man ikkje skal noe. Men da á bare kunne sidde i sola på utsia jemme á, ja, ikkje jørr så allværdens mye. Sááá, en ettá(r)middagstur i båden ellár en, ja. Så de e dæili á ikkje kunne jørr, assá ikkje måtte allværdens, de syns e e nydli me sámmán da. Men sånn feriemessi så har de blitt mest, mest i båd. De æ engkli dær mi trives best. De blir litt sånn slaraffelliv. *Deilig.* Ja, de e veldi dæili. De dær når du våknár om márran á eu bare skal ee, ut, assá du kan lissom bare, du lissom, kler dæ ássá ide du på en måde går ut a båden så æ du på en måde, du æ ute. Du æ lissom i sola, du æ på en hálme, assá de e, de e'kje så mye anna man ska lissom måtte jørr. De e noe me de atte ná(r) man e jemme så e de áfte de at, dá skal man bare de, ássá ser man på de man burde á kunne á skulle ha jort ássá blir de litt sånn «áhr, ja». Når man æ litt vekk jemmefra, trengá'kje á være så langt, men

bare littegrann utenfår huses fire veggår så glemmå man litt alt de dær man skulle å burde jøre jemme. Åsså e de lettåre å være ti stede da i nuet. Så de æ dæili.

Hva liker du best å spise?

- Ååå, ja, de e jo engkli ganske mye, men, eee, e syns de e veldi gått me go grillmat. E syns de e veldi gått. Å sånn tradisjonelle ting, så ær, ee, æin a mine favorittår de ær kompår. Ee, å de syns e e kjempegått me smørr å sokkår å melk. Så de e e veldi gla i. Men ellås så e, sånn ganske altetene. De blir jo de når, asså når man ha(r) barn så blir de jo fort at de blir sånn dærre viss di ska få velge så blir de pølsår å pitsa å tako å asså, di kunne jo ha levd på pannekakår å di tinga. Menne e e allår mest gla i på en måde ångkli midda, asså me potetår å sånn, sell om ikkje de blir så frykteli åfte i ukedagene vafall. Så, e gått, men jemmelagde kompå de e nåk æin a favorittene apsolutt. De må e sæi. De e noe a de beste e får. Allår helst jemmelaga da. Du får jo kjøpt di eu, men di syns e'kje e så goe. *Da lager du de selv?* E har jort di, nå e de faktisk lenge sidn e har jort de, får nå e de fort at de blir en kjøbå di når de e så lett tiljengeli. Men e må jo innrømme at e syns jo, ee, ikkje at dæi man kjøbår e lie goe som di man lagår. Menne, de e noe me den tia da, å rekke å jørr de, de tar litt ti å lage de.

Kan du fortelle litt om din oppvekst i Grimstad?

- Ja. E jo våkst åpp i [stedsnavn] å har på en måde allti bodd dær. Mamma å pappa bygde hus dær på bjynnelsen a søttitalle, så de at di bodde jo der når e flytta, ellå når, va flytta inn dær når e ble føtt. Ee, å dær bor di enda. Så e æ'jo på en måde våkst opp på den sia byen. E va jo, fra e va en fire månå vel, så va e os dagmamma, får da va mamman min tibage på jåbb. Å de va i den tia di ikkje va så veldi lang permisjon. Så da va e os dagmamma. Så de blæi jo på en måde min andre familie nesten. Får dær var e jo vær dag. Eeem, blæi kjørt ud dær om mårran, åsså var min dagmamma, ho tok me i bilen å henta min mamma på jåbb på ettåmiddan å kjørte åss jem vær ettåmidda. Så dær var æ ti e va nesten fire. Da blæi e storesøstår. Å da va mamma jemme ettår de. Så da har en jo på en måde vært, vært sånn jemme i gata. Eee, me naboår å me min, mine søsken. Så mamma va jemme hæilt til e va ongdåm, e va'nåk femten tror æ, før ho bynte å jåbbe ijenn. Ee, å da, så den tia var en jo lissom vant ti de at en, kåm jo jem ettå skolen å, de va'jo lissom ikkje SFO den gangen. Så da va'de jo græit når mamma va jemme. De va de. Men e e våkst opp, ja, me vennår runt, jikk på skolen i byen. Ee, de som da het Grimsta barneskole som i da ikkje eksisterå lengår. E jikk dær i, fra første ti sjette å så jikk e jo på Grimsta ongdømsskole ettåpå. Å e e oppvåkst i, e har to

søsken som e tre å seks år yngre enn mæ. Så e e da oppvåkst som elst. Så de e fårdelår å ulempår me de. Menne ellås så har e på en måde vært mye me vennår i gata å mi va mye me i kjærka. Mine foreldre va jo, spesielt min far va veldi aktiv dær når e va liden. Så e blæi jo dradd me på veldi mye dær. Å han va ledår a ongdomscore å e hang på sleben når di va på turår å syns de va kjempestas me alle di hær store guttene å jentene – ongdommene den gangen. Så de va jo, vi tilbrakte jo mye ti der eu, både på søndasskole å spæidår å flere ting sånn opp ijennom. Ja. Hadde ganske mye vennå på skolen som på en måde ikkje va i menihetsmenneskår, asså sånn, hadde jo på en måde mine, mine bestevennår, å ingen a di hadde no tilknytning ti kjærka, sell om de bodde veldi nærme, fler a di. Menne, men de tenkår e at de e litt sånn de æ. Så e hadde ei venninne som va veldi, ho blæi veldi aktiv i tensing ettåvært. Å da blæi de aldri ti at e bynte i tensing, får e jikk jo på en måde i kor i misjonskjirka, får da va de jo ongdomskor der eu. Menne, men da e va me ho i tensing da, de va jo første gang e traff min mann da. Så traff e han dær. Så de va vitt. Litt vitt å tenke tilbake på. Så de va, æin barndåm engkli me mye, mye ræising sånn såmmåsti. E e jo ikkje våkst opp på sjøen, sånn e trives veldi gått dær nå, men mine foreldre hadde kæmpingvågn, så de va jærne at mi va jærne ei uke på bibelkæmpen i Nissedal. Mamma å åss ongår. Åsså da når pappa bynte ferie ettåvært så ræiste mi mye i Sværije og neråvår i Europa me kæmpingvågn. Så de va lissom når han fikk feri, så va de, når han slutta på fredan, så va' de jærne lórdas mårran, så va de enten færja ti Danmark ellår åvå ti Sværije, så da va mi åfte vekk nesten tri ugår. Så de, de e lissom litt a den, mye a de e huskå da, at mi va veldi mye på farten å agåre å fikk opplevd mye å se mye. Så de e e jo takknemli får i da da. De mærkår e jo. De trives e jo gått me enda. Å ræise. E syns de, e ligå gått de. De e bare synn de kåstå så mye. Må prioritere de vekk noen gangå, sellom en aldri så jærne hadde hatt lyst til å ræise. Men men. Sånn æ'de bare.

Er du fornøyd med å ha vokst opp i Grimstad? Hvorfor/hvorfor ikke?

- Ja, æ æ engkli de. De e klart, viss ikkje så hadde e jo eu sikkåt kansje flytta å, viss e ikkje hadde syns de hadde vært no græit, så hadde en kansje ikkje ønska at egne barn skulle våkse opp hær. Menne e syns de e, de e på en måde en småby, samtidi som de ær, en har lissom de en trengår da følår e da. Eee, ja. Åsså syns e de ær sefølgeli allår best vår å såmmår. Får da æ de jo en fantastisk by. Litt stille på vintån å aldri ångkli snø å, ellå, nesten aldri vætfall?, de e sånn snø på mårran å slaps på ettårmiddan så de æ lissom, de æ jo lissom sånn som e tenkår at æh, hadde lissom væt? fint viss en hadde væt? veldi gla i vintår å bo en plass dær de var litt mer stabile snøfårhåll. Men e tenkår

at de, e e'kje så gla i snø da, asså viss e, e kan veldi gått ræise ti snøen å e trives veldi gått me snø. Men e trengår ikkje å ha d(e)n. Så ræint/så redd (?) e må skoffe på den fire gangår om daen. Så næi næi, så e trives gått hær å e syns de e en fin plass, de e passe stor by, den e på en måde ikkje får liten, men hellår ikkje får stor. Å e syns de e, e syns de e trykt. Å de eu me, når man har barn som våksår opp, ee, så blir man jo litt mer hysterisk sikkårt enn ellås får de en blir litt sånn dærre «hø, ja men tenk atte visst atte om atte», men e følår de e trykt, e e lissom ikkje bekymra når di går til å fra skolen ellå e me vennår ellå, selfølgeli en vil jo jærne vite sånn vor di ær sånn at en vett vor en kan få tak i di, menne, men e tenkå lissom, i fårhåll til når mi våkste opp, så tenkår e jo nå æ'de jo, e følå de på en måde trykt, men samtidi så tenkår e mange gangå på de me mine ongå som e kan nå på telefonen ellår e vett vor di er, e kan ringe di foreldrene som di er os ellår vennår som har telefonår. Eee, åfte så kan e få tak i di, å di kan få tak i åss. Så stort sett så vett en jo vor di æ. Fåråll til når e våkste opp så va de jo litt sånn at, ja, du jikk ud å så skulle du ti den. Ee, men når du kåm dit, så va de jo ikkje sikkåt at den va jemme å da jikk du på en måde bare vidåre ti non andre. Å kunne jo være ude hæile daen å kansje kåmme jem ti midda viss du huska de, asså di hadde jo på en måde, di hadde jo'kje egentli pæiling på vor mi va hen. Å de kjennår e litt nå som, når en æ på en måde mamma sjøl, så kjennår e på en måde litt at «åh, hærlihet», tenkte «gurilann, hær, mi va jo ude», asså mi opplevde jo aldri de som noe utrykt ellå noe sånn. De ha e lissom tenkt på å igrunn aldri spurt mine foreldre om åssen di opplevde de. De e klart, alternative, de va'kje no alternativ. Får de va jo ikkje, de va'kje telefonår, asså de va jo fasttelefonår da sefølgeli, så du kunne jo ringe viss di visste at e var os en venninne, så kunne man jo ringe på di sin fasttelefon viss de va no, men e kan aldri huske at di jore de. Asså sånn. Så de, de e'jo lissom blitt en hæilt anna ti, at en kansje nå følå de trykt, men samtidi så æ du jo litt dær at du jærne vil vide vor di æ å du kan lett få tak i di å ting æ lissom mye mer tiljengeli da, a sånn ee.. Næi, så de æ lissom sånn, de mærkår e at e e på en måde ikkje redd når di e ude. Å e tenkå di kan fint sykle fra den æine ti den andre sia byen, elstemann i allfall. E sennå'kje ho minste agåre lissom jemmefra ti Levvåmyr en da, men han som e mye på trening syklår jærne ti Levvåmyr fra Grosåsen å de, tenkår e de æ'jo hæilt innafår. Di har gått a å kunne kåmme sæ fra a ti b sjøl, ikkje allti måtte kjøres alle væiå, menne. Men de æ noe me de at en opplevå de å opplevde de når en våkste opp eu, at de var engkli en trygg plass å bo. De æ lissom passe stort, de æ lissom mange som kjennå mange å. De e'jo klart, de e jo både positift å negatift de da, menne. Næi, e syns de e.

E trives gått hær å syns de e en trygg, passeli stor by. De e de. Ja. Har stort sett de man trengår. Egentli. De blir et sånn knudepunkt egentli. Får de liggå på en måde, ja du har Kristiansan som e ganske stor i fåråll til åss vafall. Å sørlansparken i fåråll til mulihedå da som e egentli ganske nærme. De e jo nå nesten lige fort å kjøre til sørlansparken som å kjøre ti Arndal lissom. Så viss du ska ned i vætfall. Så. Så de e klart at muliheden æ jo mange da, så den liggå på æin måde sånn ganske sentralt, sånn plasseringsmessi i fåråll ti andre byår eu da.

Hva syns du er det beste og det verste med Grimstad?

- Noe a de beste å de værste æ vel kansje atte de e litt mange som kjennå mange. Asså de tenkår e, de æ jo på en måde positift da, at man kjennå mange, men de kan jo eu være veldi negatift. Får de e klart atte noen gangår så går kansje de du vett om fålk, går kansje fåran di på en måde. Asså man, de e fort atte fålk hørå ryktår om noen før di engkli kansje vett vem di æ ellår blir ångkli kjent me di da. Å de tenkår e jo e sånn negativ græie. Emm, å litt de at alle vett alt om alle. Ikkje så ille, men de æ jo en del a de, at mange vett mye om mange. Å de tenkår e e'jo'kje allti positift. Men de kan være positift eu da, at man kjennå mange å de at mange følå kansje en trygghed i de da. Så de tenkår e e på en måde både bra å dåli. Ee, ellås så syns e jo at noe a de beste æ jo, ja de e litt me størrelsen å så tenkår e atte klimamessi ellå e vet'kje å e ska si. De e jo, de e åfte sol hær, asså de æ jo på en måde, de e sørlanne å litt sånn, e vet'kje, de æ fint å være hær, kansje spesielt vår å sammår å tili høst, så syns e de æ veldi, veldi fint. Å de e idyllisk syns æ. Flått å bo hær, de e litt sånn, får mange e de et feriested, mens får mi som bor hær så e de jo'kje på en måde en ferieplass, men alligavel sånn sammåsti så æ de – du kan på en måde nesten føle at du kan væ(r)e litt turist i egen by. Å de æ litt sånn, en go følelse syns æ. Dee, åsså æ de jo baksia a de eu da. som kansje eu e noe a de værre, de e jo litt me de at en har, ee, e veldi stille hær, sånn vintåsti, asså då på en måde sjer de kansje mindre å ja, da e de andre ting man på en måde fokuserå på da. Då e de lissom ikkje så mye på værken sjøen ellår stranna ellå alle di dærre tinga som e veldi sånn fålåkkene på sammån. Menne, så da må man hellår jør andre ting å så e de jo sjellent så mye snø at man får gått så mye på sji, så da e de, *ler*. Men de æ, næi, de.. E syns de e flere ting som e bra enn ting som e dåli, de syns æ nåkk. Åsså æ'jo de akkurat va som e best å værst e'jo litt me vem man spørr å va man hållå på me. Eee, de e klart di som drivår i type resturangbrangsjen ellår, asså sånne litt mer sesongbetonte ting, di har jo sikkåt ting di syns e veldi bra å veldi dåli. Så de e jo litt me va man spør, ellå vem man spør, å va fålk drivå me da. Men generelt mye bra.

Tror du at du noen gang kommer til å flytte fra Grimstad?

- Næi, de tror æ'kje. Ee, de kan gått være atte en hadde jort, valt å jørr no anna får en periode. Ee, ett år ellå to ellå typisk ræist agåre å jåbba no en anna plass i en periode. Menne ikkje no sånn, asså da tror e mi nåk allti hadde kåmme tibage hit. De tror e. Mi e lissom, både e å min mann mi e lissom våkst opp hær begge to å har på en måde familie å vennår hær. Så e tror nåk mi allti hadde kåmme tibage. De tror æ nåk. Så mi ha'kje no sånn værken ønske ellår store planår om å på en måde flytte hærfra. De har mi ikkje.

Hva syns du om grimstaddialekten?

- Eem, e syns jo den æ.. E vett at de æ en del som ee, ikkje allti kansje syns alt e lige lett å fåstå, a sånn, når di kåmmå fra andre kantår. Menne, e har aldri tenkt no sånn åvår på en måde va e syns. E tenkå den e hæilt græi. E syns den e passe, asså du ha(r) jo skarre-ærren på en måde, som fålk fort kan jøre litt narr a, ellå sånn. Vafall di som e snakkå me trille-ær. Men samtidi så syns æ den e ganske, engkli ganske nøytral, sånn å fåråll ti at du har jo noen skarre- å sørlansdialektår som ær veldi bræie, asså som.. Viss du kåmmå henåvå mod Arndal å kansje den væien, så e de veldi, så e de åfte mye bræiåre, ellår viss du kåmmå inn i lanne eu. Bare, asså innfåbi Grimsta så æ de jo ganske store variasjonå. Så e tror nåk atte de ær... E følå akkurat sånn, asså e vet'kje om du ska kalle de sentrums- ellå sentral Grimstadialekt, e vel, syns den e veldi okei. E syns nå de.

Har dialekten din vært den samme gjennom hele livet?

- Til en viss grad så følår e nåk de. Men e merkå jo at en blir jo på en måde påvirka a andre. Å kansje, viss en e.. asså i jåbbsammenheng, å du på en måde skal fåklare non, så mærkår at e må ta mæ sjøl i at e åfte pratå mye finåre ellå mye penåre. Eee, at en glemmår å si «ikkje» å så siår en «ikke» å så at en blir på en måde, en lagår en penere dialekt får at, atte, den andre, den i andre ennen a telefonen får eksempel «skal sjønne va jei mener», ikkje sant, de e jo fort at en lagår til en sånn en e vet'kje, de går kansje bare, kansje en innbilning, kan gått være di hadde sjønt en hadde sakt, men en tenkår at «nei, guri, nå ska e værfall jør mæ ångkli fåsått», at di sjønnå va e meinår. Ee, å da følår e nåk at e vrir dialekta av å te. Åsså æ de nåk, eee, viss en pratå me menneskår som har en veldi innbarka dialekt så tror e nåk kansje en blir veldi, asså då blir en, en tar til sæ de eu på en måde, ellå blir prega a de eu da. Så de e litt, følår e, litt me vem en pratå me. Men ellås så følår e'kje sånn veldi, e følå'kje min grimstadialekt ha(r) fårandra sæ no sånn veldi, de e jo litt vanskei å sæi, kan gått være viss en hadde spurt

andre at di hadde sakt «ååh, jo du pratå heilt annåledes enn du jore før». Menne e følå'kje de sjøl, at den har fårandra sæ så veldi. Men den blir jo, asså, dialekten blir jo påvirka. E hørå jo veldi stor fårsjell fra sånn som mi pratå jemme kåntra mine ongår får eksempel, får di pratår jo ganske annårledes enn de mi jørr – mye finåre, ee, mye penåre. De e'kje så mange bleude konsonantår lengå.

Oppfølingspørsmål: *Hvorfor tror du det er sånn?*

- Næi, e vett ikkje, e tror nåk mye a de ær, ee, kansje mediepåvirkning. Emm, de e klart at nå e jo, asså, dagens barneteve e jo på en måde ikkje sånn som når mi hadde barneteve. Da va de jo lissom klåkka seks vær da. Nå æ de, de e så mye som e tiljengeli hæile tia, så nå ser di jo ikkje barneteve på samme måde, men de e klart at tilire eu, så va de jo en stor andel a østlansk på en måde. Nå e jo de på en måde fårandra sæ litt, nå e de jo allværdens dialektår innad i barneprogrammår. Men de at di æ eksponert får veldi mye tenkår e, a både andre dialektår å ja. E tror kansje de e største da, påvirkninga, udenat e kan si vorfår da. E tenkå jo lissom at de litt i mitt hode at kansje, ja, at de e mye påvirkning utenfra da som påvirkå di. De tror æ nåk. Åsså mødå di jo eu, e tenkår at ikkje bare i fåråll ti media, men å i da eu så æ de jo, de e jo mange som flyttår runt. De mødå jo, asså i skoleværdæen sin så vil dær jo være mange medelevår, mange læråre me ulige dialektår som e tenkår at jørr vel kansje at en blir litt avleben i fåråll til værandre da, asså at dialektene påvirkår værandre litt, får en tar litt ettår, leggår litt fra'sæ å tar inn litt nytt å, at en jørr de i flere dialektå da. Får di at en blir påvirka a dæi, a di man æ runt å di man snakka mye me å hørå mye fra. Så vil e tro at en blir påvirka a de. Tror e nåk. Innbillå mæ væfall de.

Er det viktig for deg å holde på dialekten?

- De e jo en del a en identitet følår æ da. Eee, de e klart at e hadde følt de veldi rart nå å skulle plutsli legge om til en anna slaks dialekt ellå, men samtidi så vil jo dialekten bli påvirka a ja, som mi snakka om i sta, både omgangskrets å ja, vem en e sammen me ti en vær ti. Så tror e nåk at en, at en blir på en måde påvirka på æin ellå anna måde, menne, men de ville være veldi rart viss e nå skulle plutsli endre dialekt, å vafall nå når e har bodd så mange år i Grimsta, så tenkår e at om e hadde flytta ti en hæilt anna plass nå, så hadde de vært veldi naturli får mæ å ta me mæ min dialekt, å de hadde vært unaturli å skulle legge om en dialekt. Mange jørr jo de viss di flyttår ti andre plassår å bor dær i mange år, men e tenkår at då e de litt mer sånn: Hadde e flytta som tjue- femåtjueåring ti en ny plass som hadde en veldi sær dialekt å bodd dær i femti år lissom, så selfølgeli så tar du jo sikkåt inn en del a den dialekten. Menne, men nå

lissom som e tenkár «åkei, nå e e fireåførti år» å viss e skulle flytta en anna plass nå, så tenkár e at e hadde jo sannsynlivis ikkje, e hadde jo'kje bytta dialekt. Men den hadde sikkåt blitt påvirka i fåråll ti or å uttrykk å sånn i fåråll ti vor man hadde bosatt sæ da. Menne de me å bo hær, så tenkár e at da, da syns e de æ vikti å hålle på dialekten å.. Ja, de e engkli hæilt naturli syns e, å hålle på den, fåde de e jo lissom en del a de område man bor i.

Hvilke kommentarer får du på dialekten din?

- Ikkje så veldi mange, men de som kansje, som e følår at man *kan* få kommentarå på, de æ'jo i fåråll ti skarre-ærren, sant, får de æ jo den som jærne blir kansje parodiert ellå at fålk ska prøve å sæi ting likt da. Åsså høres de bare hæilt rart ud. Menne, men de e ganske lide kommentarå egentli. Men de e kansje or å uttrykk som en kansje sæiår ellå ja, vanskli å kåmme på no konkret, men de må jo være sånne spesielle uttrykk som en kansje sæiår som noen ska lissom prøve å ettårtingne da me sørlandsdialekten. Åsså blir de jo veldi rart. Å skarre-ærren. De æ lissom dæi tinga som e kansje tenkár atte en åftest hørår. Men de e'kje så, e følå'kje de e så veldi mye som blir kommentert engkli.

Hva syns du om at grimstaddialekten endrer seg?

- På æin måde så e de jo litt synn da, får de e klart e tenkár at en dialekt den hørår jo til på den plassen som man ær fra. Men samtidi så tenkár e at de æ lissom en, kansje en naturli utvikling da. Men de e jo, asså de e jo synn viss på en måde alt ska høres likt ud ettåvært, men de tror e nåk'kje de vil. Menne, menne de e jo synn viss de på en måde e mye a de som fåsvinnå da, får de har jo litt sånn særegent, asså dialektår i de hæile tatt, de æ jo mye særegent ve de. Å eu grimstadiakten. Å de e klart atte de æ jo fårsjell fra vor i kommunen man bor. Å vilken, assa vordan fåeldrene pratår. Æ di veldi innbarka grimstamål ellår e di lissom finåre grimstamål ellår asså man blir veldi a di sefølgeli man har nærmest. Så, men e syns jo de e fasinerene når en mødår onge menneskår i da som har en grimstadiakten som æ sånn som e tenkár at mine bestefåeldre hadde. Ellå sånn som e sjikkeli bræi å brugå masse sånn gamle udtrykk. Ja, e syns de e kjempefasinerene. E vett om ei, ho e fjorten å ho har alså en grimstadiakten som – å ho e ikkje våkst opp langt innpå lanne hellår å fåeldrene e – ingen a di æ på en måde fra langt i di indre bygdå, men ho har asså noe a de bræieste grimstamål e kan tenke mæ. Ja, de e så fasinerene. Ja, ho e sjikkeli – vet'kje om e ville kalt de bonk - men asså de e sjikkeli sånn, ho har sjikkeli bræi dialekt. Å de tror e ho nesten æineste e vett om som æ så bræi i måle ti å lissom ikkje ha fåeldre runt å sånn

som æ nødvendigvis så veldi bræie i måle. Så de e kjempefasinerene. Så ho har på en måde bare virkeli, vet'sje, fått en veldi bræi dialekt å e tydli stålt a den... E syns de e fasinerene da, at eu di onge i da, at du finnå di dær eu. Får de e klart de e sånn e tenkår at «åj, detta ær sånn bestefåreldregenerasjon minst lissom». Emm, i fåråll ti uttale. Men de kåmmå jo blant noen onge eu. Menne ja, de e jo synn på æin måde da, at di, at de vannes veldi ud, de syns e jo at de blir mer å mer likt. Men samtidi så vi di jo ha sine særegenheidår, å så får du jo di innimellom da som tenkår at e me på – virkeli – å behålle den gamle grimstadialekten. Veldi fasinerene.

De unge snakker kanskje litt annerledes enn de eldre. Hva tenker du er forskjellen der?

- E tenkå jo litt som mi va inne på i sta, at di onge, asså di pratå jo åfte veldi mye finåre. Ellå litt sånn de æ «ikke» i stedenfår «ikkje» å de æ «jæi» i stedenfår «e» ellår «du» ellår, asså de.. Di har på måde di bløde konsonantene, men di har'kje den bræie.. Ja, bredda i dialekten da. At den blir på en måde, den blir på en måde mer å mer lig østlansk følår e. Bare at me skarre-ær. Åsså har jo eu, e tenkår, mange a di onge i da eu har jo, asså de vrir sæ jo, de e lissom «sjøre» å «sjino» å «sjylling», asså di får mange a di hærre i stedenfår di ræine kj-lydene. Men de e jo generelt tenkår e. Men de e jo eu sånne fenomen som kåmmår inn som e tenkår at e jo eu me på å fåstyrre dialektå da, generelt. Såå, å vorfår den plutsli e så fryktli vanskli å sæi, de vett e' kje. Menne, næi, de e jo me på å fåstyrre dialekten tenkår e. Så e tenkår akkurat di som e, mange vafall a di onge i da, di har en litt sånn fåfina dialekt da. Asså di har jo som sakt skarre-ærren å sånn, men at mange a di bløde konsonantene fåsvinnå kansje litt da.

Er det forskjell på hvordan man snakker i de ulike delene av Grimstad kommune? Hva går eventuelt disse forskjellene ut på?

- Å de e litt me bredda følår e. Eem, å e tenk – de e klart atte de e jo'kje nødvendigvis no fasit, får de har jo'kje allti noe å si vor man bor, men e ser jo at, så kåmmår, asså di som æ fra di indre bygdår, asså om du æ oppifra Hørte ellår om du e fra Reddal ellår Bæislan ellår asså di lissom gått indre bygdår, mange a di som æ lissom gått våksne dær di har jo kansje en bræiåre mål da, å brugår en del a di gamle uttrykka. Emm, så du følår jo åfte at du hørår.. på mange så kan du høre fårsjell syns æ. Å de vett e jo bare på mine fåreldre: Fra pappa som e våkst opp i byen å mamma som e våkst opp på lanne, di hadde jo en ganske fårsjelli grimstadialekt egentli. Å mamma va'jo på en måde mer bræi å mer bonsk å litt andre uttrykk enn pappa som på en måde kansje va .. e vet'kje, du mærka fårsjellen på by å lann da. Ee, å de tror e nåk du jørr enda. Men e

tror du kanskje må enda lengår ut a byen på en måte, før du hørå de. E tror du må lengår ud på, ud på lanne hadde e nå sakt, før du hørå de. De tror e nåk. Men at de ær fårsjell, de følår e de æ. Apsolutt, sell på, asså sell di på min aldår på en måte, har en bræiåre dialekt viss di æ fra di indre bygdår. De huskår e jo på en måte gått fra når e jikk på ungdomsskolen får eksempel. Får dær blæi mi jo samla fra flere skolår. Å blant anna da di som kåm fra Lanvig, på en måte, skole, di hadde jo en åfte en hæilt anna grimstadialekt enn de mi hadde. Få(r) di va mye mer, asså di va mye bræiåre i måle å, ja, hadde litt andre uttrykk å, ja. De va lissom *med en breiere og dypere stemme* «enda bræiåre å di va lissom veldi sånn» enn de som e følår at mi va da. Så e de klart, så blir mi sikkåt litt påvirka a di å så blir di påvirka a åss å så blir de nåk sikkåt når man har gått sammen non år så blir de mer likt, men de huskår e, de hørte en jo på en måte ganske tydli fårsjell. I da ville du nåk ikkje jørr de tror e. Asså di, asså vanlivis elevår som kåmmå fra di fårsjellie skolene vil kanskje være mye likt, menne på di som æ på en måte fra min, dagens fåeldregenerasjon på en måte da, å oppåvår, så hørår du nåk en del fårsjellår. De kan være du jørr de på ongene eu for all del asså, men e tror kanskje de e litt mindre dær enn de kanskje var. De e bare en, noe e kanskje tror da. Men de e.. E vil nåk apsolutt sæi de æ fårsjellår i da eu fra by å bygd. Du må kanskje bare litt lengår ut enn du måtte før.

Vedlegg 9: Transkripsjon av samtale 7: Lars

Kjønn: Mann

Alder: 23

Bosted: Grimstad sentrum

Gjennomgående trekk: rulle-r

Har du bodd andre steder i løpet av livet ditt? Hvis ja: hvor og hvor lenge?

- Ja, e bodde fem år i [stedsnavn] fram te e ble fem. Åsså resten a tia på [stedsnavn].

Hvor kommer foreldrene dine fra?

- Min far æ fra Ændal, [stedsnavn] rettåre sakt. Gettoen i Aŋdal viss du ha høt om de. *Jeg har ikke hørt om [stedsnavn], men.* Næi, de æ gettoen i Aŋdal, nå e de blitt de vaffal. Ee, å mamma æ fra [stedsnavn i Grimstad kommune]. Så ingen a di e fra Grimsta sentrum.

Kan du fortelle litt om familien din?

- Ja. Åssen da? *Nei, søsken, foreldre...* Ja! E ha'jo mamma å pappa å to søsken: en storesøstå som ær femåtjue å bor får tia i København. Ee, ho ha åsså bodd elleş hele live i Grimsta. Næi, ho flytta litt di siste åra, stemmå de. Ee, føllå'kje helt me dær. Ee, åsså ha e lillebror som akkurat ble sæisten. Ee, en sånn liten attpåklatt. Å han ha bodd hele live på [stedsnavn] botsett fra åre i fjor vor han bodde i Danmark. Så de, mamma fryktå jo de at åss fire andre da, kammå til å ræise ne dit. De e en stor sannsynlihet får tror e. *Ja, du også?* Ja ja ja. De e et fint lann, e likå mæ dær.

Hva studerer du? Hva ser du for deg at du jobber med om 10 år?

- E studerå mekatronikkingsjenør, hållå på me siste åre. Å om ti år så står e mellom to ting. Fåhåpentlivis så jåbbå e som mekatronikkingsjenør, men enten innenfår... Sånn som e ha valgt studieretning nå så blir de jo innenfår programmering. Men da programmering på selkjørene anleggsmasjinå. Ellå programmering av vinnmøllå, å dæffår Danmark. Så de e di to de står mellom som e har mest lyst til. E har ikkje så veldi lyst å ut i ålja. Den e litt få lite fårutsigbar få tia. De e vinnkraft, de e mærkeli de... Mange som e får de nå, sånn grønn enæsji å.. Så de, tenkt at de kan jo være luţ.

Hva liker du å gjøre på fritiden?

- Nå så gå fritia stor sett til enten å sykle, får å få noe mosjon i vær?dagen, elleş så går de i tømmaprosjekte som e har staţa me. Å, *fortell?* Du ha'kje høt de? *Nei.* Næi, eee, rett før såmmæn, va de vel, ja, sirka da, så kjeda e mæ litt få tia, de sjedde så lite, å så hadde e'kje no håbbyå som e hålt på me akkurat dær å da, så de atte, da fant e ut de

atte .. Så satt e lissom en kvell da, å skrålle jennom feisbukk, så se'du jo alle di hær som lagå fine ting i tre. Så så e de at, e hadde lyst å lage de, e hadde lyst ti de. Så e ville lage en sjærefjøl. Da sånn førte gange førte sais sjærefjøl me en sånn påksy(?)elv i mitten. De va, de hadde e lyst til. Åsså æ de jo de atte i Nårge så ha'mi jo kun to typå trær som du få tak i, å de e jo furu å gran. Å di e begge to kjempekjedlie å ikkje no fine, så de atte e ville ha æik. Ee, så da prøvde e å få tak i noen æikeståkkå så e kunne lage dette. Ee, de e veldi vanskli å få tak i ha e funne ut – kjempevanskli, ee, til å bjynne me. Men så fikk e tak i da, få e skulle jo engkli bare ha en sånn meteş ståkk a de, sånn at e kunne lage de få mæ sell. Starta dær, jikk ikkje veldi lang tid før mi, e, klarte å engasjere min far. Ja, e måtte jo spørre om han kjente noen som hadde æiketrær som di ville ji en ståkk av. Ee, så da spurte e han, å så fikk mi tak i en liten ståkk. På de ponkte så va'kje mi sikkå på om de va æik ellå va de va egentli. De va'kje helt sånn, nå(r) du bare ser utsia av et tre, så va de'kje så lett å kjenne ijenn. Så mi fikk tak i den. Å så hørte noen andre om dette, at mi va ute ettå æik, så de atte da fikk mi tilbude om å få låv te å kappe ned non trær os di. Så da jikk de jo fra at e skulle ha en sånn liten enmeteş ståkk til at plutseli hadde, ja, tjue ståkkå på tre meteş lengde. Å de ha engkli tia gått til de siste, ja helt siden sammåferien. Å kappe ne æiketrær å hente ut ståkkene. Å e vet'kje om du kjennå mye til æik? Få de jore ikkje e. Ikkje i de hele tatt. Men e ha lest veldi mye om de da nå. Få e måtte jo de plutseli. Å funne ut a de at æik e jo et a di tyngste trevæarka mi har – i værden. Ee, så de atte, di hær ståkkene som mi hentå, sånn tremeşeteş ståkk som e førte sentimetå, den e jo'kje så stor. Di væiå i snitt runt, fra sekshundre til et tånn da. Så nå har e sirka hundre stykkår a di. Å så kåm jo de hær atte, e må jo få kappå de te plankå får at e kan lage no me de. Så e ringte jo runt i hele såmmår så ringte e å ringte e å prøvde å få tak i noen som kunne jøre dette. Fikk tak i en, å han [navn på kompis] hadde brukt de. Så e ringte te han. Å joda, han kåm innom å han kunne jo jelp mæ. Dette va jo på bjynnelsen nå mi bae hadde non få. Ee, men han skulle jo ha firehundre kronå timen får å lave di, å de tar litt tid å kappe .. Ivaffal nå som mi ha nesten hundreåttjue ståkkå.. Ee, så de at, da ente de jo opp me at mi jikk på intånett ijenn som allti. Å fikk bestilt inn sagbruk. Så mi fikk meilen i dag at de kåmmå nå den tjueandre oktåbå. Så da få e sagbruk. Jaja, å så, e vet'kje om du leste i avisa at de sto en liten klage om noen som hadde *kremt* kansje lakt non treståkkå på lekeplassen. *Og det var du?* De va jo kansje me. Så de atte, da måtte e jo fjæne di dæfra. Så nå ha e jo ... E ha jo'kje betalt no enda, få noenting. Asså betalt få sagbruke å di tinga, men ikkje få no anna. Så nå har e en tre måls tomt, som e kan

bruke fritt. Til rette, jøre akkurat va e vil, så dæ ska sagbruke stå å dæ liggå ståkkene å de e helt latteli åssen de ha eskalert. Så de.. Allerede nå, før mi i de hele tatt ha kappade.. Mi kappå føste ståkken i fårrie uke me mottosaga bare får å .. Måtte jo se åssen de se ut, å de.. De e jo lekkeṭ treværk. Men allerede nå så ha mi sålgt mange plankå å har inne bestillingå fra fårhånsålgt, å bestillingå på da spesialplankå, de va han ene, han skulle ha .. Runt pæisen så skulle han ha sånn tjue gange tjue ståkk som jikk runt pæisen. Så de at, å de prøvde han jo å få tak i. De va kjempevanskli sa han. Så de, da va de jo veldi græit at mi kunne lage de te han. Å så, probleme e jo de at de e litt ventetid da, få de må jo tørke å alt sånn, men nei, de va'kje no problem. Så de atte, de han sto me nå, de va jo å impotere fåde at han fikk ikkje tak i hær. Så de.. Da sa jo mi ifra ti han, ja, men de kan mi årne. Så hadde han sakt de ti muræṅ sin, å så tok muræṅ kontakt me åss, å luṭe på om mi kunne bestille in tjue stykkår a di. Å så va mi sånn «ja, men du ha'jo hørt lissom vor vanskli de æ å få tak i æik å va de vanlivis selles får». Ja, ikkje no problem. Di som vi ha de, di betalå få de. Så han skulle ha tjue stykkå, så de.. Mi ha mye jåbb framåvå. Så de jikk en veldi veldi veldi bratt læringskurve på.. Få de føste, e kjøpte jo min føste mottosag i februar va de vel... Nå ha e fem. Hadde jo aldri felt et tre før. Mi felte et, ja de e faktisk ba rett i de krysse dær. E vet'kje om du ha lakt märke te at de æ blitt kappå masse? *Jo, jo.* Ja, de e jo dær e ha hålt på nå. Mm. Så mi felte jo, de støste tree dær, å da måtte mi jo ha lien me kranbil får å få løfta vekk ståkkene. Så de va jo kun.. Å de e kun ståkkene, ja, græinene, di vi jo .. Di vi vi'kje ha, få de e jo ba ve. Så han væide alle sammen da. Han sa de at græinene, asså ståkkene alene, di tre ståkkene som mi fikk ut, di væide ti tånn. Så han sa de atte, nå kan du legge sammen de tree å så kan du fårestille dæ at de bli nåk fort en ti-femtem tånn på de tree. Å dær sto jo e å min far da, to veldi uærfarne håbbyfålk å felte dette, sirka tre metå fra husveggen til han som æide de. Å de va sånn «jaja, de hæ gå vel fint, mi ha'kje prøvd før, men» - men de jikk fint. Så nå e mi dæ atte mi ha fått, mi ha fått flere stedå vo mi kan få låf'te å hente ut tømmå nå, men nå ha mi blynt me plassmangel, sell om mi ha fått en svær tomt å ha de på, så bjynnå den å å bli full. Så da, nå ha mi væṭ dær at nå må mi roe åss litt ned å *kremt* kansje få jort no me disse. Men planen æ jo nå å lage spisebor sånn som dette hær da. Så de bli sånn deltidshåbby slæsj bisnis – lage å selle. *Og det er du og faren din bare?* Ja, å en lillebror – han e jo me som en jelpene hånn. Å nå æ de ba en hånn da, få mi knakk jo hånnå hans føste dagen han va me. *Hæ?* Skulle dytte en ståkk, på hengæṅ, åsså æ de sånn, mi ha kjøpt tømmåhengå til å ha dette på, åsså me kran på, sånn at mi kan løfte

di opp, åsså må mi dytte di på. Å så skulle han ba lissom dytte den litt ti sia åsså kãm han i klem mellom hengæŋ å stækken. Så de atte han ha brudd inni hãnnledde. Men de jikk heldivis veldi græit. Så de.. Han tok de me et .. Akkurat dær å da va de ikkje et smil, men nå tok han de jo me et smil å siã de at nå fãtjenã han vaffal å bli me på dette. Så de e jo kjempegøy. Så nå e e dær atte veldi græit en dagen e ska flytte ut å kjøpe mæ møblår å sãnn, fåde at planen æ da å ha fædji spisebor å stuebor å alt sãnn, sãnn at ikkje e trengå å kjøpe no. Men de e jo et større prosjekt enn va e så får mæ. De eskalerte litt fra den lille sjærefjøla. Mi lærå mens mi hållå på får å si de fint. Åsså lærå mi noe ettå mi ha hålt på sãnn som: de dæ va ikke lurt, ikke i de hele tatt. *Sãnn er det jo.* Ja, sãnn æ vel alt.

Kan du fortelle litt om sommeren din i år? Nå har du jo svart litt på det allerede, men.

- Ja, de ha gått i to ting. De e de å jãbb. De e så kjedli sãmmån ha væt. E fõlå ikkje e ha sett noen andre. De ha'kje væt så mye sãmmår.

Hva liker du best å spise?

- Lasang. Uten tvil. Få de aldri jemme, få pappa likå de ikkje, men væ gang e bestemmå middan så e de de. Den toropakka, de æ den beste. *Åja, ikke hjemmelaget altså? Å* næi, næi, få da kãmmå de så mange spennene smakå. Toro, den e sikkå. Kjedli å sikkå. E e'kje så vanskli a mæ på de ponkte dær.

Kan du fortelle litt om din oppvekst i Grimstad?

- Ja. E huskå veldi lite av nå e va liten, asså engkli minimalt. Sãnn, alt før nesten baŋeskolen huskår e ikkje, ellå nesten ongdmskolen å, e gå'kje å huskå på ting som sjudde på baŋeskolen. Men e syns den va fin. Mi bodde jo, nå e va, ja, veldi liten så bodde mi jo rætt henni Øståhus hær. Dær trivdes e veldi gått engkli. De var.. Men de asså, du e jo lite baŋ, så du tenkå'kje åvå ting. Åsså va de, e hadde jo naboå som e kunne ut å leke me å hadde de fint. Å så flytta mi opp til Langhavehæia, å ha trivdes dær. E ha'kje så veldi innhålsrik fãtellelse om baŋdãmmen min, få den huskår e ikkje så mye av. E vet'kje om de æ nomalt? E huskå du va ute å lekte å de, men e huskå jo'kje me vem ellå vor. E vett at e jore de me naboene. Men de e bae sãnn på grunn a de va de man jore. *Og skole, fritid og sãnne ting da?.* E bynte på Jappa å flytta jo dit de åre e skulle bjinne på skole. Så flytta mi. Ellå åre før. Så bjinnte e på Jappa. Å da e de jo sãnn me alle andre baŋ: Du må bjinne på fotball! Va'kje så begæistra få fotball. Ellå nå e va liten så syns e de va gøy, men de va mest fã'de at e var tyngre enn alle andre. Ellå lavåre, litt mer sãnn liten plugg, så de atte, de va veldi gøy å lissom takle di. Så de syns e va gøy. E va'kje så gla i å løpe ettå ballen, fã'de atte da måtte e løpe.

Men e fant fort ut atte de va'kje helt min håbby. Så da blynte e på hånball. Å stortrivdes me de. Å så ble de hånball å turn. E turna jo fram til tiene klasse tro e. Spilte hånball fram til vg3. De va mye gøyere sport. De sjer no få de føste, e syns jo fotball æ så kjedli. Har du sett en fotballkamp i de siste, ja, du må jo de. *Ja, men jeg liker det ikke.* Næi. De e nitti minuttå du må sitte å se på får ett minutt spenning – maks! De æ sånn «åh». Mens i hånballen så va de mye mer spenning. Å i hånballen så hadde vi jo låf te å være nær værandre. De jelpå veldi gått. Så de va mye småkrangler å røe kårt ute på banen. *Oi.* Men de e vanli. Så de atte, de va bae gøy. Å skole så, relativt vanli skolegang. Ikkje noe å tenke på dær. Syns nåsk va dritkjedli. Ellå engkli alle sånne fag. E syns matte va gøy. Matte å naturfag, de va mine fag. *Det ser man jo nå også.* Valkt ganske konkret ettå de ja. Sånne dærre skrive stil, næi takk! Skrive ti sidå matte, åja, men de gå fint - få de jør pesen få dæ nå. Trengå'kje å skrive så mye lengå.

Er du fornøyd med å ha vokst opp i Grimstad? Hvorfor/hvorfor ikke?

- Ja. E må jo si e e veldi fånøyd me å våkse opp i en liten by. Å Grimsta e en veldi fin by sånn på den sia. Men de e mange ting e ville endra me byen viss e hadde hatt muliheten. *Ja, fortell.* Føste æ jo den dæ tæite regelen om at ikkje de æ låf te å jåbbe på søndagå. E e hundre prosent mot den. Fåde voffå, de e jo den ene dagen i uka sånn ettå nå man ha blynt på skole, så e de sånn: Du ha fri på lødagen å søndagen å da ha du lyst til å jør no di to dagene. Men søndagen, næi, du få'kje låv. Åja, du ha fått ukesoppgavår a mamma ja, du må klippe plenen? Kan'kje jør de på søndagen. Så de atte, e e jo veldi på den at akkurat den biten e e ikkje no fånøyd me. Åsså æ de jo, som di alle vet, så e jo.. Mi kåmmå jo fra de glade kri.. asså bibelbelte. Ha'jo aldri våkst opp i et religiøst jem. Asså, mine fåreldre e jo ikkje religiøse a sæ. Ikkje mine bestefåreldre på noen a sidene. Så da mærkå man jo de atte de e en veldi religiøs by nå du ikkje æ de sell. Så e e jo veldi gla få at mi fikk Høyre inn i styre nå da, å ikkje KRF. Men anna enn de, så æ de en fin by. Sikkåt veldi mange som e uenie me mæ på de ponkte dær.

Da har du jo svart på litt av det neste spørsmålet: Hva syns du er det beste og det verste med Grimstad?

- Næi, de beste æ at de æ en liten by. Men de e åsså de væste. Fåde, asså i Grimsta så æ de, du kjennå alle. De e jo sånn nå du gå langs gata, så æ de sånn, græit nåk, kansje ikkje du huskå navne på di, men du kan jo så å si allti si «Å», åsså kåmmå du på vem de ær ettå vært, de æ sånn: «Jikk ikkje du i klasse me han?» «Jo», åsså kan du .. Du

vet som regel vem alle æ. Probleme æ de atte jør du noe som helst, så før du ha våkna opp dagen ettåpå, så vet resten a byen de. Å de irriterå me. Vaffal e som pleiå å jøre mye domt. Å åfte få høre: «E hørte du jore de, e». De e sånn «mhm, de visste ikkje e helt enna, men eh, de stemmå nåk». Fått høre den et par gangå. Anna enn de så, de e jo en fantastisk fin by. Åsså ska jo åsså ta den da, at de e jo'kje fæn a trehus. Ellå åkei, e syns trehus e kjempefint, e ha ba aldri lyst ti å ha de sell. De e mest fåde at e likå'kje å male hus. Ee, så da e e sånn at: De e veldi fint å se på, så lenge e vet at de ikkje e mitt problem. Åsså ha'mi jo sjærgåren. Å de ha vel di allå flest i Grimsta brukt, tilbrakt ti i nå di va små. Enten om de va i båt ellå om di satt på en hålme ellå på fjelle på fastlan. De e jo fint. Å de væste me byen, de e de at den e liten å de at de e bibelbelte som e kan kåmme på.

Hvordan vil du beskrive Grimstad for folk som ikke har vært her?

- E måtte jo beskrive Grimsta mange gangå nå e va i Bodø da. Få' dæ va jo, asså, Grimsta vet jo'kje fålk vor ær. Så man kan si de at «Ja, vet du vor Aṅdal ær?» Ja, de vet di. Ja, Kristiansan? Ja. De e mitt mellom. Så mi e jo sånn.. Mi ha'kje så veldi mye å skryte av. Mi ha et par rikingå hær som æ.. Som ha joṭ de gått, men anna enn de så sje'de jo ikkje så mye i Grimsta. Men nå e skulle beskrive de dær, så va e litt sånn .. Få fålk «Ja, vordan e Grimsta da?» så æ de jo, asså beskrive de som en idyllisk sølansby ær, vil e påstå, en veldi go beskrivelse. Fåde de e jo bae å se på statistikken: Mi æ den byen i Närke me flest soldager i åre. Asså: Kan jo'kje klage på de. De e et veldi gått salgspunkt få min del. De å at mi har sjærgåren å et gått lokalmiljø, de e positive ting alt sammen.

Tror du at du noen gang kommer til å flytte fra Grimstad?

- Ja. E ha'kje så mye valg. Kåmmå'kje til å få jåbb hær. Så de, mest sannsynli så blir de til at e flyttå me en gang e e færdi me å studere. Å flytte ettå jåbben. Men e tror nåk e kåmmå te å kåmme tebake. Fin by. Åsså roli sted å lissom, fin oppvekst, å alt sammen, så de.. Viss e noen gang kåmmå mæ dit i live at e tenkå så langt på ting, så tro e foṭ e kan flytte tibake te Grimsta. Så lenge de e muli me jåbb å alt muli anna. Men sånn som de se ut nå, så e de ikkje så veldi store mulihetå får de.

Hva syns du om grimstaddialekten?

- Som alle vet så ha jo'kje e den. E snakka, nå e va liten så snakka e jo rent østlansk dialekt. Hundre prosent østlann me rulle-ær å kun sånn fint språk. Så e kan de viss e vil. Bare at e plæiå'kje å jøre de. Så nå har e en sånn blanningsdialekt a alt muli – kjempeflått vet du. Snakkå mange Grimstauttrykk me Ændalsdialekta å rulle-ær. De e

jo kjempebra. Men selve dialekta, e syns den æ grusom. Asså nå mormor snakkå, nå mormor sittå å snakkå me sine venninnå, å ho snakkå bræit, e syns de e helt grusomt å høre på. Mi ha så mange fine dialektå i Nårge: Grimsta e ikkje en a di. *Syns du ikke?* Næi! Du kan'kje sitte hær å påstå at du syns lissom Grimsta e kjempefin dialekt? Menå du de? *Jeg syns det er koselig.* Kosli æ de, men de æ fåde de e jemme kosli. Ja, asså e syns de e en kosli dialekt, men den e'kje fin. Asså hør på, nå du hørå gamle fålk på en kafé, sitte å pratå: De e jo'kje kosli, asså de e jo'kje fint å høre på. De e sånn, viss du ha væt boþe på ferie å du kåmmå jem ti de, så e de sånn «ah, de va gått å høre». E likå den dialekta, men den e'kje fin. E skulle jo veldi jæne hatt an sell, men han e'kje fin. De kan e'kje sitte å si.

Er det viktig for deg å holde på dialekten?

- E ha jo prøvd å tilpasse mæ te han. Men e, de gå jo'kje. E ha jo prøvd mange gangå å endre på dialekta e har. Fåde at en sånn blanning a alt, nå du møtå fremmede fålk som klarå'kje å sjønne en gang at du æ nabon få du høres jo ikkje ut som du æ fra noen sted. Så e skulle jænge hatt an, men e har an ikkje så e kan'kje si at de e vikti få mæ å behålle an.

Oppfølgingsspørsmål: Tror du at du kommer til å endre den når du flytter?

- E tro'kje e kåmmå te å klare de. E ha prøvd. Prøvde å slutte å rulle på ærren, de jikk ikkje så veldi bra, den blæi bare stygg å rar. E ha en følelse få at e kåmmå te å behålle den så lenge e levå. Men e kan'kje skryte på mæ at e har ekte grimstadialekt.

Hvilke kommentarer får du på dialekten din?

- Å, de spøs vem de æ fra. Æ de fra lokale fålk, så æ'de de atte e snakkå jo me rulle-ær. De e jo helt unatuli, de e jo kjemperart. Så de e den e plæiå å få. Æ de fra andre fålk, jænge da tilflyttåre å fålk e møtå andre stedå, så.. Di syns mi ha så mange rare uttrykk. Sånn dær, «ja, ska ha en pydde i brø». Få me så høres jo de natuli ut, men de e jo de at mi har mange rare uttrykk å at mange, asså, å at mi snakkå på mange ting, sæint. Får den jennomsnittlie normann så har du får eksempel «røbettå». Får åss så æ de «røbedå» *med veldig lang e*. Hær i Grimsta så ha mi go ti. Dæffå sæiå mi «røbedå». Så den ha e fått høre mange gangå, at di syns e snakkå sæint. E syns sell e ikkje plæiå å jøre de, men at når e da snakkå dialekt, at den åfte e træg å rar. De æ mange sånn veldi bonske uttrykk. De e kjempefin dialekt. De e'kje de vettu.

Hvorfor tror du at grimstaddialekten endrer seg?

- Nå, e vil jo si, tro de e på grunn a univæsitete. Å ongdåmmå ellå tilflyttåre sånn generelt sett. Få de mi få jo innvandråre som kåmmå – di snakkå annåledes. Mi har..

Fålk flyttá jo vo di vil ná. Á de á snakke me den gammeldakse grimstadialekta, assá mormor ná ho snakká me venninnene, de e mange or dær som ikkje e ha hørt før. Så de e jo dæffá, at mi tilpassá áss mer sánn at mi kan fá et litt mer allment sprák ává hele Nårge. Så e vil jo tro at e på grunn a de at mi kan flyttes lett på áss. Á de e jo'kje værre enn á ta opp telefonen, så snakká du me vem du vil. Så de e den får á.. At mi hellá.. Mi ha'kje endra den, mi har mer tilpassa áss til resten a Nårge sánn at mi kan faktisk snakke me værandre.

Oppfølgingsspørsmål: *Men hvorfor tror du at du begynte å snakke østlandsk liksom?*

- Off, ja, e vet voffá. Bli mábba fá de a mamma hele tia, ho syns de e kjempegøy. Næi, ee, ná e jikk i baņehagen .. E bjerne jo'kje á snakke før e va tre. Så e va kjempesæint ute me á prate. Som mamma sa: Ho va'kje redd fá at e ikkje skulle snakke. Ho bare, e hadde ikkje no á si. De hadde e'kje fáde at e kunne som regel løpe fra alle tinga, ná di bjerne á kjefta så, e kunne jo'kje svare. Ellá e gadd ikkje, så e ba løp i stede får. Jore en litt sánn enkel utvikling dær. Men når e bjerne, så va de i baņehagen, dær hadde mi æi jente som hadde flytta ti Grimsta, ho snakka østlansk. Á ho ble mábba. Assá: kámmen ti Grimsta ássá ha rulle-ær, da blæi du mábba. Hare kår. Ee, ássá va e dær atte e hadde jo'kje sakt no enda, så voffá kunne ikkje e ássá bjynne sánn, så kunne di mábbe begge to, så ble de ikkje så tøft. Så da bjerne e. Á ho ha slutta - E klåte ikkje. Så ho snakká Grimstadialekt. E snakká da en go blanning. Så de va'jo litt tabbe fra min side. Bjerne me den, e skulle ikkje joť de. Skulle bae tatt, joť som alle andre á snakka Grimsta á bae ledd litt a o i stede får. De e vaffal fátellinga e ha fátt fra mamma. Så de.. Om den stemmá ellá va, de kan'kje e si no på. Men ho ha fátt alt ne ná i treátjue ár, så e má jo anta at de stemmá. De høres jo ut som noe man kan finne på á jøre. Næi, de va sánn e bjerne me denne dialekta.

Hva syns du om at grimstaddialekten endrer seg?

- E má si at e syns de e veldi græit. Assá, mi kámmá jo allti til á behålle på noen særtrekk. De e bae sánn værden á lanne æ, at du hørá fásjell på noleningá snakker á sølenninger á østleningá á vestleningá. Á de tro e mi allti kámmá til á behålle. Men di hæ væste uttrykka som e syns jo e helt fáfærdeli á høre fálk si, får eksempel da røbede, de e et or som irriterá mæ. Ássá kjødd á alle di hæ. Voffá ikkje bae snakke.. Assá, de e græit at fálk siá kjødd, men du kan like gått si kjøtt ássá fástår alle dæ. Så de atte.. Mi kámmá allti til á ha den at «ákei, di e søleningá», men at fálk klará á sjille ut Grimsta alene på dialekta, de tror.. De jo'kje me så mye.

Er det forskjell på hvordan man snakker i de ulike delene av Grimstad kommune? Hva går eventuelt disse forskjellene ut på?

- Å ja! I byen, dæ snakkå fålk mye penåre, dær æ'de mye mindre dialekt. Åsså ha du jo Lanvik. De æ sann eget fålkeslag. Du ha mærka de at alle på Lanvik snakkå bræiåre? Alle sammen! Så dær æ de mye bræiåre dialekt. Åsså ha du lissom, du ha Hålvika: Di e litt sann mellomting fåde at di snakkå ikkje den fine dialekta som mi ha i sentrum, så di ha en sann: Di prøvå på den, men di e litt sann støkk me den gammeldakse bræie. Følå e da. Åsså ha du jo, viss du ska gå lengå ut enn de, så bli de jo ba værre å værre. Da bli de ba bræiåre å bræiåre. Åsså kammå du opp på Sjiftenes, så æ de jo helt fåfærdli. Så de e jo di som har dialekta da. Du ha jo mange som ikkje har dialekta, da kan e'kje sitte å måbbe di.

Opplever du at unge i Grimstad snakker annerledes enn eldre? Hva er evt. forskjellen?

- Ja. Næi, de e jo de at mi ha slutta å bruke di dær uttrykka som di eldre brukå. Så nå e va liten så fikk e jo en sann en liten fik i bakhode a mormor når e sa kjøtt. «De hæitå kjødd!» Huskå de nå du sittå dæ lissom på julemiddan å så «Kan e få litt kjøtt?» «De heitå kjødd». Åsså sann «åkei». Men asså du, de e jo de at åss onge i Grimsta nå, mi ha jo.. Klassene på skolen, de e jo bae hallparten a di som faktisk æ fra Grimsta som regel. Så de du lærå jo veldi fort de at åkei, du *kan* ikkje snakke sann, fåde at du må jøre dæ fåstått. Å de e di.. Sann generelt sett så ha mi jo dialekta, de e bare di dæ væste uttrykka, som ikkje fålk fåstår. De e sann, du siå' kje «pydde» til fålk som ikkje e fra Grimsta få da sjønnå di dæ ikkje. Så di mi ha valkt å lissom hellå gå litt vekk fra di, å si «pølse», da fåstår resten a Nårge de. De æ sann åkei, græit, de va luṭ valg. Men de æ jo, åsså æ de, di gamle e jo oppvåkst me de. Di giddå'kje å bytte. Ellå klarå'kje. De e jo sann de æ.

Det var de spørsmåla jeg hadde. Er det noe du vil legge til?

- E har ikkje grimstadialekt. Sann at de e sakt.

Vedlegg 10: Transkripsjon av samtale 8: Mie

Kjønn: Kvinne

Alder: 23 år

Bosted: Oslo (og Grimstad sentrum)

Gjennomgående trekk: skarre-r

Har du bodd andre steder i løpet av livet ditt? Hvis ja: hvor og hvor lenge?

- Næj, assa ant enn i Grimsta? *Ja, enn der du sa nå.* E har bodd fire år rett i bynnelsen a veien me [stedsnavn] der, menne da e va fire så flytta vi ti [stedsnavn]. Så det va veldi bra.

Hvor kommer foreldrene dine fra?

- Pappa kammå fra [stedsnavn]. Hehehe, veldi sånn ångkli bygdegutt. Å mamma kammå fra [stedsnavn], ellå [stedsnavn] engkli nesten. Så ho har bodd dær hele live, å engkli trivdes veldi gått me de.

Kan du fortelle litt om familien din?

- Ja, de e jo mamma å pappa – di hadde søllbryllup å æ nå på bryllupsreise i Roma. Å så har e en lillesøster som æ adoptet fra Kina. Ho hettå [egennavn] å ho blir atten nå. Di koså sæ i live. [Navn på søster] æ læ[ing] å ja – mamma å pappa jåbber, veldi sånn vanli famili å en veldi sånn dæili familie vor man ikke tar sæi så høytidli, man kan være den man er liksom å de e gått nåkk. Å de syns e æ veldi dæili. Mye humor å sånne ting – så de æ digg. De e gått.

Hva studerer du? Hva ser du for deg at du jobber med om 10 år?

- De store spørsmåle – e studerå interiørarkitektur ve [navn på skole] å trives veldi gått me de. E fant endli va e hadde lyst å jøre. Å e ser jo får mæ atte e jåbbår i en sørlansby i fremtia, å ikke så langt fra Grimsta – fårhåpentlivis. Så e tror de bli bra – ja – Lillesan ellå Aᅇdal ellå, m.

Hva liker du å gjøre på fritiden?

- E veldi naturmennesk. Pappa tok mæ me på skøuen sidn før e kunne gå, så e satt i sånn bæremeis å va me på jakt å åvåralt å sånne ting så de likår e veldi gått, de ha liksom blitt en tradisjon væt år å ska være me på jakt å ut å naturen å sånne ting – så de syns e æ veldi dæili. De æ engkli de, da slappår e mest a i live, når e, når e er i skøuen å sånne ting. Så de æ litt morro. Åsså er e jo veldi mye me venner. De e jo de kvellene går'ti vætfall. Så de e e veldi takknemli fo'ᅇ vætfall. Åsså e'ᅇ jo – ja, va

gjør man? Trenå litt av å til viss man orker å sånne ting. Ja, mye a de. Å litt skole innimellom.

Kan du fortelle litt om sommeren din i år?

- Åj, va gjore e i sommer? E må tenke litt. E jobba mye på [navn på butikk] i Grimsta. Åsså va'de veldi mye sån jengen-kveller å sommer- asså va ska man si – sån rolle sommåkvellå som man har veldi lyst på me ullgenser å sitte me have å kose sæ. Litt båtturer innimellom, mye bading å is. E var i et bryllup i Stavanger å de va veldi kosli, ti en e går i klasse me. Em, ja. Vi va på Gol en tur å koste åss – litt runt omkring. Men ikke sån, ikke en sån lang ferie, de hadde e ikke i år. De va mye jobb, så de ble ikke til at de ble sån ångkli sommårferie. Men satså på de ti neste år. Ja, de bli bra.

Hva liker du best å spise?

- Åj, e likå de som e gått, e likå på en måte den, å, va hetå den derre femte smakssansen? De æ søtt, salt, *surt*, noe sån ho-humm- e vett ikke, de æ ett eller aent sån typisk som smakå veldi sån proteinakti nesten, huskå'kke va de heter. Menne e e veldi gla i litt sån smakå man ikke ha smakt før ångkli, noe som på en måte «åj, de va», enten så elskå man de, ellå så likå man de ikke i de hele tatt. Men e ikke kresen a mæ, så e spiså engkli alt, e e altetene. Men e e veldi gla i de vanlie å, sån typisk tako å pitsa å di goe tinga dær, å, mye digg. Matvrak me andre or.

Kan du fortelle litt om din oppvekst i Grimstad?

- Ååhr, e synst syn på folk som ee, e syns syn på folk som ikke har våkst opp i Grimsta. Fåde at e syns at de æ akkurat passe stor by. Den ær ikke, assa man blir lissom kjent me mange, men samtidi så kan man velge jengen sin å vem man ha lyst å henge me. De ække sån at man er i en få'litte by å bare okej, di hengå man me åsså blir man de menneske ettår akkurat den jengen på en måte. Men man kan lissm velge vem man ha'lyst å vær som pæson, å være i de miljøe man har lyst'il. Å de syns e æ veldi deili. Åsså syns e de æ veldi trykt å. E ha mye familie hær, mye venner, å e trokke e hadde følt mæ like trygg viss e ikke hadde hatt di relasjonene runt mæ. Så de syns e æ veldi deili, mm.

Oppfølgingsspørsmål: litt om skole, eller hva du gjorde på fritida når du var liten?

- Ååå, ja, ee, e jikk på Allegro ballettstudio, de va så kosli, me [navn på danselærer] å [navn på danselærer], de va veldi kosli, å de va jo, e tro'de va åtte år a live mitt ellå no sån, så de ha jo væt me på å skape mæi hålt e på å si. Åsså jikk e åsså på tuning, de va å i syv-åtte år kansje. De va å veldi morro. Ee, jikk litt på speider, jikk på ridning, men de va én gang, åsså bynte hesten å bli litt skummel åsså va'de ikke mere dær. Så

de, e ha prøvd litt a væt å de ha væt litt morro, å mamma å pappa, asså, di lot mæ få låf 'te å prøve fåsjellie ting fådji ville at e skulle finne ut a va e likte best, å di ville ikke at «ja, [navn på informant] ska bynne på hånball fåde at de likår e liksom at ho skal». Di ville lissom at e skulle velge sjøl å de synst e va, når e tenkå tilbake på det, så tenkår e at de e veldi befriene at e fikk den muliheten, at di ikke sku tvinge mæ inn i noe e ikke hadde lyst 'e da. Så de æ veldi deili. Men ja – mye dansing og mye tunj. De va gøy.

Er du fornøyd med å ha vokst opp i Grimstad? Hvorfor/hvorfor ikke?

- Ja. E er en sånn, en sjikkli Grimstapatriot. E tror alle syns de, sånn vætfall i Oslo, bare sånn «vor er [navn på informant]? Åja, ho æ i Grimsta». Allti jemme i Grimsta. Såe, ja, e veldi gla i Grimsta. De er e.

Hva syns du er det beste og det verste med Grimstad?

- Åj, em, de beste æ vel de e snakka om før, me alle relasjonene man har, å at den er lissm akkurat passe stor – ikke få mye å ikke få lite å at de æ sånn kosli by, de æ sånn søte vite hus å, at man trives hær på en måte. Samtidi som at Grimsta ikke er helt innelokka i en sånn dal får eksempel. E tror e hadde følt mæ litt innesperra, men de æ lissm rett me have å man føler en sånn frihetsfølelse å i tillegg. Kanske de jør noe me en som menneske. De væste? E ha(r) null pæiling på de væste me Grimsta. Kommår ikke på no. *Ingenting*. Ingenting! Næj, de må vel være visst de sjer no i by'n så få(r) jo sikket di fleste vite om de på et vis da. De æ jo sikket de. Men e ha liksom ikke opplevd at de har blitt så veldi mye a de, egentli. Men de må vel være en a di e kan kämme på vætfall. *Ja, det er ikke så mye dårlig med Grimstad*. Næj, de syns ikke e hellå.

Hvordan vil du beskrive Grimstad for folk som ikke har vært her?

- Åhr, e beskrivå 'nj jo som drømmebyen nesten, så de kan jo henne at e jir fålk litt få høye fåventninger, åsså kommå di ti Grimsta, så ha'jokke di no fårhåll til dn viss di aldri ha væt her. Så e de sånn «åja, åkei, æ de sånn de er». Menne e fåtella gått om byen min, de jør e. Ja. Å siår at di må kämme på besøk.

Tror du at du noen gang kommer til å flytte fra Grimstad?

- E ha jo flytta fra Grimsta, *Ja, det er sant*. E ha jot de. E jikk jo føst et år på fålkehøyskole å så tok e et, ja eller jo, nå e e på fjæde åre mitt i Oslo, men e æ jo veldi mye jemme vil e si. Ee, menne, så e ha flytta vekk, men e vikke flytte vekk ijenn, næi. *Nå blir du her*. Da blir e hær. Da ska e ikke gå no ste. Viss ikke e treffå drømmemannen da, å han bor, e vet ikke. Næi, hadde e jot de? De ække sikket. E hadde tvingt han te å flytte hit. Ja.

Hva syns du om grimstaddialekten?

- E syns den e veldi spennene. E syns den, asså fåde at akkurat Grimstadialekta æ'de ikke så mange som kan sette or på tror æ, fåde at de æ på en måte ikke, eh, de æ så ulikt Aurdal å Lillesan syns æ å. Men så æ'de på en måte en litt mere sånn tilnærming ti Østlansk på et vis, fåde man hakke på en måte den, di ångklie bleude konsonantene på en måte – viss man kan si de? E ha faktisk null pæiling, men den æ noe få sæ sjøl rett å slett. Litt sånn rar på en måte. Vætfall di ærrerene mine – di tror æ fålk reagerå veldi på. Fåde vođan klarå du å snakke me ærren langt nedi halsen din? Bare næi, e har lært de da. De går natu|j få'mæ liksom. Så e tro de æ'de fålk di fleste reagerå på, æ'di ærrerene. Å e sjønnå jo de. E tro jæ åsså hadde reaget på de, viss de hadde kommet noen utenfra å hatt sånn.

Har dialekten din vært den samme gjennom hele livet?

- E tror kansje at, nå har e væt jemme i Grimsta nå non uker, så e tro'den liksom har, e, nøytraliset sæ litt nå ijenn, men e vet iallfall når e kåmmå jem fra Oslo å sånn så snakkår æ kansje litt mere penere enn de e jør viss e snakkå me pappa får eksempel. Å e huskå på fålkehøyskolen så kunne e legge om veldi få fålk sjønte ikke va e sa på en måte, sånn viss e sku spør «Å mye æ'o?» så sjøn, va siå du nå? Næi, vor mye æ klåkka? Åja, ja. Så da vente e mæ lissom om ti åsså ikke snakke så bræit som e kansje jore før, men e snakkå jokke bræit heller, fåde mamma snakkå jokke så veldi bræit Grimsta, de æ mest pappa da. Men spesielt viss e snakkå med pappa i telefonen på fålkehøyskolen, så kunne fålk åvåhøre samtalen da, åså siå'di ettåpå: «Snakkå du så bræit egentli?», fåde at e la om på fålkehøyskolen da, fådæ va de så mange fåsjellie dialekter, så da va'de lissom engklest da, å bare snakke litt mere østlansk, men me skarre-ærren da.

Er det viktig for deg å holde på dialekten?

- E syns de. Få'den, den jir en en, den jir en en identitet på en måte, å e e veldi gla for at e ha'den selom fålk kan kommentere litt på den av å til så villeke ha væt foruten den. Hadde jæ snakka en anna dialekt, så hadde jo ikke jæ væt mæi. Så de syns e æ veldi vikti, å bevare den å hålle på den egentli. Ee, å prøve å ikke legge får mye om når e ær i Oslo får eksempel da. Men at e lissom prøvår å behålle dn. Å pappa pleiå å rette litt på mæ viss e kømmå jem å bjynnår me non andre endinger, non e-n-ender i stedenfor a-ender å sånne ting, så rettår han litt på mæ. Ja, å de æ gått de da.

Hvilke kommentarer får du på dialekten din?

- Ja, de æ jo selfølgeli den ærren min, men så æ'ðe asså fålk som ska prøve å snakke Grimstadialekt å da få'ðj de ikke helt til, få'ða bjynnå di sånn «Jæi hetår [navn på informant] å jæi kámmår fra Grimsta». Di ska lissom snakke veldi pent da, å prøve å ettålingne, men e følåkke di klarå de helt. Men de æ lissom sánne ting da, å kanskje non sånn småor innimellom vor di prøvår å skarre litt viss de æ'noen sánne ting. Ellå sånn «å hærreli», sánne ting. Men de æ helst sánne ting ja.

Hvorfor tror du at grimstaddialekten endrer seg?

- E tro'ðe har mye me flyttemønster å jøre. Mange flyttår ti sø|anne å ti andre byår å fålk finner asså paṅnårene sine i andre byer som flyttår ne ti sø|anne får eksempel å så gå'ðe vidare derfra å ja, baṅ tar mye fra foreldrene sine å viss di da ikke har, asså sø|ansk opphav, så kan det foṭ blanne sæ litt, me dialektene væṭfall. Kanske mye sånn kombineṭe dialekter viss man kan kalle de de. Kanske Grimsta-østlansk a no slag eller ja, e tro'ðe, ja, har mye me generasjonår å vo'ðu kómå fra å sánne ting. Så i å me at jæi, jæ hadde jo snakka sikkeṭ mye mere østlansk viss e hadde hatt en østlansk pappa å en mamma som æ fra Grimsta får eksempel. Men så æ'ðe jo at man er i baṅehager å sánne ting vor man asså får, ja, læṭ dialekter å språk å sánne ting å, så mye a de har asså mye å si. Men de æ vanskli.

Hva syns du om at grimstaddialekten endrer seg?

- E syns de æ litt trist, e syns de. E syns atte, e syns de æ litt skummelt å tenke på at dn kan gå ut visst fålk ikke oppretthåla'n får eksempel, så syns e de æ litt skummelt ja. E syns de. De æ dæffå de æ så vikti å ha lissom fålk som Dag Átto får eksempel da, som snakkå'ðn så bra å liksom ække redd får å snakke høyt me dn heller. Han ta'ðn messæ på tv å åvåralt lissom, e syns de æ veldi bra, fåðe at han æ et lite sånn fårbilde som går fåran da, snakkå litt. Menne de æ litt trist at dn bjynnår å gå så ut ja, e syns de æ litt trist. Ellår at den kan gå ut. E håpår ikke den jø'ðe. Ellår at den endrå sæ helt da. Mi satså på at det går bra.

Er det forskjell på hvordan man snakker i de ulike delene av Grimstad kommune? Hva går eventuelt disse forskjellene ut på?

- Jaaa, asså e følå jo, viss, ee, vilke delå tar man me? Tar man me Fevik får eksempel? Ja. Da følår e de æ mer sånn «Å, te Strannasvingen å tebage!» De æ litt mere den, «tebage», de tror e, ellå det følår ække e siå så mye, sånn på Biesletta får eksempel. Der æ'ðe litt mer sånn by-Grimsta følår æ. Men sånn som pappa, som æ fra Øvre Lanvik, han siå potiddå å pibbår å mopeden å han e veldi sånn Grimsta-pæson, å bestemor ijen va jo enda mer, ho sa jo «alle banna» til «alle baṅa», så de æ jo veldi

spennene å se at de forandrá sæ så mye da. Menne pappa snakkå fåtsatt veldi bræit. Å de æ, va vade e sku si, de va faktisk «potiddå me pibbå» skulle e si ti en i klassen, fåde e sku si sånn typiske grimstauttrykk, å ho sjønte ingenting. E bae «nei, de æ potetar me peppå da». Åja, ja. Å de at man siå jilt å jem te du får eksempel å sånne ting. De æ litt morro. Men e tro'de æ sånn man snakkå litt bræiere jo lengår oppi lanne man kammå'tror æ. Å jo mere sånn, ja, dæ'de æ litt sånne miljøå da, e vett ikke. Kanske di som, di typiske rånene da, snakkå litt mere Grimstadialekt, fåde at di ska tøffe sæ litt kanskje? Vett ikke helt. Men oppi lanne tror e di bae gjø'de fåde at di snakkå'sånn. Å, men de æ veldi kosli da, de æ de. Å Reddal kanskje, at di, ja, de æ veldi sånn bonnekultur, at di lissom hållå litt på den da, at di da ta fram litt a dialekta si. Åsåå æ'de jo identitet å da, at noen vi jøre den identitetsskapene å snakke, snakke den såpass bra da, viss man kan kalle de de. *Ja, være god på ...* Være go på å snakke Grimsta'. De æ litt morro. Så ja. E tro'de.

Opplever du at unge i Grimstad snakker annerledes enn eldre? Hva er evt. forskjellen?

- Ja, e jør de. Sånn, i fårhåll, fra mormor til får eksempel di som er i sånn fjøtenåsalderen nå, så mærker e jo at di snakkå mye mere østlansk. E vet ikke om de har noe me at di ser, asså at den generasjonen æ veldi sånn jutub å snæpchat å får innputt fra de, at di på en måte tar opp slæng å sånne ting som kanskje vår generasjon ikke tok like mye opp, å vætfall ikke den eldre generasjonen tok opp. Så tror æ lissom di få(r) veldi mye innputt fra de digitale sellom di kanskje ikke har, sellom di kanskje snakker, ellå foreldrene er fra Grimsta å snakkå gått Grimsta, så kan de være di tar opp andre dialekter ijennom de da. Å spesielt da østlanne kanskje. Lurå jæ på. Så e merkå fåsjell på de. Ee, de jørr æ. Min lillesøstå, ho æ atten, ho æ fem å et halt år yngre enn mæi, å bare ho syns e snakkå penere enn de jæi jør lissom. Så de ær, de æ spennene. E syns de æ, ja, de æ litt moşomt å se, men åsåå litt trist. Ja.

Er det noe annet du vil legge til?

- E tror e, du hadde veldi bra spørsmål, e fikk liksom følt at nå fikk e sakt alt e ville om grimstadialekta. Menne, e tro'de æ de. Man, e, ja. E, e likå Grimsta. E likå'dialekta di har å e syns de æ trist viss dn ska gå ut på et vis. Sæe, fålk må snakke mere grimstadialekt. Man må de. De sa, sjefen min på [navn på butikken] siå jo de: «De æsså kosli når du spør 'Kan e jelppe du?'» fåde at turistene sjønnå jo'kke egentli når e siå de, di bare «Hæ, æ'du grammatisk feil ellår?». Nei, sånn snakkå mi hær i Grimsta. Ho syns de æ litt kosli når man gjø'sånn da. Så ho va litt, em, vætfall når ho skulle ansette fålk, så har ho jo ansatt en trønder, åsåå skal ho ansette en bergense'nå, får ho

har engkli sakt te sæ sjøl «E ska bare ha Grimstaværingar, fåde atte de e de mi jør hær i Grimsta», men så har' o jo ansatt di å. Så da æ' de jo jæi å sjefen da, som må ta oss a Grimstadialekta.

Vedlegg 11: Transkripsjon av samtale 9: Kine

Kjønn: Kvinne

Alder: 19

Bosted: Grimstad sentrum

Gjennomgående trekk: skarre-r

Har du bodd andre steder i løpet av livet ditt? Hvis ja: hvor og hvor lenge?

- Næi. Grimsta hele live, elle' nå flytta e jo ti [stedsnavn] ette sammeferien da, menne ja. Følå jo jæ fåtsatt bor hær engkli da, sånn egentli, menne ja.

Hvor kommer foreldrene dine fra?

- Mamma æ føtt å oppvåkst i Grimsta å pappa i Lillesan. Så de æ'jo nabobyene da.

Kan du fortelle litt om familien din?

- Ja, jæ ha'jo som sakt en mamma som æ oppvåkst i Grimsta å pappa i Lillesan, men di, ja, flytta hit, ee, lur'på om de va litt før ho elstesøstra mi ble føtt. Såå ja, jæ æ jo føtt å oppvåkst hær engkli, ja, hele live, å ha to eldre søsken som åsså æ føtt å oppvåkst hær, som ee, ja, æ veldi jevnaldrene me mæi, eee, ja. Bestefåeldre å sånn som bor i nærheten å veldi mye familie som bor engkli på sølanne, jæ ha lissom alle hær. Ja, jæ vett ikke va, om du tenke' den nærmeste familie eller... *Ja, det er greit det.*

Hva driver du med nå og vil du studere noe en gang? Og hva ser du for deg at du jobber med om 10 år?

- Nå e jæ jo bynt på fålkehøyskole i [stedsnavn]. Så jæ har tatt mæi et friår etter vidregåene. Så driver me litt sånn, en aktivitetslinje da, i, oppe på [stedsnavn]. Såå, å vi ska ræise litt å gjø mye gøi da. Ee, menne, jæ se jo få'mæ at jæ bjynn(å?) å studere neste år egentli. Så tenkt mye på sykeplæien egentli. Ikke helt bestemt mæi, men ja. De æde jæ tenke på nå, så om e ska se lissom frem ti åda, så æde no sånn kansje kreftsykeplæier elle ba'esykeplæie'som, ja, æ kansje de jæ ha'lyst ti nå da. *Spennende!* Ja, de håpe jæ, eller de æ vanskli å vite va man ska velge, men jaja. Noe innen omsårg å mennesker vætfall.

Hva liker du å gjøre på fritiden?

- Jæ ha'jo dreve me dans veldi mye sånn elleş på fritia frem ti nå, eee, men, ja, jæ va'jo fædji me de nå jæ slutta på vidregåene, så jæ har engkli ikke så mye fritid nå jæ har fålkehøyskole helle(r), fåde lissom opplegg hele tidn. Menne de æ'jo liksom å væ' me venner å familie å trening, aktivitet egentli, ja. Liker å jøre ting engkli – hele tidn. Så

ja. *Og siden du har valgt aktivitetslinja, så er du jo kanskje glad i å være litt aktiv?. Ja, jæ syns, ja, jæ like'ðe veldi gått. Prøve nye ting å .. Ja.*

Kan du fortelle litt om sommeren din i år?

- *Ja, ee, jæ plæie'jo engkli åfte å ræise utenlans om sammæn, men i å'så va jæ jemme hele ferien, så... syns jo engkli de va veldi kjedli, menne ja.. Jåbba en del, på en kaffebar på Ådden i sentrum. Å så va jæ litt ute på i sjærgåren i båten å såv i telt en natt å va me venner å ja. Engkli bare slappe av, solte mæi å, ja. Ikke så mye spennene. Jæ va på Skral da, festivalen i Grimsta. *Det var bra?* Ja, de va gøy. Ikke så mye spennene egentli.*

Hva liker du best å spise?

- *Ee veldi gla i reker. De æ'(n)esten de beste – e tro(r) de æðe beste jæ kan få faktisk. Men elle'så æ jæi gla i sånn, ja sånn, litt indisk, sånn tikka massala å, ja. Men jæ æ veldi lite kresen så elsker å prøve nye ting å, ja. Føle' jæ like'ðe meste egentli.*

Kan du fortelle litt om din oppvekst i Grimstad?

- *Den ha væt veldi trygg egentli. E føle'sånn: Grimsta æ veldi liten by, menne ja, veldi kosli å følå(?) lissom den ligge'så græit plassen å.. Ja. Hatt mye familie runt mæi, så ja. Føle jæ ha væt trygg hær å, gått på samme skole ellå(?) bañeskole å ungdomsskole å.. Hålvika. Såå e jæ jikk jo på den ti år, å så va'ðe Dalske å, ja. Vet ikke... væt no spesielt egentli, men. Ja. Va va' ðe du spuete om ijenn? *Ja, bare om oppveksten din liksom.* Næi, drive me veldi mye fåsjellie aktiviteter å.. Hovedsakli så va'ðe tun å dans, men åsså prøvd veldi mye fåsjelli sånn friidrett å fotball å kårps å kor å bare prøvd masse fåsjelli, menne, ja. En fin oppvekst.*

Er du fornøyd med å ha vokst opp i Grimstad? Hvorfor/hvorfor ikke?

- *Ja, veldi. Som sakt så æ'ðe jo en – jæ føle'ðe æ en veldi trygg by, sånn, sjille'sæ litt ut fra di andre på sølanne engkli. Følå(?) de æ et gått miljø runt mæi å at goe lærere å medelever å ja, assa, mye familie som bor runt som åsså ha joð de veldi trykt å fint å bo hær egentli. Åsså æ'ðe/de lissom passe stor å. De æ'sånn: sånn som Lillesann syns æ bli litt få'liten, mens Kristiansan bli litt få'sto(r), så jæ føle'ðen lissom.. Den æ pærfekt sånn da. Så ja. Væt veldi fånøyd me de.*

Hva syns du er det beste og det verste med Grimstad?

- *Ee, jæ æ veldi fånøyd me at de æ varmt hær. At de æ.. At vi ha sjærgår å at de æ en så fin såmmer hæ'ða, sånn de æ sølannets pæle liksom. Ee, så jæ syns jo de æ veldi bra. Å så voðan miljøe æ runt hær å, ja, at de æ mye sånn, mye som sjer hær – elle(r) man kan prøve masse fåsjellie aktiviteter å, ja. Mens de væste æ kansje, elle(r) noen*

gange' så kan de jo være litt negatift at de æ en liten by å, at alle vet lissom vem alle ær å kjenne' til værandre, man kan på en måte aldri ståte me blanke ark viss man bjynne på en ny skole. Man vet fåtsatt mye om værandre da. Så de æ kanskje en litt negativ ting, å så æ' de jo, de æ' jo lissom helt sør i Nårge så viss man ska ræise lissom andre steder i Nårge, så må man dra så langt. Så man føle' sæ kanskje litt på spissen sånn da, menne, ja.

Hvordan vil du beskrive Grimstad for folk som ikke har vært her?

- Eeem, de æ varmt å fint å, ja. Fint vær åfte. Ee, åsså ha vi en fin sjærgår, ee, så man kan dra mye ut i båt å kose sæ om såmmæn. Så e føle' de sje mye om såmmæn hær, mens vintæn æ kanskje litt dø. Åsså ja, litt lite sentrum å, ja, de æ'kke sånn veldi stor by egentli. Menne, ja, veldi kosli å trygg, ja, trygg by. De æ'kke sånn veldi spesielt egentli, ikke noe spesielt å se eller ja, men ja, jæ vet ikke helt, føler ikke de æ' så mye å si om Grimsta egentli.

Tror du at du noen gang kommer til å flytte fra Grimstad?

- Ee, sidn jæ ha bodd hær i nitten å' så vil jæ jo oppleve litt andre byer å kanskje. Ee, ja, jæi kammå jo ikke ti å studere hær får eksempel. Vil jo se litt a resten a Nårge å, menne ja, ska jæ liksom få en familie å sånn så ser jæ foṭ får mæ at de ær hær jæ kammå' ti å enne opp da siden jæi ha væṭ så foṅøyd me å våkse opp hæ' sel. Så ja, kamme(?) kanskje til de nå jæ blir eldre ijenn.

Hva syns du om grimstaddialekten?

- Litt sånn blannede følelser, den æ jo veldi kosli, men jæ syns på en måte den æ litt sånn gammeldags å litt sånn harry på en måte. De æ lissom, jæ vet ikke, di som snakke' Grimstadialekta nå føle jæi nesten æ di som bo' | litt på lanne. Såå, næi, men e vet ikke helt, den æ'kke en a di fineste syns jæ egentli, menne ja, syns jo samtidi den æ kosli da, sidn sånn mamma å pappa prate grimstadialekta lissom, så ha' jæ'kke noe negatift egentli, sånn assosiasjoner me den dialekta da.

Har dialekten din vært den samme gjennom hele livet?

- E tro' de, e tro' jæ allti ha' snakka veldi, lissom, dialekt siden jæ va liten, sånn. De æ lissom skarre-ærren da, menne, ja. E tro' lissom aldri jæ ha hatt no sånn, at jæ ha prata noe Grimstadialekt sånn elleṣ. Såå, ja, e tro engkli den ha væṭ lik hele live.

Er det viktig for deg å holde på dialekten?

- Ja, asså jæ ha jo væṭfall ikke fårandra den da, så .. De æ'jo'kke no sånn at jæ ha lissom prøvd å legge' om til rulle-ær får eksempel eller, ja, væṭ no sånn fleu åve' de, menne jæ ha lissom aldri prata no sånn ångkli grimstadialekt helle' så de ha kanskje ikke væṭ no

sånn veldi vikti sånn feksempel få mamma å pappa da, at vi snakke'sånn dialekt eller at di ha væt veldi sånn at vi må hålle på de liksom. Så, hadde di væt lissom nøyere me de nå vi va små da, så kan de jo foʔ henne at jæ hadde hatt en anna dialekt lissom, eller ja. At man hører at de æ grimstadialekta liksom. Menne, ja, få mæi så .. e vett ikke helt egentli. Jæ bare.. snakke'sånn som jæ allti ha joʔ på en måte. Så de æ'jo'kke no sånn at jæ ha valgt å, elle bevisst valgt å ikke prate de fåde e ikke syns den æ fin elle/å'no, men ja. Den æ lissom bare ikke så utbrett tro'jæ, blant ungdommer i dag, så, ja.

Hvilke kommentarer får du på dialekten din?

- Ee, sånn, nå ha'jæi jo gått på fælkehøyskole i Bærgen, så de æ veldi mange fra hele Nårge som snakke masse fåsjellie dialekter. Så de æ veldi mange som syns at de æ veldi vanskli å plassere mæi, få'ʔe ær.. Di tro'lissom de æ Østlanne, men samtidi så æ'ʔe jo den skarre-ærren da. Såå, di syns jo de æ litt raʔ at jæi snakke'sånn som jæi gjør liksom. Ee, så jæi få' på en måte, jæ få litt kommentare på den ærren da siden den ikke æ'så veldi skarp skarre-ær, men samtidi de ær en skarre-ær på en måte, så de æ vel kansje de jæ få mest kommentarer på a dialekta å de at jæi ikke prater grimstadialekta sånn.. Fålk ha'jo høʔ Dag Åtto prate lissom, de æ sånn di fåbinner me Grimsta. Men at ikke jæ prate'sånn da, så si spør jo veldi åfte voffår ikke de æ'sånn. Så de æ kansje de jæ ha fått høre mest egentli.

Hvorfor tror du at grimstaddialekten endrer seg?

- De æ kansje litt me at di våksne ikke æ'sånn veldi opptatt av atte vi skal hålle på den, elle'sånn, de virke jo som, elle lissom, mamma å pappa kunne jo væt strengere me de viss di hadde væt veldi opptatt a de da får eksempel. Åsså æ'ʔe kansje litt me at lissom, vi ha mer sånn sosiale medier å se på teve å sånn vo'ʔe æ lissom programledere som kansje æ mer fra Østlanne da får eksempel. Så høre vi de å kansje viss de ær banehagelærere eller skolelærere som lissom ha flytta ne til Sølanne da, å har en anna dialekt, så bli man litt sånn dialektfåvirra å så enne man opp me å bare snakke helt sånn vanli bokmål på en måte da. Så e vet ikke voffer de æ blitt sånn i Grimsta, men de æ bare ... Di fleste ungdomme prater ikke så veldi grimstadialekt lenger. Såå.. Boʔsett fra di som æ lissom helt ute på lanne, så de æ veldi mærkeli egentli. Menne ja. De virke'jo som den dø litt ut egentli.

Hva syns du om at grimstaddialekten endrer seg?

- De æ jo trist egentli. Sånn e ha mærka de nå jæ ha møtt så mange fra fåsjellie steder i Nårge at dær hålle'jo fålk på dialekta. Fålk prate'jo dialekta ti dæ'ʔi kåmme'fra, men så kåmme vi uten no spesiell dialekt, så æ'ʔe jo veldi kjedeli egentli at ikke.. Få'ʔe æ

jo noen som æ veldi spesielt me de at man kan plassere fålk i lanne da. Å at lissom vi som kamme fra Grimsta elle Sølanne ikke kan plasseres så veldi på kaṭe egentli. Såå, e ha'jo syns de ha væṭ litt kjedeli nå da nå jæ ha møtt fålk fra andre steder i Nårge.

Menne ja, e ha lissom ikke tenkt så mye på de før heller.

Er det forskjell på hvordan man snakker i de ulike delene av Grimstad kommune? Hva går eventuelt disse forskjellene ut på?

- Ja, de ha'jo blitt sånn at di som bor mer i sentrum prate'şånn som jæi gjør, mens di som bor mer ute mot Lanvik å sånn da, har en litt bræiere dialekt. E vet ikke helt voffer(?) de har blitt sånn, menne ja, de æ lissom bare sånn de ha blitt å .. sånn ute på Fevik å sånn å, ha'di litt me' şånn bræi dialekt sånn mot Anḡal å sånn da. Så de æ kanskje litt me vikke bye'di grense'til eller, ja. Men ja, de æ mest sånn di i sentrum da å mitt i byen å sånn som ha mista dialekta egentli.

Opplever du at unge i Grimstad snakker annerledes enn eldre? Hva er evt. forskjellen?

- Ja, de æ jo sånn som at mamma å pappa, di har en grimstadialekt, mens jæi ikke ha'de å veldi mange a venninnene mine å, som har akkurat samme at fåreldrene ha'dialekt, mens ikke di ha fått de sell på en måte. Så de æ egentli, ja, de æ jo stor fåsjell da. At generasjonen åve'lissom har dialekt, mens ikke vi få'de. Men de ække så veldi, føler ikke de æ så stor fåsjell fra bestefåreldrene da. *Til de i midten på en måte?* Ja. At dær æ'de ganske likt føle jæ da. Mens de æ liksom vår generasjon som ikke har plokka de opp da.